

On Magic, Dreams, Alchemy, and Astrology

150. PEREIRA, BENITO. DE MAGIA, DE OBSERVATIONE SOMNIORVM, ET DE DIVINATIONE ASTROLOGICA. (Coloniae Agrippinae: Apud Ioannem Gymnicum, 1598) 6 1/4 x 4 1/4". 1 p.l., [3], 236, [6] pp. 19th c. marbled calf boards with polished calf spine, raised bands, gilt titling and decoration on spine. Woodcut device on title, historiated woodcut initials. Two early owners' signatures on title. Caillet 8518 (earlier edition); Gardner 939 ff (other editions); STC German, p. 682.

Joints, spine ends, and raised bands a bit rubbed, but the binding otherwise in fine condition. Title and final leaf somewhat soiled and with neat remargining (no loss), final leaf mounted on a stub, the text generally a little browned and limp because of inferior paper, but still quite an agreeable copy internally, without any serious defects. **$750**

This work on magic (including alchemy), the interpretation of dreams, and astrological divination is the most important of the many works published by the Valencian Jesuit theologian and philosopher Pereira (1535-1610). Among other things, the book, which first appeared in 1591, suggests that magic, at least what Pereira calls natural magic, can be seen as the highest development of science, but because virtually nobody can attain such virtuosity simply from study and intelligence, the author believes that most magic must have been learned from demons. On the usefulness of dreams, Pereira maintains that valuable information about physical and mental conditions of the dreamer can be understood when a dream is properly interpreted. Although he has not made up his mind about alchemy, the author condemns astrology as without validity and as anti-Christian (as a Jesuit, he would no doubt have been influenced in his thinking on this subject by the papal bull of 1586 against astrology). This is a rare book in any of its early printings (NUC lists one earlier edition and one 17th c. printing).

DE MAGIA; DE OBSERVATIONE SOMNIORVM, ET DE DIVINATIONE Astrologica, LIBRI TRES.

ADVERSVS FALLACES, ET SVPERSTITIOSAS ARTES.

AVCTORE
BENEDICTO PERERIO VALENTINO SOCIETATIS IESV.

ACCESSERVNT INDICES DVO, *Primus est Capitum, & Disputationum. Alter Rerum Verborumque copiosus.*

15

98.

COLONIAE AGRIPPINAE,
Apud Ioannem Gymnicum sub Monocerote.
Cum gratia & Priuilegio Cæs. Maiest.

CAMILLO CAETANO PATRIARCHAE ALEXANDRINO.

BENEDICTVS PERERIVS

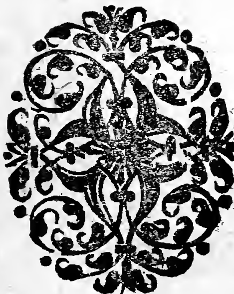
S. D.

TRIA SVNT GENERA RErum, CAMILLE *Patriarcha illustrißime, in quarum studio & obseruatione mortalium animi vesana quadam libidine vel potius rabie noscendi quæ futura sunt, fœdis & noxijs illuduntur fallacijs atque impijs erroribus illigantur: Somnia, & natalitia Astrologorũ Prædicta, atque Artes Magicæ. Neque verò earum rerum pestilens vis, priuatos tantum aut singulos homines, verum etiam Principes ac Reges ipsasq; ciuitates & respublicas inuasit, infecit, ac perdidit. Ac licet has generis humani pestes omnibus ferè seculis tum sapientes viri firmißimis rationibus profligare, tum prudentes Rerum publicarum rectores ac principes seuerißimis damnatas edictis & atrocißimis pœnis addictas, è societate*

hominum exterminare flagrantissimè cupiuerunt, obnixeq́ contenderunt: perparùm tamen adhuc profectum est. Adeò enim malum hoc in animis hominum hæret infixum, vt penitus extrahi vix queat, nec eius sanandi potens atque efficax vllum iam remedium inueniri posse credatur. Itaque his vsu venit, quod de mathematicis scitè quidam vereq́ue dixit: Genus hominum, inquit, potentibus infidum, sperantibus fallax: quod in ciuitate nostra & vetabitur semper, & retinebitur. Sed nihilominus tamen mihi quidem valde vtiliter ac salutariter fecisse visi sunt, qui doctis aduersus eas artes editis libris, vanam & fallacem ac perniciosam & superstitiosam earum rerum obseruationem apertè demonstrarunt. Quorum ego prudens consilium, piumq́ studium, atque vtilem conatum æmulatus, tres aduersus eas artes libros confeci, vnum de Magia; alterum de Obseruatione somniorum; tertium de Diuinatione astrologica. Ac primus quidem liber planè nouus est fœtus, nunc primum lucem aspiciens: quæ reliquis autem duobus libris disputãtur, ea ferè sunt in commentarijs nostris partim in Danielem, partim in Genesim explicata. Sed quia non pauci eos Commentarios non legent, aut quod eos propter studiorum diuersitatem non iuuat legere, aut quia non vacat propter occupationes, putaui me pergratum plurimis facturum, si, quo latius horum librorum pateat vtilitas, separatim eas disputationes, atque vnum in volumen, idq́ue modicum inclusas, typis excudendas curarem: ratus scilicet fore, vt eas ipsas disputationes, tum propter exquisitam multisq́ue optatam

Tacitus historiarum lib. 1.

tatam eiuſmodi rerum cognitionem, tum etiam propter paruitatem commoditatemquè voluminis, & plures, & auidius atque vtilius legant. Has ego lucubratiunculas apparere volui ſub tuo nomine CAMILLE Præſul ornatiſsime: quem omnes qui norunt, non poſſunt non amare propter ſingularem ingenij ac morum ſuauitatem; & quod vera animi bona cum ampliſsimis naturæ ac fortunæ bonis adæquaſti, admirari & obſeruare coguntur. Video ſanè perexiguum eſſe munus, nec dignum tuæ nobilitatis ac dignitatis amplitudine: ſed eſt tamen amoris & obſeruantiæ pleniſsimum; & quanti ego te faciam, quantumquè Caetanam familiam colat ſocietas noſtra certiſsimum teſtimonium.

BENEDICTI PERERII LIBER PRIMVS

qui est

DE MAGIA.

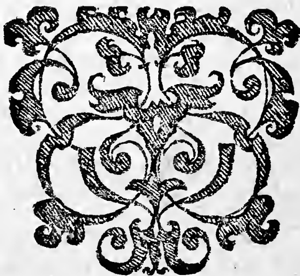
VPLICEM esse Magiam hic liber ostendit; alteram quidē Naturalem & veram, ex occultis rerum naturis & virtutibus profectam, intimamque ac præstantissimam Philosophiæ partem, & admirandorum effectricem operum, ab omniq; alienam superstitione, & à Dæmonum artificio ac maleficio puram; sed paucissimos tamen mortalium exploratè perceptam: Alteram verò (quę vulgo iactatur & celebratur) ab omni ratione ac veritate vacuam, fallacem item & noxiam, Dæmonumque fraudibus & maleficijs implicatam, ob idque meritò infamem & abominabilem, & è societate hominum exterminandam. Hinc præterea cognoscet lector quatenus vtraque Magia progredi, & qualia quantavè opera possit facere, & an mira quæ videtur facere posterior Magia, verè talia sint, qualia spectantibus videntur, an verò pręstricta oculorum acie, spectantium fallant existimationem, nec veram habeant earum rerum quas

repræ-

repræſentant vim & naturam, ſed nudas tantũ atq; inanes earum rerum ſimilitudines & imagines ferant: Deniq; quæ vidẽtur & vulgò creduntur Magorũ miracula, quibus rebus differãt à veris miraculis, quibuſué notis & ſignis facilè diiudicari & inter noſci queãt. Libuit autem ante ipſum operis veſtibulũ, velut in conſpectu lectoris ponere generales ſententias & capita diſputationum quæ tractantur, quò ſcilicet cupidiùs ille, huius libri lectionem adeat, & ex ipſa lectione eam capiat vtilitatem, cuius ei afferendæ vtilitatis flagrãs deſiderium, nec dubia ſpes, ad huius nos voluminis ſcriptionem impulit.

INDEX CAPITVM ET DISPVTATIONVM LIBRI PRIMI, QVI eſt de Magia.

CAPVT

CAPVT PRIMVM.

AN QVAE A MAGIS FACTA ESSE vel sermonibus vulgò feruntur, vel à scriptoribus mãdata sunt litteris, omnia sint fabulosa, ficta & falsa; an verò aliqua fuerint, vti narrãtur, verè ab illis gesta.

NON EST DVBIVM QVIN Eorum quæ de Magis aut dicũtur aut scribuntur, quam plurima sint ficta & falsa: nam pleriq; hominum nimis sunt creduli & superstitiosi, & rebus admirandis facilè capiuntur; cum etiam docti viri Philosophi, vt inquit Aristoteles, quoniam fabula continet aliquid nouum & mirabile, fabulis oblectentur. Quis enim non videt, quæ Ouidius narrat in libris Metamorphoseos, omnia ficta esse a Poëtis, sicut illa de Circe & Medea; & de socijs Diomedis in aues conuersis quæ longo post tempore circa templum Diomedis volitabãt; de socijs Vlysis, quos Circe mutauit in bestias; de Arcadibus qui traiecto quodam stagno vertebantur in lupos; de socero Medeæ quem illa à senectute ad iuuẽtutem reuocauit; de draconibus, quibus simul iunctis Medea volauit per aëra, & de alijs id genus fabulis, quas Poëtæ cum ad oblectationem legentium, tum ad misticam hominum eruditionẽ adinuenerunt? Negari tamen non potest multa miratu dignissima verè à Magis esse facta. Nam scriptura in Exodo cõmemorat opera Magorũ Pharaonis, & 1. Reg. cap. 28. scribitur de Phittonissa quę suscitauit Samuelẽ, & Psal. 57 de venifico incan-

Arist. lib. 1. Metaphys.

Exod. 7.

incantante ſapienter aſpidē, ob id obturantem aures ſuas: & Matth. 24. *Surgent, inquit Dominus, pſeudo prophetæ, & dabunt ſigna & prodigia* non vtique alia arte quàm magica. Ex hiſtorijs Eccleſiaſticis notū eſt, quæ opera admiranda Simon Magus ediderit magicis incantationibus: quamobrem (vt fertur) à Romanis publicam ſtatuam meruit hac in ſcriptione SIMONI DEO SANCTO: vt narrat Iuſtinus martyr in Apologetico, Irenæus libro primo contra Valentinum, Tertullianus in Apologitico, Euſebius libro ſecundo hiſtoriæ Eccleſiaſticæ. Propter quæ prodigia idem Simon tanta in admiratione fuit apud Samaritas, vt quemadmodum Lucas ſcribit in actis Apoſtolorum capite octauo, de illo diceretur: *Hæc eſt virtus Dei quæ vocatur magna.* Narrat beatus Hieronymus in vita Hilarionis, cum quidam iuuenis virginem DEO ſacram ad turpes amores illicere nulla ratione potuiſſet; eum ad magicas artes conuerſum, quas apud Memphin AEgypti didicerat, adeò illis profeciſſe, vt virgo inſano illius iuuenis amore fureret. Porrò quæ de Strygibus vulgò circumferuntur, non ſunt in totum falſa, ſed multa illis admiranda accidère, qui ea compererunt, viri fide digni, ſicut Syluester in opere ſuo de Strygibus, & Alphonſus de Caſtro in eo quod ſcripſit de Punitione hæreticorum, non ille quidem tanquam dubia & incerta, ſed tamquam ſibi notiſsima & exploratiſsima tradiderunt.

Iuſtinus martyr. Irenæus, Tertullian. Euſebius.

MIRA ſunt quæ Philoſtratus in libris De vita Apollonij memorat vel Brachmanas Indorum, vel Gymnoſophytas AEthiopum, vel ipſum Apollonium geſsiſſe. Tale eſt illud quod is narrat libro

Mira opera Magorum ex Philoſtrato.

libro tertio & capite tertio, vidiſſe Apollonium apud Indos gemina dolia, vnum imbrium, alterũ ventorum; illud, cùm nimia ſiccitate India premebatur, apertum nebulas emittebat vniuerſam illam terram humectantes: nimios autem imbres occluſum cohibebat: alterum adapertum efflabat ventos regionem perflantes, quò ſalubrius eſſet cœlum. Tale etiam eſt illud quod ab eodem proditur libro tertio, capite octauo, cùm Apollonius cum Iarcha & alijs Brachmanis menſæ accubuiſſet, tripodes lapideos ſua ſponte fuiſſe motos, & ab æreis pincernis calices in gyrum circumlatos eſſe, certa menſura vinum & aquam miſcentes & cyathos proferentes. Nec ſileri debet quod Philoſtratus libro quarto, capite decimoſexto ſcribit de puella quæ tanquam mortua portabatur ad ſepulchrum: cuius funeri occurens in via Apollonius, tanquam ſecretò quædam illi admurmurans & iuſuſurrans, ad vitam & integram valetudinẽ reuocauit. Nec minus mirabile eſt quod idem auctor narrat libro ſexto, capite tertio de ſtatua Mẽnonis, quam cùm radius ſolis circa eius exortum attingebat, & ad os eius perueniebat, ſtatua more hominum loquebatur. His adde quod ab eodem memoratur eiuſdem libri ſexti capite quinto, iuſſu Veſpeſionis, qui princeps erat gymnoſophiſtarũ, apud AEthiopes, vlmũ quandam voce quidẽ clara & diſtincta, ſed tenui admodúm & quaſi fœminea ſalutaſſe Apollonium. Sed illud miratu dignisſimũ, quod Philoſtratus tradit capite ſecundo, libri octaui, Apollonium cùm eſſet in prætorio Domitiani Imperatoris, vt putabatur, ab eo cõdemnandus, repentè ex omnium oculis euanuiſſe.

Quam-

Quamobrem tanto in honore fuit Apollonius apud posteros, vt eum Hierocles cum CHRISTO Domino nostro cõferre ausus fuerit. Sed eius audaciam fregit, insaniamque coarguit Eusebius Cæsariensis: Alexander autem Mammeas Imperator Romanorum in suo Larario imagines CHRISTI, Abrahæ & Apollonij habebat, quòd hos tres maximè omnium miraretur & coleret.

Eusebius in libro contra Hieroclem.

VERVM, sicut à principio dixi, eorum quæ Magi fecisse dicuntur, quamplurima falsa sunt vel ab ipsis vel ab alijs conficta, & superstitiosis nimiumque credulis hominibus persuasa. Quis enim vera concedat quæ Maga illa apud Virgilium libro quarto AEneidos promisisse dicitur:

Hæc se carminibus promisit soluere mentes
Quas velit; ast alijs duras immittere curas,
Sistere aquam fluuijs, & vertere sidera retro,
Nocturnosq; ciet manes, mugire videbis
Sub pedibus terram, & descendere mõtibus ornos.

Plinio nulla est Magia.

Quocirca Plinius nullam esse putauit Magiæ vim atque potestatem, & quæ de Magis feruntur, omnia esse vana falsaque: totamque Magiam reijcit & damnat. Nam libro 30. capite 2. Immensum, inquit, & indubitatum exemplum est falsæ artis quam dereliquit Nero. Non enim ad eam discendam Neroni defuit vel ingenium, vel diligẽtia, vel quælibet facultas, nec studium, cum eius discendæ auidissimus esset: quin etiam ad eam docendam Tyridates Armeniorum rex noblissimos Magos secum ducens venit ad eum, cænisque magicis eum inuitauit: sed is regnum quidẽ à Nerone accepit; Magiam autem quæ nulla est, docere

eum

eum non potuit. Proinde ita persuasum sit, intestabilem, irritam, inanem esse, habentem tamen quasdam veritatis vmbras, sed in his veneficas artes pellere, non magicas. Hæc Plinius. Cui vt cōcedo plurima Magorum esse vana & falsa; ita esse talia omnia nō assentior. Esse autem pleraque Magorum promissa non solum inania & falsa, sed etiam incredibilia & ridicula demonstrat Plinius lib.26. cap.4. his exēplis; Magi aiunt AEthiopide herba amnes ac stagna siccari: cōiectu, tactu, clausa omnia aperiri: Alchimenide cōiecta in aciē hostium, trepidare agmina, ac terga vertere: Latacem dari solitam à Persarum rege Legatis, vt quocumque venissent, omnium rerum copia abundarent. Apud Democritum inuenitur compositio medicamenti, quo pulchri, boníque & fortunati gignantur liberi. Et lib. 25. cap.9. Circa herbam, inquit, quam nostri Verbenacam vocant, Magi miri insaniunt: hac perunctos impetrare quę velint, febres abigere, amicitas conciliare, nullique non morbo mederi. Lege apud Aul. Gellium lib.10. cap.12. & apud Plinium lib.28. cap. 1. quæ fabulantur Magi de Chamaleonte tradita à Democrito magicę artis principe, qui, quo tempore Hippocrates medicinā, eodem magicas artes in Gręcia celebrauit, hoc est, circa bellum Peloponnesiacum, anno post Romam conditam trecentesimo: vt auctor est Plinius lib. 30. cap. 1.

Figmenta Magorum Plinio.

Aul. Gellius Plinius.

CAPVT. II.

CAPVT II.

AN OMNES EFFECTVS MAGIAE sint simulati & tantùm apparentes, hoc est, non tales reuera quales videntur; an verò sint aliqui eius effectus etiam veri & naturales, nempe tales reuera quales videntur.

NONNVLLOS effectus Magorum naturales & veros esse, tum ex sacris literis, tum ex aljs probatis historijs compertum est. Nam opera Magorum Pharaonis vera fuisse, satis indicat scriptura cap. 7. Exodi; itaque sentiunt Origines & Augustinus. Id quoque declarat Samuel à Phitonissa suscitatus; quem fuisse verum Samuelem, licet nonnulli in dubium verterint; tamen auctor libri Ecclesiastici cap. 46 nos dubitare non sinit. Ad hæc Dominus noster ait venturos pseudoprophetas tempore Antichristi, qui faciant prodigia & Portenta magna: quæ S. Paulus vocat mēdacia, non quod omnia per se & sua natura falsa; sed quòd fient ad persuadendum falsum, & ad decipiendos homines, & quòd putabuntur esse vera miracula, hoc est, supernaturalia opera, cum non sint talia. Nónne DEVS Deuteronom. 13. denunciat venturos pseudoprophetas prædicentes futurum aliquod portentum, quod ita veniet, vt ab illis fuerat prædictum? Dæmones item naturali solertia, quæ summa illis est, & scientia cunctarum rerum naturalium quam propter peccatum non amiserūt; denique longissimi temporis experientia qua pollent, occultas & admirandas rerum facul-

Matth. 24.

2. Thess. 2.

cultates & virtutis, ipsarumque rerum inter se vel sympathiam vel antipathiam, & quemadmodum inuicem applicari & temperari debeant, quò mirabiles & inusitatos effectus producant, optime norunt, & per Magos ministros suos præstare possunt. Atque hæc est doctrina B. Augustini in lib. 3. de Trinitate, cap. 7. & 8. in libro Octoginta trium quæstionum, quæst 79. & in quæstione 22. in Exodum, à Christianis Philosophis iuxta & Scholasticis Theologis recepta. Neque possumus negare (sunt enim multis Romanæ historiæ scriptoribus prodita) duarum Romanarum mulierum duo facta perquam memorabilia. Cum enim mater deorum ex Pessinũte Phrygiæ, naui adueheretur Romam; ita dicitur hæsisse in Tiberi, vt non hominum, nõ boum vi moueri loco posset. Q. Claudia vestalis quò suam castitatem probaret, discinxit se, zonamque naui alligans, eam quo volebat, deduxit. Thucia quoque vestalis quò suam etiã probaret pudicitiam, aquam Tiberi haustam cribro tulit vsq; ad capitolium, anno vrbis conditæ sexcentesimonono, vt tradit Plinius lib. 28. cap. 2. Nec possumus inficiari opera Magorum, homines fęminasué inflammari ad libidines, & ad amores antè exosos: cuius rei exemplum affert S. Hieronymus in vita Hilarionis à nobis supra commemoratum. Quanquam duo illa quæ virgines illas vestales egisse diximus, putat S. Thomas in Quæstionibus de potentia, quæst. 6. art. 5. etiam ministerio bonorum Angelorum DEO sic volente, castitatis virtutem & præstantiam commendare & probare hominibus, fieri potuisse. *Notabilis sententia B. Thomæ.*

CAETERVM plurima Magorum opera esse simu-

ſimulata, fallentia oculos ſpectantium, nudamque tantùm eorum quæ repræſentant imaginem, non autem veram naturam habentia, multi tradiderunt atque compererunt; & ego facilè credo. Tales fuerunt (ſi tamen fuerunt) admirandæ metamorphoſes, quas à Varrone proditas comemorat B. Auguſtinus lib. 15. de Ciuitate Dei, cap. 17. & 18. de ſocijs Vlyſsis à Circe mutatis in varias beſtias, de ſocijs Diomedis in aues conuerſis, de Arcadibus traiecto quodam ſtagno transformatis in Lupos, de ſtabularijs quibuſdam mulieribus, quas narrat B. Auguſtinus ſuo tẽpore in Italia viatores quibus caſeum dabant veneficijs imbutum, mutare ſolitas in iumenta, eorumq; opera ad portanda onera aliquandiu vſas, rurſus in priſtinas hominum figuras reformaſſe.

Tale quoque fuit quod Philoſtratus lib. 4. capite 5. tradit accidiſſe Apollonio: erat enim quædam lamia quæ ſpeciem gerens pulchræ mulieris, ſimulabat ſe captam amore cuiuſdam Menippi iuuenis formoſi, ei velle nubere. Die igitur nuptijs dicato mulier illa conuiuium apparauit lautiſsimum, maxima auri, argenti, ornamentorum, omnis generis vini & dapum copia inſtructiſsimum, quo cùm ingreſſus eſſet Apollonius, ad eos qui aderant conuerſus, inquit: Tantali hortos videtis, qui, ſicut Homerus ſcribit, apparebãt eſſe aliquid, cùm nihil tamen eſſent: talẽ enim eſſe hunc omnẽ apparatum exiſtimare debetis: neque enim quę apparet materia, vlla ſubeſt, ſed materiæ duntaxat ſimulachrum eſt & imago. Hæc autem ſponſa, vna eſt è numero lamiarũ, quas aliqui laruas aliqui lemures appellant. Sunt autem ad amorem &

manas carnes vehementer expetunt, venereorum cupidine alliciẽtes eos quos cupiunt postea deuorare. Atque his dictis totus ille apparatus ex oculis omnium euanuit: & illa mulier sese Lamiam esse confessa est, & voluisse Menippum voluptatibus explere, vt eius postea corpus deuoraret: cõsueuisse enim pluchrorũ iuuenũ corporibus vesci, vbi ad summã sanguinis abundantiã peruenissent. Non sunt admodum dissimilia quę 26. quęst. cap. 5. Episcopi, de nonnullis strygibus narrantur, quas dæmones delusa earum imaginatione credere faciebãt, longa terrarũ spatia per aëra equitando conficere, & cum Diana & Herodiade in amœnissimis locis iucũdissimè epulari & ludere; cum neque verè transferrentur, neque personis, quibus credebant, adessent, sed tantùm imaginationum ludificatione.

Hoc etiam euidentissimis rationibus probari potest. Magi enim promittunt se ex lapidibus vel lignis leones vel lupos subitò producere posse; & nonnunquam in spectaculis ex terra faciunt subitò existere leones vel lupos: constat autem eiusmodi animalia perfecta citra supernaturalem Dei potentiã nulla ratione gigni posse nisi ex semine; nec ad iustã magnitudinẽ, nisi statis temporũ interuallis peruenire posse Dicũtur etiam mortui à Magis reuocati ad vitã, sicut traditũ est de puella illa quam Appollonius reuiuiscere fecit, & de Alceste quondã ab Hercule ad vitã restituta. Plinius etiã lib. 7. c. 37. narrat Asclepiadẽ celeberrimũ tempore Pompeij Magni medicum, quendam hominẽ mortuum è funere retulisse & seruasse. Non posse autem Magos verè mortuos ad vitam reuocare, ita concluditur: Si animus hominis est mortalis, non

Nulla vi & arte magica posse mortuos reuiuiscere.

potest semel extinctus idem numero reuiuiscere; sin autem est, vti verè est, immortalis, non potest vllis hominum vel dæmonum artificijs, vel vllis naturalium agẽtium viribus rursus ad corpus suum animandum viuificandúmque reuocari: nam cũ sit immaterialis & incorporeus, est supra omnis naturæ corporeę facultates; nec vllius rei creatæ potestati subiacet. Necesse est igitur, resurrectiones mortuorum quæ à magis factæ narrantur, vel esse fabulosas, vel fuisse simulatas, & tantùm in speciem factas.

CAPVT III.

AN SIT ALIQVA MAGIA NAturalis.

LICET iam vsus obtinuerit vt nomẽ Magiæ ferè in malam partem accipiatur, pro ea nimirũ arte quæ opera & adminiculo dæmonum res mirabiles vel facit vel facere simulat; & Magi vulgò dicantur qui ex commercio quod habent cum dæmonibus, res stupendas efficiant veluti sunt præstigiatores, incantatores, Necromantici, & alij malefici homines: Attamen nec nomẽ Magiæ absolutè & præcisè sumptum hoc significat, nec à principio sic fuit vsurpatum, sed vniuersè pro quadam facultate, per quam homines efficiebant res inusitatas & admirandas ratione quadam occulta, & alijs hominibus incognita. Sic generaliter sumpta Magia dupliciter diuidi potest: altera enim est naturalis, altera non naturalis. Naturalẽ voco, quæ cognitione & applicatione quarundam singularium virtutum, quæ sunt in rebus naturalibus, quæque latent ferè mortales, agentia

&

& patientia suo loco & tempore, & sicut opus est inuicem componendo & temperando, effectus quosdam inusitatos & admirandos, & quorum ratio videtur incomprehensibilis, moliuntur, Magia autem non naturalis dicitur, quæ etiam mira efficit, verumtamen non vtens viribus agentium naturalium, sed sola dæmonum opera & ope. Naturalis autem Magia rursum triplex tradi potest: alia enĩ dici potest humana, quia humano studio & diligentia comparatur; altera Diuina, quæ per reuelationem vel à DEO, vel ab Angelis bonis percipitur: Tertia, Dæmoniaca quam dæmones tradunt ijs hominibus, qui se illis impia societate & fœdere deuinxerunt.

Triplex Magia naturalis

ESSE autem Magiam quandam naturalem, quę est secretior quædam & abstrusior sapientiæ pars, & quæ occulta quadam cognitione & vsu quarũdam rerum naturalium mira perficit, nullo modo viris doctis dubitandum est. Quis enim vel tinctus dũtaxat literis Philosophicis, nescit esse multas virtutes rerum naturalium occultas, mirabilium rerum effectrices, quas si quis benè nosset, & ad vsum accõmodare sciret, haud dubiè mira posset efficere. Multa sunt naturæ miracula incompertæ adhuc rationis, &, (vt Plinij verbis vtar) in naturæ maiestate penitus abdita. Hæc, si quis hominum illis rebus naturalibus occultè vtens, faceret, Magus vulgò diceretur, & non nisi auxilio dæmonum talia facere crederetur; cum tamẽ opera illa essent naturalia, & naturaliter à causis naturalibus profecta. De miraculis naturæ integrum librum scripsit Aristoteles, qui inscribitur De Admirãdis auditionibus, quanquã eum nonnulli adscribunt Theophrasto. Plinius cum alijs libris

Esse naturalẽ quandam Magiam.

multa, tum plurima secundo libro Naturalis historię prodidit, & Proclus in libro De Sacrificio & Magia & beatus Augustinus libro 21. De Ciuitate Dei cap. 4. & 5. Albertus Magnus lib. 2. Mineraliũ, Tractatu 2. cap. 1. 11 & 12. & Fracastorius in lib. De Sympathia, & Ficinus libro 4. Theologiæ Platonis, cap. 1. multaque eius generis sparsa leguntur in libris Cardani de subtilitate & varietate rerum, quorum hîc nonnulla ex Plinio recensebo lib. 2. cap. 96. Iuxta Harpasa oppidum Asiæ, cautes stat horrenda vno digito mobilis, eadem, si toto corpore impellatur, resistens. Duo sunt montes iuxta flumen Indum, alteri natura est, vt ferrum omne trahat, alteri, vt respuat; Itaque si sint claui in calciamento, in altero auelli non posse, in altero sisti. Et cap. 105. Hæc est natura Naphtæ circa Babyloniam profluens bituminis liquidi modo, vt in eam vndecunq; visam protinus transiliat ignis. Ita ferunt à Medea pellicem crematam, postquam sacrificatura ad aras accesserat, corona igne rapta, & cap. 107. In Nymphæo exit è perta flãma quæ pluuijs accenditur, & cap. 103. In Dodone Iouis fons cùm sit gelidus, & immersas faces extinguat; si extinctæ admoueãtur, accẽdit. In Illyrijs supra fontem frigidum expansæ vestes accenduntur. Idem Plinius libro vltimo, cap. 4. Adamas (sic Gæreè dictus, quòd nec ferro, nec igne dometur) hircino tamen rumpitur sanguine: & cum magnete lapide in tantum dissidet, vt iuxta positus ferrum non patiatur abstrahi; aut si admotus magnes apprehenderit, rapiat atque auferat. Verùm nihil esset mirabilius magnete, si vis eius nõ adeò nobis esset nota & explorata. Nam rationem cur ferrum ad se trahat, & acum nauticam sua vi tactam

Miracula naturæ.

tactam

cactam eatenus agitet, quoad illa directo septentriones spectet, quis nobilium philosophorũ non diligentissimè inuestigauit? quis autem adhuc cõperit aut satis explicauit? Sed omnia excedit miracula Echneis pisciculus quem Latine vocant Remoram, cuius meminit Aristoteles lib. 2. De Historia animalium cap. 14. sed Plinius libro 32. cap. 11. non solùm ab antiquis de eo prodita, sed etiam sibi suique tẽporis hominibus planè cognita & explorata tradens, ait eum semipedalem esse, limaci magnæ similem, adhærentemque nauigijs, licet ea sint ingentia cursuq; incitatissimo ferantur, eorũ tamen ita frenare impetum, vt stare cogat, non labore vllo, nec renitendo, nec aliter quàm adhærendo. Fertur Actiaco bello tenuisse prætoriam nauim Antonij properantis circumire, & exhortari suos, donec iret in aliã. Ideoq; cæsariana classis impetu maiore protinus venit. Tenuit etiã eius memoria Caij principis ab Astura Antium remigantis quinquiremem quadringẽtorum remigum viribus propulsam, eiusque adhærens gubernaculo: feruntq; Cæsarem peculiariter miratum quomodo adhærens tenuisset, nec idẽ polleret in nauigium receptus. Hactenus ex Plinio. Nec modò quę ratione carent, sed etiam homines mira edere & non cernẽtibus incredibilia cùm alij testificati sunt, tum haud dubiũ reliquit S. Augustinus multis certisq; eius rei positis exemplis. Nouimus, inquit, lib. 14 de ciuitate DEI, cap. 23. hominum quorundam naturas multum cæteris dispares, & ipsa raritate mirabiles, quædam vt volunt de corpore suo facientiũ, quæ alij nullo modo possunt; & audita vix credunt. Sunt enim qui aures moueãt, vel singulas vel ambas simul. Sunt qui totam cæsariẽ, Remora piscis

capite immoto quantum capilli occupant, de ponunt ad frontem, reuocantq; cùm volunt. Sunt qui eorum quæ deuorauerunt, incredibiliter plurima & varia, paululum præcordijs contrectatis, quod placuerit, integerrimum proferunt. Nonnulli ab imo sine pudore vllo, ita numerosos pro arbitrio sonitus edunt, vt ex illa etiam parte cantare videantur. Ipse sum expertus sudare hominē solere cum vellet, notum est quosdam flere cùm volunt, atque vbertim lachrymas fundere. Presbyter fuit quidam nomine Restitutus in parœcia Calamensis Ecclesiæ, qui quibuscunque volebat, ita se auferebat à sensibus & iacebat simillimus mortuo, vt non solùm vellicantes & pungentes minimè sentiret, sed aliquādo etiam igne vreretur admoto, sine vllo doloris sensu: nec in eo vllus inueniebatur anhelitus. Hæc ibi Augustinus.

Sphæra Archimedis.

IAM verò Sphæram illam quam tradit Cicero primo libro Tusculanarum disputationum, & secūdo libro de Natura Deorum ab Archimede primùm, & deinde à Posidonio factam, omnes cœlestium orbium conuersiones suis motibus clarissimè perfectissimeque repræsentantem, quis humanum ac non potius diuinum aut dæmoniacum inuentum & opus credidisset? Huc etiam referri potest quod Albertus capite tertio libri sui De moribus Animalium commemorat, duos in Germania natos esse pueros, quorum altero iuxta domorum ostia incedente, omnia ostia versus latus sinistrum illius aperiebantur, tametsi clausa essent: idemq; cōtingebat alteri puero illius fratri, versus latus eius dextrum; & hoc dicit vidisse multos, negatq; id referri posse aliò, quàm in proprietatem occultam quæ vtrique in eorum ortu indita est à

cœlo:

cęlo: quanquam ego vereor ne illud nō fuerit verum: aut si fuit, non puto id naturaliter sine interuentu & opera dæmonum fieri potuisse.

Si igitur tam mira sunt naturæ opera; cur non sapiens reconditiori naturalium rerū cognitione vsuq; prędirus similia facere posset? Atquę hæc est Magia naturalis. Tales erant apud Persas Magi (ait Philo in libro, Quod omnis probus sit liber) naturę scrutatores, prę veritatis cognoscendę studio, qui per otium diuinas virtutes contemplantur clarius, & alios ijsdem initiant mysterijs. Et in libro De specialibus legibus. Veram, inquit, Magiam, hoc est, Perspectiuam scientiam, per quam Naturæ opera cernuntur clarius, vt honestam expetendamq;, non plebeij solum testantur, sed etiam Reges regum maximi, præsertim Persici, tam curiosi harum artium, vt regnare non liceat nisi familiariter cum Magis versato. B. Hiernoymus exponens secundum Danielis caput: Magi, inquit, sunt, qui de singulis philosophantur, nec malefici sunt, sed Philosophi Chaldæorum, & ad artis huius scientiam reges quoque & principes eiusdem gentis omnia faciunt. Vnde & Magi in Saluatoris nostri natiuitate, primi ortum eius intellexerunt. Huius artis excellenti peritia, censet Philostratus Apollonium Tyaneum mira quæ de eo narrantur, effecisse, idéque sensit de illo Iustinus martyr in Quęstionibus ad Orthodoxos, quæstione vigesimaquarta ita scribens: Apollonius, vt vir naturalium potentiarum & dissensionum atque consensionū earum peritus, ex hac scientia mira faciebat, non auctoritate diuina. Hanc ob rem in omnibus indiguit assumptione idonearum materiarum, quæ eam adiuuarent ad id perficiendum quod efficiebatur.

Quales Magi Persarum.

Matth. 2.

Iustinis martyris testimonium de Magia Apollonij Tyanei.

tur. Et Apollonij quidem opera quoniã facta sunt ex scientia rerum naturalium ad corporalium actionem hominum, non euertit DEVS. Sic ibi Iustinus, Huius Magiæ naturalis fiducia ausus est Archimedes admirãdum illud theorema ponere.

Archimedis scientiæ potentia.

QVANTVMLIBET onus quibuslibet viribus mouere: nec posuit modo, sed & apertissime demonstrauit: & quia id regi Hieroni incredibile videbatur, speculationẽ illam ad praxim traduxit, ingentem nauem onerariam quam ingens hominum turba, vix maximo labore mouere poterat, hominibus multis ponderibusq; impositis, procul ascidens, quieta impellens manu, vi quadam multifidæ machinæ, tranquillo quasi mari prolaberetur, ad se adduxit. Cumque Marcellus maximo exercitu terra mariq; Syracusas obsideret; Archimedes ad vrbis propugnationem, mirabiles terribilesq; omnis generis machinas telaq; huius Magiæ naturalis scientia adinuenit, quibus tantas hostium strages passim edebat, vt Romani incredibili admiratione terroreq; perculsi, dicerent se nõ contra homines, sed cõtra deos pugnare. Quid dicam de stupẽdo illo Architæ Pythagorici commento? à quo plerique nobilium Græcorum tradunt, & apud Aul. Gellium lib,10.cap.12. Phauorinus Philosophus pro certo confirmat, simulachrum columbę è ligno ratione quadam mechanica factũ, volasse; ita erat scilicet libramentis suspensum, & aura spiritus inclusa atque occulta concitum. Hac etiam arte ferunt Albertum Magnum, caput æneum, quod maxima spectantium admiratione loqueretur, fabricasse. Seuerinum etiam Boëtium, in epistola quadam siue à Cassiodoro, siue à Theodorico ad eum scripta, dicitur, huius artis

Plutarchus in Marcello.

Colũba lignea volans.

Caput æneum loquens.

Mira opera Boëtij.

vi, miracula fecisse, hoc est, vt metalla mugirent, æneus anguis sibilaret, aues simulatæ dulcissimè canerẽt, homines ærei in aëre buccinarentur. Verùm de his satis, illudq́; ratũ & indubitatũ sit, esse quandam Magiam naturalem, quã qui tenẽt (paucissimi autem benè tenent) possunt mira facere, quæ rude vulgus putat opera & auxilio dæmonũ fieri: Tum quia opera illa sunt inusitata; Tũ quod secreta quadam ratione & alijs occulta fiant. Quãobrem plerique putant eiusmodi homines habere consortium cum dæmonibus, & non nisi eorũ ope illa præstare. Talem de se fuisse hominum opinionem, quodam loco scribit Galenus, Boetius libro primo de consolatione, prosa quarta, queritur se, propter reconditioris Philosophiæ cognitionem, & quarundam rerum mirabilium effectionem, tanquam magicis & maleficis artibus imbutum, fuisse accusatum & damnatum.

MAGIAE autem naturalis, non humano studio partæ, sed à DEO vel Angelis bonis acceptæ, manifestum est argumentum perfectissima rerũ omnium naturalium scientia diuinitùs infusa Salomoni: per quã verisimile est, eum mira effecisse, aut certè si voluisset facere, potuisset. Iosephus certè libro octauo de Iudaicis antiquitatib⁹ ait Salomonẽ instituisse occulta quædã remedia ad pellendos morbos & fugãdos dæmones. Incantationes, inquit, composuit quib⁹ morbi pelluntur, & coniurationum modos reliquit scriptos, quib⁹ ita fugãtur dæmones, vt deinceps nunquã reuerti audeant: atq; id sanationis genus etiam suo tempore apud Iudæos in vsu esse; & se vidisse Eleazarum Iudæum, præsente Vespasiano alijsque Principib⁹ multos à dæmonib⁹ vexatos, hac ratione liberasse,

Naturalis Magia Salomonis.

3. Reg. 2.

Modus curationis erat hic: admoto narib' dęmoniaci annulo, sub cui' sigillo inclusa erat species cuiusdã radicis à Salomone indicatę, ad eius olfactũ, per nasum contrahebatur dæmoniũ, & collapso mox homine, adiurabatur dæmoniũ ne amplius rediret, Salomonis mẽtione facta, & incantationibus ei' recitatis. Discessus autẽ dęmonis ab homine, illud erat indicium, quod iussu Eleazari egrediens, vas plenum aqua ibi positum, inuisibiliter euertebatur. Hæc ex Iosepho. Sed profectò illa ratio eijciendi dæmonem, nõ ex Magia naturali, sed ex superstitiosa & Diaboli artificio cõposita proficiscebatur; nec eam credibile est institutam esse

3. *Reg.* 11. à Salomone, nisi forte postquam is DEI gratiam perdidit, in cultũ idololatriæ prolapsus. Iuuenis etiam Tobias, mirabilem vim eius piscis quem in Tigri ceperat Angelo Raphaele docẽte, cognouit nam sic Tobiæ dixit Raphael (vt legitur cap. 7. illius libri) *Cordis eius particulam si super carbones ponas, fumus eius extricat omne genus dæmoniorum, siue à viro, siue à muliere, ita vt vltra non accedat ad eos: fel autẽ eius, valet ad vngendos oculos, in quibus fuerit albugo & sanabuntur.* Simili remedio piscis, Gregorius Turonẽsis Episcopus, cum puer esset, diuinitùs admonitus, patrem suum à grauissimo morbo liberauit.

NONNVNQVAM etiam Magiam naturalem discunt homines à dæmonibus. Sic enim Magos Pharaonis eam didicisse, certum est. Imò fere, qui hanc Magiam tenent, cum sint homines minimè probi, & philosophiæ aliarumque liberalium doctrinarum rudes & imperiti, non dubium est, quin vel ipsi eam artem à dæmonibus didicerunt, vel ab his quibus eam dæmones tradiderunt. Vix enim vlli mortalium, aut certè paucissimis, nec nisi ijs

qui

qui acerrimo fuerint ingenio, & longinqui temporis diligenti obſeruatione vſi, talis Magia naturalis contingere poteſt.

CAPVT IIII.

AN SIT ALIQVA MAGIA NON naturalis, hoc eſt, quæ non ad naturam, ſed ad dæmones neceſſariò referri debeat.

MVLTA faciunt Magi, quæ nullo modo effici poſſunt per cauſas naturales, ſed ea neceſſariò referri debent ad aliquas ſubſtantias incorporeas, quæ occultè cum ipſis Magis & per ipſas operantur. Magi enim nonnunquã faciunt ſtatuas è ligno vel alia materia factas, nullo extrinſecus impellẽte, moueri ex ſe motu progreſsiuo & humano, quin etiam loqui & reſpondere ad quæſtiones de varijs rebus propoſitas: ſi id fieret naturaliter, cum natura nunquam det operationem aliquam, niſi dando formam, ex qua illa operatio procedit, ſupradictæ verò actiones, ſint tantummodo animaliũ perfectorum, & quædã propriæ hominis, oporteret in illa ſtatua productam fuiſſe animam ſentientem perfectam, & animam rationalem. At nec huiuſmodi animæ poſſunt eſſe ſubiectiuè in tali materia, qualem habent illæ ſtatuæ, quippe quæ carent vita & ſenſu; nec animalia perfecta poſſunt generari niſi ex ſemine à ſui ſimilibus; nec poteſt natura ſimul & generare animal perfectum, & perfectã illi magnitudinem dare: Neceſſe igitur eſt, prædictas operationes ſtatuarum, non à natura, ſed ab aliquo dæmone, qui intra illam ſtatuam latet, proficiſci.

Dein-

Deinde, Magi quædam manifestant occultissima, & quæ ratione humana nota eis esse nõ potuerãt; veluti furta clã facta, thesauros alicubi recõditos, res quæ in remotissimis regionibus geruntur, quę quisque olim vel dixit vel fecit, denique prædicũt quædam futura; hæc autem opera sunt mentis, & quidem sublimioris atque præstantioris, quàm est humanà. Prætera Magi cùm volunt mira illa facere, certis quibusdam vestibus induuntur, ducunt quasdam lineas, describunt figuras, pingunt characteres, & alia quædam adhibent, quæ per se nec vim habent naturalem producendi illos effectus, nec præparandi materiam ad illos producendos, aut accipiendos: non igitur Magi opera illa faciunt per causas naturales.

ADHAEC, supra omnis naturæ corporeæ potestatem est illud quod nonnunquam faciunt Magi; vt ad eorum præsentiam, & fores & alia loca quæ clausa sunt, repentè patefiant; interdum etiam se vel alios repentè ex hominum conspectu subducũt, quod de Apollonio Tyaneo memorię proditum est: is enim cum sisteretur in prætorio ante Domitianum Imperatorem, repẽtè ex oculis omnium euanuisse dicitur. His accedit quod Magi nõ faciunt hæc, nisi pronunciando certas quasdam voces & verba, in quibus totam illi, vel maximam vim artis Magicæ ponunt; voces autem & verba, cùm ex se non habeant aliam vim quàm significandi, vel quodãmodò afficiendi auditum, non possunt esse causa vt aliquid fiat, nisi dupliciter; vel ratione rerum quæ illis virbis dicuntur, quæ res intellectæ ab audientibus, eos variè afficiunt & mouent præsertim adiuncta decenti conuenientiquę actionis & pronutiationis ratione; & hoc modo

Quomodo voces possunt esse causa efficientes aliquorum rerũ.

modò oratorum & concionatorũ verba, mouere solent audientes; sed hic modus mouendi, nõ nisi ad audientes qui intelligunt, pertinere potest: Vel mouent verba, propter suauitatem modi, quo modulatè & artificiosè cum suauitate & dulcedine auditum afficiunt; qua ratione non solem homines, sed etiam animalia vocibus musicis variè affici & permoueri cernimus; neutrum autem horum reperitur in vocibus Magorum, non igitur per illas voces, tanquã per causas naturales, illos suos effectus producunt. Iam verò, cum Magi ad faciendum quod volunt, adhibeant quasdam inuocationes, obtestationes, comminationes, sacrificia, postrationes corporum, & alia eiusdem generis; quis non liquidò cernit hæc nõ posse referri ad naturam corpoream, ratione & intelligentia carentem, sed eà naturæ alicui incorporeæ & intelligẽti, cuius Magi opem implorant, & sine cuius concursu, quod intendunt, efficere non possunt, exhiberi?

Postremò, ne quis vel ambigendi, vel cauillandi reliquus sit locus, illud meo iudico omnem tollit dubitationem, quod non solum Magi mirãda illa opera per seipsos faciunt, sed quasi quędam dictata tradentes alijs, eadem per illos perficiunt: quin etiam vsu venit quosdam planè ignorantes, an illa essent vel à dæmone tradita, vel magicis prauitatibus infecta, fidem tamen habentis illis sibi dictatis, eisque vtentes, mira etiam fecisse; quod apertè demonstrat, facultatem eiusmodi res perficiendi non esse naturalem. Non me fugit, Petrum Apponensum, Cardanum, maxime verò Pomponatiũ in libro De incantionibus, eiusmodi opera Magorũ, exclusis dæmonib⁹, ad solas causas

naturales conatos esse referre; sed frustra & infeliciter. Verùm eorum opinionem infrà explicabimus & refellemus. Sciendum autem est, hanc nostram sententiam quam hîc docuimus & cõfirmauimus, ab omnibus Platonicis fuisse probatam & literis traditam; hoc enim sensit Plotinus, Porphyrius, Iãblicus, Proclus: hæc etiam fuit & Pythagoreorum doctrina, imò ante hos omnes idem in Pimandro sensit & docuit Mercurius Trismegistus.

CAPVT V.

AN SPIRITVS ILLI QVORVM opera & auxilio Magi mira faciunt, sint boni an mali.

SVBSTANTIAS incorporeas quæ fauent Magis, eosque iuuant, ad illa opera facienda, quæ non fiunt per causas naturales, sed excedunt naturæ corporeæ potestatem, non esse bonos Angelos, sed malos, quos trito iam vocabulo Dæmones appellamus, multis sanè firmis manifestisque argumentis ostendi & concludi potest. Primò, eiusmodi spiritus iubent se à Magis adorari tanquam deos, sibique sacrificia fieri; hoc autem est proprium dæmonum, qui honorem diuinitatis, quem à principio affectantes assequi non potuerunt, decipiẽdis hominibus, aliquo modo obtinere cupiunt. Boni autem angeli, eiusmodi honores non solùm non optant, sed etiam vehementer auersantur. Vnde legimus in Apocalypsi, Angelum quendam prohibuisse ne Ioãnes ipsum adoraret, dixisseque: *Vide ne feceris; conseruus enim tuus sum, &c.* DEVM *adora.* Deinde Magi sunt homi-

Apoc. 19.

mines flagitiosissimi, & artibus magicis abutuntur ad inferendum exitium alijs, hoc est, ad patrāda adulteria, furta, homicidia, atque adeo infanticidia: boni autem Angeli, nec maleficis hominibus fauent, & ab eiusmodi sceleribus abhorrēt. Posthæc, Magi multa miscent mendacia multasq; fallacias, quibus homines circumueniunt, & decipiunt: ad quod Angeli boni cooperari non possunt. Præterea Magi inuocando eos quorum abutuntur opera, minantur illis quædam impossibilia nisi venerint: & cum venerunt, imperant illis, & cogunt ne inde discedant; hoc autem imperium non possunt habere homines in Angelos bonos: habent autem in Dæmones, vel quia superior dęmon, cum quo Magi habent societatem, & fœdus fecerunt, cogit inferiores dæmones parêre iussis Magorum; vel simulant dæmones se cogi à Magis, cum tamen id voluntariè faciant, nec ab illis cogi queant, quò facilius decipiant homines, tantam vim & auctoritatem Magorum admirātes, & illis fidem adhibentes. Quod autem Dominus noster argumentatur, se non eijcere dæmones potestate principis dæmonum, quia non potest Satanas Satanam eijcere; alioqui regnum eius diuideretur, nec diu stare posset, intelligendū est de perfecta eiectione dæmonis ab homine, hoc est, tam ex corpore eius quàm ex animo; vel de eiectione quæ proficiscitur ex odio dęmonis, & desiderio euertendi imperium quod habet in homines. His adde, quia vt benè, inquit Eusebius lib. 5. De præparatione Euangelica cap. 7. vnde potuerunt Magi discere verba illa & cæremonias quibus dęmones aduocant, eosque vel loco, vel annulo, vel vasi, vel statuę vel alijs rebus adesse cogunt? Vnde scire qui-

Quomodo Magi Dæmonibus imperent.

Matth. 12. Luc. 11.

quibus sacrificijs, libamentis aut suffimentis dæmones auertantur & fugentur, vel oblectentur & alliciantur? & alij quidem dæmones, alijs rebus: vnde: inquam homines hæc discere potuissent, nisi ab ipsis dæmonibus?

Dubitationes nouem Porphyrij de ijs quæ faciunt aut dicunt Magi inuocando Dæmones.

QVID quod non est credibile, hominem posse imperare Angelis bonis, eosque vel reluctantes cogere & compellere ad aliquid faciendum; quod tamen Magos facere disertissimis verbis declarauit Prophyrius Philosophus in epistola ad Anebonum AEgyptium, quam Eusebius lib. 5. De præparatione Euangelica capite sexto scriptis suis inseruit; ex ea verò nonnulla quæ ad rem præsentē maximè pertinent, hic adscribam. Proponit autem in ea epistola Porphyrius nonnullas dubitationes circa ea quæ Magi faciunt Dæmones inuocando. Prima dubitatio est, Quomodo Magi inuocant & obsecrant dęmones tanquam superiores, & eisdem tamen tanquam inferioribus imperant, & quod volunt, facere eos cogunt. Secunda: Cur Dij Magorum iubent homines esse iustos, ipsi autem à Magis iussi, multa patrant iniqua & flagitiosa. Tertia Nolunt: illi exaudire Magum, qui non multis diebus ante se abstinuerit à Venere ipsi tamen iussu Magorum illiciunt & incitant homines ad turpes & nefandas libidines. Quarta: Volunt Magum inuocaturum ipsos, ante ab esu carnium abstinere; cum ipsi tamen nidore ac sanguine cæsorum animalium maximè oblectentur. Quinta: ei, qui mortuũ tetigit, ad operationes magicas accedere non licet; cum tamen mortuis & cadaueribus animalium res magicæ ferè peragantur. Sexta: Magi minātur Soli & Lunæ & Dijs cœlestibus, dicentes se concisuros cœlum & arcana Isidis edicturos,

cturos, & Osiridos membra Typhoni tradituros nisi Dij aduenient & respondeant ipsis; absurdum tamen videtur, Deos quasi infantes, eiusmodi fictis minis & terroribus commoueri. Moueri autem eos istis minis, Cheremon sacer scriba restatur, & hęc esse illa inquit, quib⁹ Dęmones maxime coguntur. Septima: preces autem & orationes, quibus vtuntur Magi inuocantes suos Deos, inanes & ridiculæ videntur? sic enim eos compellat: Tu, inquiunt, qui è limo emersisti, qui sedes in loco, qui nauigio nauigas, qui singulis horis formā commutas, & in singulis Zodiaci signis commutaris. Atque his precationibus & adiurationibus aiunt Deum se hominis visui subijcere. Octaua: Quid sibi volunt verba illa barbara, & nihil planè significantia, quibus Magi vtuntur ad deos suos aduocandos? nam si ad verborum significationem Dij respiciunt, quacunque voce eadem res significetur mouebūtur: non enim dij sunt AEgyptij vel Scythæ, vel illis linguis vtuntur, aut illas tantum norunt. Nona: cùm dæmones sint supra ordinem rerum sensibilium, quomodo possunt rebus sensibilibus vel allici, vel etiam cogi? quare aut Magorum malignitate hæc omnia sunt excogitata, qui nostras passiones DEO attribuere ausi sunt; aut aliter homines de DEO cogitant, quā rei veritas habeat. Hæc in illa epistola Prophyrius. Iamblicus autem, quem Simplicius & alij ob magnā peritiam rerum diuinarum, cum incredibili studio & religione coniunctam, diuum pręnominare solent, in libro, quem De Mysterijs AEgyptiorum scripsit, ad supradictas omnes Porphyrij dubitationes respōdere conatur: sed eiusmodi sunt omnia eius responsa, vt mihi quidem videantur esse ma-

gis incredibilia & absurda, maioribusque implicata difficultatibus, quàm illæ ipsæ, quæ propositæ sunt dubitationes.

Notabilis dubitatio.

SED quæret aliquis, cur Dæmones non nisi sub certis quibusdam cœli constellationibus, & non nisi certis quibusdã, vel lapidibus, vel herbis, vel figuris aut alijs signis adhibitis aduocentur à Magis, nec aliter opera magica fiant? Respondeo, id quidem facere dæmones varias ob causas. Primò vt inducant homines in eum errorem, vt credant esse aliquod numen & diuinitatem in stellis, easque pro Deo adorent & colant. Deinde, vt simulando per stellas multa maleficia, multaque incõmoda & detrimenta inferri hominibus, infament eas, & exosas reddant hominibus. Præterea, quia dæmones, cum non nisi per causas naturales operentur, animaduertunt, secundum certas aliquas constellationes, materiam circa quam operari volunt, magis affici & præparari ad effectus illos accipiendos. Hinc fit, vt nonnunquam dæmones secundum incrementa Lunæ, maximè quosdam vexent, qui propterea vocantur Lunatici, quos Dominus sanasse dicitur in Euangelio Matthæi cap. 4. & 13. cum enim cerebrum hominis, auctore Aristotele, sit omnium corporis partium humidissimũ, ideoque maxime subijciatur potestati Lunæ, quæ magnam habet potentiam & vim cõmouendi humores, in cerebro autem perficiantur actiones interiorum sensuum, hinc fit, vt dæmones secũdum incrementa Lunæ, maxime perturbent phantasiã hominis, quia vident tunc cerebrum eius ad id esse magis preparatum. Porrò dęmones, sicut dixit beatus Augustinus 21. De ciuitate DEI, cap. 6. alliciuntur herbis, lapidibus, animalibus, carminibus

alijs-

alijsque ceremonijs, non tanquam animalia cibis, sed vt spiritus signis, ea ratione, vt hæc illis exhibentur in signum diuini honoris, cuius illi sunt cupidissimi. De hoc vide S. Thomam prima parte, quæst. 115. art, 5.

CAPVT VI.

QVAE OPERA ADMIRANDA POSsint facere Dæmones vel per se ipsos, vel per Magos.

DVo sunt hîc ponenda ex sacris literis satis manifesta, vnum est, Dæmones per se ex vno loco in alium moueri, & quidem maxima celeritate. Legimus enim in libro Iob, Satan DEO interroganti vnde venerit, respondisse: *Circuiui terram & perambulaui eam*, & Dominus in Euangelio ait quendam spiritum nequam egressum ab homine quem tenebat, perambulasse per loca arida & inaquosa, & iterum assumptis alijs septẽ spiritibus nequioribus se, ad eundum illum hominẽ reuertisse: & Petrus admonet fideles vt sobrij sint & vigilent quoniam aduersarius eorum diabolus, tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret. Alterum quod hoc loco ponimus est dæmonẽ non solùm posse mouere seipsum, sed etiam alia corpora, ex vno loco in aliũ transferendo. Id quoque ex sacris literis certum est: Dæmones enim per peccatum non perdiderunt dona naturalia: sicut igitur Angeli naturali vi mouent orbes cœlestes, sic Dæmones possunt mouere alia corpora: & sicut Angelus ille Prophetam Habacuch capillo capitis apprehẽsum, ex Iudæa, Babylonem vsq; transportauit, indeque reportauit in Iudæam, ita posset dæmon idẽ facere; quin imò id eum fecisse

Iob. 1. & 2.
Matth. 12.
1. *Pet*. 5
Dan. 14.

certum est: legimus enim diabolum, Dominum nostrum tulisse in pinnaculum templi, & in montem excelsum. Nec hoc loco disputandum est, an talis virtus motiua dæmonis, sit distincta ab intellectu & voluntate eius: nam distinctam esse equidem arbitror, licet plerique negent. Verùm eius quæstionis tractatio aliena est huic loco. Nec definio nunc quanta sit virtus motiua dæmonis, vel quot corpora aut quanta mouere queat & nō amplius, id enim incognitum mortalibus puto; existimò tamen in dæmonibus superioribus maiorē esse hanc vim motiuam, inferioribus verò minorem: sicut enim eorum naturæ sunt vel perfectiores vel imperfectiores, ita quoque eorum potentiæ sunt vel fortiores vel imbecilliores. Nam quia Angelus est terminatæ speciei & definitæ naturæ & perfectionis; ideo nec potest esse vbique locorum, neque potest quantacunque velocitate quantumlibet corpus mouere. Præterea sciendum est, duplicem esse dæmonum actionem, quæ à Philosophis vocatur transiens, alteram immediatā quę immediatè proficiscitur à dæmone, & hæc est motus localis quo mouet corpora; nam sicut intelligentiæ non per aliqua media instrumenta, sed immediatè mouent orbes cœlestes; sic dæmones immediatè possunt mouere corpora secundùm locum. Altera eorum operatio transiens, est mediata, nempe quæ motionem localem ab ipsis factam consequitur: dæmones enim afferendo ex varijs locis & inuicem applicando causas naturales & agentia inuicem & patientia componendo, varios producūt effectus; qui effectus immediatè quidem existunt ex causis naturalibus, mediatè verò à dæmonibus qui illas causas præsentes fecerunt,

Math. 4.

Duplex actio dæmonum transiens.

& materijs quę ab illis aptę sunt pati accommodarunt. His positis, quænam opera mira dæmones possint facere, demonstremus.

PRINCIPIO, per motum localem multa possunt dæmones facere, quæ fidem excedere videantur, quorum nonnulla hic subijciam exempla. Primo possunt ignem ex superiore aëris parte demittere, quo multa consumant & perdant: possunt etiam immittere vehemẽtes & turbulentos, vẽtos qui magna diruant ædificia, sicut fecisse legitur aduersus Iob. *Cecidit (inquit scriptura) ignis de cælo & tactas oues pverosque consumpsit: & repentè ventus irruit à regione deserti, & concussit quatuor angulos domus, quæ corruens opreßit liberos tuos & mortui sunt* Potest dæmon grauissimas tempestates & procellas in mari excitare, vel aquas maris ab imo commouẽdo, vel per concitatissimos ventos. Potest terram magnis motibus concutere, vel immittendo vehementem aliquem spiritum in cauernas terræ, vel in illis inclusum vehementissimè agitando. Sic fortasse fieri potuit, quod narrat Philostratus de duobus dolijs, quæ vidit Apollonius apud Indos, quæ aperta, imbres & ventos emittebãt; clausa verò eadem cohibebãt atque compescebant. Secundo potest transferre ex vno loco in alium quãtumuis remotum, vel homines, vel animalia, vel quæuis alia corpora. Sic Diabolus CHRISTVM tulit in pinnaculum templi & in montem excelsum; & historia Ecclesiastica narrat, Simonẽ Magum à Dæmonibus per aëra euectum esse in cœlum. In historijs etiam Gentiliũ traditum est, nonnunquam visos esse serpentes, dracones & homines per aëra volantes; quin etiam Albertus tradit nonnunquam boues seu vitulos pluisse: quod hac

Opera quæ possunt Dæmones facere.

Iob. 1.

Math. 4.

ratione factum esse existimandum est. Tertiò potest dæmon subitò res præsentes è conspectu hominum subtrahere, atque ita reddere inuisibiles; sicut Apollonius cùm esset in conspectu Domitiani Imperatoris, repente ex oculis omnium excessit, & nisi volumus fabulam fuisse id, quod de Gyge memorat Plato & Cicero, hac etiam ratione dicemus, Gygem cum volebat, potuisse latere oculos præsentium & spectantium, idque fecisse, non vi & potestate eius annulli quem gestabat, vt illi tradunt, sed potius Dæmonum artificio. Quartò potest facere, vt statuæ vel aliæ res inanimatæ ambulent & incedant more hominum, Dæmone illas mouente, & motum moderante: sic factum est quod ex Philostrato supra commemorauimus, de tripodib⁹ lapideis, & pincernis æreis qui apud Iarcham præsente Apollonio, in conuiuio per se mouebantur, & more famulorum ministrantium mensis, & pocula & fercula conuiuis suo loco & tempore præbebãt. Quintò: possunt facere, vt statuæ, arbores, animalia loquantur more humano; quà ratione fieri potuit, quod narrat Valerius Maximus lib.1.cap.vlt.de simulachro IunonisMonetæ, quod Romani Veijs Romam transferre religionis ergò cupiebant. Cùm enim quidam militum per iocum interrogaret illud simulachrũ an Romã migrare vellet; velle se respondit: qua voce audita, lusus in admirationẽ & religionẽ versus est. Simulachrũ etiã Fortunæ muliebris, à matronis Romanis cum æde sua consecratũ, bis locutum esse, idem Valerius auctor est, his verbis; Ritè me matronæ vidistis, ritè me consecrastis. Et Caio Volumnio & Seruio Sulpitio Coss. dicitur, bos humano sermone locutus; bello etiam Punico secundo

Plato in 2. de rep.
Cic.lib.3.de offic.

Statuæ per se incedentes.

Statuæ loquentes more humano.

cundo fertur Gneo Domitio, bouem dixisse: Caue tibi Roma. Huc quoque pertinet quod narrat Philostratus, cum Apollonius esset cum Gymnosophistis AEthiopum, quorum princeps erat Thespecion, eius tacito iussu, arborem vlmum humana voce Apollonium salutauisse. Nec putandum est vel leonis, vel arbores, vel alias res inanimas modo hominum loqui posse, sed Dæmonem esse qui sermones illos articulatos & humanis similes in aëre formet iuxta, vel intra illa corpora: Sic Angelus qui occurrit Balaam ei mortem intentãs, fecit vt eius asina loqueretur: nam etiam videmus esse quosdam qui per organa vel alia instrumenta musica, tanto artificio modificare ac temperare posſint flatum quo illa pulsantur & resonant, vt voces & cantus hominum æmulari & reddere videantur. Sextò: possunt facere vt animalia mirabili quadam ratione se ipsa moueant, & quædam agant, quæ sine intelligẽtia & ratione, nec ea quidem vulgari, sed admodum solerti & prudẽti minimè fieri posse videantur: tale est quod narrat Valerius lib. 1. cap. 8. quod est de Miraculis, de serpente illo AEsculapij, quem Romani quasi volentem & intelligentem, & quædam rationis ac religionis, nec non diuinitatis cuiusdam signa dantẽ, Epidauro Romam aduexerunt. huius etiã generis est quod narrat Philostratus lib. 5. cap. 15. de leone quodam mansuetissimo, qui loro, veluti canis, in AEgypto per vrbes ducebatur, cõtrectantib⁹ se, nõ modò non nocens, sed etiã blandiẽs; qui ad genua Apollonij modo supplicantium hominũ humiliter se abiecit: quem aspiciens Apollonius, ad eos qui aderãt, Hic, inquit, leo me rogat vt vos doceã hominis animã illum habere: fuit enim hic quondã

Num. 22.

Fabula Leonis, Apollonij.

Amasis AEgypti rex, quæ simul atque dixit Apollonius, leo miserabiliter fremens, lachrymabilē rugitū edidit, tum dentibus infrēdens, cum plorare videretur, vbertim lachrymas fundebat. Hunc, inquit Apollonius Leonem, censeo Leontopolim mittendum, & in templo collocandū: regem enim in regiam belluam conuersum, tanquam, egenum mendicare indignum iudico. Hæc ille, quæ omnia arte magica Apollonij & opera Dæmonum facta sunt, quò facilius error Pythagoricus de transmigratione animarum humanarum in varia bestiarum genera, hominibus persuaderetur. Septimo: quod in historijs Romanorum legitur, & à nobis supra est commemoratum, Claudiam mulierem Vestalem, quò suam pudicitiā probaret, nauim ita hærentem in Tiberi, vt multi eam homines loco mouere non possent, Zona sua quo volebat, nullo labore traxisse: Et Tucciam item Vestalem, aquam Tiberi haustam, ad Capitolium vsque cribro tulisse: hæc inquam, facta sunt opera Dæmonis, qui & nauim occultè promouebat, & aquā ne per cribrum dilaberetur, suspensam tenebat. Octauo: potest facere, vt subitò globus aliquis igneus vel flamma appareat, vel circum aliquem fulgeat; sicut Plinius lib. 2. cap. 107. Seruio Tullio dormienti, ex capite flammam emicuisse; & L. Martio in Hispania interemptis Scipionibus concionanti, & milites ad vltionem exhortanti, arsisse simili modo. Nono: potest aquas fluminum dirimere & eas retro pellere, ita vt flumina retro fluere videtãur: quod Plinius suo tempore accidisse scribit lib. 2. cap. 103. his verbis: Amnes retro fluere, & nostra vidit ætas Neronis principis annis supremis, sicut in rebus eius retulimus. Decimo: potest Dæmon

Amnes retro fluentes.

varia

varia corpora variè formata assumere, eaque mouere, ita vt homo vel Angelus, vel leo, aut aliud quoduis animal videatur; idque facit vel ad exterrendos, vel ad decipiendos homines. Legimus enim. B. Antonio dæmones in varijs animaliũ formis, & quidem horribilibus ac terrificis, ad eum perterrefaciendum & à sancto proposito remouẽdum apparuisse. Sic accipiendum est quod scribit Valerius Maximus lib. 1. cap. 8. Romanis apud lacum Rheginum pugnantibus cum acie Tusculanorum, Castorem & Pollucem Romanarum partium propugnatores, visos hostiles copias penitus fudisse: & Publ. Vatinio noctu vrbem petenti, obuios esse factos duos iuuenes, excellenti forma, albis equis insidentes, nunciãtes illo ipso die Persam regem à Paulo fuisse captum: quod ita euenisse postea compertum est. Vncedimo: potest Dęmon repręsentare varias figuras cuiuslibet rei, vel auri, vel gemmarum, vel dapum, vel hominum. Nã sicut fictores sculptoresúe ex materijs sibi subiectis, varias formas & figuras rerum effingunt, & interdum tales, vt veræ ac naturales videantur, sicut traditur de illis vuis à Zeuxide pictis, adeo perfectè naturales vuas reddentibus, vt eas ab auibus appetitas esse dicatur. Sic Dæmon ex aëre condensato vel alia quauis materia, cuiuslibet rei figuram effingere potest: cuius rei supra ex Philostrato exemplum posuimus, lamiæ cuiusdam quæ Menippo quem decipere volebat, maximas opes, pretiosa ornamenta, magnam copiam vini & epularum ostentabat; quæ Appollonius ostendit esse tantùm inania simulachra & imagines earum rerum quæ videbantur. Duodecimo: possunt concitare & cõturbare humores, vel spiritus qui sunt

Plinius libro 35. cap. 10.

in corpore humano, disiungere etiam atq; distrahere partium compages & connexiones, quare grauissimos morbos & acerbissimos cruciatus efficiunt; sicut in ijs qui à Dæmonib' torquẽtur, cernere licet. Decimotertio: possunt etiam spiritus animales, qui interiorum sensuum functionibus peragendis inseruiunt, ita mouere & conformare, vt res quasdam vel præteritas, vel præsentes, vel futuras repræsentẽt: possunt etiam eosdem spiritus, in quibus insunt species rerũ sensibilium, extrinsecus per sensus exteriores impressæ, vsque ad ipsos sensus exteriores deuoluere, ita vt etiam qui vigilant, videantur sibi aliquid videre, audire & facere quod reuera non est: hoc enim videmus accidere phreneticis: quod igitur homini vi alicuius morbi contingit, dubitandum non est etiam id dæmonum artificio in homine effici posse. Decimoquarto: possunt dormientiũ phantasmata mouere & conformare ad repręsentandum aliqua futura quæ dæmones cognoscunt esse futura, vt ita decipiant homines fidem habentes somnijs, & ex ipsis actiones humanas vel suas, vel aliorum cognoscere & dirigere velint: atque hinc quidẽ ortum duxit diuinatio per somnia, cuius diuinationis exempla sunt quamplurima apud Valeriũ Maximum lib. 1. & apud Ciceronem in libris de Diuinatione. Simili Dæmonum artificio, fidem & veritatem inuenit apud Gentiles Augurũ & Aruspiciũ disciplina, per volatum vel garritũ auium diuinans, vel per inspectionem extorum animaliũ cæsorum, vel per electionem sortium eiusmodi enim rebus Dęmon se ingerit & immiscet, quò mẽtes hominum superstitionib' imbuat, & varijs erroribus implicet. Nam quod in Romanis historijs

tra-

traditur, in Victimę opimę quam Iulius Cæsar immolauerat, extis non esse inuentum cor, & in alijs vel iecur, vel principem aliā partem corporis nō esse repertam, nō alia ratione quàm Dæmonis occulta vi, partes illas ablatas esse credendū est. Decimoquinto: possunt Dæmones sensus exteriores immutare & seducere dupliciter, Primo extrinsecus, obijciendo sensibus varia sensibilia non vera, hoc est, non talia qualia videntur, sed solas eorū imagines & simulachra; vel intrinsecus commouendo spiritus & humores, quorum commotione etiam sensus exteriores variè afficiuntur & turbātur, vt non rectè iudicent de suis obiectis; id quod cernimus sensibus exterioribus phreneticorum accidere. Decimosexto: possunt varia spassiones vel amoris vel odij, vel timoris vehementer excitare in homine; idq; facere dupliciter, vel obijciendo species rerum, quæ ad tales passiones excitandas plurimum valent; vel interius mouendo phantasmata ad similes res pręsentandas, vel agitando & accendendo humores qui sunt harū passionum materia, nimirum vel sanguinem, vel atram aut flauam bilem. Atque hæc sunt & alia horum similia quæ Dæmones per motū localem facere possunt, & interdum quidem faciunt: neque enim quæcumquè possunt facere, licet eis facere, sed quantum eis per diuinam prouidentiā permissum est. habent enim potentiam à DEO restrictā & quasi ligatam, quam eis interdum laxare solet DEVS, vel ad exercendos bonos, vt aduersus Iob; vel ad puniēdos malos vt aduersus Achab & Prophetas eius, Sicut enim Dæmones, permissu DEI, ingressi in porcos, præcipitarunt eos in mare: sic homines in omnia malorū tam culpę quàm pœnę gene-

Iob.1. & 2.
3.Reg.22. supra 18.

genera deturbarent; si eis DEVS, quantam vellent potentiæ ac malitiæ suæ exercendæ potestatem faceret.

PER alteram porrò actionem Dęmonum, quæ non est motus localis eorum, sed eum consequitur, hoc est, per actiones causarum naturalium, quas Dæmones inuicem applicarunt & temperarunt, mira quoque Dęmones possunt efficere. Sunt enim singulares quædam virtutes occultę & ignotæ hominibus, sunt, in quam, in certis quibusdam aquis, terris, succis, gemmis, lapidibus, herbis, lignis, animalibus, & in ipso hominis corpore mirabilium ac penè incredibilium operum effectrices: quarum rerum exempla, supra tractando tertiam quæstionem, nonnulla posuimus, sed plurima reperiuntur apud Solinum, Plinium & Albertum in libris de Mineralibus & Animalibus. Hæ virtutes quibus in rebus naturalib⁹ insint, vbi locorum lateant, quibus cum rebus componi & misceri ac temperari debeant, quo tempore tempestiuè & opportunè ad operandum adhiberi oporteat, notissimum est Dæmonibus; quas etiam vndecunque & quocunque voluerint, maxima facilitate, celeritateque clàm homines transferre possunt. Huiusmodi autem effectus, quatuor ob caussas sunt hominibus admodùm mirabiles. Primo quia sunt noui & inusitati. Secundo quia modus quo dæmon illos molitur, est occultus & inuisibilis. Tertio quia sicut homines variè temperando & accōmodando res naturales possunt aliquos effectus producere, quos nonnunquam per se caussæ naturales produxissent, sicut patet in arborum insitionibus, in distillationibus aquarum. in ciborum & condimentorum confectionibus & in medi-

dicamentorum cōpositionibus; sic Dæmones, effectus aliquos singulares, per causas naturales possunt producere, quos ipsæ per se nunquam produxissent. Quarto quia vt inquit S. Thomas 3. libro aduersus Gentes, cap. 103. & prima parte, quęst. 110. art. 2. ad 3. cùm Angeli vel dæmones adhibent causas naturales ad effectus aliquos procreandos, vtuntur eis tanquam instrumentis, non secus quàm medicus vtitur herbis ad sanandum; ex instrumēto autem procedit effectus nō tantùm virtuti eius respondens, sed etiam ea superior & præstantior, nempe respondens virtuti principalis agentis à quo mouetur ad operandum illud instrumentum; quemadmodum securis non solùm secat, sed etiā facit lectum vel mensam, vel hominis statuam, vt est instrumentū hominis ex arte operantis: & calor naturalis qui est in semine, vel in animali, nō solùm calefacit, rarefacit, aut segregat, sed etiam generat sanguinem carnes & ossa, in virtute animæ vel animalis cuius est instrumentum. Sic etiā causæ naturales interdum producunt effectus pręstantiores suis ipsarum virtutibus, ex eo quod sunt instrumenta Angelorum vel Dæmonum à quibus mouentur & reguntur, Posset igitur Dæmon plurimos morbos arte medicinæ, quam homines callent incurabiles, magna, celeritate ac facilitate sanare: tum quia nouit optimè omnes morborum etiam abstrusorum causas & affectiones; tùm quia scit omnia genera remediorum, & idoneam eorum applicationem; sed non omnes tamen posset sanare, quia sunt morbi aliqui simpliciter incurabiles.

CAPVT

CAPVT VII.

QVAS RES DAEMON NEC per Magos, nec per se ipsum poßit efficere.

PER motum localem, qui est immediata eius operatio transiens, multa non potest facere Dæmon. Primò enim, vt inquit S. Thomas in Quæstionibus de Potentia, quæst.16.art. 8. Et 3. libro aduersum Gentes, cap, 108. nō potest destruere aut subuertere ipsum vniuersum; sunt enim Dæmones partes vniuersi, pars autem non habet vim atque potestatem in totum cuius est pars, & vt inquit Paulus ad Hebr. 2. *Non subiecit DEVS Angelis orbem terræ* Nec possunt peruertere ordinem vniuersi, cum auctore Aristotele, bonum vniuersi sit ordo: Non possunt item perturbare, vel suis locis commouere principes partes mundi, ex quibus eius integritas coalescit. Non possunt sistere cœlum vel motū eius in contrarias partes agere. Non possunt elementum aliquod ex vno loco in alienum transferre. Non possunt facere vt detur vacuum, cum vacuum tollat coniunctionem, connexionem atque subordinationem omnium partium vniuersi, in quo eius conseruatio atque gubernatio cōsistit. Dixi non posse Dæmonem eiusmodi res facere, vel simpliciter, vel secūdum potentiam ordinariam eis à DEO concessam, & quam eis concedi poscit æquissima diuinæ prouidentiæ ratio. Et cum Dæmones habeant vim motiuam definitam, alij quidem maiorem alij verò minorem, non possunt quantūlibet corpus, quantalibet volocitate mouere, ne dum in instanti.

Non possunt facere vt duo corpora sint simul in eodem loco, vel vnum corpus in duobus locis simul, vel vt vnum penetret dimensiones alterius. Nec potest Dæmon distans à corpore, illud mouere secundùm locum, quia moués & mobile debent esse simul: alioqui posset mouere per vacuum, & per quantamcunque distantiam. Non potest transferre corpus de extermo ad extremum & non per medium.

MVLTA quoque sunt, quæ per alteram actionem Dæmonum quam mediatam diximus, cuiusmodi est naturalis alteratio, corruptio, generatio rerum naturalium, non possunt à Dæmonibus effici. Non enim potest Dæmon immediatè producere vllam formam substantialem vel accidentalem; cum enim sit incorporeus, non potest immediatè alterare materiam corpoream, vnde formæ naturales educuntur. Secundò, non potest aliquid creare ex nihilo, tum quia id requirit infinitã virtutem actiuam, qualem DEVS solus habet; tum quia nec motus localis Dæmonis, nec operatio quam per causas naturales exercet, in nihilo recipi, aut circa nihil versari possunt. Tertiò, non potest ex quolibet facere quodlibet. Quartò, nec per quamlibet causam vel instrumentũ potest quemlibet effectum producere: sicut medicus non potest per quamlibet medicinã, quemlibet morbum sanare, nec artifex per quæuis instrumenta, quodcunq; voluerit opus perficere: atque hoc est quod Augustinus compluribus locis docet, nec Dæmones nec Angelos esse creatores rerum, nec posse transmutare formas rerum, nec materiã corporalẽ ad nutum illis obedire. Quinto, non possunt Dæmones producere formas substãtiales non præuijs alte-

alterationibus & præmiſsis diſpoſitionibus. Sexto, nec poſſunt eas in inſtanti aut quantumlibet paruo tempore producere. Septimo, non poſſunt quamlibet rem naturalem immediatè in quamlibet aliam tranſmutare, etiam adhibendo cauſas naturales. Octauo, non poſſunt animalia perfecta ſine ſemine producere; quare ſi viſi ſunt vnquã vel ex lapidibus & lignis producere equos vel leones, vel ex nubibus pluere vitulos, non eſt putandũ ſic eos fuiſſe generatos, ſed vel aliunde inuiſibiliter per Dæmones illuc tranſlatos, vel non fuiſſe vera animalia, ſed eorum tantum imagines & ſimulachra cernẽtium oculos fallentia. Nono, nec poteſt animal producere ſubitò ſecundũ perfectam magnitudinem & virtutem eius: denique quod ſuperat vires agentium naturalium, quodq; naturali eorum diſpoſitioni & ordini repugnat, & ad quod virtus agentium naturalium nullo modo ſe extendit, id fieri à Dæmone nequaquam poteſt. Decimo, non poteſt peruertere atque immutare ordinem qui eſt inter formas & diſpoſitiones rerum naturalium, vt poſsit poſteriores inducere non inductis prioribus, aut extremas non inductis medijs. Vndecimo non poteſt mortuos ad vitam reuocare propter cauſam ſupradictam. Duodecimo, non poteſt impedire nẽ agens naturale habẽs omnia requiſita ad agendum, non agat. Diſputari poſſet hoc loco an vlla res naturalis habere poſſit vim in Dæmones, expellendo eos, vel etiam actiones impediendo, propter id quod dicitur in libro Tobiæ, cap.6.& 8.de iecore cuiuſdã piſcis cuius fumo fugabantur Dæmones in perpetuum, & de melodia Dauidis qua expellebatur ſpiritus malus à Saule. Vide 1. Reg. cap.16.& 4.Regum,cap.3.

Lyra

Lyranum & Burgensem super primū Regum, cap. 16. & ibidem Tostatum quæst. 40. Vide Iosephum octauo Antiquitatum de radice Salomonis, cuius odoratu Dæmō exibat per nares eius hominis quē tenebat. Verum hac de re nostrum lector disputationem & sententiam reperiet in alio libro qui hunc proxime sequitur, & in quo eam quæstionē tractamus explanātes illa verba quæ sunt in Cantico trium puerorum : *Beneditite cete & omnia quæ mouentur in aquis, Domino.*

CAPVT VIII.

AN OPERA MAGORVM SINT VEra miracula, & quomodo à veris miraculis differant ac dignoscantur.

ADMIRANDA Magorum opera non solùm Ethnici, sed etiam nostri Theologi interdum vocant miracula, vel quia verorū miraculorum sunt simillima; vel æstimatione hominum, quod ea ipse nec facere, nec quemadmodum facta sint intelligere possunt, non naturæ, sed diuinitatis opera existimantium. Et sanè nonnulla faciunt Magi in speciem non dissimilia eorum quæ faciunt sancti: namque Magi Pharaonis similiter vt Moses, & virgas suas verterunt in serpen- *Exod. 7.* tes, & aquam mutarunt in sanguinem; & magnam ranarum vim subitò produxerunt. Sanant interdū Magi ægrotos, & Dęmones ex corporibus hominū eijciunt. Nec tamen hæc operum similitudo facit vt Magorum opera vera sint miracula; alioquin miraculum non esset idoneum declarandę probādęque Deitatis atque veritatis argumētum; quare ratio fidei & doctrinæ Christianæ quæ miraculis

tanquã veris diuinæ potentiæ sigillis obsignatur, & quasi quibusdam fulcris quodammodo sustinetur, omninò periret. Docere igitur conuenit hoc loco, cur eiusmodi Magorum facta non sint miracula, & quibus rebus differant, quibusúe notis atque insignibus à veris miraculis internoscantur.

Quid sit miraculum.

TRIPLICITER igitur potest intelligi aliquid esse miraculũ. Primò simpliciter & absolutè, nempe comparatione cuiùslibet naturæ; hac significatione, nullum planè est miraculum: nihil enim est, quod diuinæ potentiæ & sapientiæ comparatione, miraculũ dici queat. Nã miraculũ alicui dicitur, quod eius & facultatẽ & intelligentiã excedit: DEVS autẽ nihil est quod admirari possit, quippe cum & causas omniũ quæ fiunt, optimè nouerit, & ipse princeps causa sit efficiẽdi omnia. Nam qui per ludum & iocum (vt est in Prouerbijs Salomonis) ex nihilo mundũ condidit, quid ei magnum, ne dum miraculum esse queat? cum vt est apud Esaiam cap. 40. & in libro Sapientiæ, cap. 9. Omnes gentes totusq; terrarum orbis apud ipsum sit tanquã gutta roris antelucani, & quasi puluis, & tanquam inane & nihil. Deindè potest appellari miraculum respectu hominum, qui, quæ sunt ipsis inusitata, & quorum causas ignorant, quoniã ea maximè admirantur, dicunt miracula: qua ratione non modò Dęmonum & Magorum, sed etiam sapientum hominum inuenta quędam noua, & artificiosa opera, qualia fuerunt illa Architę & Archimedis, quæ suprà commemorauimus, miracula nominantur. Sed verè ac propriè miraculum dicitur opus, quod ideò verè ac meritò mirandũ est, quia omnis naturæ cræatæ vim atque potestatem excedit. Hoc autem multis modis potest euenire: nam-

Prouerb. 8.

namque exceſſus naturæ creatæ, vel eſt in eo quod fit, quale nullo modo natura poteſt facere; cuiuſmodi eſt, vt duo corpora ſimul ſint in eodē loco, & ſe permeent, vel vt corpus humanū euadat immortale, impaſsibile & glorioſum: atque hæc tenent primum locum & gradum in miraculis. Vel exceſſus eſt non in eo quod fit, ſed in eo vel ex quo vel in quo res fit, poteſt enim natura producere aurum vel arborem, ſed non ex nihilo; poteſt dare vitam, ſed non mortuo; poteſt item facultatem videndi largiri, ſed non nato cæco & hæc ſecundum locum in miraculis tenent. Vel exceſſus nec eſt in eo quod fit, nec in eo ex quo aut in quo fit, ſed vel in modo: vel in ordine, vel in alia quapiam circumſtantia, alijſúe rebus cum quibus omnib[9] naturaliter opus illud fit; Exempli cauſa, poteſt medicus ſanare ægrotū, verùm non ſubitò, nec abſq; medicina: poteſt Magus vel Dæmon, vel etiam natura ex ligno producere ſerpentē, verùm non immediate: atque hic eſt infimus miraculorum gradus & locus. Sed quia hæc breuiter diximus, vereor ne obſcurè dicta ſint; quare quò melius intelligantur, latius explicabuntur. Dæmonum & Magorum miracula non vera, differunt à veris miraculis, quæ in ſcripturis & hiſtorijs Eccleſiaſticis, à ſeruis DEI facta legimus, his quinque modis; Dignitate virtutis efficientis, Qualitate eorū qui faciunt, Diuerſitate factorum, Modo faciendi, & Fine cuius gratia fiunt vera miracula, cum (vt ſupra diximus) omis naturæ creatæ vim exuperent, ſolius DEI poteſtate poſſunt effici: nam quamuis per Angelos vel ſeruos DEI fieri videantur; illi tamē nō agunt virtute ſua, ſed Dei cuius ſunt adminiſtri & tanquā inſtrumēta. Magi autē opera ſua faciunt,

Tres gradus verorum miraculorum.

Quinque differentiæ verorum miraculorum à falſis & ſimulatis.

vel virtute quarundam rerum naturalium quibus vtuntur occultè; vel opera Dæmonum, qui clàm Magis auxiliantur. Vera miracula licet interdum faciant etiam homines mali; raro tamen, nec nisi ad confirmationẽ veritatis, & diuinæ virtutis declarationẽ: fere autẽ magi homines sunt flagitiosi & malefici, quos proinde diuinis humanisq; legibus consulere & adire prohibemur. Quæ faciunt Magi, vel sunt tantum phantastica & simulata, & ideo nec diuturna; vel sunt perniciosa, vel inutilia: vera autẽ miracula, sunt opera solida & vera, vtilissima hominibus, & nõ nisi magna aliqua necessitate & vtilitate facta. Magi, opera sua faciunt, vel per causas naturales, vel ope Dæmonum, vtuntur multis præstigijs, mendacijs, ludificationibus hominum, figuris, characteribus, verbis vel nihil, vel absurda significantibus, alijsque superstitiosis cerimonijs; miscentque sacra profanis: namque nonnulla verba sacra vsurpant, adiunctis superstitionibus fœdant & contaminant. Docent enim ea dici debere sub certo quodam constellationum situ, certoque loco & tempore, toties signo crucis facto, tot candelis accensis adhibitis, vel filis, aut velis, aut chartis, quas vel pueri vel virgines tantum tetigerint: adhibent etiam quædam, quę nihil prorsus ad effectum producendum pertinent, sed ridiculam habent vanitatem. dicunt enim oportere tali hora & toties, & tali aqua lauare faciem, radere capillos; hac, vel illa veste indui. Sed, quod impietatis plenissimum est, sanguinem ex humano corpore mittunt, eoque libamina quædam consecrant, nomina quorundã dæmonum vsurpant, quibusdam animalibus familiariter vtuntur, & cum eis colloquuntur, Dæmoni-

bus

bus sacrificant, nomen & fidem CHRISTI abiurant, prohibent homines signare se signo crucis, & alia faciunt partim superstitiosa, partim ridicula, partim penitus execranda. Nihil tale sancti faciunt edendis miraculis, sed vel interiore vel etiã exteriori supplicatione & inuocatione diuinæ virtutis, vel facto signo crucis, vel aliquibus verbis sacris recitatis, miracula operantur. Ad extremum, cur vel Dæmones vel magi faciant illa sua miracula, non est obscurum; nimirum vel lucri, vel glorię & honoris cupid tate, sibi diuinum nomen & cultum aucupantes; vel vt veritatem peruertant & falsitatem hominibus persuadeant; vel ad patranda maleficia, veluti furta, adulteria, homicidia. Sancti autem faciunt miracula, non sua causa, cum & diuitias contemnant, & honores fugiant; sed vt DEVM honorent, Ecclesiam ædificent, hominesque non solum corpore, sed multo etiam magis animo iuuent. Qui igitur sanæ mentis est, & studiosus veritatis amatorque virtutis, non erit ei difficillè vera miracula à falsis discernere: qui autem flagitiosè viuit, & CHRISTI doctrinam odit, nec studio veritatis, sed vanæ curiositatis cupiditate miracula quærit; is iusto DEI iudicio permittitur, vt quia veritati consentire & acquiescere noluit, circumueniatur mendacijs & falsis miraculis persuasus, peruersam doctrinam falsaque dogmata, pijs verisque repudiatis, amplectatur. Hoc est enim quod docuit beatus Paulus in 2. epist. ad Thessal. cap. 2. præmonens venturum Satanam vel antichristum in omni virtute, in omni seductione iniquitatis; non quidem omnibus, sed ijs qui charitatem veritatis non receperunt, vt salui fierent. his enim mittet DEVS ope-

rationem erroris vt credant mendacio, & iudicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati.

CAPVT IX.

QVOTVPLEX SIT MAGIA.

VARIAS Magiæ species, ne hanc artem in totum vel commendemus, vel damnandam execrandamq; existimemus, & ne hoc institutæ tractationi desit, vel tantum indicare conuenit. Ac primò, quam alij Magiæ varietatam tradiderint, ostend mus. Plinius lib. 30. cap. 2. complures Magiæ species ab Osthane principe eius artis doctore traditas esse commemorat. Namqne, ait, & ex aqua, & ex sphæris, & ex aëre, & stellis, & lucernis ac peluibus, securibusq; & multis alijs modis, diuina promittit: præterea vmbram, inferorumque colloquia. Hæc ibi Plinius. Sed Iamblicus in libro suo de Mysterijs AEgyptiorum, & Proclus in libro de Sacrificio & Magia, & Prophyrius in libro de Sacrificijs duplicem faciunt Magiam, sicut, etiam ex Prophyrij doctrina refert beatus Augustinus lib. 10. de Ciuitate DEI, cap. 9. Alteram vocant Theurgiam, nempe bonam & laudabilem qua certis quibusdam hostijs & sacrificijs, munditia quadam animæ & corporis, alijsq; sacris cæremonijs, bonos ac beneficos dæmones inuocant quorum afflatu & auxilio, & occulta manifestant & futura prænunciant, & mira edunt opera, quæ prędicti scriptores miris laudibus in cœlum efferunt. Alteram appellant Goëtiam, & Necromantiam quæ mortuos excitat & consulit, & per eos responsa de rebus occultis vel futuris reddit. Dicitur Goëtia a planctu, quo circa mortuorum sepulch

Variæ species Magiæ.

pulchra eorum animæ ex inferis euocātur: Necromātia verò, quia sit diuinatio ex mortuis euocatis petita. Suidas autem distinguit Magiam, quam ait Persarum esse inuentū, in Goëtiam, Magiam propriè dictam, & Pharmatiam. Magia, inquit, est inuocatio Dæmonū, scilicet benificorum ad aliquod bonum conficiendum; cuiusmodi Apollonij Tyanei prædictiones fuerunt. Goëtia fit per coactionem & inuocationem mortuorum; sic enim dicta est à planctu qui fit circa sepulchrum. Pharmatia verò fit, cum aliquid porrigitur alicui sumendum ore, quod mortem ei sit allaturum; vel vehementes aliquas perturbationes & mutationes, aut corporis aut animi in eo sit effecturum, certis incantamentis præparatum. Hæc Suidas.

NOBIS autem omnes Magiæ species hac ratione & ordine distingui posse videntur. Magia, alia est Naturalis, quæ per res naturales singulari quorundam hominum artificio adhibitas mira facit: Altera est non naturalis, quæ Dæmonum inuocatione & ope vtitur ad operandum. Hæc in Theurgiam & Goëtiam & Necromentiam, de quibus paulò ante diximus, rectè diuiditur. Nam si quæ sunt aliæ, ad has species commodè reuocantur. Illa, quam naturalē diximus, partim est physica cuius nomine medicinam etiā complectimur, quæ circa occultas rerum naturaliū virtutes, rerum mirabilium effectrices, versetur; partim est Mathematica; cuius excellēti peritia, quàm mira fecerint Architas & Archimedes, supra cōmemorauimus. Rursus Magia tā naturalis, quàm nō naturalis, bipartitò diuiditur: altera enim habet veros & naturales effectus, altera simulatos tantū, nec tales reuera quales vidē-

tur: hanc vno vocabulo Præstigiatricẽ appellam', suis enim præstigijs adeo præstringit & eludit sensus humanos, vt faciat videre quæ non sunt, & nõ videre quæ sunt; idque vel interuentu & adminiculo Dæmonum, vel operatione naturalium agentium, vel incredibili tractu atque agitatione manuum. Itaque qui edit panem, videtur farinam spuere: qui vinum bibit, per frontem aut iugulũ id reijcere; videntur gladij vorari; ingens vis euomi acuum; minorum, & zonularum, quarum rerũ circulatores miri sunt artifices. Hęc diuiditur in Opticam, & Pharmaticam: illa, manuum, digitorum aliarumque partium corporis incredibili agilitate & motione, defixum in res obtutum spectãtium frustratur, hæc collyrijs, suffumigationibus, alligationibus, potionibusque sensus interiores & exteriores ita perturbat, vt secus quàm reuera est, iudicent de sensibilibus exterioribus. Vtitur etiam illa prior laminibus, annulis, imaginibus, speculis vario situ varioque modo positis & transpositis.

MAGIAE porrò Naturali, quidam duas alias species adiungunt, alteram vocant Astronomicam, alteram Cabalisticam, quæ an sint meræ nugæ & quorundam hominum commenta, an reuera aliquid solidi habeant & præstent, nunc paucis dijudicandum est. Astronomicam appellans, quæ certas quasdam imagines & figuras, annulos, sigilla, statuas & alia quædam horum similia fabricatur, in quibus, eius cultores & defensores affirmant, cœlestium corporum virtutes & influxus recipi, receptosq; miros effectus præstare. Sed hæc vana sunt, nec modò à christiana veritate, et pietate, sed etiam à philosophica ratione & disciplina longè

Contra Magiam Astronomicam.

lógè remota. Virtus enim clestais per se vniuersalis est & indeterminata ad hunc vel aliũ quẽlibet effectum producendũ; determinatur autẽ per caussas naturales particulares: Illę autẽ imagines & figuræ astronomicæ, non sunt caussæ naturales, nec habẽt vim, aut efficiendi quippiam, aut præparandi materiam ad hunc vel illum effectum recipiendum. Deinde cœlum naturaliter operatur; illæ autem imagines sunt ingenio & artificio hominũ inuentæ, & pro eorum arbitrio adhibitæ; non igitúr per illas, virtus cœlestis modificari aut determinari potest. Postea, lignum quocunque modo figuretur, nõ potest in se recipere immediatè formam equi vel leonis; nec vitrum aut aurum formam plantæ: multo igitur minus huiusmodi materiæ, propterea quod ab ipsis Astronomis variè figurentur, idoneæ habilesque reddentur ad certas quasdam virtutes siderum recipiendas. & ad aliquos mirabiles effectus producendos. Adhæc, quæ est naturalis conuenientia illarum Astronomicarum imaginũ cum cœlo? neque enim est vel secundum figuram, vel secundũ naturam vel motum vel qualitates; quomodo igitur res naturales sine ipsis figuris non sunt idoneæ ad diuinos illos siderum influxus accipiendos, signatæ autem & adornatæ istis imaginibus, statim fiunt idoneæ? His aceedit, quod insignia visu effectuq; sidera, si Mathematicis demonstrationibus credimus, ampliora sunt quãm vniuersa terra; quomodo igitur influxus illorum ad vnam imagunculam astronomicam restringitur. vt non etiam per alias res quamplurimas tali figura carentes diffundatur? Nullus igitur nouus effectus ab huiusmodi Magia astronomica proficiscitur; & si quis fortè cernitur ali-

quando, is non earum imaginum aut siderum potentia, sed occulta dæmonum opera, quò eiusmodi fraudibus mortales circumueniant, proficiscitur.

CAPVT X.

DE MAGIA CABALISTICA.

SED venio ad Cabalisticam, quam philosophi quidam Iudæorum, & de nostris nonnulli vanitatis magis quàm veritatis studiosi, & res curiosas atque inauditas quàm veras & solidas discendi auidiores, affirmant scientiam esse Mosi primùm à DEO in monte Syna traditã; deinde nõ quidem literarũ monumentis, sed ore tenus à prioribus, per quandam veluti manuum traditionẽ, & receptionẽ posteris traditam, adhuc fuisse conseruatam: ideoque dictam esse Cabala, quod verbum Hebraicè idẽ sonat quod Latinè recipio; nimirũ eam posteriores à prioribus ore tenus auditione accipiebant, & animo memoriaque custodiebant: qua etiam ratione ferunt veteres, disciplinam Pythagoricam multis sæculis esse conseruatam. Complectitur autem hæc Magia Cabalistica vniuersam Philosophiam, diuinam & humanã, nec non & naturalem: omniumq; rerum doctrinam mysticè ac symbolicè continet; non eã more aliarum humanarum disciplinarum, rationibus & argumentis disputationibusq; tractans, sed numeris, figuris, ac Symbolis: itaque in ea singulæ literæ, figuræ, nomina, elemẽta, apices, lineæ, puncta, accẽtus, spiritus, & si quid aliud est minutius, profundissimam quandam & abditissimam ingentiũ rerum significatricem doctrinam habent. Hanc Magiam qui benè teneat, eum nihil non pollere aiunt,

aiūt, omnia scire et præscire, naturæ imperare, cunctasque res ei obedire; hac Mosen prodigia illa fecisse in AEgypto & in deserto; hac Iosue, Eliam, Elisæum, Isaiam, Danielem, Samuelem tot tantaque fecisse miracula. Dicunt enim, nomina quæ DEVS per Adamum cunctis rebus secundum suas cuiusque rei proprietates imposuit, fuisse Hebraica, quibus rerum omnium substantiæ, qualites & proprietates exprimantur: quocirca his nominibus naturales res appellanti, confestim res omnes se illi subijciunt, & eius obsequio se totas addicunt, Huius amentiæ expers non fuit VViclef, qui vt memorat Thomas VValdensis in opere suo de Sacramentalibus, dixit, in statu innocentiæ Adam imposuisse nomina animalibus secundùm naturales eorum proprietates; quibus nomibus appellata ab homine, statim ei obediuissent, eiusq; omnia iussa fecissent: & huius rei reliquas remanere in exorcistis & incantatoribus, & ad id magnam vim habere voces hebræas. Cuis sententiæ doctam copiosamque refutationem lege apud ipsum VValdensem.

Exod. 7. & seq.

Gen. 2.

VERVM adeo est inerudita, insulsa & ridicula hæc Cabalistarum opinio, vt nihil æquè mirum sit quàm vlli hominum sanæ mentis aliquando eam probari & persuaderi potuisse, sed ita est profecto, sunt ingeniorum similiter vt hominum monstra quædam, & portenta è quibus eiusmodi opinionum commenta & deliramenta proficiscuntur. Principio, nonné incredibile est, Solem & Lunam & cætera astra, elementa item & stirpes cùm ratione careant, diuinā illam vim quę latet in vocibus hebræis sentire, eaque sic affici & permoueri, vt homini pro eius arbitrio pareāt?

Refellitur Cabalistica ars.

Sed

Sed esto, nouerint illam vim, vel omnes res naturales, vel certè animantes aut homines; num ideo eiusmodi nominũ appellatione eas continuò moueri necesse est? Si quis mihi proponeret nomen, totam meam substantiam omnesque proprietates perfectissimè declarans, num eo nomine appellatus ab illo, cogerer eius imperio obsequi & quæcunque ille vellet, facere? Si reconditissimam illam vim & efficaciam vocum hebræarum quam iactant Cabalistæ, paucissimi hominum intelligunt, nec nisi qui illa eâdẽ ante sunt initiati, quomodo eam agnoscent & sentient bruta, cæteraq; non ratione modò sed etiam sensu carentia? Cur tribuunt tantam vim vocibus& characteribus hebrææ linguæ, quam omnium vetustissimã & primam ferunt, cum certè constet alios esse characteres hæbræos qui nunc extant, quàm qui olim fuerant ante captiuitatem Babylonicã? quod beatusHieronymus in prologo galeato affirmatescribit. Certum, inquit, est, Esdram post captam Hierosolymam, & restaurationem templi sub Zorobabele, alias literas reperisse, quibus nunc vtimur, cum ad illud vsque tempus ijdem Samaritanorum & Hebræorum characteres fuerunt. Nec verum est, in lingua hebræa reperiri voces quæ omnium rerum naturas, infimasque differentias & proprietates exprimãt; nec in declarandis rebus vberior est aut significantior hebræa lingua quàm græca vel latina: nec vllum est nomen in vlla lingua, quod simul alicuius rei & substantiam & differẽtias atque propritates tam genericas quàm specificas atque indiuiduales aperiat: nec in vocibus hebræis per se sumptis, plura maiora velatent mysteria, quàm vel in Græcis vel in Latinis. Legimus

in

in ſcriptura, quomodo Moſes & Aaron per virgam eis à DEO traditam plurima maximaque fecerint prodigia. Legimus Ioſue retinuiſſe curſum Solis & Lunæ, cùm dixiſſet: *Sol contra Gabaon ne mouearis, & luna contra vallem Aialon. Stetitque ſol in medio cœli & non feſtinauit occumbere ſpatio vnius diei. Nec fuit antea & poſtea tam longa dies, obidiente Domino voci hominis & pugnante pro Iſraël.* Narrantur etiam Samuelis, Eliæ, Eliſæi & Danielis miracula, nec tamen vſquam de iſtis Cabaliſticis myſterijs vlla mentio aut verbum fit; ſi tanta eſt Cabaliſticæ Magiæ vis & poteſtas, vt cœlis imperet, ſolem ſiſtere aut retrocedere cogat, maria diuidat, flumina ſiccet, totamque naturam commutet, & ſibi ad nutum obedire faciat, cur iſti ſapientes Cabaliſtæ, eius artis pertiiſsimi, talia nunquam patrarunt, vel etiam nunc patrare poſſunt? Certè Philoſophi Iudæorũ qui ſibi hanc ſapientiam arrogant, ſi quid ea pollerent, ad excutiendum iugum duriſsimæ ſeruitutis, quo miſeri iam mille & quingentis annis oppreſsi tenentur, vti debuiſſent. *Ioſue.* 10.

CAPVT XI.

DE NECROMANTIA.

DE Necromantia nõnihil dicamus, vt qualis quantáue ſit eius vis, vel potius fraus & fallacia, oſtendamus. Necromantici profitentur ſe animas mortuorum euocare poſſe ex ijsque cognoſcere multa quæ ſunt occultiſsima, vel etiam futura; animas autem mortuorum, præſertim eorum qui flagitioſè vixerunt, aut violenta morte de vita deturbati ſunt, Magis eas inuocãtibus adeſſe, reſpondere, multaque manifeſtare,

docet

Prophyrius de reuocatione animarum ex inferis:

docet Porphyrius lib. 2. De Abstinentia animalium. nam cum de prauis & fallacibus dæmonibus dixisset, mox subdit hæc de animalibus: Tales, inquit, sunt & animæ mortuorum, quæ vitijs opplætæ è corpore migrarunt; conflictantur enim etiam tūc, iræ & cōcupiscentię perturbationib⁹, & in naturam conuersæ dæmonum, similes illorum redduntur, noxiæ ac turbulentæ; in varias se vertunt formas, ac modò conspicuas se oculis præbent, modò recōdunt, & ita eludunt aciem tum intuentium, tum etiam cogitantium. Et quodam alio loco: Praua, inquit, anima quæ corpus suum violenter reliquit, expoliata ad hoc ipsum deinde se admouet, ibique moras trahit. Vnde nonnunquā visæ sunt animæ lamentari: nam animæ carentium sepultura, circa corpora immorantur, quibus malefici sæpius abuntuntur ad ministerium suum explendum, compellentes animas à positione corporis vel partis cuiusdam assumptione. Quocirca qui vaticinantium animalium insinuari sibi animas optant, præcipua illorum membra deglutientes, veluti ceruorum vel talparum, vel aliorum accipiunt. & ita præsentem sibi faciunt animam, DEI ritu vaticinantem: talis enim anima vnà cum sui corporis integra sumptione, in corpus humanum se penitus ingerit. Hæc Porphyrius.

An fuerit verus Samuel qui per Phytonissam repræsentatus est Sauli.

MAGNAM sanè huic arti fidem facere videtur, quod legitur primi libri Regum, capite vigesimooctauo Pythonissam rogatu regis Saulis, excitasse à mortuis animā Samuelis; fecisseq;, vt Sauli de euentu impendentis belli consulenti, quæ mox ei euentura erant prænunciaret. Et quidem beatus Augustinus libro 2. ad quęstiones Simpliciani, respon-

pondens ad tertiam quæstionem, & in libro de octo Dulcitij quæstionibus, quęstione sexta disputat in vtramque partē, an fuerit ille verus Samuel, an potius Dæmon specie & figura Samuelis; propensior tamen est ad credendum, illum non fuisse verum Samuelem, sed eius imaginem & simulachrum, arte diabolica formatum, & aspectui Saulis præsentatum: appellari autem in scriptura Samuelem, quòd illum habitu, specie & authoritate repræsentaret. Non enim rarò tum in communi hominum loquendi consuetudine, tum in sacris literis rerum imagines & simulachra, nominibus ipsarum rerum appellantur. Hoc idem citra dubitationem vllam traditur in libro secundo de Mirabilibus sacræ scripturæ, cap. 2. & in libro Quæstionum veteris & noui Testamenti quæst. 27. qui libri, nomine beati Augustini in eius Operibus numerantur. Tertullianus in libro De Anima, nō solùm hoc probat, sed contrariam sententiam omninò improbat: nam loquens de Samuele, hæc scribit: Ecce hodie eiusdem Simonis hæreticos tanta præsumptio artis magicæ extollit, vt etiam Prophetarum animas ab inferis mouere se spondeant: & credo, quia mendacio possunt; nec enim Pythonico tunc spiritui minus licuit animam Samuelis effingere, post DEVM mortuos consulente Saule. Absit autem vt animā cuiusquam sancti, nedum Prophetæ, à dæmonio credamus extractā, certi quod ipse Satanas transfiguretur in angelū lucis, nedum in hominem lucis, etiā Deum se asseueraturus, signaque portentosiora editurus, ad euertendos, si fieri possit, electos. Hæc Tertullianus. Quibus verbis alijsque proximè consequentibus apertè docet non fuisse illū verum Samuelē. 2. Cor. 11.

S. Tho-

S. Thomas prima parte quæst. 89. art. 8. & secunda secundæ quæst. 95. art. 5. ad 2. & quæst. 174. artic. 5. ad 4. dubitanter de hoc loquitur, secutus nimirum Augustinum: idemq; fit in Decretis 25. Quæstione 5. cap. Nec mirum. Sed vt Lyrano & Tostato & ni fallor etiã, B. Augustino, lib. De cura pro mortuis agenda, cap. 15. Sic etiam mihi probabilius est, immò certum est, fuisse veram animã Samuelis quæ Sauli apparuit, exercente quidem Pythonissa artem suam magicam, sed non eius artis vi & potentia, sed DEI imperio ab inferis excitatam, quæ dispensatione diuina Pythonissam & Saulum latẽte, ostendit se aspectibus iniqui regis, diuina eum sententia percussura; vt impius rex, quæ post mortem supplicia suæ impietati debita passurus erat, iam tum acerbissimo doloris sensu prægustaret. Nec ad hoc probandum aut persuadendum opus est testimonijs vel argumentis, cum id in sacra Scriptura perspicuè traditum sit. Nam in libro Ecclesiastici, cap. 46. sic est: *Et post hoc dormiuit Samuel, & notum fecit regi, & ostendit illi finem vitæ suæ, & exaltauit vocem illius de terra in prophetia, delere impietatem gentis.* Et sanè B. Augustinus libro illo De cura pro mortuis agenda, & S. Thomas secunda secundæ non obscurè significant, si liber Ecclesiastici tanquam sacer & canonicus recipiatur, necessariò sentiendum esse, verum Samuelem apparuisse Sauli. Loquuntur autem illi conditionaliter de auctoritate libri Ecclesiastici, nõ quod non eum pro sacro & canonico haberent; sed quia nec Hebræi eum recipiunt & reponunt in libros Canonicos, & quidam Catholicorum olim, de eius auctoritate dubitarunt. Quare nobis vt de eius libri fide & auctoritate, sic nec de vero Samuel

Saul

Sauli post mortem prophetante, dubitare licet. Nec obstat huic sententiæ, quod ille Samuel dixisse legitur Sauli: *Cras tu & filij tui mecum eritis*; cùm certum sit diuersas esse sedes post mortem, bonorum & impiorum, & in Euangelio legatur Abraam dixisse illi epuloni, inter se, & ipsum, maximum & intransibile chaos intercedere: hoc inquam, non obstat. Nam illa verba Samuelis, vt benè interpretatur S Augustinus respondens ad tertiam quæstionem Simpliciani; non ad æqualitatē fœlicitatis, sed ad similem conditionem mortis referri debent: vt sit sensus; Cras & non amplius eris inter viuos, sed inter mortuos, inter quos ego sum, quin etiam & tunc, & vsque ad CHRISTI Domini resurrectionem, omnes tam boni quàm mali, apud inferos, licet sedibus disclusi, detinebuntur. *Luca 16.*

SED redeo ad Necromantiam, quæ olim multis locis & apud multas gētes celebratissima fuit. Osthanes apud Plinium lib 30. cap. 2. huius artis nobilissimus professor, promittebat quorumlibet mortuorum excitationes & colloquia cum viuis: & sanè maioris est admirationis, quod extremo illo capite subdit Plinius: Adolescentibus nobis, inquit, visus Apion grammaticæ artis, prodit Cynocephaliam herbam, quæ in AEgypto vocaretur Osyrites, diuinam non in viuos modò, sed etiam in mortuos habere potentiam, eaq; se euocasse vmbras ad percunctandum Homerum qua patria quibusque parentibus genitus esset. Cicus Asculanus in commentarijs quos in sphæram edidit, nominat librum qui olim extabat, & inscribebatur SCRIPTVRA CHAM; opus magicæ ac maleficæ impietatis plenū, continens elementa *Antiquus Necromantiæ vsus.*

& praxim Necromantiæ. Tertullianus lib. De Anima, vbi de inferis & defunctorum euocatione differit: Publica, inquit, iam literatura est, quæ animas etiam iusta ætate sopitas, etiã proba morte disiunctas, & prompta humatione dispunctas, euocaturam se ab inferorum incolatu pollicetur. Fuerunt quondam multa apud varias gentes loca, Necromantiæ vsu nobilitata, vbi & à defunctis oracula & responsa petebantur. Homerus lib. 11. Odysseæ Cymmericum oraculum ad Auernum Campaniæ lacum celebrat, quo Vlysses concessit, vt Thyresiam de reliquo itinere suo consuleret, cuius etiam meminit Strabo libro quinto Geographiæ. Tesprotium in Epiro Orpheus celebre fecit, in eo manes cantu permulcendo, & Euridicæ coniugi ad superos reditum impetrasse creditum fuit. Vnde Virgilius libro sexto AEneidos:

Si potuit manes accersere coniugis Orpheus,
Treijcia fretus cythara fidisque canoris.

Apud Lucanum Erictone venefica Thessala mortuum euocat, qui Sex. Pompeio exitum Pharsalicæ pugnæ denunciet. Phigaria Arcadiæ ciuitas, habuit huiusmodi Necromantas, à quibus occulta & futura sciscitari vsitatum fuit. B. Augustinus lib. 9. de ciuitate DEI, cap. 11. citat Apuleium affirmantem animas hominũ dæmones esse; & ex hominib⁹ fieri lares, si meriti boni sunt; Lemures autẽ aut laruas, si mali; qui nullis bonis sedib⁹ in terra vagatione puniuntur, inane terriculã amentum bonis hominib⁹, cætrùm noxium malis. Cum verò incertum est quæ cuiq; sortitio obuenerit, vtrum lar sit an larua, manes deos nominant, & fanis atque cæremonijs vulgo admittũtur, vt oracula reddãt, vt in Bœotia Amphiaraus, in Africa Mopsus,

in AEgypto Osiris, alius alibi gentium, AEscula-
pius vbiq;. Hæc ex Apuleio: quem ibi August. verè
grauiterque refellit. Et apud Tertullianũ in libro
De Anima sic habes; Nosomanas propria oracula,
apud parentum sepulchra mansitãdo captare, Era-
clides scribit. Celtas apud virorum fortium bu-
sta, eâdem de causa abnoctare, Nicander affir-
mat.

Confutatur Necromãtia.

VERVM has omnes mortuorum, quæ arte Ne-
cromantica fiunt, apparitiones, vanas & fallaces
esse, non est dubitandum: plerasque enim ab ipsis
Necromantis alijsue fictas esse compertum est. Si
quæ autem reuera contigerunt, in his existiman-
dum est, non animas defunctorum apparuisse vi-
uis, sed ipsos Dæmones tales se ostendisse Necro-
mantis, vel eos consulentibus, tales, inquã, habi-
tu, specie, ætate, voce & affectu, quales fuerant o-
lim mortui, cum inter viuos versarentur. Hanc e-
go opinionem vt proculdubio veram putem, rati-
onibus testimonijsque & experimentis adducor.

Argumentatio beati Thomæ contra Necromantiã.

Ratio nec obscura nec sanè infirma sit ea, qua S.
Thomas prima parte quęst 117. 4. art. hoc ipsum cõ-
firmat. Non potest, inquit, anima separata, natura-
li virtute sua, mouere aliquod corpus: cùm enim
sit naturalis forma humani corporis, non habet
vim mouendi secundum locum, nisi corpus quod
informat & viuificat: nam etiã cum est vnita cor-
pori, si sit aliquod membrum mortificatum, non
obedit animæ ad motũ localem. Quare animæ de-
functorum, nec assumere corpora, nec cum illis
ad viuos venire possunt. Deinde, Necromãtæ non
habent vim & imperium in animas defunctorum
quæ sunt in cœlo, nec quæ sunt in Purgatorio; nõ
enim conuenit aut decet animas sanctorũ, impijs

Necromantarum artibus subiacere: neque in animas quæ sunt in inferno; nã cum illuc sint à DEO tanquam in carcerem detrusæ, vt æternas scelerũ suorum pœnas luant nulla inde vi possunt efferri, nec nisi DEI mandato egredi: non est autem credibile, DEVM id concessurum Necromantis, per quos Dæmon satagit mortales decipere, & à veri DEI cultu auertere: sic enim DEVS artem Necromantiam & per se infamem, & toties à se in sacris literis reprobatam, extremoque mortis supplicio comdemnatam, non solùm honoraret, sed etiam fide cultuque apud mortales dignam redderet. Profectò, si cui mortuorum reditus ad viuos concedendus fuit, videbatur concedendus diuiti illi, cuius mentio fit apud Lucam cap. 16. qui obnixè rogabat Abraam, vt de ijs qui simul erant in inferno, aliquem mitteret ad amicos cognatosq́; suos monendos, vt benè viuendo, diras, & perpetuas inferni pœnas euaderent; nec tamen ei concessum est. Non inficior, animas quæ sunt in Purgatorio, nonnunquam apparuisse viuis: id enim B. Gregorius in quarto libro Dialogorum nõnullis & quidem certis probat exemplis. Nec equidem nego, etiam animas beatas vel Martyrum, vel aliorum Sanctorum, descendere in terras hominibus eorum auxilium implorãtibus, opem & solatium laturas: id enim confirmat B. Augustinus in lib. De cura pro mortuis agenda, cap. 16. exemplo B. Felicis Nolæ Episcopi, quem ciuibus suis Nolanis, cum à Barbaris oppugnarentur, apparuisse & subuenisse, affirmat Augustinus, se non incertis rumoribus, sed certis testib⁹ audiuisse: Hęc, inquam, non nego; sed aio animas mortuorum, cum apparent viuis, non id facere sua voluntate

& arbitratu, nec naturali potestate, multoque minus vi & potentia artis Necromanticæ, sed id fieri singulari quodam DEI consilio, voluntate ac potestate. Nec animas defunctorum interesse rebus viuorum, minus est miraculum secundum B. Augustinum loco supra dicto, & secundum B. Thomam prima parte, quæst. 89. art. 8. ad 2. quàm vel illuminatio cæci, vel alia quæ in magnis DEI miraculis numerantur. Adscribam hic in hanc sententiam B. Augustini verba ex eo loco quem proxime indicaui: Verùm ista, inquit, diuinitus exhibentur, longè aliter quàm sese habet vsitatus ordo, singulis creaturarũ generibus attributus. Non enim ideo putandum est viuorum rebus quoslibet interesse posse defunctos, quoniam quibusdam sanandis vel adiuuandis Martyres adsunt: sed ideo potius intelligendum est per diuinam potentiam Martyres viuorum rebus interesse, quoniam defuncti per naturam propriam, viuorum rebus interesse non possunt. Hæc Augustinus.

Augustini obseruanda sententia.

SED audiamus Tertullianum qui in libro De Anima, vbi de inferis & animarum euocatione agit, hanc nostram sententiam grauissimis disertissimisque verbis comprobauit: Necromantia, inquit, secunda est idololatria, in qua se Dæmones perinde mortuos fingunt, quemadmodum in illa deos. Quid ni? cum & dij mortui sint? Itaque inuocantur quidem defuncti, sed Dæmones operantur sub eorum obtentu. Hanc autem fallaciam Diaboli sub personis defunctorum delitescentis (ni fallor) etiam rebus probamus, cum in exorcismis nostris, interdum Dæmon aliquem se ex hominibus affirmat, interdum gladiatorem vel bestiariũ, sicut alibi Deum, nihil magis curans quàm hoc

Notabilis Tertulliani sententia.

ipsum excludere quod prædicamus, ne credamus animas vniuersas malorum ad nihilum redigi; vt & iudicij & resurrectionis fidem turbent. Et tamen ille Dæmon, postquam circumstantes circumuenire tentauit, instantia diuinæ gratiæ victus, id quod in vero est, inuitus confitetur: Sic etiam in Necromantia quæ iam quiescentes animas euellere ab inferis creditur, & conspectui exhibere, non alia fallaciæ vis est, operatior planè, quia & phantasma præstatur, & corpus effingitur, nec magnum illi exteriores oculos circumuenire, cui interiorem mentis acië excæcare, perfacile est. Nulli autem animæ omninò inferos patere, satis Dominus in argumëto illo pauperis requiescentis & diuitis ingemiscentis, ex persona Abrahæ sanxit, non posse relegari renunciatorem dispositionis infernæ, quod vel tunc licere potuisset & Mosi, & Prophetis crederetur. Sed etsi quasdam reuocauit DEI virtus in documentũ iuris sui, non idcirco communicabitur fidei & audaciæ Magorum & fallaciæ somniorum & licentiæ poëtarum: nam in hac mortuorum resurrectione qua DEI virtus in corpora animas repræsentat, solida & cõtrectabili & satiata veritate præiudicatũ est hanc esse formam veritatis, vt omnem mortuorum exhibitionem incorporalem, præstigias iudices. Hæc Tertullianus. Simulant igitur Dæmones, animas defunctorum secundum Augustinum & Chrysostomum, quorum testimonia loco supra dicto memorat S. Thomas, quo facilius errores Gentilium animis hominum inserãt ad eos decipiendos. Primùm enim sic Dæmon facilius homini quicquid vult persuadet: namque homines animabus defunctorum, vel parentum, vel cogna-

Luc. 16.

Cur Dæmones simulent animas demortuorum.

torum, vel amicorum suorum quos diligunt, & à quibus se diligi non dubitant, libentius & promptius credunt, quàm Dæmoni quem naturaliter horrent. Deinde, ita persuadet hominibus, infernum non esse carcerem perpetuum, ex quo non liceat aliquãdo egredi: nec esse adeo graues & perpetuas inferni pœnas, sicut homines putãt. Ad hęc sic facit, vt homines putent, animas etiã post mortem habere corpora, vel posse quælibet se in corpora induere, vel in quælibet hominum aut bestiarum corpora migrare: qua re concipitur error Pythagoricus de transmigratione animarum, eoque concepto labascit fides & spes christianæ resurrectionis. Præterea, hac ratione faciunt Dæmones, vt viui mortuos vel tanquam terrificos & noxios sibi metuãt, & varijs superstitionibus placare sibiq; conciliare studeant; vel tanquam beneficos sibique vel amicitia vel necessitudine deuinctos, nimium superstitiosè diligant & colant; vel tanquã animas hominũ quorundã apud mortales, aut sapiẽtia, aut fortitudine, aut potentia clarissimorum, non humanis modo, sed diuinis etiam honoribus prosequantur atque venerentur.

Variæ species Magiæ secundum Hugonẽ.

HVGO sancti Victoris lib. 6. Eruditionis Didascalicæ, cap. 5. numerosius & enucleatius eam de qua disputauimus, Magiæ varietatem enarrans, ad hunc modum scribit: Magicæ repertor primus creditur *Zoroastres*. rex Bactrianorum; quem nõnulli asserũt ipsum esse Cham filium Noe, sed nomine mutato, hunc postea Ninus rex Assyriorum bello victum interfecit, eiusque codices artibus maleficiorum plenos igne cremari fecit. Scribit autem Aristoteles de hoc ipso, quod vsq; ad bis & vices centũ millia versuum eius de arte magica ab

ipſo dictata, libri eius vſque ad poſteritatis memoriam traduxerunt. Hanc artem poſtea Democritus ampliauit tempore quo Hippocrates in arte Medicinæ inſignis habebatur. Magia, in Philoſophia non recipitur, ſed eſt extrinſecus falſa, profeſsione, omnis iniquitatis & malitiæ magiſtra, de vero mentiens: & veraciter lædens animos, ſeducit à religione diuina, culturam Dæmonum ſuadet, morum corruptionem ingerit, & ad omne ſcelus ac nefas mentes ſequacium impellit. Hæc generaliter accepta, quinque complectitur genera maleficiorum: Manticem, quod ſonat diuinationem, & Mathematicam vanam, Sortilegia, Maleficia. Præſtigia. Mantice autem quinque continet ſpecies ſub ſe; Primam, Necromantiam, quod interpretatur Diuinatio in mortuis. νεκρός enim Græcè, id eſt, mortuus Latinè; & νεκρὸν cadauer dicitur; vnde eſt diuinatio quæ fit per ſacrificium ſanguinis humani quem Dæmones ſitiunt, & in eo delectantur effuſo. Secunda, eſt Geomantia, id eſt, Diuinatio in terra. Tertia, Hydromantia, id eſt, Diuinatio in aqua. Quarta, eſt Aërimantia, id eſt, Diuinatio in aëre. Quinta, eſt Diuinatio in igne, quæ dicitur Pyromantia. Varro enim quatuor dixit eſſe, in quibus diuinatio conſtaret, terram, aquam, aërem, ignem. Prima ergo, id eſt, Necromantia, ad infernum videtur pertinere; ſecunda ad terram; tertia ad aquam; quarta ad aërẽ; quinta ad ignẽ. Mathematica diuiditur in tres ſpecies, in Aruſpicinã, in Auguriũ, in Horoſcopicã. Haruſpices ſunt dicti quaſi horuſpices, id eſt, horarum inſpectores, qui obſeruant tẽpora in rebus agendis; vel haruſpices quaſi haras inſpicientes; qui in extis & fibris ſacrificiorum futura conſiderant

rant. Augurium vel auſpicium, aliquando ad oculum pertinet: & dicitur auſpicium, quaſi auiſpicium, quia in motu & volatu auium attēditur: aliquando ad aures pertinet, & tunc dicitur augurium, quaſi garritus aurium, quia aure percipitur. Horoſcopia, quæ etiam Conſtellatio dicitur, eſt, quando in ſtellis facta hominum quæruntur; ſicut Genethliaci faciunt, qui natiuitates obſeruant, qui olim ſpecialitur Magi nuncupabantur; de quibus in Euangelio legimus Sortilegi ſunt, qui ſortibus diuinationes quærunt. Malefici ſunt, qui per incantationes dæmoniacas ſiue ligaturas, vel alia execrabilia remediorum genera cooperatione Dæmonum atque inſtructu nefanda perficiunt. Præſtigia ſunt, quando per phantaſticas illuſiones circa rerum immutationem ſenſibus humanis arte dæmoniaca illuditur, Sunt ergo omnes ſimul vndecim. Sub Mantice, quinque, id eſt, Necromantia, Geomantia, Hydromantia, Aërimantia, Pyromantia. Sub Mathematica, tres, Haruſpicina, Auſpicicium, Horoſcopia. Poſtea tres aliæ, id eſt, Sortilegium, Maleficium, Præſtigium, Præſtigia dicitur Mercurius primus inueniſſe: Auguria Phryges inuenerunt: Haruſpicinam & Sortilegia Tages primus Etruſcus tradidit: Hydromantia primùm à Perſis venit. Haſtenus Hugo.

(*.*)

CAPVT

CAPVT XII.

AN PER ARTEM MAGICAM VErum aurum fieri poßit ab Alchimistis.

SI verum & perfectum aurum ab Alchimistis potest effici, haud dubiè chymica facultas vna de præcipuis Magię partibus censenda est; nimirũ tale opus Magiæ, tum propter vim & potentiam artis maximè admirandum esset: tum propter magnitudinem vtilitatis, optatissimum atq; gratissimum mortalibus accideret. Audiat lector quid eruditus vir Iulius Scaliger ea de rescriptum reliquerit. Triplex est, inquit, Magia; vna hîc infima & nostras, sanè & fœda & sordida cũ cãtiunculis, cadaueribus, & funibus suspendiosorum: quæ si quis attrectare audeat, etiam mereatur. Altera ex astris deducit vires in specula, sigilla, annulos, tabellas: Tertia diuina est. Nomen apud vulgus odiosum fecit colluuies impostorum. At Magus apud Persas, nihil aliud quàm sapientẽ sonat: sed propter Smerdis proditionem & perfidiã, nomen Magorum infensum diu fuit. Hac Magia Dominum IESVM fuisse promissum regem, cognouerunt Magi, qui ad eum adorandũ longinquis e regionibus profecti sunt. E Syrorum libris hæc descripsimus. Aiunt Magiæ & transmutatoriæ artis vires, vias, & fines, esse perquã similes. Opus & finem Chimistarũ, esse corpus in corpus: Opus & finem Magiæ, esse spiritum in corpore. Magi suas affectiones, violentias appellant, propterea quod vires suas supra eas quæ naturæ ordine fieri vidẽtur, exercent. Chimistæ suum opus nominãt Fortitu-

Scaliger contra Cardanum excercitat. §27.

Smerdis Magus inuasit regnum Persarum. Herodotus lib. 3. & Iustinus lib. 1. Matth: 2.

titudinem: hoc enim significat decantatũ illud, Elixir, in cuius fide omnẽ oppignorant naturã. Sic eo loco Scaliger. Ergò digna cum primis inquisitione ac disputatione res est, vtrũ nõ modo ex solis causis naturalibus, & in solis naturalib⁹ locis, atq; ordine tantũ modoq; naturali aurũ generari queat, verũ etã per artificialẽ viam ac rationem, quam iactant Chimistæ, perfectum vsquequaq; aurum, & tale omninò quale est naturale, possit effici.

Dvplex circa hanc quæstionem, Philosophorum est sententia: multi negant, quidam verò aiunt. Nos primo loco aliorum sententias enarrabimus ac perpendemus: extremo autem loco etiam quid sentiamus ipsi, & similius vero iudicemus, breuissimè indicabimus.

EXPONITVR SENTENTIA EOrum quæ negant verum aurum posse fieri ab Alchimistis.

Avicenna in quibusdam suis commantarijs in libros Meteororum, vt refert AEgidius in 3. Quodlibeto, quæst. 8. de Alchimistico auro ita scripsit: sciãt artifices Alchimiæ, species metallorũ mutari non posse, quamuis similia illis fieri possint; & quamuis Alchimistæ queant tingere ipsum æs colore quo volunt, donec sit multum simile auro, & abstergere immundicias plumbi, ita vt videatur argentum, semper tamen secundum substantiam manebunt æs & plumbum. *Auicenna.*

Averroes in Paraphrasi super primum librum de Generatione animalium, explanando primum caput, in eandem sententiam hæc scribit: Similiter etiam si datur aliquid artificiale valde simi- *Auerroës*

ſimile naturali, tanta poterit eſſe ſimilitudo, quod exiſtimabitur eſſe idem ſpecie, & ſi ars Alchimiæ habet eſſe, hoc eſt, quod poteſt fieri in ea. Et ibidem Auer. declarat ſicut ſe habent mures ex putri materia, ad mures ex ſemine, inter eos enim eſt tanta ſimilitudo, vt quamuis reuera inuicem differant ſpecie, tamen vulgo putentur eſſe eiuſdẽ ſpeciei, ita etiam aurum alchimiſticum ſe habere ad verum & naturale aurum. Idem ſenſit Auicenna, cuius verba paulò infrà memorabuntur initio capitis proximè ſequentis.

B. Thomas. S. Thomas in ſecunda ſecundæ conditionaliter loquens de auro alchimico quæſt. 77. art 2. ad primum ait: Si aurum quod fit ab Alchimiſtis, non ſit verum & tale, quale fit à natura, eius venditionem pro vero fraudulentam & iniuſtam eſſe; ſin autem fiat verum aurum ab Alchimiſtis, id licitè pro vero auro vendi poſſe, nihil enim prohibere, artem vtendo cauſis naturalibus naturales & veros effectus producere. Sed quid ipſe ſimpliciter & abſolutè ſentiret de auro alchimico, ſatis perſpicuè declarauit in 2. ſent. diſt. 7. quæſt. 3. art. 1. ad quintum, ita ſcribens: Poteſt quidẽ ars virtute naturaliũ agentium aliquas formas ſubſtantiales inducere in materiam; ſunt tamen quędam formæ quas nullo modo ars poteſt efficere, quod propria actiua & paſſiua earum non poteſt inuenire atque adhibere, ſed benè aliquid ſimile illis efficere, ſicut Alchimiſtæ faciunt aliquid ſimile auro quantũ ad accidentia exteriora, ſed tamen non faciunt verum aurum, quod forma ſubſtantialis auri non eſt per calorem ignis quo vtuntur Alchimiſtæ, ſed per calorem ſolis in loco determinato, vbi viget virtus mineralis; & ideo tale aurũ non habet operati-

rationem consequentem speciem; & similiter in alijs, quæ eorum operatione fiunt.

AEGIDIVS in tertio Quodlibeto quæst. 8. affirmat Alchimistas posse quidem facere metallum aliquod quod tantum constet ex permixtione aliorum simplicium metallorum, cuiusmodi est electrum, quod dicitur constare ex tribus partibus auri & vna argenti; & quia sæpè in venis metallicis vnum metallum confunditur & permiscetur cum alio, Alchimista per actionem ignis segregãdo & separando aurum, quod erat permixtũ cum alio metallo, videbitur de nouo facere aurum; tãtum autem abest, vt possit verum aurum facere, vt ne simile quidem vero auro ita effici queat, vt nõ possit aliquo modo dignosci & discerni. Porrò existimat AEgidius aurum alchimisticũ non posse sine peccato vendi pro auro naturali; non solùm quia incertum pro certo & falsum pro vero venditur, sed etiam quia in medicinis adhibetur aurum ad confortandum cor, & morbos quosdam profligandos; maximum autem periculum esset, ne aurum alchimisticum propter diuersam rationem constitutionis, nimium læderet complexionem humani corporis, eique insigne aliquod detrimentum afferret. Quod autem verum aurum confici nequeat, AEgidius ita probat, vel potius declarat. Cernimus in vno quoque genere entiũ, quædam illius generis esse perfecta, alia verò imperfecta; perfectorum autem generationem esse determinatam tam secundum principiũ actiuum & secundum materiam, quàm secundum locum in quo fit: Imperfectorum autem minimè: Exempli causa, in genere animalium, quæ sunt perfectiora, ita se habent natura, vt equus non generetur

Aegidius.

Aegidius negat aurum alchimicum licitè vendi posse pro vero.

nisi

nisi ab equo, & ex sanguine menstruo equæ, & intra matricem; at mures possunt generari ex semine & sine semine, intra matricem & extra. Idem perspicitur in plantis; idemq; similiter contingit in elementis, nam purus ignis elemẽtaris, nec generari, nec conseruari potest, nisi in suo loco naturali, id est, in concauo Lunæ; ergo similiter etiã eueniet in metallis; quare cum aurũ sit perfectissimum omnium metallorum, habebit determinatum agens & materiam, & locum naturalem, & propriam venam quæ latet intra sinum & ventrẽ terræ, extra quem locum, aurum nullo modo confici possit. Neque valet illud, quod posset afferri contra hoc quod diximus: nimirum si mures qui sunt perfectiores auro, possunt generari extra matricem multo magis aurũ effici poterit extra suum locum naturalem; &, si serpentes fuerunt arte magica producti à Magis Pharaonis, vt legimus in Exodo, cur non etiam poterit effici verum aurum industria & beneficio artis? Hoc inquam non valet, nã eâdem ratione probari posset, cum mus sit perfectior qualibet planta, & mus generari queat sine semine, quãlibet etiã plãtã posse absq; semine procreari, quod falsũ est: nihil ergo prohibet, quod est imperfectiùs alio simpliciter, esse perfectiùs illo secundùm quid. Quamobrem quod aurum requirat determinatum locum suæ generationis, nõ arguit ipsum simpliciter esse perfectiùs aliquo animali sed tantùm secundũ quid. Hęc ex Ægidio.

Exod. 7.

Concilia**tor.**

CONCILIATOR in differentia 209. sic ait: Metallum non potest fieri per artem, & in aliud transmutari; cùm ars solũ faciat permutationem in accidentibus, non autem in substantia; vel fortasse si possibile est, tamen id est homini ignotum,

vnde

vnde Commentator tertio, De anima ait; Dicitur de multis artificijs, quod videntur esse possibilia, sed sunt causarum ignotarum. vt v. g. Alchimia, etsi talis ars constituatur, fortasse hoc erit per accidens, & inspiratione diuina potius quàm artis humanæ sapientia. Non enim (inquit Conciliator) ars eo peruenire potest, vt agentia & materiam, cum tempore, modo, & alijs circumstantijs, sciat ita proportionare, vt inde nouum constituatur metallum. Quod si apparentur videatur, id erit, quia ars fallaciam eius humano ingenio nequit detegere. Vnde aurum arte constructum, vim non puto habere confortandi cor, sicut habet aurum à natura productum. Fideles mihi tamen experti, dicunt argentũ decoctione per artem fieri verum, non tamen videtur apparẽter lucrari, probationibus omnibus quibus vtuntur, exploratum.

QVIDAM rerum metallicarum peritissimi, de quibus etiam subtiliter & accurate scripserunt, dixerunt, primum atque summum fundamentum, quo nititur ac sustentatur ars Alchimiæ nullum esse: quo licet intelligere, ipsam artem (si tamen ars dicenda est quæ in se nihil veri & certi habet) inanem & fallacem esse. Etenim Alchimistæ putant materiam omnium metallorum esse sulphur & argentum viuum, quamobrem profitentur se ex varia sulphuris & argẽti viui inuicem permixtorum temperatione, posse quodlibet metallum efficere: in quo sanè vehementer falluntur. Nam si sulphur & argentum viuum est materia auri & argenti, ergo in venis in quibus generatur aurum & argentum, apparerent aliqua vestigia sulphuris & argenti viui; similiter etiam in venis sulphuris & argenti viui, reperirentur aliqua indica auri vel

Non esse materiam omnium metallorũ sulphur & argentum viuũ.

vel argenti; sed ipsi qui totam pene vitam curiosissimè lustrandis, & considerandis venis, locisq; metallorum consumpserunt, nunquã tale aliquid reperire potuerunt. quare falsa est opinio Alchimistarũ, & aurum quod ab ipsis fit ex sulphure & argento viuo, non est verum aurum: non enim, vt dictum fuit, talis est materia veri & naturalis auri. Aurũ autem quod fit ab Alchimistis, licèt simillimum videatur vero auro, falsum tamen esse multis modis cognosci & iudicari potest, nempe vel expondere; vel ex eo, quia non sustinet vim ignis; vel ex eo quia iniectum in vrinam, amittit colorem suum; vel quia non est ductile in tenuissimas laminas; vel denique quia non habet naturalis auri proprietates, quarum in primis illa commendatur, confortandi cor humanum. Hæc illi.

Cardanus. CARDANVS lib. 17. de subtilitate hæc scribit: sunt verò chimica inuenta, vitrum ducere in longissimas lineas, tenax aut prædurum efficere posse. Vidi ego dudum sphæram exiguam ex vitro, quæ omni conatu illisa solo lapideo, non cõminuebatur, sed resiliebat ad trabes. Eiusdem facultatis chimicæ est, vitrum albis lineis interstinguere, celare in eo imagines, falsas fabricare gemmas, purgare caphuram, metalla miscere, immutare, aut nobiliora imitari. Exempla verò fallaciæ Alchimiæ vide apud eundem in 10. lib. De varietate rerum, cap. 51. Quo in loco etiã hæc subiungit: Aurum & argentum facere, seu ex alijs metallis ea cõficere, aut gemmas factitare, aut viles in nobiliores trãsmutare, nemo nõ optare debet vt sciat: at quid horum fieri possit, difficile scitu admodum est; & si hoc etiam sciuerimus, longè difficilius est scire, Quomodo fiat. Quæ autem ab Alchimi-

Inuenta & opera artis chimicæ.

st

tis fiunt, ea vel ad voluptatem pertinent, vel ad vſum; ad voluptatem ſunt gemmæ & metalla nobiliora; ad vſum tincturæ, colores, materiæ vaſorum & alia ſimilia. Circa quodlibet autem horum, tria excogitari poſſunt, vel vt fiant, quod maximum eſt; vel vt purgentur; vel vt perficiantur. Horum primum, de metallis, adhuc ſub iudice lis eſt an fieri poſsit; ſecundum & tertium, fermè inuentum eſt ad ſummam perfectionem. ac licèt ars chimica non faciat verum aurum, quattuor tamen præſtat magnas vtilitates. Prima eſt, quia poteſt vnum metallum facere ſimillimũ alij, vt ferrum auri, & æs auro & argento, idque clarius apparet in gemmis. Secunda, cùm id quod in aliquo potentia continetur, per vim ignis excitat, extrahit, & ad perfectionem perducit. Tertia, cum ea quæ ſuperflua ſunt, vi ſua abſumendo detegit, vt cum ex calce alumen excipitur, quod non genitum eſt ab ignis, ſed exceptum; ita quo vocant multiplicationẽ, cum ex terra ipſa quæ aliquid cõtinet quod continetur, excipiunt. Quarta, Ars chimica vi ignis multas facere poteſt cõpoſitiones atq; ſeparationes, nõ minus vtiles & lucroſas ijs quę ab Alchimiſtis tam anxiè quæruntur & ambitioſè promittuntur transmutationibus. Hæc Cardanus, ex quibus verbis perſpicitur eum arbitrari chimicam illam auri generationem, vel eſſe impoſsibilem, vel propemodùm impoſsibilem.

Vtilitates artis chimicæ.

DECLARATVR OPINIO EORVM *qui defendunt Alchimiam.*

ALBERTVS in libro ſuo 3. de Mineralibus, cap. 9. hanc de facultate Alchimiæ quæſtionem pertractans, primùm exponit ſententiã Aui-

Opinio Auicennæ.

cennæ quæ fuit hec: sciant (inquit Auicenna) artifices alchimiæ species metallorũ permutari non posse, quãuis aliquid illis simile fieri pössit; quod enim differentia specifica aliquo tollatur ingenio, non credo possibile; sed expoliatio accidentium non est impossibilis, vel saltẽ diminutio nõ enim permutatur species metallorũ, nisi prius in primam materiam metallicam reducantur, & sic iuuamine artis deducantur in speciẽ metalli quod voluerit. Atque idem quoque sensisse ait Hastem Philosophum præcipuũ in Physicis & in mathematicis, deinde Albertus subiungit ea quæ sequuntur: Oportet nos dicere, Alchimicos peritos nõ aliter operari quàm peritos medicos, qui per medicinas purgatiuas purgant materias corruptas & nocentes sanitati, & postea per remedia confortantia naturã, iuuant virtutem naturalium, vt digerendo, sanitatem inducant: quæ sanitas est effectus & naturæ & artis; sed illius effectiuè & principaliter, huius autem organicè & instrumentaliter: sic Alchimistæ primo benè purgantes mateteriam argenti viui & sulphuris insitam omnibus metallis, confortant; deinde deducunt virtutes elementares & cœlestes tali materiæ inhærẽtes ad proportionem mixtionis metalli quod intendunt inducere; & tunc ipsa natura operatur, & non ars nisi organicè iuuando & expoliendo vt diximus; & sic verum aurum & argentum educare, & facere videntur: quod enim virtutes elementares & cœlestes faciunt in vasis naturalibus, hoc etiam faciunt in vasis artificialibus, si artificialia formãtur ad modum vasorum naturalium: & quod facit natura calore solis & stellarum, hoc faciet ars calore ignis; dummodo sic contemperetur, vt non

Sententia Alberti Magni.

exco-

cedit virtutē se mouentem & informantem qua in metallis: huic enim coelestis inest virtus, quæ primo commiscuit eam, & hæc inclinatur ad hoc vel ad illud per artis iuuamen. Alahimia igitur per hunc modum procedit, id est corrumpens unum, à sua specie remouendo, & cum iuuamine rerum, quæ in materia insunt, alterius speciem inducēdo. quare omnium operationum alchimicarum melior est illa, quæ procedit ex eisdem, ex quibus procedit natura; sicut ex purgatione sulfuris, per decoctionem & sublimationem & expurgationem argenti viui, horumque bona permixtione cum materia metalli, in his enim & ex virtutibus horum, omnis metalli species induci-tur. Qui autem per alba albificant, & per citrina citrinant, manente specie prioris metalli in materia, procul dubio deceptores sunt, & verum aurum atque argentum non faciunt; & hoc modo ferè omnes vel in toto, vel in parte procedūt. propter quod ego experiri feci aurum alchimicum quod ad me delatum est, & postquam sex aut septem ignes sustinuit, tándem amplius ignitum consumitur & perditur & quasi ad fecem reuertitur. Hæc Albertus. Ecce supradictis verbis Albertus, non solùm docet verum aurum posse fieri per Alchimiam, sed etiam quis modus eius sic efficiendi possibilis, & quis impossibilis, manifestè declarat.

QVIDAM Ianus Lacinius, qui de facultate alchimica in transmutādis metallis multa disputat, eiusque disputationis summam memorat Cardanus loco supradicto, probat arte chimica posse confici verum aurum, his rationibus. Primò metalla sunt quædam pura & concocta, vt aurū & argen-

Quinque rationes pro Alchimistis.

argentum: quædam cocta sed impura, vt æs, ac ferrum: quædam cruda & impura vt vtrumque plumbũ; sed impura repurgari, cruda cõcoqui possunt, igitur ex ære, ferro & plumbo, aurum & argentũ fieri potest. Quod autem talia concoqui possint, demonstrat ex sententia Aristotelis 4. Meteororũ vbi de cõcoctione agit. De purgatione dubiũ non est, quippe cũ proprium sit ignis separando purgare. Deinde propinquitas, paruumqúe causarum discrimẽ, hoc idem suadet, cum ab ijsdem omnia fiant. Supponit autem omnia metalla constare sulphure & argento viuo; quæcumque verò similia sunt, facilè inuicem transmutantur, eoqúe magis, quòd natura videtur semper perfectissimum intendere in omni genere, velut aurum; quæ igitur inperfecta sunt, artis beneficio perfici posse videntur; tum vt ad finẽ, tum vt ad motus ipsius perfectionem perducantur. Postea, si ars auctore Arist. in 2. Phys. & 4. Meteororum est imitatrix naturæ, cum natura concoquendo purgandóque ex sulphure & argento viuo, aurum argentumqúe perficiat, cur non etiam idem simili ratione operans ars possit efficere? Adhæc, ea dici debent secundùm naturæ ordinẽ copulata & inuicẽ transmutabilia, quæ non habent omninò diuersas operationes sed easdẽ, in eo tantúm differentes, quod quędam habent eas imminutas & imperfectas, velut fœtus, infantis cõparatione, ouum pulli, aurelia papilionis. At plumbum, æs, ferrum, argentũ, nullas habent operationes ab auro distinctas, sed quas illud habet, vtpote liquescere, duci, graue esse, nitere, ignibus resistere; easdẽ habent hęc, sed vitiatas & imminutas; non enim ita splendent, non sunt adeò grauia, minus resistunt ignibus,

bus, non tota liquescunt, nō tàm tenuiter ducuntur; igitur hæc dici debent aurum imperfectum, & beneficio artis perduci queunt ad perfectionem auri. Atque hoc putat Cardanus esse maximum argumentum quod pro Alchimistis afferri possit. Postremò, idem astruit exemplo ranarū, quæ statim, ob præparationem materiæ, ex puluere generantur. Sunt autem ranæ perfectiores auro, & vt animalia perfecta, non solùm partium similarium compositione, sed etiam instrumentorum compositione indiguerunt. Auicennam quoque citat dicentem, vitulum in nubibus generatum semiuiuum excidisse inter imbres. Generantur etiam ex iuuenculo strangulato apes, ex Basilisco scorpiones, ex elixatura Anatis sub dio expositæ bufones, ex Asinis vespæ, ex equis Scarabæi, ex mulis locustę, aqua quibusdā in locis cōuertuntur in lapides: aër concussus inter duriora corpora, repentè transit in ignem, fumus metallorum, præcipuè plumbi, cogit argentum viuum, cortex mali punici ferrum mutat in chalybem. Si igitur hæc tàm admiranda & penè incredibilia fieri possunt, atque adeò quotidie fieri videmus, cur incredibile videatur, posse ab Alchimistis verum aurum confici? Hæc ille disputat pro Alchimistis.

ANTONIVS Mirādulanus, Philosophus nostræ memoriæ præstans, & in Aristotelis doctrina excellenter versatus, in illo suo opere quod scripsit de Euersione singularis certaminis lib. 19. sect. 7. hanc de Alchimistis sententiā pronuntiat. Dicimus veram esse Alchimistarū opinioē quod aurū possit fieri, & ab arte & à natura, quia transmutare possunt argentū viuum, & alia quę ad id requiruntur, ita vt fiat eadē materia: sicut non solùm à na- *Antonius Mirandulanus.*

iu sed etiam ab arte animalia, vt scorpiones, ge-nerari possunt. Verùm quia illud aurum fit rarissimè & cum maxima difficultate, multa enim quæ ad id concurrunt, facillimè impediri possunt, idcircò non videtur fieri posse; sed rei difficultas nō arguit impossibilitatem. Non est autem danda opera illi arti, non quia non sit vera, sed quia tantæ est difficultatis, vt sit vtilius eam omittere quàm exercere: & multi quidem ditissimi ad magnam inopiam redacti sunt, propterea quod maximis sumptibus impensis, vel nunquam assecuti sunt quod hæc ars pollicetur, vel certè rarò & parum: ita vt sumptus longè sit maior lucro, quare satius est alijs artibus certioribus operam dare, quæ maiori ex parte operam suam præstant, quàm huic quæ rarissimè propter res naturæ absconditas, finem suum assequitur. Hæc Mirandulanus.

EXPLICATVR BREVITER OPINIO auctoris.

Sententia auctoris de auro alchimistico.

NOBIS autem propositam quæstionē philosophicè considerantibus atque perpendentibus, tria videntur hac de re valdè probabiliter dici & firmari posse; vnum est, nullam esse rationem philosophicam, vel necessariā, vel etiam admodùm probabilem, qua demonstretur rationem chimicam efficiendi verum aurum, esse impossibilem. Cur enim putetur impossibilis? An quia nihil eorum quę fiunt à natura potest fieri ab arte: at hoc in generatione multorum animalium, aliarumque rerum quę opera & ministerio artis non secus generantur quàm à sola natura, falsum esse cognoscitur. An quia (vt volebat AEgidius) nihil eorū quæ sunt in genere suo perfectissima, potest pro-

produci nisi vno modo, id est, solùm ab agēte suo naturali? Verùm si AEgidius verisimili aliqua ratione hoc probaret, aliquantulum fortasse valeret ad persuadendum: cùm autem nullam huius reī probationē afferat, qua facilitate ab eo id dicitur, eâdem planè à nobis contemni ac reijci potest. An deniq; quia aurum naturale generatur virtute caloris cœlestis, aurum verò chimicū efficitur à calore igneo, qui duo calores cùm multùm inter se differant, non poterunt eundē effectum præstare? sed hæc ratio dupliciter peccat. Primùm enim falsum est calorem cœlestē & igneum specie inuicē distingui: cùm enim ab eodem contrario, hoc est, à frigore similiter corrumpantur, cùm ab eadem causa interdum producantur nimirùm à lumine, cùm se inuicem intendant atque augeant, cùm ad productionem ignis & mixtorum simili ratione conducant, fieri non potest, vt ea ratione qua calores sunt, specie distinguantur inter se: differunt igitur ea re solū, quòd calor cœlestis propter ordinatum cœli motum, est valde tēperatus & accômodatus ad generationem & conseruationē rerum sublunariū, quam ob causam appellatur salutaris & viuificus: calor autem igneus ex se nō est temperatus, sed agit quantum potest agere, & res sibi subiectas tandē destruit atque interimit, quocirca vocatur à Philosophis destructiuus & corruptiuus rerum. Verùm si hic calor aliūde corrigatur atque temperetur, nimirùm vel a facultate animæ, vt in animalibus contingit, vel ab arte, vt fit in multis mixtis & medicamentis quæ à calore igneo, moderatione artis procreantur; efficitur profectò vt calor igneus talis propemodū euadat, qualis est cœlestis. Deinde, experientia manifestè

Calor Cœlestis & elementaris non differunt specie.

oſtendit quædā animalia ſimiliter generari poſſe calore igneo atque calore cœleſti. Nam apud AEgypitios pulli calore igneo ex ouis excluduntur atque procreantur. Quam rem Iulius Scaliger, vir propter excellentem omnium diſciplinarum eruditionem admirandus, in ijs quæ ſcripſit contra Cardanũ excercitatione 23. pulchrè deſcribit his verbis; In AEgypto ed Cayrum furnos conſtruũt alij alio multiplici fornice impoſito: quorũ tholi ſupremi medio, foramen eſt, per quod caloris vis, quæ immodica poſsit officere, ſubit atque exhalat: in imo ignem accendunt temperatum: Ouorum multas centurias in fornicum ſuperiore planitie diſponunt: ſtatutis diebus erumpit pullorũ turba, quos illi non numero ſed mẽſura venales habẽt: modiolũ ſtatuunt ſine fundo: quem vt implerũt, tollunt, neque hæc fabula eſt, ſed fabulæ ipſi qui negant. Hæc Scaliger. Cæterùm poſſe ex alijs metallis verè aurum effici, probari argumento & experimento poſſet auripigmenti, ex quo perfectũ aurum poſſe fieri, teſtis eſt Plinius, qui rem non priſcis temporibus ſed ſua ætate factam teſtatamque commemorans, ita ſcribit lib. 33. cap. 4. Aurum faciendi eſt etiam vna ratio ex auripigmento quod in Syria foditur pictoribus, in ſumma tellure, auri colore, ſed fragili lapidum ſpecularium modo, Inuitaueratque ſpes Caium principem auidiſsimum auri; quamobrem iuſsit excoqui magnum pondus: & planè fecit aurum excellens, ſed ita parui ponderis, vt detrimentum ſentiret, illud propter auaritiam expertus, quanquã auripigmenti libræ 14. permutarentur: nec poſtea tentatum ab vllo eſt. Sic Plinius.

Animalia generari poſſe ſolo calore ignis, argumẽtum Iulij Scaligeri.

Ex auripigmento teſte Plinio, fieri verum aurũ.

ALTERVM verò, quod eadem de re probabilis

bilissimè potest asseri, illud est, chimicam rationem efficiendi verum aurum nō quidem physicè, sed moraliter vt aiunt, loquendo vel impossibilem, vel propemodum impossibilem videri; non propter vllam rationem philosophicam quæ adhuc ab vllo sit allata, sicut ostensum est, sed propter ipsam experientiā quæ in rebus naturalibus, moralibus atque artificialibusi summi argumenti firmissimęque rationis vim debet obtinere. Etenim cùm plurimi in chimicæ facultatis tractatione & exercitatione diu multumque laborauerint, & in veri auri effectionem acerrimis studijs atq; incredibili cupidiate incubuerint, nemo tamē adhuc fuit præter vnum aut alterum probatis proditum historijs, quem liquidò constet verum aurum & omni ex parte probatum ac perfectum effecisse, Quod si effectio auri per artem chimicam est possibilis, cur ea, cùm tamdiu & tam multum optata, quæsita, & procurata fuerit, nondum tamē reperta & vsitata fuit? nam quia possibilis est generatio animalium, medicamentorum, aliarumque multarum rerum non solum per naturam, sed etiam per solertiam & industriam humanam, iampridem iuuentæ sunt artes, quæ huiusmodi res & verè & facilè possunt perficere; cur igitur idem non contingit in auro chimico? nisi quia vel talis modus efficiendi tale aurum simpliciter est impossibilis, vel si est possibilis, nondū tamen is est humano ingenio, & fortasse non potest esse, exploratè perfecteque cognitus. Atque hoc argumentum ab experientia ductum, non solùm apud Philosophum naturalem, qui nunquam à rebus sensatis experientiaq; comprobatis, vel transuersum (vt aiunt) digitum discedit, sed etiam apud quem-

Cur non videatur esse vera ars Alchimiæ

cumque hominem sanæ mentis rectique iudicij plurimùm valere debet. Quod si habent isti, vt iactant, verum certamque artem faciendi aurum, cur sibi primùm non faciunt tantum auri, vt nullius egeant, sed bonis omnibus quæ parari auro possunt, abundent? At enim videre licet istos, semper egentes & mendicos, quique per vana promissa, alienis opibus exhauriendis, suam quoquomodo egestatem subleuare, suamque famé explere cupiant.

AD extremum, illud non tantum probabiliter dici, sed etiam pro vero certoq; confimari potest, artem chimicam, licet ea fortassis sit vtilis in distillationibus & alijs rebus quas superius ex sententia Cardani memorauimus, tamen in eo quod spectat ad effectionem veri auri quam illa profitetur atque in primis pollicetur vanam esse, noxiam ac perniciosam Reipublicæ. Primò, Quia aut nunquam, aut rarissimè præstat quod promittit, ex quo non semel factum est, vt multi ad extremam inopiam atque paupertatem redacti fuerint, vnde rectè quidam ait, Alchimistas non efficere aurum sed absumere; non implere crumenas, sed magis deplere & exhaurire. Deinde, quia faciunt falsum aurum falsamq; monetã, atque gemmas pro veris passim distrahunt, atq; diuendunt, ex quo Respublica hominumq; societas magnum caperet detrimentum, Postremò, quia verum aurum non rarò adhibetur in medicinis ad exhilarandum & roborandum cor, aurum autem chimicum cùm vel non sit verum aurum, vel certè imperfectius sit auro naturali, vel non vtiq; habebit eiusmodi proprietates, aut certè nõ ita vitales & salutares humano corpori, quare non sine discrimine salutis & periculo

Non esse permittendum in Republica vsum Alchimiæ.

culo vitæ, in medicinis adhiberetur. Hæc igitur nobis visa sunt de chimica facultate efficiendi verum aurum probabiliter posse disputari.

CAPVT XIII.

DE ORIGINE MAGIAE ET IIS qui in ea clar fuerunt.

ORIGINEM Magiæ, presertim eius quā diximus non esse naturalem, variè tradunt scriptores. Philo libro De specialibus legibus censet ex vera & naturali Magia adulterata & corrupta natam esse fallacē & quæ vulgo propriè dicitur Magia, ita scribens: Ex hac adulterata & deprauata, descendunt quas proprio maxime vocabulo malas artes dicimus circulatorum ariolorumq; studia, mulierū, mancipiorumq; nequissimorum expiationes & lustrationes profitentiū, mutationesq; amoris in odium, aut ex aduerso in amorem odij, per quasdā passiones amatorias & incantamenta idonea: atque his dolis circūueniunt homines & ingentium malorum atque ruinarum sunt causæ, nō priuatis modò hominibus aut familijs, sed ciuitatib⁹, regnis & prouincijs. Quamobrē huiusmodi artes, meritò lege Mosaica, grauissimis propositis pœnis prohibētur. Hæc Philo. Vetus tamē opinio est plurimorum scriptorū probata consensu, principem huius Magiæ. doctorē & quasi parentē fuisse Zoroastrē, vel Persem, vt Plinius & Diognes Laërtius vocant; vel Bactrianū, vt Diodorus Siculus & alij nominant. Et Plinius lib. 30. cap. 1. ita de eo scribit: Sine dubio in Oriente orta est Magia, in Perside à Zoroastre, vt inter auctores conuenit. Eudoxus Zoroastrem hunc, sex

Philo de origine Magiæ.

Zoroastres Magiæ parēs.

ſex millibus annorum ante Platonis mortem fuiſſe prodidit; ſic & Ariſtoteles; Hermippus, qui de tota ea arte diligentiſsimè ſcripſit, & vicies centum millia verſuum à Zoroaſtre condita, indicibus quoque voluminum eius poſitis explanauit, præceptorem à quo inſtitutus eſt Zoroaſter, tradidit Azonacem quinque millibus annorũ priorem bello Troiano. De quo Zoroaſtre mira alijs locis ſcribit Plinius : Vnum enim eum (inquit) mortalium eodem, quo natus eſt die, riſiſſe, cerebrumque ita ei palpitaſſe, vt impoſitam repelleret manum, futuræ præſagio ſcientiæ, viginti annis in deſerto Magiæ vacantem, caſeo vixiſſe ita temperato, vt vetuſtatem non ſentiret. Iuſtinus quoque hiſtoricus libri 1 initio, inuẽtorẽ artis Magicæ facit Zoroaſtrem : idemque ſentit B. Auguſtinus lib. 21. De ciuitate DEI, cap. 14. Solum, inquit, Zoroaſtrem quando natus eſt, ferunt riſiſſe, nec ei boni aliquid monſtroſus ille riſus portendit: nã magicarum artium fuiſſe perhibetur inuentor, quæ quidem illi nec ad præſentis vitæ vanam felicitatem contra ſuos inimicos prodeſſe potuerunt; à Nino quippe Aſſyriorum rege, cúm eſſet ipſe rex Bactrianorum, bello ſuperatus eſt. Suidas etiam ait, Magiam inuentum eſſe Perſarum, aqud quos Magi magnam fidem & auctoritatem habuerunt. Auctor Hiſtoriæ Scholaſticæ enarrans hiſtoriã libri Geneſeos, cap. 39. Ninus, (inquit) vicit Cham qui adhuc viuebat & regnabat in Bactria, ſeu in Thracia, vt alij volũt, & vocabatur Zoroaſter inuentor artis Magicæ, qui & hanc, & ſeptem liberales artes in quatuordecim colũnis ſcripſit; ſeptẽ æneis, & ſeptem lateritijs, contra duplex orbis excidium quod timebatur, vnum per aquas, alterum per

Plin. lib. 7.

Cham idem qui Zoroaſtres.

per ignem. Ninus verò libros eius combuſsit. hinc
etiam orta ſunt idola. Hæc ille. Verùm de antiqui-
tate Zoroaſtris non cõuenit inter ſcriptores: nam
Eudoxus & Ariſtoteles, vt ex Plinio retulimus, vo-
lunt eum antiquiorem fuiſſe Platone, ſex milli-
bus annorum Hermippus autẽ vel (vt citat Laër-
tius) Hermodorus Platonicus in libro De diſcipli-
nis facit eum quinque millibus annorum bello
Troiano vetuſtiorem; & contrario autem Xantus
Lydius, vt refert Laërtius, multo recentiorẽ eum *Laërtius initio Operis.*
facit, hoc eſt, ſexcentis duntaxat annis ante Xerxis
tranſitum in Græciam. Sed illi nimium multos
computant annos, hic nimium paucos. Conſtat e-
nim Zoroaſtrem fuiſſe tempore Nini primi Aſſy-
riorum regis, quo regnante natus eſt Abraam: ab
ortu autem Abraæ, vſque ad primam Olympiadẽ
fluxerunt anni mille centum ſeptingenti & paulò
amplius ſexaginta: nam qui plures quam cæteri
annos manarchiæ Aſſyriorum & Medeorum vſq;
ad Cyrum attribuerunt, illi mille trecentos ſexa-
ginta. huic trecentos quinquaginta aſsignarunt.
Cœpit autem Cyrus regnare initio quinquageſi-
mæ quintæ Olympiadis: Secundùm hanc igitur
laxiſsimam computationem, à Nino & Zoroaſtre
vſque ad primam Olympiadem, numerantur anni
mille quadringẽti nonaginta quattuor. Bellũ por-
rò Troianum ſeptem & quadringentis annis præ-
ceſsit Olympiades: Xerxis tranſitus in Græciá, in
75. exceſſus Platonis in 108. Olympiadem incur-
rit. Ex quo apparet multitudinẽ illam annorum,
quàm Eudoxus, Ariſtoteles & Hermippus tribuũt
antiquitati Zoroaſtris, vel eſſe fabuloſam, vel an-
nos illos non quales noſtri ſunt, ſed quales AEgy-
ptij & Arcades habuerunt, hoc eſt, trimeſtres, eſſe
cen-

censendos. Nec dissimile fuit eodem in loco Plinij, quippe qui ait Mosem multis annorum millibus posteriorem fuisse Zoroastre; cum subtilissima Chronologiæ ratione compertum sit, paulò amplius sexcentis annis Mose priorem fuisse Zoastrem.

Caßiani de origine Magiæ opinio.

APVD Casianum Serenus abbas collat. 8. cap. 21. originem Magiæ & omnium maleficarũ artium altius repetit, nimirum etiam ante diluuium, ex eo tempore quo filii DEI, vt scriptura narrat, permisti sunt filiabus hominum, ait enim, scientiam omnium rerum cœlestium & sublunarium quam Adam à DEO acceperat, tradidisse ipsum filio suo Seth, cuius semen eam seruauit incontaminatá, & donec diuisum à sacrilega propagine Cayn perdurauit, eam doctrinam ad DEI cultum, & ad vtilitatem vitæ communis exercuit: cum verò fuisset impiæ generationi permixtum, ad res profanas atque noxias, quæ piè didicerat, instinctu Dæmonis deriuauit; curiosasq; ex ea maleficiorum artes atque præstigias ac magicas superstitiones audacter instituit. Sed quomodo hæc curiosa & malefica doctrina diluuio non perierit, in causa fuit Cham, vt antiquæ ferunt traditiones, qui superstitionibus & sacrilegis artibus fuit infectus, easque artes, cùm in arcam, in quam cum Noë patre suo iustissimo, & sanctis fratrib⁹ ingressurus erat, inferre non auderet; diuersorum metallorum laminis, quæ scilicet aquarum non corrumperentur iniuria, & durissimis lapidibus, qui vim ignis non sentirent, insculpsit: quæ diluuio peracto, eâdem qua ille celauerat curiositate perquirens, sacrilegiorum ac perpetuæ nequitiæ seminariũ transmisit in posteros. Hac itaq; ratione illa opinio vulgi

qua

qua creditur Angelos vel maleficia, vel diuersas artes hominibus tradidisse, in veritate completa est. Hactenus Abbas Serenus.

SED mihi verius sentire videntur, qui Diabolum primum Magicarũ artium auctorem & parẽtem faciunt, à quo mortales earum cognitionem acceperint, & vsum didicerint. Et sanè primum Magiæ vsum & effectum memoria repetentibus, haud improbabiliter videri potest, Magiæ vsum vnà cum mundo cœpisse, & quidem in Paradiso, salua etiam tunc & integrà illibataque hominis innocentia Ibi enim Diabolus formam sibi induens serpentis, vel occultè per verum & naturalem serpentem Euam alloquens, blãdissimis deceptam promissis, ad vetitum pomum maximo sui suæq; totius humanæ sobolis exitio, edendum induxit. Nec mirum videri debet si Diabolum Magiæ auctorem faciamus; cùm ipse, vti apud Ioannem capite octauo Dominus noster dixit: *Homicida sit ab initio, & in veritate non steterit quia non est veritas in eo. Cum loquitur mendacium, ex proprijs loquitur, mendax est & pater mendacij.* Rectè igitur Lactantius libro secundo Diuinarum institutionum. omnium maleficarum artium inuentores & magistros fuisse Dæmones, confirmat his verbis: Eorum inuenta sunt Astrologia & Aruspicina & Auguratio, & quæ dicuntur Oracula, & Necromantia & ars Magica, & quicquid præterea malorum exercent homines vel palã, vel occultè: quæ omnia per se falsa sunt, vt Sibylla Erythræa testatur. Hæc & alia multa in eandem sententiam eo loco Lactantius commemorat. Sed nemo grauius & elegantius omnes Magiæ species omnesque fallacias ex Dæmone profectas esse ostendit quàm Cyprianus in lib. de Ido-

Prima origo Magicarum artium à Dæmone.

Lactantius.

Præclara Cypriani sententia.

Idolorum vanitate: Nequissimi, inquit, spiritus sub statuis ac imaginibus consecratis delitescun hi afflatu suo vatum pectora inspirant, extorum fibras animant, auium volatus gubernant, sorte regunt, oracula efficiunt, falsa veris semper inuo luunt: nam & falluntur & fallunt, vitam turban somnos inquietant, irrepunt in corpora, mente terrent, membra distorquent, valetudinem fran gunt, morbos lacessunt, vt ad cultum sui cogan vt nidore altarium & rogis pecorum saginati, re missis quæ constrinxerant, curâsse videantur. Hæ est de illis medela, cum illorum cessat iniuria; ne aliud illis studium est à DEO homines auocare & ad superstitionem sui, ab intellectu veræ reli gionis auertere: cùm sint ipsi pœnales, quærun sibi ad pœnam comites, quos ad crimen suum fe cerint errore participes. Hi tamen adiurati pe DEVM vnum à nobis, statim cedunt & fatentu & de obsessis corporibus exire coguntur. Videa illos nostra voce & operatione, quasi flagris ca di, igne torreri, eiulare, gemere, deprecari, vnc veniant, aut quando discedant, ipsis etiam qui colant audientibus confiteri, & vel exiliunt sta tim, vel euanescunt gradatim, prout fides patien tis adiuuat, aut gratia curantis adspirat. Hinc vu gus in odium nostri nominis cogunt, vt nos odis incipiant homines antequam nosse, ne cognita aut imitari possint, aut damnare non possint. Hæ Cyprianus.

SED ne Christianorum hominum duntax hæc videatur opinatio, excitabo etiam testes Ph losophus Græcorum, & quidē noblissimos. Ar stoteles in primo de Philosophia libro, vt Laërt us initio sui Operis memorat, Magos AEgypt

ant

antiquiores esse prodidit, duoque iuxta illos esse principia, bonum Dæmonem, & malum: alterum ex his Iouem & Onomasdem, alterum Plutonem & Arimanium dici: quod Hermippus quoque in primo de Magis ait, atque Eudoxus & Theopompus, qui & reuicturos homines, iuxta Magorum sententias dicit, immortalesque futuros: & vniuersa illorum mysteria & effectus precationibus quibusdam constare. Ista Eudemus quoque Rhodius tradit. Hæc Laërtius. Verùm nihil luculentius testimonio Porphyrij: quod libro 5. De præparatione Euangelica, cap. 7. his verbis refert Eusebius: Magicæ artis dij Gentilium & inuentores & doctores fuerunt. Vnde namque homines quibus rebus Dæmones colantur & cogantur, quàm ab ipsis Dæmonib⁹ discere potuissent; Neque putes id à nobis tantùm dici: Porphyrius testis citetur, qui in libro De responsis sic ait: Non solùm felicem conuersationem suam verùm etiam quibus rebus gaudeant & quibus alligentur, Dij hominibus significârunt. Adhęc quibus rebus cogantur, & quæ sibi afferenda sint, & quos dies vitare oporteat, figuras quoque ipsas simulachrorũ quales esse debeant, & in quibus locis ipsi versentur, & omninò nihil est, quod ab ipsis dijs homines nõ didicerint. Atque hæc Porphyrius ex varijs Proserpinæ responsis demonstrat & confirmat. Quid ergo mirum, Magicæ artis & inuentionem & studium & vsum fuisse antiquissimum? Certe nos supra á Mundi vsque primordijs, Magiæ originem repetiuimus, & liber Exodi satis clarè ostendit, iam tempore Mosis, hoc est, plusquam trecẽtis annis ante bellum Troianum, Magiã claram & celebrem fuisse, Magosque magna apud eam gentẽ,

Porphyrius.

& sapientiæ & diuinæ cuiusdam virtutis auctor
tate & existimatione floruisse, vtpote qui se Mo
opponere ausi fuerint similiter illi mira quæda
operãtes. Nec Deus per Mosem tã graues pęnas a
uersus Magos constituisset, nec tam seuerè eoru
consuetudinem & congressum Iudæis interdixi
set, nisi iam tunc eorum ars, sicut hominibus ex
tiosa erat, sic nota & celebris fuisset. Porrò cir
belli Troiani tempora claram fuisse Magiæ fam
non obscurè indicat Homerus, præsertim in Vly
sis erroribus, adeò vt totum opus non aliunde co
stet. Siquidem Protea & Syrenum cantus apu
eum, non aliter intelligi volunt; Circe vtique
inferorum, euocatione hoc solùm agi. Deinde
pud Thessalas vrbes diu Magia, magna celebrita
viguit. Orpheus quoque magnam ei fidem & a
ctoritatẽ addidit. Sed primus extat, vt inquit Pl
nius, de eo commentatus Osthanes Xerxem reg
Persarum bello quod Græcis intulit, comitatu
qui velut semina artis portẽtosæ sparsit, obiter in
fecto quocũque commeauerat mundo; & hic ma
ximè ad rabiem, non auiditatem modo scienti
eius Græcorum populos egit. Sed ante hunc, cl
rissimum in ea arte Pythagore nomen fuit. Is au
tem quem dixit Pythagoras, & post eum Empedo
cles, Democritus & Plato ad hanc discendam na
uigauere, exilijs verius, vt inquit Plinius, quàm
peregrinationibus susceptis, hanc reuersi prædi
cauere, hanc in arcanis habuere. Sed maxime om
nium Democritus, & aliorum suisque editis de e
voluminibus, eodem tempore in Græcia, quo me
dicinam Hippocrates, hoc est, circa Peloponne
acum Græciæ bellum, & annum Romæ condit
trecentesimum, eam illustrauit. Multis post ho
secu

ſeculis, Apoſtolorum temporibus apud Brachmanas Indorum Iarchas, & apud Gymnoſophiſtas AEthiopum, Teſpeſion Magiæ exiſtimatione illuſtres fuerunt: quo tempore Simonem cognomento Magum, propter hanc artem multum claruiſſe, omnis loquitur Eccleſiaſtica hiſtoria. Is Apoſtolorum æmulus, non apud Samaritas modò, ſed apudRomanorũ quoque principes,ad magicas eius præſtigias attonitos, honores etiam diuinos obtinuit: ex quo velut parente, multiplex hæreticorũ ſoboles prognata, & ſub Chriſtiano nomine magicas artes profeſſa,religionem & diſciplinã chriſtianam apud ignaros, infamem & odioſam fecit. Verùm omnes ante ſe poſtque eius artis famæ celebres, longè ſuperauit Apollonius Tyaneus,eius perdiſcédæ ſtudio totum penè orbem peruagatus, & cum ijs congreſſus quicunque tunc in ea clari habebãtur. Is Magiæ ſcientia tantam nominis claritatem gloriamque ſibi comparauit, tantaque sui admiratione hominum animos impleuit, vt à multis eius ſapientiam operaque æſtimantibus, & viuus & mortuus quaſi Deus haberetur. Taceo hic Plotinum,Porphyriũ, Iamblichũ,Proclum,Apuleium alioſq; Pythagoricæ ac Platonicæ ſectæ plurimos, qui Magiã & coluerunt ſtudioſiſsimè, & pugnaſciſsimè defenderũt & tanquã inter omnes ſapientiæ partes clariſsimã, vtiliſsimamque, summis laudibus prædicauerunt. Sed quæret aliquis,quomodo Magia artium omniũ vaniſsima & fraudulentiſsima, tantum in toto,terrarum orbe atq; ſeculisvaluit? Huic quæſtioni reſpondẽs Plinius primò capitetriceſimilib. Auctoritatẽ,inquit, maximã fuiſſe nemo miretur: quandoquidẽ ſola artiũ, tres alias imperioſiſsimas humanę mẽtis

Simon Magus. Actor. 8.

Vnde tanta Magiæ auctoritas.

complexa, in vnam se redegit. Natam primùm i Medicina, nemo dubitat, ac specie salutari irre psisse, velut altiorem sanctioremque quàm medi cinam : ita blandissimis desideratissmisque pro missis, addidisse vires religionis, ad quas maxim etiam nunc caligat humanum genus. Atque vt ho quoque suggesserit, miscuisse artes mathematicas nullo non auido futura de sese sciendi, atque ea coelo verissimè peti credente. Ita possessis homi num sensibus triplici vinculo, in tantum fastigi adoleuit, vt hodieque etiam in magna parte gen tium præualeat, & in Oriente regum regibus im peret. Hæc Plinius.

Religio & disciplina Christi tenebras Magiæ & veterum maleficarum artium è Mundo discußit.

CAETERVM illud hoc loco magno nostr gaudio ingentique gloria Christianæ religioni considerandum est, cùm primùm Euangelicæ do ctrinæ lux mundo affulsis, omniũ magicarũ frau dum calliginem fuisse discusam atque dissipatam Simul enim fides CHRISTI prædicata & rece pta mundo fuit, omnis magicarum artium, oracu lorum, vaticinationem cæterarumque diabolica rum fraudum vis concidit, defecit, euanuit. Po Euangelium (inquit Tertullianus in libro de Ido latria) nusquam inuenies aut Sophistas, aut Cha dæos, aut Incantatores, aut Coniectores, aut Ma gos, nisi planè punitos. Vbi sapiẽs ? vbi literato vbi conquisitor huius æui; Nonnè infatuauit Deu sapientiam huius sæculi ? Sic Tertullianus. Atqu hæc ita fore, vti cernimus euenisse, multò an CHRISTVS Dominus discipulos suos doc erat : nam apud Ioannem cap. 12. dixit : *Nunc iu cium est mundi, nunc princeps huius mundi eijcietur for & ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsu* Et apud Lucam capite 11. *Cum fortis armatus custo*

Esa. 29. 1. Cor. 1. Ibidem.

atriu

trium suum, in pace sunt ea quæ poßidet. Si autem fortior eo superueniẽs vicerit eum, vniuersa eius arma aufert in quibus confidebat & spolia distribuit. Quantum (inquit Eusebius libri primi De præparatione Euangelica, cap. 2.) recepta CHRISTI fide mundus profecerit, ipsis oculis cernimus. Nõ enim Persæ qui eũ secuti sunt, matres suas nefandis nuptijs cognoscunt: nõ humanis vescũtur carnibus Scytæ, nec carissimos, falsa religione impulsi liberos iugulãt: non Massagetæ ac Derbices propinquos atque affines suos senectute confectos immolant, aut eorum carnes epulantur: non Tybareni senes suos præcipitare, Hyrcani rapaci auium generi, non Caspij canibus proijcere solent; quæ quidem antea religiosissimè faciebant: nunc verò euangelica virtute vndiquè hæc tetra, fœda & immania flagitia explosa sunt. Quis iam doctrinam christianam amplexus, Deos putat aut inania & surda simulachra, aut maleficos Dæmones in eis habitantes, aut partes mundi quæ conspiciuntur, aut mortuorum vmbras, aut etiã animaliũ vel abiectissima & nocentissima? quibus tamen rebus vniuersæ penè gentes ante prædicationem Euangelij diuinos honores cultusque tribuebant. Non satis existimari potest, inquit Plinius lib. 30. cap. 1. quantũ Romanis debeatur, qui sustulêre monstra, in quibus hominem occidere religiosissimum erat, mandi etiã saluberrimum. Quis ergo satis æstimet, quantum debeant CHRISTO, cùm aliæ gentes, tùm in primis & gens & vrbs Romana, cuius fidei ac doctrinæ beneficio, maximis est malis liberata, summisq; beneficijs affecta; Roma enim (vt ait B. Leo sermone primo De natiuitate Apostolorum Petri & Pauli) DEVM suum igorãs, cùm penè omibus

dominaretur gentibus, omnium gentium seruie-
bat erroribus: & magnam sibi videbatur assum-
psisse religionem, quia nullam respuebat falsita-
tem in qua diligentissima superstitione habebe-
batur collectum, quicquid vsquam fuerat vanis
erroribus institutum, vnde quantò est per Diabo-
lum tenacius illigata, tãtò fuit per CHRISTVM
mirabilius absoluta.

CAPVT XIV.

AN MAGIAE STVDIVM ET VSVS sit licitus.

DVPLICEM supra Magiã fecimus; vnam naturalem, alterã non naturalẽ. Naturalis cùm sit doctrinæ Physicæ, Medicæ, ac Mathematicæ pars nobilissima, per se bona & honesta est, hominumq; studio & cognitione dignissima. Fortassè autẽ eius studium & tractatio publicè meritò prohiberi posset in Republica, videlicet, timeretur ne ea in vulgus prodita multi (quæ est humani ingenij ad mala procliuitas) ad pernici[em] exitiumq; aliorũ abuterentur. Nam licet medicin[a] quoq; abuti possint medici, & ob eandem causam etiam prohibenda videretur; attamẽ alia est ratio Medicinæ alia Magiæ: nam Medicina, & eius vsus est per se necessarius mortalib⁹; & abusus manifestior est, quàm vt omninò celari queat; ideoq; punitu ac emendatu facilior. Magiæ verò, nec vsus societati hominum est per se necessarius, & est abusus occultis: latet enim per quas res & qualite[r] Magia operetur. Quamobrem valde timeri potest, ne, quò est occultior in operando, eò magis fiducia impunitatis, lubrica sit ad nocendum.

De studio Magiæ. Magia verò non naturalis, præsertim quæ com-
merci

mercio & fœdere intio cum Dæmone *nititur*, duπliciter addiſci poteſt, vel ſpeculatiuè tantū, vel etiam practicè, hoc eſt, vel noſcendi tantùm cauſa, vel etiam vtendi & exercēdi. Nuda cognitio Magiæ per ſe mala non eſt: omnis enim cognitio veri bonū quoddā & perfectio eſt intellectus; ſi enim cognitio malorū bona non eſſet, Deus eam nō haberet; atqui Deus omniū bonorū pariter atq; malorum ſcientiā perfectiſsimā habet, ſi per ſe mala eſſet cognitio huius MAgiæ, ergo nulli prorſus eā diſcere aut noſſe liceret. Quomodo igitur Eccleſię Doctores & rectores, huius MAgiæ vanitates, fallacias, maleficia, impiasq; ſuperſtitiones detegere & confutare poſſent? quomodo probare, mira illa quæ faciunt MAgi, vel eſſe meras impoſturas vel opera Dæmonum, vel occultarum virtutū naturalium effecta? quomodo demonſtrare, nullū opus MAgorū verè poſſe dici miraculū? quomodo docere, Chriſti miracula multū differre ac pręſtare MAgorū miraculis, & MAgos virtute diuina operari, nec Chriſtum eiuſq; ſeruos miracula magicis artibus edidiſſe? Atque hoc animo & conſilio nonnullis MAgie ſtudere conceſſum eſt. Nos Chriſtiani (inquit Tertullianus libro De Anima) fallacem Magiam non ſocia conſcientia, ſed inimica ſciētia nouimus, nec inuitatoria operatione ſed expugnatoria dominatione tractamus multiformem hanc lucē mentis humanæ, totius erroris artificē, ſalutis pariter, animæq; vaſtatricem. Itaque mihi quidem videtur rectè dixiſſe Ioan. Picus Mirandulanus; Quò quis eſt MAgiæ peritior, eò clarius eū cernere quantum inter MAgorum & Chriſti atq; ſanctorū miracula interſit. Sed ſtudium eius poteſt ſimpliciter non eſſe bonū; vel ſi quis illud pręferat

ſtudijs vtilioribus,& tantùm propter inanē quandam curioſitatem illud capeſſat; vel ſi ad malè agendum id referre velit; vel ſi propter imbecillitatem mentis periculum ſit, ne huius Magiæ fraudibus & ſuperſtitionibus circumueniatur. Meritò igitur id ſtudij publicè chriſtianis vetitum eſt,nec vlli niſi permiſſu rectorum Eccleſiæ conceditur.

De vſu Magiæ.

VSVS autem huius Magiæ in totum damnatus eſt & vetitus, non ſolùm lege diuina & Eccleſiaſtica, ſed etiam ciuili,nec Chriſtianorum tantùm ſed etiam Gentilium. Non eſt autem vſus Magiæ licitus: aut enim ibi eſt peccatum infidelitatis, ſi quis Dæmoni credens,tribuat ei diuinum numen: aut eſt peccatum idololatriæ,ſi oblationibus & ſacrificijs cultum Dæmonibus adhibeat: aut ſaltem eſt peccatum inobedientiæ,quia tam Magus quàm qui opera Magi vtitur, facit contra prohibitionem diuinam & eccleſiaſticam. Cauſa autem huius prohibitionis triplex eſt; Primò, quia is peccat in ſe ipſum,committens ſe in magnū diſcrimen,ſcilicet deceptum magicis fraudibus in graues errores labendi. Deinde iniuriam facit Eccleſiæ, cum Dæmone habens commercium & familiaritatem,qui eſt omninò præciſus ab Eccleſia eique aduerſarius. Poſtremò grauiſsimè DEVM offendit, dū confugit ad Diaboli opem & auxilium; quaſi non ſit omnipotens & homini abundè prouidens & conſulens DEVS chriſtianorum. Quam grauibus autem,& minacibus verbis DEVS & vſum & ſtudium huius Magiæ prohibeat, ex varijs ſcripturæ locis liquido cernitur. In ca. 19. Leuitici ſic habet:

Magia vetita diuinis legibus.

Non augurabimini,nec obſeruabitis ſomnia. Non declinetis ad Magos, nec abariolis aliquid ſciſcitemini, vt polluamini per eos & capite ſequenti 20. *Anima quæ declinauerit*

ad Magos & ariolos, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illam de medio populi sui. Et cap. 18. Deutero: *Non inueniatur in te qui sciscitetur ariolos, & obseruet somnia & auguria: nec sit maleficus nec incantator, neq; qui Pythones consulat, aut quærat à mortuis veritatem. Omnia enim hæc abominatur Dominus; & propter istiusmodi scelera delebit has gētes in introitu tuo* Et 4. lib. Reg. cap. 1. Ochoziæ regi Israël qui miserat nuncium ad consulendum Beelzebub Deū Accaron de ægritudine sua: Elias hæc renunciari iussit: *Nunquid nō est DEVS in Israël, vt eatis ad consulendum Beelzebub Deum Accaron? Quamobrem hæc dicit Dominus; De lectulo super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris.* Et lib. 2. Paralipomenon, cap. 33. inter alia scelera regis Manassis, hæc connumerantur: *Obseruabat somnia, sciscitabatur auguria, maleficis artibus inseruiebat, habebat secū magos & incātatores; multaq; mala operatus est corā Domino, vt irritaret eum.* Cuius seuerissimi præcepti hanc rationem reddit Philo in libro De specialibus legibus: Nō sinit noster legislator procrastinari veneficorum supplicia, sed absque mora vult exigi: quod dilatio, noxijs opportunitatem peccandi præbeat, cæteris metū afferat, existimantibus, quicquid illorum vitæ accedit, suæ securitati decedere. Idcircò sicut viperas, scorpios, aliasque venenosas bestiolas, priusquā mordeant aut saucient, aut etiam se commoueant, sine mora ad primum aspectum occidimus, præcauendo naturalem eorum malitiam priusquam noceant: eodē modo eiusmodi homines plectendi sunt, qui magicis suis artificijs & maleficis artibus incautos homines non solùm errore implicant, sed in graues calamitates intrudunt. Sic Philo. Quàm essent autem hæ artes magicæ, & Apostolis & nascentis Ecclesiæ christianis

Egregia Philonis sententia.

abominabiles & exosæ, vel vnus locus qui est in 19. capite libri De Actis Apostolorum, apertissimè declarat, vbi sic legimus: *Multi ex his qui fuerant curiosa sectati, contulerunt libros, & combusserunt coram omnibus.* Vt autem & multitudinem & pretium librorum intelligerimus; subditur, eos quinquaginta denariorum millibus fuisse æstimatos. illos autem libros de rebus curiosis, Chrysostomus, Augustinus, Beda, Oecumenius alijque de rebus magicis scriptos fuisse interpretantur. Restat vt de Magis Pharaonis, qui se opposuerunt Mosi, nonnulla disputemus.

DE MAGIS PHARAONIS, Exod 7.

Exod. 7.

SACRA Scriptura narrat Pharaonem aduersus Mosen iussisse accersiri sapientes & maleficos, qui per incantationes AEgyptiacas & arcana quędam similia fecerunt tribus prioribus prodigijs à Mose factis: sapientes vocat vel Astrologos, vel Philosophos, præsertim Magiæ naturalis peritos: Maleficos autem, qui Magiam illam quam supra nominauimus, non naturalem, tenebant & exercebant. Itaque horum nomine significantur præstigiatores, Necromantici, & qui magicis artificijs abutūtur ad patranda scelera, velut adulteria, furta, homicidia, atque ob id dicuntur malefici: nam & faciunt mala, & malo modo, nimirùm Dæmonum auxilio cum multis item fraudibus, mendacijs & hominum deceptionibus. Dicuntur autem, vt refert Iosephus libro secundo Antiquitatum, illi Magi fuisse sacerdotes, apud AEgyptios enim tales erant existimatione omnis sapientiæ sacerdotes

dotes, quales apud Indos Brachmanes, apud AEthiopes Gymnosophistæ, apud Græcos Philosophi, & apud Iudæos Prophetæ. Dicit autem Scriptura, eos operari solitos per incātationes AEgyptiacas, & per quædam arcana: nam operabantur cantando quædam verba modo carminū: sed quia vel verba illa erant secreta, Onkelus vertit, susurrationes: vel modus quo operabantur, erat secretus & occultus, ideò vocantur arcana. Dicuntur autem AEgyptiaca, non quod primùm in AEgypto inuenta fuerint, sed quia verbis & ritibus AEgyptiacis constabant; vel quia nō idem est genus & modus incantationum apud omnes gentes, sed alius alibi gentium. Septuaginta interpretes vocant Sophistas & Pharmacos, id est veneficos & incontatores, Onkelus Magos, Aquila vertit κρυφιαστάς, id est occultorum cognitores, & patratores.

CAPVT XV.

QVI FVERINT ILLI MAGI QVI restiterunt Mosi coram Pharaone.

SCRIPTVRA neminem eorum nominatim appellat: Sed B. Paulus posterioris Epistolæ ad Timotheum cap. 3. ait Ianne & Mambre restitisse Moysi. Chrisostomus illum locum exponens ait, Paulum illorum duorum nomina comperta habuisse ex antiqua certaque Hebræorū traditione, vel ex SPIRITVS sancti reuelatione. Sic etiam Theodoretus & Theophylactus. Alij dicunt fuisse librum quendam apocryphum, qui inscribebatur liber Iannis & Mambres, ex quo lib. volunt Paulum trāscripsisse illorum Magorū nomina. Quod probare videtur Origenes Tractatu 35.

in Matthæum, vbi exponens verba illa Pauli, ai
nomina illa Magorum non inueniri in ſcripturi
publicis, ſed in ſecreto quodam libro qui inſcri
bitur. Liber Iannis & Mambres. Quapropter non
nulli epiſtolam illam Pauli reijcere auſi ſunt, tan
quam apocryphis vtentem teſtimonijs : cùm ta
men, inquit Origenes, nemo adhuc auſus ſit reij
cere priorem epiſtolã ad Corinthios, in cuius ca
pite 15. citatur ſententia quædã ex Menandro Poë
ta. Hactenus ex Origene. à quo non diſcrepat vul
gò putatus Ambroſius eundem illius epiſtolæ lo
cum explanans, exemplum, inquit, hoc de apo
cryphis eſt: Iannes enim & Mambres fratres eran
magi vel venefici AEgyptiorum, qui arte Magia
ſuę, virtuti DEI quæ per Moſem operabatur, æmu
latione commentitia reſiſtere ſe poſſe putabant
Sed cum Moyſi virtus in operibus creſceret, hu
miles facti, cum dolore vulnerum fateri coacti
Exod. 8. ſunt DEVM in Moſe operari. Gelaſius Papa Di
ſtinct. 15. ſancta Romana Eccleſia, hunc librũ Ian
nes & Mambres inter apocryphos numerans, re
probat. Horum etiam Magorum meminit Plinius
lib. 30. cap. 1. & vocat Iamne & Iotape, falsò di
cens eos fuiſſe Iudæos: ſed in eo præterea fallitur
quòd iſtos multis annorum millibus fuiſſe dici
poſt Zoroaſtrem; cùm ex Iuſtini libro primo con
ſtet Zoroaſtrem fuiſſe tempore Nini primi Aſſy
riorum regis, quo regnante natus eſt Abraam,
cuius ortu vſque ad tempus iſtorum prodigiorũ
non niſi quingẽtiquinque anni fluxerunt; quin ab
ipſo diluuio non amplius ſeptingentis nonagin
taſeptem præterierunt. De his quoque Numeni
us Pythagoricus in 3. lib. De bono ita ſcribit: Ian
nes & Mambres, AEgyptij erant, magicis artibu
adeò

adeò præpotentes, vt Musæo Iudæorum duci, viro DEO cõiunctissimo, soli resistere posse à cunctis AEgyptijs iudicati sint: multas enim calamitates quas Musæus AEgypto intulit, soluere visi sunt. Hæc refert Eusebius libro 9. De præparatione Euangelica, cap. 3. Hos autem Magos fratres fuisse, & Ambrosius loco supradicto affirmat, & ex narratione B. Macharij Palladius commemorat. Sed quia in Macharij & Palladij mentionem incidimus; non alienum fuerit hoc loco quæ narrat Palladius vitam Macharij scribens de mirabili horũ Magorũ sepulchro ab ipso Machario visa & comperta, & deinde narrata Palladio, hîc adscribere. Dicebat Macharius Iannem & Mambrẽ fuisse fratres, propter, magicæ artis excellentiam, maximã apud Pharaonem & AEgyptios tunc temporis habentes auctoritatem atque potestatem: qui dum viui essent, intra quandam AEgypti solitudinem, in hortis quibusdam sepulchrum sibi construxerunt ex lapidibus quatuor pedum magnitudine, multumque auri illic condiderunt, & omnis generis arbores plantauerunt, & maximũ aquæ puteum foderunt, sperantes fore vt post suum obitũ in illo paradiso delicijs fruerentur. Hic autem locus, vt communi illius regionis fama ferebatur, à Dæmonibus tenebatur atque custodiebatur. Incessit Macharium cupido visendi locum, profectusque; cùm iam propè accessisset, obuiam illi occurrerũt ad septuagintaDęmones varijs formis, alij clamantes, alij exilientes, alij magno cum fremitu in eum stridentes dentibus, alij figura coruorum in eum inuolantium, quibus euanescentibus ingredienti iam in paradisum, occurrit Diabolus cum districta romphæa ei minitans: quem facto cru-

Memorabilis historia.

crucis signo repellens, ingressus est locum; omni-
aque contemplatus, reperit cadum æneum, cate-
na ferrea pendentem ex puteo, iam tempore con-
sumptum, & fructum malorum punicorum, quæ
nihil intus habebant, fuerant enim arefacta sole:
& plurima aurea donaria. Hæc Palladius de se-
pulchro horum Magorum ex Macharij relati-
one.

CAPVT XVI.

AN PRODIGIA QVAE MAGI ILLI fecerunt, fuerint vera, an tantùm simulata.

MAGNA quæstio est, varijs scriptorũ sententijs in vtramq; partem agitata, an serpentes illi seu dracones, in quos scriptura narrat virgas à Magis proiectas, fuisse AEgyptiacis incantationibus atque arcanis conuersas, fuerint veri & naturales serpentes, non minus quàm is in quem virga Aaron mutata fuit, an potiùs fuerint simulachra quædam tantùm & imagines serpentum qui à Dæmonibus, serpentum modo mouebantur. Quod autem de serpentibus Magorum diximus; de aqua mutata in sanguinem, & ranis productis itidem intelligi volumus.

Exod. 7. & 8.

Prima opinio, fuisse veros serpentes.

MVLTI & graues scriptores existimarunt serpentes illos fuisse naturales: hoc enim docet Theodoretus in Quæstionib⁹ suis in Exodũ quęst. 18. idemque apertius & copiosius B. Augustinus lib. 3. de Trinitate, cap. 7. & 8. in lib. octoginta triũ quæstionũ quæst. 79. quem in hoc ferè secuti sunt Theologi Scholastici. S. Thomas affirmatissimè hoc tradit in Commentarijs super 24. caput Euan-

gelij

gelij secundùm Matthæum, & prima parte quæst. 14. art. 4. in eandem inclinat sententiam B Bonauentura 2. Sententiarum, Distinct. 7. quæst. 2. Caietanus adeò clarum id esse inquit in scriptura, vt in dubium minimè verti possit. hoc etiam sentiunt Lyranus, Tostatus & Paulus Burgensis, & cõfirmari potest argumentis B. Thomæ desumptis ex prima parte, loco supra citato.

VERVM ex aduerso multo pluris & antiquiores, nec minus doctrina & antiquitate præstantes, prodigia illa Magorum non fuisse veros & naturales effectus, sed tãtùm simulatos, & apparentes, & artificio quodam magico ac diabolico spectantium oculis imponentes, & senserunt, & scriptis suis prodiderunt. Nam Iosephus lib. 2. Antiquitatum ait illos serpentes Magorum specie verorum serpentum reptasse, sed fuisse præstigias, veritatis specie hominibus non admodum cautis imponẽtes. Simile quippiam innuit Philo lib. primo De vita Mosis hoc factum Magorum enarrans. Iustinus martyr in libro Responsionum ad quæstiones Orthodoxorum, in responsione ad quæstionẽ 26. Quæ, inquit, à Mose facta sunt miracula, quia diuina virtute sunt edita, facta sunt mutatione rei propositæ in naturam eius quod efficiebatur: at, quæ à Magis, opera Dæmonis sunt facta, spectantiũ oculis prestigias offundebant, vt qui serpẽs nõ esset, eum viderent quasi serpentem, & non sanguinem quasi sanguinem & non ranas quasi ranas. Tertullianus in libro De anima: Possunt, inquit, & solent Dæmones phantasmata præstare, & corpora fingere, quibus exteriores oculos circũueniant. Corpora enim videbãtur Pharaoni & AEgyptijs magicarum virgarum dracones: sed Mosis veritas, men-

Altera opinio non fuisse veros serpentes.

mendacium eorum deuorauit. Gregorius Nissenus: Qui ex virga Mosis, inquit, factus est serpēs, verè animatus, Magorum virgas reuera ligna, visus autem deceptione serpentes, facilè deuorauit. Græcus interpres, quem citat Catena in Exodum ait, illos serpentes Magorum fuisse meras præstigias, nihil verorum serpentum præter speciem & imaginem habentes. hoc etiam super cap. 7. Exodi affirmant Rupertus, Rabanus & Hugo de S. Victore. Idem quoque satis indicat Ambrosius interpretans cap.3. posterioris epistolæ ad Timotheum: Iannes, inquit, & Mambres virtute DEI quæ per Mosem operabatur, commentitia æmulatione resistere conati sunt. Eundē Pauli locum explanās B. Hieronymus: Sicut, inquit, illi Magi artis magicæ præstigijs Mosi, sic nonnulli argumentorum fallacijs, christianæ veritati ac simplicitati resistere, ac illudere conantur.

Auctoris sententia fuisse veros illos Magorum serpentes.

NEVTRA hæc opinio euidenter ex sacris literis, aut humanis rationibus, vel probari vel reprobari potest: videtur tamen aliquanto probabilior B. Augustini sententia. Scriprura enim Exodi 7. ijsdem verbis eodemque modo narrat virgam Aaron versam esse in serpentes & item virgas Magorum: ergo si ille Aaron fuit verus serpēs pariter etiam serpentes Magorū veri fuisse videntur. Ibidem quoque dicitur virgam Aaron deuorasse virgas Magorum, hoc est, serpentem ex virga Aaron factum, deuorasse serpentes ex Magoris virgis factos, non diceretur autē deuorasse illos nisi fuissent veri serpentes. Deinde sequenti cap. octauo traditur Magos defecisse in tertio signo nec potuisse producere ciniphes: ex quo satis intelligitur, verè & non in speciem tantum eos duo

prior

propria signa fecisse. Moses item detexisset fallaciam, si non fuissent veri serpentes. Quid quod scriptura vocat simpliciter serpentes, & ex nulla circumstantia narrationis colligi potest eos non fuisse veros serpentes: nec repugnat fuisse veros, ergo probabile valdè est veros & naturales serpētes fuisse.

CAPVT XVII.

QVOMODO MAGI FECERINT ILlos serpentes.

QVATVOR vel quinque modis cogitare possumus Magos fecisse serpentes, sanguinem, & ranas; duobus vel tribus in speciem tantùm & simulatè, duobus alijs, verè. Primò enim species & phantasmata virgarum & serpentum, aquæ & sanguinis & ranarum quæ erant in phantasia, & imaginatricè facultate, Dæmones commouēdo & turbando spiritus in quibus erant illæ species, potuerunt facere, vt illæ species refluerent ad sensum communem vel etiam ad sensum visus; verbi gratia, primò species virgæ mox ea sublata, species serpentis: ita vt videretur virga conuersa in serpentē. Vide hæc tractata apud S. Thomam prima parte, quæst. 114. & 111. artic. 3. & 4. Idemque in alijs fieri cernitur. Namque in somno motu vaporum ascendentium in cerebrum, atque descēdentium, refluentibus speciebus rerum sensibiliū ad primum sensitiuum, dormientes videntur sibi & videre & audire: & vi morbi idē contingit phreneticis. Deinde potuit fieri, vt Dæmō virtute aliqua naturali occulta, spectantium visum ita inficeret vel turbaret, vt viderentur esse quæ

non erant, & non esse quæ aderant: quemadmodum ægrotus corrupto palato & gustatu, dulces cibos iudicat amaros. Tertio modo potuerũt Dæmones virgas illas Magorum subitò conuertere in serpentes, applicando illis inuisibiliter aliqua agentia naturalia nobis ignota, ad producẽdos serpentes potentissima & efficacissima. Quarto modo fieri potuit vt Dæmones non aduertẽtibus qui spectabant, virgas à Magis proiectas, subitò è conspectu illorum clàm auferrent, & pro illis serpẽtes mole æquales ipsis, vel ante præparatos, vel aliunde tunc celerrimè asportatos, intuentium oculis subijcerent, ita vt virgæ in serpentes viderẽtur esse conuersæ. Potuit etiam quinto modo illud fieri, vt Dæmones virgas illas in modũ & formam serpentum figurarent, vel figuram serpentũ illis affingerent, & in illis motum qualis est verorum serpentum, ipsi efficerent.

QVI negant illos serpentes Magorum, fuisse veros & naturales, eos necesse est sequi vel duos priores modos, vel certè quintum modum. Sed contra priores duos modos illud pugnat, quod scriptura ait factos esse serpentes, non igitur solùm erant in imaginatione vel aspectu intuentium, sed extra quoque erant serpentes: non enim dixisset scriptura, Magorum virgas versas esse in serpẽtes. Contra quintum modum facit quod scriptura dicit, serpentem factum ab Aaron, deuorasse serpẽtes Magorum: quomodo autẽ deuorasset illos, nisi fuissent veri serpentes. B. Augustinus, S. Thomas, Bonauentura, Caietanus & Burgensis sequuntur tertium modum; qui tamen sicut nec Lyrano, nec Tostato, ita nec mihi fit probabilis. Certum enim est, nec Dæmones potuisse immediatè producere

erpentes, sed tantùm adhibendo causas naturales orum productrices. Certum etiam est, nullum agens naturale naturaliter operando posse subitò producere formam ex materia non ante disposita & præparata. Certum etiam est, diuersas formas exigere diuersas materiæ præparationes, & quo formæ sunt nobiliores, eò plures & operosiores præparationes deposcunt: maior enim præparatio it materię ad formam mixti quàm ad formam elementi, & maior ad formã animalis perfecti, quàm el mixti inanimati vel plantæ. His positis, quæ secundùm veram Philosophiam negari nõ possunt, uæramus an Dęmones produxerint illos serpentes immediatè ex virgis: at materia virgæ est adnodum remota & aliena recipiendę formę serpẽtis. Si dicant non immediatè ex virga productos sse serpentes, sed varijs transmutationibus præmissis; at tot & tam variæ transmutationes subitò eri non potuerunt, statim enim atque Magi procerunt virgas, apparuerunt serpẽtes. Quid quod im naturaliter producitur serpens, non statim roducitur magnus, sed primò paruus, deinde paulatim acquirit iustam magnitudinem: at illi serpentes statim producti sunt magni, nimirũ æquales virgis Magorum, non enim visum fuisset virgas mutatas esse in serpentes, nisi serpentes fuissent æquales virgis.

Caietanus refellitur.

CAIETANVS vt vim harum rationum ab so, vt arbitror, præuisam effugeret, duo reperit fugia; alterum, est eo tempore quod effluxit, dũ Pharao vocauit Magos, & ipsi ad eum adierũt, Dęmones vltimam dispositionẽ pro forma serpentis induxisse in illas virgas, atq; ita cum proiectæ fuerant, statim potuisse produci serpentes: alterum

est, licet agens naturale per se non posſit ex virga & subitò producere serpentẽ, tamen vt est instrumentum Dæmonis, illud posse; sicut motus & lumẽ cœli multa producunt quæ sunt ipso nobiliora, quatenus sunt instrumenta intelligentiæ mouentis. Sed contra primum effugium facit illud, quod sic non fuissent illæ virgæ, non enim potest manere forma virgæ cum vltima & proxima dispositione materiæ & formæ serpentis, præterea dubium est an illi serpẽtes seu vt alij vertunt dracones potuerint aliter generari quam ex semine. Secundum effugium nihil valet: nam licet agens naturale vt est instrumentum vel hominis vel Angeli, posſit velcitius vel melius aliquid facere, tamen non ob id potest ex qualibet & in qualibet materia effectum suum producere, nec potest posteriorem formam inducere non inductis prioribus. Posterior enim & nobilior forma, præsupponit necessariò priores; & sicut inter formas, ita inter earũ dispositiones, est ordo naturaliter immutabilis, vt non posſit esse posterior in materia nisi antea fuerit prior. Præterea verus sanguinis naturaliter nõ potest produci nisi in animalia, & per calorẽ animalis, & per certa instrumenta quæ in solo sunt animali.

Auctoris sententia quomodo facta sit à Magis illa virgarum in serpentes mutatio.

RESTAT igitur quartus modus supra expositus, qui & Lyrano & Tostato mihique fit verisimilor: nam secundum eum modũ defendimus fuisse veros serpentes, atque ita euadimus difficultates obiectas contra primum, secundum & quintum modum: nec tamen dicimus eos productos fuisse ex virgis, ne vrgeamur illis rationibus quibus tertius modus premitur. Vnus tantum scrupulus hæret, quomodo si non fuerunt serpentes producti

ducti ex virgis, dicantur virgæ conuersæ in serpẽtes? sed respondendum est, scripturam id dixisse non quod ita fuerit secundùm veritatem, sed quia ita videbatur & æstimabatur spectantium iudicio. Nam & hoc quoque dicere oportet eos qui negãt illos fuisse veros serpẽtes; & Caietanum qui vult illas virgas habuisse vltimam dispositionem pro forma serpentis: sic enim non poterant esse veræ virgæ, vt ostendimus, sed secundũ speciem tãtùm; quare secundum eum, nec Magi proiecerũt veras, virgas, nec veræ virgæ sunt conuersæ in serpentes.

SED dicet aliquis, cur permisit DEVS vt Magi qui contradicebant Mosi, prodigia facerẽt, cum ea res & diuinam virtutẽ quæ per Mosen operabatur, obscurare videretur, & Pharaonis animũ magis in perfidia & inobedientia obfirmatum & obstinatum redderet? Ad hoc Chrysost. homil. 46. in Acta Apostolorũ, ita respondet. Permisit DEVS Magis aliquod aduersus Mosem, ne Magus putaretur esse Moses: Permisit illos docere omnes quantum Magia imponat sensibus: vltra autẽ non deceperunt, sed ipsi se victos confessi sunt: & non potest, inquit, sine certamine clara esse victoria, & quò potentior est hostis, eò illustriorem reddit eius gloriam à quo se victum esse ipse confitetur: sicut Magi victos se à Mose confessi clariorem eius gloriam effecerunt. Theod. in quæst. suis in Exod. quæst. 18. Ne quis, inquit, suspicaretur Mosem arte magica mira illa fecisse; permisit DEVS Magos similia aliqua facere, vt quantum inter diuinam virtutem & magicas operationes interesset, tum euidentia rerum, tum etiam Magorum confessione, clarissimè innotesceret. Mutat Aaron virgam in serpentem, mutant etiam Magi virgas suas in ser-

Cur Deus sit passus illa prodigia fieri à Magis.

ſerpentes: ſed ſerpens Aaron præualens, Magorum ſerpentes deuorauit. Mutant Magi aquam in ſanguinem: ſed non rurſus poſſunt ſanguinē mutare in aquam, ſicut fecit Moſes; producunt ranas, ſed eas auferre ſicut Moſes nō poſſunt: & qui maiora animalia fecerunt, minora, id eſt, ciniphes, facere non potuerunt. Denique nec vlcera ipſi cauere, nec vlcerum dolorem quo vehementer af-flictabantur mitigare, nedum auferre potuerunt. Quamobrem Moſem longè ſuperiorem quàm ipſi eſſent, & diuinam virtutem quæ operabatur, artibus ſuis magicis prǽſtantiorem confeſsi: dixerunt: *Digitus DEI eſt hic.*

Exod. 7.

Exod. 8.

VERVM nos, quia hunc de Magia librum, vt perſpicuitate orationis, & varietate atque ordine diſputationum, delectuque probabiliorum ſententiarum, firmiorumq; rationum, ſic breuitate (quæ magna eſt legēdi diſcendiq; illecebra) cōmendatū lectori & probatum eſſe cupimus, expoſitus iam quæ ad propoſiti à nobis argumēti tractationem & explicationē pertinebant, hîc ei finem imponamus.

(*‸*)

BENE-

BENEDICTI PERERII LIBER SECVNDVS,

qui est

DE OBSERVATIONE SOMNIORVM.

NON vnum est genus nec vna somniorum ratio; quocirca nec par est omnium causa, vt æquè omnia vel approbari vel improbari debeant. Multa quidem somnia derident sacræ literæ. alia, etiam damnant: quædã vero cõmendant ac venerantur. Sunt enim pleraque inania: nec pauca sunt naturalia, ex certis naturæ causis profecta. Sunt item alia Dæmonis calliditate ac malitia mortalibus iniecta: denique nonnulla diuinitus hominibus data sunt. Diligens porrò somniorum tractatio, pulcherrimã per se ac iucundissimam parit cognitionem, & ad obscuros diuinæ scripturæ complures locos illustrãdos valet plurimum: regendæ verò ac moderandæ hominum vitæ vtilissima esse potest. Sed in primis ad redarguendam quorundam hominum inscitiam (sed veriùs dixerim, stoliditatem & vecordiam) qui nimis curiosè & anxiè ac superstitiosè obseruant somnia, per ma-

gno est adiumento. His ergo rebus adductus, de somniorum natura, varietate ac veritate nonnullas quæstiones scitu maximè dignas atque vtiles hoc libro explicandas suscepi.

INDEX QVAESTIONVM LIBRI SECVNDI QVI DE Somnijs.

QVAE

QVAESTIO PRIMA,

AN VLLA SOMNIIS HABENDA *sit fides.*

IN diuersa, vulgi ac sapientum super hac re distrahuntur sententiæ: quamquam vno verbo ea quæstio posset ex pedire facta somniorum distinctione: nonnullis enim somnijs sine dubitatione fides habēda est: plerisque tamen penitus deroganda. Nimirum, aut omnibus, aut nullis credere somnijs, par est vecordia, & videtur extremæ vtrumque vel stoliditatis, vel contumaciæ. Sed profectò, & scitum, & verum est illud Ciceronis dictum: nihil tam absurdè dici posse, vt non ab aliquo Philosophorū dicatur. Quid enim esse potest magis ἄλογον & ἀδύνατον, quàm omnia somnia vera & credenda esse arbitrari? Ecce tibi Prothagoras, vnus sanè ex illo priscorum philosophorum senatu, omnibus somnijs fidem arrogat, magna auctoritate decernens, veritatem & falsitatem non ipsa natura rerum, sed sola existimatione hominū constare: hominem esse mensuram omniū & tale vnumquodq; esse, quale videtur homini, siue sobrio, siue vinolēto, siue sano, siue insano, siue vigilāti, siue dormiēti. Affines huic errori fuêre quidam Stoici, nimio plus superstitiosi, ac penè fanatici philosophi: qui nulla reijciunt somnia, in omnibus esse rati vim significandi, ac denotandi aliquid. Existimari tamen aiunt, quædam somnia inania & falsa, quòd sint admodum tenuiter expressa, ob idque obscura, & ad intelligendū difficilia: & quia proper ambiguitatē,

Cic. in 2. de Diuinatione.

Omnia somnia esse vera, Prothagoræ et Stoicorum opinio.

variasad res videntur posse applicari, propterea nihil certum ex eorum obseruatione nobis constare: præsertim verò quòd ad eorum somniorum vim dispiciendam, par hominum solertia & sagacitas non facilè inueniatur. Ex aduerso, his contraria sentientes Xenophanes Colophonius, vel ipsa vetustate memorabilis philosophus (nascentis enim in Græcia philosophiæ propemodùm æqualis fuit) mollis item ac delicatæ Epicureæ disciplinę sectatores, omnium somniorum fidem & auctoritatē sustulerunt. Non esse autem vllis credendum somnijs, sic illi argumentabantur. Vna vis est eademq; natura omnium somniorum: par igitur credendi aut omnibus, aut nullis ratio esse debet. sed plerisq; somnijs non esse credendum cōfessio est omniū: nihil ergo causæ est cur plerisque reiectis, aliquibus præcipuè credere debeamus. Adijce, quòd si quædam somnia vera & certa sunt, aliquas esse certas ipsorum effectrices causas necesse est. At quas? naturam, inquiunt, & Deum. Sed natura quidem amica est ordinis & constantiæ; in somnijs nullus ordo inest, sed plena temeritatis inconstantia. Dei autē maiestate alienum & indignum videtur, obire Deum lectos dormientium, concursare grabatos, & stertentibus inijcere somnia, quæ illi expergiscentes, vel non recordentur, vel non intelligant, vel etiam contemnant, vel si curanda sibi putent, stulta impleti superstitione, dies noctesq; animi pendeant, aut inani impendentium malorum metu perterriti, aut fallaci futurorū expectatione bonorum elati. At quantò & ratione conuenientiùs, & Dei præstātia dignius, atque vtilitati hominū consultiùs fuisset, visa dare non sordidis & indoctis hominibus, sed opt

Xenophanis & Epicureorum opinio omnia somnia esse vana.

optimis & sapientibus viris, non dormientibus, sed vigilantibus, nempe magis ad intelligendum idoneis: nec per circuitionem, & anfractus, atque ænigmata, sed propriè, apertè, explicatè significare Deum, quod ab homine vellet intelligi.

Vera sententia de somnijs.

HAEC isti de somnijs balbutiunt, in totum, ea vel approbantes, vel damnantes; videlicet per extrema, veritati deuia, inerrantes. Sed vera sententia, quasi media insistens via varia facit somniorum genera: quorum plurima tanquam inania, ab omni ratione vacua, nec vlla fide digna, planè abiudicat & reijcit. Hoc, cùm luce Solis clarius sit, superuacaneum est argumentari. Id enim quotidiana docet experientia, totas quotidie noctes somniamus, quotum igitur quodq; de tot somnijs, verum euadit? Euadit quidem aliquod nonnunquam verum, sed quia id rarissimè, ac sine ratione vlla contingit, nihil afferri potest, cur non casu & temerè accidisse credatur. Idem quoque ratio ipsa fateri cogit. Nam quæ alia est istiusmodi somniarum causa nisi quia spiritus, sentienti animæ, præsertim autem phantasiæ, cuius est fingere somnia, deseruientes, in quibus insident atq; inhærent, rerum in vigilia perceptarum reliquiæ, ac vestigia, quas in scholis appellamus species, eiusmodi inquam spiritus, in somno vaporibus cibi potusque caput subeuntibus agitati, & huc illuc iactati, varia reddunt visa & somnia, sed propter inordinatã eorum spiritùm iactationem, valdè incomposita, sæpe etiam turbulenta & distorta, deniquè talia, vt nullam vim significandi aliquid habere queãt, Sic profectò sunt somnia, vt quæ in nubibus variè figurantur, vel animantium, vel aliarũ rerum similitudines & imagines, quas cernimus breuissimo

Pleraque somnia esse vana.

Causa somniorum.

tem-

tempore in alias, atque alias commutari, & mo
dissolui omnes, ac penitus euanescere. Has ima
gines, qui certam vllius rei significationem facer
putaret, obtusus & excors haberetur, at non mi
noris videtur inscitiæ, certas significandarum re
rum notas, & signa eiusmodi somnijs attribuere
Si ebriorum, phreneticorum, & insanorum vi
negligimus, & pro nihilo ducimus, ęquè profect
ridenda, & contẽnenda sunt somnia, quin eò ma
gis, quod plerumque magis ipsa sunt inordinat
confusa, & monstrosa. Facetè quidam, sed ver
tamen, dixit, si natura sic esset comparatum, vt e
dormientes agerent, quæ somniant, fore omnin
necessarium, vt alligarentur, omnes, qui cubitur
irent, quippe magis ridicula & absurda, magisqu
incredibilia, quàm illi faciant insani, facturos e
se somniantes. Hanc quoque sententiam confir
mat diuina scriptura, deridens leuitatem & vani
tatem eorum, qui somnijs, hoc est, rebus futiliss
mis ac mendacissimis credendo, dignos se præbe
qui omnium irrisione ludantur. Itaque in libr
Ecclesiastæ capite quinto sic est: *Vbi multa sun
somnia, plurimæ sunt vanitates. & innumeri serme
nes.* In lib. item Ecclesiastici cap. 34. ita legimu
*Somnia extollunt imprudentes, quasi qui appreher
dit vmbram, & persequitur ventum, sic qui attend
ad insomnia, multos errare fecerunt somnia, & ex
ciderunt sperantes in illis.* Denique cùm scriptur
vult significare aliquid vanum, instabile, fuga
& fallax, somniorum comparatione, ac similitu
dine persæpè declarat.

Testimonia diuinæ scripturæ de vanitate somniorum.

Multa somnia esse vera.

CAETERVM, vt plurimus somnijs abes
veritatem, fidemque. non est negandum, ita qua
dan

am esse vera, & certa somnia, fatendum est. Nam
nullis insomnis, quidquam veri & certi esset, in-
cienter profectò, ac superstitiosè clarissimi me-
icorum, somnia, quæ frequenter ægris contin-
unt ad eorum morbos dijudicandos curandosq;
m subtiliter & curiosè obseruarent. Stulto item
bore physiologi se fatigarent, somniorum cau-
s, vires, àc significationes tanto studio, & dili-
entia venando ac speculando. Mendaces præte-
a essent tot superiorum temporum historiæ, cla-
ssimis testatæ consignatæq; monumentis, refer-
que exemplis verorum somniorum, quæ ad ver-
m cum rerũ euentis mirificè conuenerũt. Quid
sacris literis quot memorantur somnia, nõ vera
certa modò, sed etiam diuinorum mysteriorũ
enissima, Repetat memoria lector somnia A-
aæ, Abimelech, Iacob, Laban, Ioseph, Pharao-
s, Salomonis, regis Nabuchodonosor, Danielis,
ardochæi, Iudæ Machabæi: in nouo autem Te- *Math. 1. & 27*
amento, somnia beati Ioseph, Magorum, vxoris
lati, denique somnium D. Pauli, quod à Luca in
. de Actis Apostolorum narratur. Hanc som- *Act. 16.*
orum distinctionem, etiam Homerus Poëtico
ore, fabularum integumentis velatam, signifi- *Homeri commentum ad significandam verorum atq; falsorum somniorum distinctionem.*
uit, dum duas finxit portas, vnam corneam per
am emitterentur ad homines vera somnia: alte-
m eburneam, per quam ederentur falsa. Home-
m imitatus, vt ferè solet, Virgilius libro 6. AE-
idos, eandem sententiam expressit his versibus:

Sunt geminæ somni portæ, quarum altera fertur
Cornea, qua veris facilis datur exitus vmbris, *Odys. 7.*
Altera candenti perfecta nitens elephanto,
Sed falsa ad cœlum mittunt insomnia manes.

Cur-

Mac. libro 1. cap. 3.

Cur autem poëta, veris somnijs corneam portam, falsis eburneam assignauerit, causam exponit Macrobius in eo commentario, quo somnium Scipionis explanauit.

QVAESTIO II.

DE CAVSIS VERORVM SOMniorum.

DICTVM est, alia esse somnia falsa, & alia vera: reiectis igitur falsis, vera contẽplemur. Verùm, quia quæ sint vera somnia, & quo insigni atq; nota internoscãtur à falsis, planè intelligi non potest, nisi verorũ somniorum causas omnes rimemur, & aperiamus, propterea quid ab alijs de huiusmodi causis creditum & proditum sit, hoc loco docere conuenit. Hippocrates in lib. de Insomnijs, duo statuit somniorũ verorum genera; alterum nominat diuinum, alterum naturale. Diuina somnia, inquit à Deo mitti, & semper memorabiles aliquos casus, insignesque vel ad lætitiam & tristitiam, vel ad fœlicitatẽ & miseriam, siue priuatam, siue publicã, euentus portendere, horum autem somniorũ interpretationem, ex vatibus, rerumq; diuinarum interpretibus petendam esse. Tale fuisse dicitur somnium Cyri maioris, qui monarchiam Persarum condidit, ad cuius pedes dormientis, sol visus est, terq; ab illo appetitus manibus, ter se conuoluens, elapsus est. Quo somnio magi Persarum sapientes, significari responderunt, eum triginta annos, & ita sanè contigit, imperio potiturum. Naturalia somnia, ex causis ferè intra corpus dormientis latentibus, existere putat Hippocrates, atque hisce somnijs affectiones ipsius corporis aut bonas, aut malas

Variæ de somniorum causis, auctorum sententiæ Hippocrates.

Somnium Cyri.

ãlas, indicari, hoc est vel plenitudinem ac re-
undantiam vel contra inopiam atq; inanitatem,
el aliquem eorum, qui sunt in corpore humorũ,
ıt corruptum, aut suo loco motũ, aut inordinatè
: immoderatè agitatum. Horum verò somniorũ
bseruationem & coniectationē spectare ad me-
icum, eamq; ad dirigendas ordinandasq; curatio-
es permagni referre arbitratur. Plato in Conui- *Plato.*
io, somnia vera & prænuntia futurorũ, à dæmo-
ib⁹ proficisci existimat: dæmones enim esse me- *Dæmonum*
ios inter Deum, qui est immortalis & incorpo- *natura & mu-*
eus, atque homines corporatos & mortales: qui- *nus secundum*
pe cùm sint ipsi & corporei, quales nos sumus, *Platonem.*
: immortales, qualis est Deus. Deũ namq; censet
lato non immiscere se rebus humanis, nec pro-
mè cum hominibus societatem aliquam & con-
etudinem habere, sed commercia & colloquia
terDeum, hominesq; siue vigilantibus ipsis, siue
rmientibus, per dæmones agitari & confici. Ni-
irũ, dæmonũ munus & officium esse inquit, pre-
s & vota hominũ referre ad Deum, & Dei mu-
ra & auxilia deferre ad homines: per hos, vati-
nia, incantationes, magia, omnisq; diuinandi ra-
), & prodigiorũ effectio, ad homines peruenit. I-
q; dęmones esse Dei nuncios, intrepretes, & ad-
iniſtros: hominũ verò esse quasi patronos, aduo-
tos, magistros, & vt fictito Apulei verbo dicã fa-
tigerulos. Atq; hæc non solius Platonis, sed ante
atonẽ etiã Empedoclis & Phythagorę fuit sentẽ-
a: de qua & cõtra quã, in lib. 8. de ciuitate Dei. ca. *Aristoteles.*
.& 21. & in lib. 9. acutè docteq; disputat Aug. Ari-
oteles in libello quẽ inscripsit de Diuinatione ex
mnijs ducta, negat vlla dari hominb⁹ à Deo sõ-
a. Vera autẽ somnia, inquit, vel esse naturalia
quæ-

quædam signa, & ex naturalibus causis profecta: quæ scilicet periti Philosophi & medici vtiliter obseruant: vel esse quodammodo principia quædam eorum, quæ postea vigilantes acturi sumus: nonnunquam enim in quiete quædam occurrunt, quæ videntur ad aliquid agendum posse conducere, quibus pòst, somno excitati ad benè agendum accommodatè vtimur, & iuuamur. Stoici tres causas verorum somniorum constituunt. Primam DEVM, qui cum sit rerum omnium scientissimus & prouidentissimus, hominique beneuolus ac beneficus, quo sit homo cautior, dat ei somnia quę sint ipsi futuorum indicia, & eorũ, quæ agenda ipsi cauendaque sunt, documenta. Alteram causam ponunt fatum, quò cuncta sunt velut æterna quadam serie, nexuque colligata: siquidem rerum omnium futurarum, putant Stoici, & antecedentes causas, & præcurentia signa, tum alijs in rebus, tum etiam in ipsis somnijs præmitti. Tertiam causam faciunt naturam animi nostri, quæ diuina est: animus, enim hominis, exteriorib⁹ sensib⁹ per quietẽ cõsopitis, & ab omni actione vacãtibus, ipseq; negotijs curisq; omnib⁹ solutus ac liber, vegetior fit & habilior ad intelligendũ, tunc enim clarius præterita meminit, præsentia sentit, futura prouidet. Porphyrius, veritatem somniorum refert, partim ad innatas animis hominũ notiones & velut insignitas rerum omnium notas, quas ex altera vita detulit animus, ad hoc corpus veniens: sed eo vehementer obrutus, atque oppressus, non potest eas vigilantibus sensibus cernere: in quiete verò, clariùs ei apparent, atque innotescunt. Partim refert somnia ad dæmones: ad bonos quidem bona, & veracia: ad malos autem, praua, fęda & fal-

Stoici.

Porphyrius quid de veritate somniorum senserit.

& fallacia. Synesius multa disputat de Spiritu phã-
tastico, quod est vehiculum animæ, eo namq; me-
dio, ceu quodam vinculo, cum terrestri hoc cor-
pore colligatur & copulatur: in quo item solutus
corpore animus, ex vno loco in alium mouetur,
atque in eo maleficiorum pœnas persoluit apud
inferos, nec sine eo dum est in corpore, quicquam
potest intelligere. In hunc porrò spiritum, omni-
um quæ sunt, fuerunt eruntq; simulachra impri-
muntur, & in eo lucent tanquã in speculo, præsen-
tium quidem rerum, clariora, præteritarum autẽ,
quo sunt vetustiores minus perspicua, minima ve-
ro futurarum, quæ scilicet nec sunt, nec fuerunt
unquam. Sed quia futuri effectus, in potestate cau-
sarum cohibentur, quasdam habent prægressio-
nes, & præcursiones signorum, quæ hoc minus
manifesta sunt, quo illa longiùs absunt, atque in
hoc genere, ponenda censet somnia. Quapropter
fere obscuris imaginibus & similitudinibus, res
per somnia, significantur, non æqualiter tamen,
sed prout varia est illius phantastici spiritus tem-
peries & ratio, similiter vt in speculis, pro varie-
tate eorum materiæ aut figuræ, variæ ac dissimiles
redduntur imagines. Monet præterea Synesius nõ
parum conferre ad quieta & veracia in somno vi-
sa percipienda, benè præparare hunc spiritũ phã-
tasticum, moderato nempe victu, honestis studijs,
& actionibus, sedandisque animi perturbationi-
bus. Pythagoras certè iturus cubitum, cantu &
sono lyræ somnum captabat, atque hac ratione ad
bona lætaque somnia accipienda, se ipse compa-
rabat: ob eandemque causam, esu fabæ suis inter-
dicebat: quod haberet is cibus inflationem ma-
gnam, tranquillitati mentis vera quærentis con-

Synesius mira sed falsa tradit de spiritu phantastico.

Mos Pythagoræ.

trariam. Verùm hęc de spiritu phantastico à Syne-
sio prodita, nugæ sunt, & Pythagoræorum ac Pla-
tonicorum figmenta, vel ipsis poëtarum fabulis
inaniora veritatis, atque incredibiliora.

SED, vt aliquid etiā ex auctoribus Ecclesiasti-
cis delibemus, beatus Gregorius in quarto libro
Dialogorum cap. 48. sex causas colligit somniorum.
Aut enim, inquit, *ex plenitudine, vel inanitate cor-
poris somnia ex stunt, aut ex antecedentibus diurnis
cogitationibus & curis: aut ex illusione dæmonis, aut
ex cogitatione hominis simul & illusione dæmonis, aut
ex reuelatione Dei, aut denique ex cogitatione ho-
minis simul & reuelatione Dei.* Easdem sex cau-
sas somniorum, cum idem Gregorius cōme-
morasset in lib 8. Moralium, cap. 13. mox ex
aptis diuinæ scripturæ sententijs & exemplis
illustrat atque confirmat. *Duo*, inquit, *prima
quæ diximus somniorum genera, omnes experimento
cognoscimus: quatuor autem reliqua in sacris literis
inuenimus. Nisi enim somnia plerumque ab occulto
hoste per illusionem fierent, nequaquam scriptura di-
xisset, Ecclesiast. 34. Multos errare fecerunt somnia
& illusiones vanæ, vel certè in Leuit. cap. 19. non esset
scriptum, Nō augurabimini, nec obseruabitis somnia.
Quibus verbis, cuius sint detestationis, ostēditur, quæ
augurijs coniunguntur. Rursus nisi aliquando ex co-
gitatione simul & illusione procederent, Salomon mi-
nimè dixisset Ecclesiast. quinto capite, multas curas
sequuntur somnia. Et nisi aliquando somnia ex myste-
rio reuelationis orirentur, Ioseph Geneseos 37. præfe-
rendum se fratribus, per somnium non videret, nec
Mariæ sponsum, vt ablato puero in Aegyptum fugeret,
pe-*

D. Gregor. sex causas somniorum tradit.

per somnium angelus admoneret. Rursum, nisi aliquā-do somnia ex cogitatione simul & reuelatione procederent, nequaquam Daniel visionem Nabuchodonosor edisserens, à radice cogitationis inchoasset, dicēs: Tu rex cogitare cœpisti in stratu tuo quid esset futurum post hæc. Hæc ibi Gregorius. De causis igitur somniorum, sic ab alijs proditum est. *Matth. 2.* *Daniel. 2.*

EGO causas somniorum, quæ ad significandum aliquid valent, & dignæ sunt obseruatione, diligenter scrutatus, eas ad quatuor præcipuas reuocari posse animaduerti. *Quatuor causæ verorum somniorum.*

PRIMA causa continet aliquam corporis affectionem, quæ in ipso corpore præpollet, ac præualet, vt si flaua, vel atra bilis, pituitosusúe humor, aut sanguis redundet, aliudúe aliquid vitiatum & corruptum immoderatè iactetur in corpore. Galenus in libro de Præsagijs, quæ ducuntur ex somnijs, narrat quendam somniasse alterum crus factum esse sibi lapideum, mox autem cępisse illum ea parte corporis fieri paralyticum. Præterea qui instante crisi sudaturi sunt, sæpè somniant se sudare, aut in balneo calidis aspergi aquis, aut in flumine lacuúe natare. Illud quoque nonnunquam usu venit, vt quod dormientes agimus; aut patimur, etiā somniemus, vt qui in somno sudant, aut febri corripiuntur, itidem se affici somnient. Proditum est à Plinio in libro septimo, capite quinquagesimo, P. Cornelium Ruffinum dormientem amisisse visum, idque cum sibi accideret, etiam ipsum somniasse. *Prima causa aliqua corporis affectio.*

ALTERA causa somniorum spectat ad aliquem vehementem concitatumque animi affectum & perturbationem, amorem dico, spem, *Secunda animi vehemens perturbatio.*

metumq́ue & odium. Nam qui ardenter aman
frequenter amores ſuos ſomniant: qui timent,m
nacibus & terrificis in ſomno viſis ſæpè turbãtu
Huc etiam pertinet vetus conſuetudo, & vitæ,q
agimus, excercitatio. Piſcator enim ferè ſomni
maria, lacus,flumina, retia,piſces: venator,nem
ra, ſaltus, montes, feraſq́ue: miles tubarum ſon
tus, fragores armorum, vulnera, ſanguinem, ca
des. Lepidè quidam apud Theocritum piſcato
omnis. inquit, *canis panes ſomniat*, *& ego piſce*
Continet eadem hæc cauſa antecedentes vigilan
tium curas & ſolicitudines, & quæcunque no
vehementer premunt, & angunt: quarum
rerum, ſæpiſsimè in ſomno, ſimilia viſa conti
gunt. Quamobrem in libro Eccleſiaſtæ, cappit.
ſcriptum eſt. *Multas curas ſequuntur ſomnia*. I
hoc genere ſomniorum, equidem reponere ſom
nium illud Annibalis, & proditum, & creditu
à multis. Ardebat Annibal inſatiabili odio Rom
ni nominis, omniq́ue cupiditate perdendi fund
tùs imperium Romanum flagrabat: quò autem f
ciliùs id perficeret,bellum ex Hiſpania transferr
in Italiam cupiebat, arcem imperij Romam,pet
turus.Cùm igitur varijs ſuper ea re cogitationib
ac deliberationib⁹ æſtuaret, viſum habuit in ſom
no,mirè propoſito ſuo, votoq́ue reſpondens. V
ſus ipſi eſt iuuenis, ſpecie ſupra humanam, qui
diceret à Ioue miſſum ducem ei ad inuadendan
Italiam, iuſsitq́; ne reſpiceret, quid retrò & à te
go fieret. Pauidus primò Annibal, non eſt auſu
oculos ab illo quoquam deflectere. Sed, prout e
humanum ingenium ad vetita pronum, diu tem
perare oculis non quiuit,reſpiciensq́ue vidit,ho
rendum non viſu modo, ſed etiam dictu oſtẽtum
bellu

Somnium Annibalis Italiæ vaſtitatem portendens.

belluam vastam & immanem, multis circumplicatam serpentibus, quacunque incedebat, omnia proterentem, atque peruertentem: cœlum item nigerrimis vndequaque occæcatum nubibus, densósque ac fulguribus mixtos præcipitare nimbos. Attonito Annibali, percontantiq; ex illo suo duce, quid illud monstri & portenti esset, respondit ille, vastitatem esse Italiæ, pergeret ipse porrò ire, quò parabat, nec prætærea quicquam inquireret, fineretque in occulto esse fata. Atque hoc quidem somnium ex antegressis in vigilia Annibalis cogitationibus & curis extitit: sed eius tamen somnij veritatem, rei euentus satis superque comprobauit: plus enim mali Annibal Italiæ attulit, quàm illo fuerat viso præmonstratum.

Tertia dæmonum calliditas. TERTIAM causam somniorum, ego potestati & calliditati dæmonis adiudico. Is enim multa dormientibus inspirat, & suggerit somnia, semper insidiosè ac malitiosè, quo videlicet quacunque possit ratione incommodet, ac noceat homini. Esse autem quorundam somniorum dæmonem *Quædam somnia mitti à dæmone.* architectum, atque effectorem, eò liquet quòd ex sacris literis planè intelligitur, obseruationem somniorum adeo exosam esse Deo, vt ea magorũ, augurũ, & incantatorum maleficijs aggregata, extremis damnetur supplicijs Nimirũ non aliam ob causam, vt interpretatur beatus Gregorius in lib. 4. Dialogorum, cap. 48. nisi quia dæmon plerunque se somnijs immiscet, implens noxia superstitione hominum animos, eosq; non tantum vanè deludens, sed etiam perniciosè decipiens. Hoc genere somniorum solitum esse olim dæmonẽ gentibus impietate cæcis multifariam illudere, constat argumento AEsculapij, Serapidis, & Amphi-

agai: nam vt apud Philostratum, Pausaniã, & Strabonem scriptum est, templa eorum adeuntibus, qui varijs morborum generibus affli ctabantur, fama erat tres illos vulgò existimatos, quasi Deos, singulorum morborũ curationes per somnia praescribere consueuisse. Ex hoc genere fuisse reor nobile illud somnium Alexandri Magni, scriptorum, qui res eius prodiderunt, auctoritate, apud multos fidem promeritum. Cùm enim in quodam praelio Ptolemaeus, qui primus post Alexandrum AEgypti rex fuit, venenato telo ictus, summo cum dolore ex eo vulnere moreretur: assidens ei Alexander, somnoque sopitus, vidit in quiete draconem radiculam ore ferentem, simulque commonstrantẽ, quò illa loci nasceretur, quae scilicet praesentissimam vim haberet Ptolemaeum multosque milites eodem teli genere vulneratos, protinus sanandi. Quaesita est herba, inuenta, adhibita, mox consecuto, qui promissus fuerat effectu. Sunt autem duo somniorum daemonis praecipua genera, alterum pertinens ad occultarum rerum demonstrationem & significationem. Potest enim daemon naturales effectus ex certis causis aliquando necessariò prouenturos, potest quaecunque ipsemet postea facturus est, potest tam praesentia quàm praeterita, quae hominibus occulta sunt, cognoscere, & hominibus per somnium indicare. Alterum somnij genus vim habet concitandi perturbationes animi, agitatis turbatisque, qui sunt in corpore humoribus & spiritibus, quò nimirum inflammentur homines, vel ad libidinem, vel ad odium & vindictam, vel alios prauos animi affectus.

Somnium Alexandri Magni.

[D]uo genera [so]mniorum [d]aemonis.

DVPLICITER porrò, & quidem satis probab

babiliter, cõiectari potest, quæ somnia missa sint à dæmone: primò quidem, si frequenter accidant somnia significantia res futuras, aut occultas, quarum cognitio non ad vtilitatem vel ipsius, vel aliorum, sed ad inanem curiosæ scientiæ ostentationem, vel etiam ad aliquid mali faciendum cõferat: eorum somniorum auctorem esse dæmonẽ, non temerè credetur: quippe qui ea ratione tentet animos hominum vana imbuere superstitione quin etiam crimine impietatis obstringere. Deinde, si sobrijs, castis, & religiosis viris, tetra, obscœna, plenaq; crudelitatis, & impietatis somnia sæpenumerò contingant, ea proficisci à dæmone, nõ immeritò existimabitur. Dæmõ enim conatur impuris somnijs polluere ac fędare dormientiũ corpora, vt eius fœditatis, etiam animos expergiscẽtium, quodammodo participes faciat. Quod si ne hoc quidem assequi potest, illud saltem curat, vt pios homines talibus visis contristando, perturbando, & affligendo, ad orationem, ad charitatis officia, ad diuinorum sacramentorum perceptionẽ, segniores, frigidioresq; reddat. Cuius diabolicæ calliditatis & malitiæ, luculentissimũ in vigesima secunda Collatione cap. 6. Cassianus narrat exemplum. Verum hac de re Iustinus Martyr in responsione ad quæstionem vigesimam primã Orthodoxorum, disertè docteq; sententiam suam exposuit. Nam cùm hæc sibi ab illis posita esset, quæstio, ad eam ipse quæstionem ita respondet, vt nos hîc diximus. Restat quarta & vltima somniorum causa, quam diuinam ritè nominare possumus: cuius potissimũ gratia omnis hæc nostra instituta est disputatio, huic enim, vel declarãdę, vel illustrãdæ, adhuc prædicta deseruiunt. Somniorũ

Quomodo internosci possint somnia dæmonum ab alijs somnijs.

Quarta causa somniorum diuina.

autem, quæ à Deo missa sunt, exempla, passim in diuinis libris sunt obuia: nos suprà ex sacris libris multa protulimus, pluraq; possent afferri, si quis omnia vellet colligere. Cæterum vt vis & natura diuinorum somniorum pleniùs planiusq; cognoscatur, quæstiones aliquot more scholastico, distinctè quidem, sed carptim, breuiterque perstringam, multa etiam, breuitati seruiens, lectoris cogitationibus integra illibataque reseruabo.

QVAESTIO III.

QVIBVS SIGNIS COGNOSCI queat, sit aliquod somnium à Deo missum, necné.

Duplex ratio cognoscendi diuina somnia.

DVPLICITER, prout nunc mihi succurrit, deprehendi potest quod nam à Deo sit missum somnium. Primò quidem ex præstantia rerum, quæ per somnium significâtur: nimirum, si ea per somnium innotescant homini, quorum certa cognitio, solius Dei concessu ac munere potest homini contingere, huiusmodi sunt, quæ vocantur in scolis Theologorum, futura contingentia, arcana item cordium, quæque intimis animorum inclusa recessibus, ab omni penitus mortalium intelligentia oblitescunt, denique præcipua fidei nostrę mysteria, nulli, nisi Deo docente manifesta. Somnium igitur quod eiusmodi rerum cognitionem & demonstrationem continebit, diuinum esse existimari poterit. Deinde, hoc ipsum maximè declaratur interiori quadam animorum illuminatione atque commotione, qua DEVS sic mentem illustrat, sic

ſic voluntatem afficit, ſic hominem de fide & auctoritate eius ſomnij certiorem facit, vt Deum eſſe ipſius auctorem, ita perſpicuè agoſcat, & liquidò iudicet, vt id ſine dubitatione vlla credere, & velit, & debeat. Huc ſpectat memorabilis illa in lib. 4. Dialogorum, cap. 48. B. Gregor. ſententia: *Sancti viri*, ait Gregorius, *inter illuſiones, atque reuelationes, ipſas viſionum voces & imagines, quondā intimo ſapore diſcernunt, vt ſciant quid à bono ſpiritu percipiant, & quid ab illuſore patiantur. Nam ſi erga hæc mens hominis cauta non eſſet, per deceptorem ſpiritum, multis ſe vanitatibus immergeret, qui nonnunquam ſolet multa vera prædicere, vt ad extremum valeat animam ex vna aliqua falſitate laqueare.* Hactenus Gregorius: apud quem hanc ipſam ſententiam, ſed plenius ac luculentiùs tractatam, in libro 8. Moralium, cap. 13. lector inueniet. Quemadmodum igitur naturale mentis noſtræ lumen facit nos euidenter cernere veritatem primorum principiorum, eamque ſtatim citra vllam argumentationem, aſſenſu noſtro complecti: ſic enim ſomnis à Deo datis, lumen diuinum animis noſtris affulgens, perficit, vt ea ſomnia, & vera & diuina eſſe intelligamus, certoque credamus. Rectè igitur illud traditur in libro Eccleſiaſt. c. 34. *Niſi à Domino miſſa fuerit viſitatio, ne des in ſomniis cor tuum.* ex quo ſignificatur, nonnulla ſomnia dari hominibus à Deo, animos eorum mirabiliter viſitante.

Memorabilis ſententia D. Gregorij.

HAEC autem Dei per ſomnia viſitatio, ſicut ex diuinis literis colligitur, multis & diuerſis modis fieri ſolebat. Nonnunquam enim DEVS per ſomnia turbabat, & terrebat hominem, ſicut de

Varijs modis Deus afficit homines per ſomnia.

Abimelech, & Laban narratur in libro Geneseos: *Terrebis me*, inquit Iob 47. *per somnia, & per visiones, horrore concuties me.* Aliquando in somno hortatur & incitat hominem DEVS ad magnum quidpiam & arduum subeundum, certam spē prosperi exitus præsignificando: velut in Gedeonis & Iudæ Machabęi somnijs euenit. Sæpè monet & docet, quid hominem agere, aut fugere oporteat: talia fuēre beati Ioseph & Magorum somnia: huc spectant illa verba, quæ sunt in cap. 33. libri Iob. *Quando homines dormiunt in lecto, tunc aperit aures virorum, & erudiens eos, instruit disciplina* Quin etiā solebat olim Deus spiritū propheticū nōnullis in somno largiri: nam in lib Numerorum, cap. 12. ait Deus: *Si quis fuerit inter vos Propheta Domini, apparebo illi in visione, aut per somnium loquar ad illum.* Et apud Ioëlem in cap. 2. inter alia Spiritus sancti dona, numerantur somnia. Legimus etiam in 3. Reg. Salomoni fuisse à DEO promissū in somno prudentiæ, & sapientiæ donum. Interdum quoque futura alicuius viri excellentia, dignitatis & gloriæ, præmonstrata est per somniū, id quod adolescenti Ioseph, & Mardochæo accidisse legimus in sacris literis. Quibusdam præterea in somno patefacta sunt diuina mysteria, cuiusmodi fuit somnium Iacob de illa mystica scala, & Danielis de regno Christi. Denique pręsignificauit aliquando Deus, & prædocuit futuros rerum humanarū euentus: cuius generis fuēre somnia Abraæ, Genes. 15. Pharaonis, Genes. 41. & Nabuchodonosor, Danielis 2. & 4.

Iud. 7.
2 *Mach.* 11.
Matth. 2.
3. *Reg* 3.
...6.
Esth. 11.
...*nes.* 28.
...*niel.* 7.

...is modis ...contin... ...nia.

VARIIS item modis diuina somnia hominibus contigerunt, interdum cum magna corporis &

ris & animi commotione & horrore, sicut accidit Abraæ, & Nabuchodonosor. Nonnunquã datum est alicui somniũ, sed non eius somnij intellectus, sicut in somnijs Pharaonis & Nabuchodonosor animaduertere licet. Danieli tamen, cæterisq; prophetis, simul cum somnijs, intelligentia eorum diuinitus suggerebatur. Quamquam duorum somniorum, quibus Ioseph supra fratres ipsius futura dignitas & potestas præsignabatur, nulli tunc datus est intellectus: sed postea ipso euentu, successuq; rerum, veritas eorum somniorum cognita est, atque comprobata. Illa quoque in somnijs diuinis varietas cernitur: alia enim clara sunt, & aperta, euidenter res ipsas significantia, vt fuere somnia beati Ioseph, trium Magorum, & D. Pauli: alia vero sunt inuoluta & obscura, per varias similitudines rectè aliquid insinuantia, huiusmodi fuêre somnia Pharaonis de septẽ spicis, & bobus, & Nabuchodonosor de statua & arbore, nec nõ & pincernæ, atque pistoris ipsius Pharaonis. Adhæc, interdũ videtur in somno loqui cum homine, vel Deus ipse, vt in somnio Iacob, & Salomonis, vel angelus, vt in somnijs beati Ioseph, vel homo aliquis, vt in somnio D. Pauli. Præterea sæpè DEVS vltro mittit somnia, nonnũquam etiam rogatus, quemadmodum interpretationem somnij, quod acciderat Nabuchodonosor, Deus in quiete tradidit Danieli, qui eam ab ipso vigilans intentissima precatione postulauerat. Quin fuisse quondam apud Hebræos admirabilem quandam rationem & consuetudinẽ in rebus maximè dubijs atq; grauissimis, consulendi Deum, vt quod verum esset, aut quod facto esset opus, per somnia indicaret, ex cap. 28. primi libri Regum, intelligitur. Postremò

Genes. 15.
Daniel. 2.
Genes. 41.
Genes. 37.
Matthæi 1. & 2
Actor. 16.
Genes. 41.
Daniel. 2.
Genes. 40.
Genes. 21.
3. Reg. 3.
Matth. 1. & 2.
Actor. 16.
Daniel. 2.

quæ-

quædam somnia diuinitus data respondent antecedentibus in vigilia hominum cogitationibus & curis, ad hoc genus referri debet primum somnium Nabuchodonosor, à Daniele 2. capite narratum, itemque primum beati Ioseph, quod, in capite primo narrat D. Matthæus, atque illud Annibalis supra memoratum, illud quoque Scipionis AEmiliani, à Cicerone, vel acutè confictum, vel disertissimè narratum.

QVAESTIO IV.

CVR DEVS IN SOMNO ARCANA sua hominibus referet.

CVM animus hominis in somno, minimè docilis, minimeq; habilis ad percipiendas res diuinas esse videatur, dignum sanè videtur inquisitione, cur Deus per somnia & arcana suæ prouidentiæ, & mysteria rerum cœlestiũ, non rarò docere homines voluerit. At enim verò, multas eius rei, variasque causas afferre possumus. Primam causam tangit Hippocrates in principio libri de insomnijs, animum hominibus in vigilia varijs distingui occupationibus, grauibus disteneri negotijs, curisque distrahi: per sensus item exteriores euocari ad ea, quæ extra ipsum sunt, & per varia eorum sensuum spectacula diuagari, multiplicique rerum humanarum strepitu interpellari, & à sui, rerumque cœlestium consideratione auocari, incertis præterea fluctari deliberationibus, varijsque studijs & affectibus æstuare, qui non sinunt eum, quod verum & rectũ est, id aut liquidò cernere, aut incorruptè iudicare. Contrà verò in quiete & somno, ab eiusmodi omnibus

Quinque causæ cur dormientibus multa diuinitus reuelentur.

nibus interpellationibus & impedimentis vacuus & liber animus, sibi totus præsens & præsto est, sibique attendit, in se suas omnes vires, atque facultates collectas & coniunctas habet, expeditus & acer ad intelligendum, atque omnium, quæ illi extrinsecus obiecta sint, amplissimè ac facillimè capax. Alteram eiusdem rei causam hanc ponere licet, quæ vigilantes, accipimus ea solemus subtiliter ratiocinando discutere & examinare, reuocare ad calculos, atque humanæ rationis trutina diligentur expendere: ad rationis enim normam exigimus omnia: cui si congruant, quæ nobis oblata sunt, à nobis approbantur, si discrepent, abiudicantur atque reijciuntur. In somno autem res sibi obiectas animus hominis citra examẽ accipit, paratior promtiorq; ad visis diuintus datis credẽdũ, atq; obsequendum. Constat autem inter omnes qui de rebus diuinis scripserunt, ad eas res non tãtùm intellectu, sed etiam affectu, & quodam animi quasi sensu, gustuque percipiendas, satius esse agi & regi hominem extrinsecus, quàm ipsum agere se, & auditorem esse potiùs, quàm arbitrum, & æstimatorem, denique simpliciter credere potiùs, quã causas credendi disquirere & expendere.

Habilior animus noster in somno ad percipiendas diuinas reuelationes.

Tertia causa ex Aristotelis libello, qui inscribitur de Diuinatione, quæ fit ex somnijs, desumpta est: ait ille, *Quemcunque motum, quo animus dormientis extrinsecus pulsatur & cietur, quamuis leuem & exiguum, magnam tamen habere vim commouendi animum, vehementerq; in ipsum imprimi, atque altè in eo inhærere: id autem fieri propter noctis silentium, & sensuum exteriorum vacationem & quietem, atq; omnium, quæ animi intentionem remittere solent,*

Aristoteles.

vacuit

vacuitatem, tunc enim sensibus somno consopitis languenteque corpore, quæ extra sunt, nequaquam sentiuntur. Quapropter opportunissimè Deus eo tempore docet hominem sine vlla eius perturbatione, sine aliorum hominum obseruatione, denique sine vllius rei interpellatione: præsertim autem, quia quò magis animus noster à sensuum cõsociatione, & corporis contagione abstrahitur, tãtò videtur effici vegetior, & acrior ad res diuinas intelligẽdas. In somno autem, qui est imago quædam & repræsentatio mortis, videtur animus quodam modo seiugari à consortio corporis, eiusque vinculis, si non omninò, certè aliquatenus relaxari. Quartam causam esse arbitror, vt ea re ostendatur, quantò sit Deus potentior, & efficacior ad hominem docendum & erudiendum, quàm sit alius quiuis homo: quippè homo hominem docere, nisi vigilantem, audientem & attendẽtem non potest: Deus autem, etiam altissimè dormientem, atque somniantem. Quo satis declarat se in omnes humani animi vires ac facultates summum imperiũ, & efficacitatẽ habere. Quintam causam equidem posuerim, ne videlicet quispiam existimaret, mortem auferre homini omnem scientiam: aut non esse aliam viam rationemque comparandi scientiam, quam per sensum, discursumque rationis, & ex antecedenti aliarum rerum cognitione. Auerrors quidem super libello Aristotelis de Diuinatione per somnia, in commentario suo, non audet inficiari prophetiam posse homini accidere, vel in somno, vel per reuelationem, negat tamen ea ratione vel artes, vel scientias speculatiuas posse vlli contingere. *Vna inquit, est natura hominis: vnus*

Contra Auerroem.

vnus igitur duntaxat erit intelligendi, & discendi modus, scilicet internuntijs sensibus, varijs item praeceptis experimentis, diligentique ratiocinatione. Nam si praeter communē, & vsitatum discendi modum, esset hic alter per somnia; vel reuelationem, cùm is multo sit facilior, atque praestantior, ille alter quòd difficilior & laboriosior est, eò magis fuisset superuacaneus, non igitur datus esset homini. Deus namque & natura nec frustra quicquam faciunt, & de ijs, quae possunt fieri, quod melius & praestabilius est, nunquam non faciunt. Sic ille. Quæ sanè argumentatio, non esset planè infirma, si quisquam diceret, nemo tamen nostrum id dicit, modum illum discendi per somnia, vel per reuelationem, aut esse homini naturalem, aut esse frequentem, & vsitatum. Verùm hæc Auerrois commenta, vt alia eiusdem, de scientia, potentia, & prouidentia Dei, & humani animi natura, ex inscitiæ diuinarum rerum, & impietatis fonte redundantia, quàm sint inerudita, obtusa, falsaq́;, satis liquet vel solis exemplis, quæ memorantur in sacris literis, Adami, Salomonis, Danielis, multorumq́; Prophetarum, quib⁹ multarū rerum sciētia subitò data est à Deo: quin etiam Beseleel, & Oliab, quos in libro Exodi proditum est, subito diuinitus edoctos, Mosaicum tabernaculum, simul cum omnibus eius instrumentis atque ornamentis, summa arte perfecisse.

Gen. 2.
3 Reg. 3.
Exod. 3.

(*.*)

QVAESTIO

QVAESTIO V.

CVR A DEO SOMNIA DENTVR *obscuris & indoctis hominibus, non autem sapientibus.*

Error Aristotelis & Ciceronis.

VEL hac vna ratione Aristoteles & Cicero omnium somniorum, quæ diuina creduntur, fidem & auctoritatem eleuari, & eludi posse putauerũt. *Nam, si qua somnia*, inquiunt, *darentur hominibus à DEO, ea non obscuris & indoctis hominibus, sed viris sapientia prudentiaque præstantibus dari, par erat.* In quo fefellit eos, quòd distinctionem diuinorum somniorum, eorũ dico quæ verè diuina sunt, ab ijs, quæ nõ sunt, esse tamen falsò putantur, planè ignorauerunt. Enimverò Dij Gentilium, quos fuisse dæmones nobis Christianis nequaquam dubium est, quemadmodum futuros rerum humanarum casus & euentus certò prouidere, ac scire non poterant, id enim solius Dei est, ita nec eos certis aut verbis, aut signis prædicere, ac præmonstrare poterant. Quapropter somnia, quibus præsignificabantur futura, nõ dabant viris doctis & prudentibus, videlicet ne ille eorum somniorum, vanitatem, ac falsitatem deprehendentes, auctoritatem ipsorum Deorum apud alios contererent, eorumque oracula tanquam diuinitatis vacua, & inania veritatis, in publicum etiam vulgi ludibrio, & cõtemptui exponerent: dabant igitur ea somnia indoctis, & veri falsique discernendi imperitis, maximè vero superstitiosis, ob idque ad credendum quiduis, satis per se paratis atque propensis. At vero somnia, quæ a vero Deo missa sunt, ea legimus plerumque

Cur dæmones somnia olim dare soliti fuerint non doctis & prudẽtibus, sed imperitis, & cõtemptissimis hominibus.

data

data viris ſanctitate, ac ſapiẽtia eximijs, vt Abrãe, Iacob, Salomoni, & Danieli. Data ſunt tamen etiã nonnulla viris non admodum doctis, ſed pietatis tamen, ac innocentiæ præſtantia clariſsimis: excellens autem virtus & pietas, dociliorem reddit hominis animum, aptioremque ad rerum diuinarum perceptionem, quàm humana vel prudentia, vel ſapientia. Qui enim mundana excellunt potentia, vel ſapientia, hi ferè ſunt aut impij, aut ſuperbi, aut turpiſsimis inquinati flagitijs: quæ res cœleſtibus doctrinis, diuiniſque illuſtrationibus, aditum ad animos hominum, penitus occludunt. Nec me fugit, etiam quibuſdam ſceleratis atque impijs hominibus, vt Pharaoni, & Nabuchodonoſor, quædam diuinitus ſomnia contigiſſe, ſed hæc illis, nec ipſorum præcipuè cauſa, neque cum intelligentia eorum ſomniorum data ſunt: quo ſcilicet illi, eorum interpretationem, cùm apud ſuos ſapientes inuenire non poſſent, à veri DEI cultoribus eam petere cogerentur, atque ea ratione verum DEVM agnoſcerent, ac venerarentur, eiuſque ſeruos in admiratione & honore haberent: id quod ſomnia Pharaonis & Nabuchodonoſor à Ioſepho & Daniele interpretata, manifeſtè declarant.

Cur quædam ſomnia etiam impijs hominibus à Deo ſint data.

QVAESTIO VI.

CVR DIVINA SOMNIA NONNVNquam ſint obſcura & perplexa.

SED cur diuina ſomnia non ſemper ſint clara, & aperta, ſed obſcura, & perplexa, & aliarum rerum imaginibus, ac ſimilitudinibus inumbrata, & offuſcata, nec alijs tantùm occulta, ſed

etiam ijs, quibus dantur, minimè conspicua, cau-
sas rimemur & aperiamus. Dij Gentilium, hoc est
dæmones, quià certam futurorum euentuum scien-
tiam habere non poterant, ad significanda futura
dabant illi quidem non rarò somnia, sed obscura
tamen, & ambigua, quæque ad diuersos, etiam con-
trarios euentus facilè detorqueri & applicari pos-
sent: vt ad quodcunq; cecidisset, somniũ quadrare
videretur. Quod si somnia euentis minimè respõ-
derent, id non falsitati somniorũ, sed interpretũ im-
scitię, qui sumnia propter obscuritatẽ & ambigui-
tatẽ non ritè essent interpretati, adscriberetur. At
verò somnia, quorũ auctorẽ fuisse Deum ex sacris
literis cognouimus, sæpenumerò distinctè & ex-
plicatè tradita sunt, qualia legimus fuisse Abime-
lech, Laban, Iudæ Machabæi, Salomonis, beati Io-
seph, & trium Magorum. Non est tamen negandũ
quædam somnia esse data tectè & obscurè, sed ho-
minibus gentilibus: ad eum nempe finem, vt intel-
ligentiam eorum somniorum, cùm non ab alijs,
quàm à viris sanctis accipere possent, & ipsos Dei
seruos honorarent, & summa Deum reuerentia, ac
veneratione prosequerentur. Si quæ verò somnia
etiã seruis Dei obscura data sunt, propterea id fa-
ctum est, vt eorũ sensum atque intellectum, summ
illi studio, assiduis precibus, multisq; lachrymis à
Deo flagitantes, tandẽ impetrarent, & propter dif-
ficultatem impetrandi, pluris facerent, & cariore
haberent. Denotatur præterea obscuritate somni-
orum, earum rerum, quæ significantur somnijs, ob-
scuritas. Adde quòd per imagines, & similitudi-
nes, breuissimè plura & sublimiora mysteria si-
gnificantur, quàm si apertis & proprijs fuissent ex-
pressa vocabulis. Nam quàm multa, quàm varia
quam

Astutia dæmonum in dandis somnijs futura significantibus.

Quatuor causæ cur interdum diuina somnia sint valde obscura

quàm profunda mysteria, vna illa statua Nabuchodonosor in quiete visa, adumbrauit, quæ si fuissent proprijs verbis efferenda, vix longissima oratione declarari potuissent. Denique Deus nonnunquam, somnia esse ad aliquod tempus occulta & incognita, quò ad nimirum, ipso euentu, rerumque successu, eorum veritas agnoscatur & cõprobetur: quod in duobus illis Iosephi somnijs, promotionem eius ad summam potentiam & dignitatem præsignantibus, liquidò cernitur.

QVAESTIO VII.

AN LICITVM SIT CHRISTIANO *homini, obseruare somnia?*

DVAE tanguntur his vêrbis difficultates, & prior quidem est, an sit fas Christianis, curiosè somnia obseruare: ad quam facilis est, & in promptu responsio. Etenim quædam somnia licitum est obseruare, quædã verò minimè. Principiò, somnia quæ bonam, vel malam corporis affectionem aliquam, morbosque tam animi, quã corporis significant, vtiliter à medicis tam animi, quàm corporis obseruantur & expẽduntur. Tum, somnia, quæ nos crebrò infestant, territant, conturbant, & vexant, animaduertere quibus ex causis accidant, vt vel noti effectus ignotas nobis causas scrutemur, ac teneamus: vel vt rationem aliquam ineamus eam à nobis molestiam depellendi, licitum est, & à sanctis viris sæpè vsurpatum. Legimus enim apud Cassianum in collatione 22. veteres illos monachorũ magistros & rectores, in perquirendis, & excutiẽdis quorundã somniorũ causis, diligẽter esse versatos. Postea obseruare

Quatuor genera somniorum, sine vitio possunt obseruari & curari.

somnia, quatenus in illis pernotescit homini veritas aliqua pertinens ad scientias speculatiuas, vel ad res gerendas conferens, nec vt superstitiosum, nec vt vanum damnari debet. Denique somnia quæ nos sæpè commouent, & incitant ad flagitia, considerare num à dæmone nobis subijciantur, sicut contrà, quibus ad bona prouocamur & instigamur, veluti ad cælibatum, largitionẽ eleemosynarum, & ingressum in religionem, ea ponderari num à Deo nobis missa sint, non est superstitiosi animi, sed religiosi, prudentis, ac salutis suæ satagentis, atque solliciti.

AT verò, cuiuscunque somnij, quoquo modo nobis contingat, etiam si rarò, si temerè, si fortuito eueniat, putare habendam esse rationem, curamque suscipiendam, stolidi hominis est, ne dicam stulti. Supra enim ostensum est, maximã partem somniorum nihil veri, & certi habere, sed vanitatis, ac temeritatis esse plenissimam. Præterea obseruare somnia, quasi esset in ipsis aliquid diuinum, scilicet quale Gentiles existimabant esse in garritu, volatu, cibatúque auium, & in extis animantium, atque ex illis prænosse, ac diuinare velle futura, non modò non est licitum, sed est in scriptura grauissimè reprehensum, damnatum, & interdictum, non minus sanè quàm magorum, & incantatorum maleficia, quod ex cap. 19. Leuit. ex 18. Deuter. ex 33. posterioris libri Paralipomenon, alijsque sacrorum voluminum locis perspicuè intelligitur. Et verò, scire velle futura, quæ DEVS in sua solius potestate posuit, arrogans & impia est curiositas. Putare autem certa futurorũ signa contineri in somnijs, quæ nullam cum rebus futuris connexionem & conuenientiam habent,

fatuum

fatuum eſt: parum dixi, planè impium, & ſtultum eſt: hoc enim arguit eiuſmodi ſomniorum obſeruatores, ſtultis, impijs, & abſurdis opinionibus eſſe infectos, atque deprauatos. Nam, vel iſti putant res omnes futuras, ex naturalibus cauſis pendere, & hoc falſum eſt: vel eas res quibuſlibet ſõnijs ſignificari poſſe, quod planè ſtultum eſt: vel futura omnia certò prouideri, & ſciri à dæmone, quod eſt perquàm impium: vel deniq; à Deo promiſcuè, atque indiſcretè per quælibet ſomnia, & quibuſlibet hominibus, præmõſtrari futura, quod eſſe abſurdum, nemo non videt. Ad extremum, tanti facere ſomnia, & vſque adeò pendere ex illis, vt ad eorum quaſi normam dirigat quis omnem vitæ ſuæ rationem, & reſpectu habito ad ſomnia, actiones, & negotia, vel ſuſcipiat, vel omittat, non modo præſtantia hominis indignum eſt, ſed olet etiam fatalē illam Stoicorũ, toties in Eccleſia damnatam, & à melioribus philoſophis exploſam reiectamque neceſsitatem. Quod ſi meritò vituperantur, & à ſapientibus redarguũtur aſtrologi, qui res humanas ex aſtris, quaſi ſuſpenſas & religatas omninò pendere arbitrantur: eò magis profectò, reprehendendi ſunt ſuperſtitioſi ſomniorum obſeruatores, quo magis aſtra dignitate naturæ, æquabilitate motus, conſtantia ordinis, amplitudine poteſtatis, & præſtantia efficacitatis, ſomnijs antecellunt.

Maior vanitas eſt obſeruantium ſomnia, quam aſtra.

(****)

QVAESTIO VIII.

CVIVS HOMINIS SIT RITE INterpretari somnia.

AD posteriorem quæstionem, qua quæritur, cuius hominis sit benè interpretari somnia, hunc in modum respondemus. Somniorum quæ vim habent ad aliquid significandũ, & obseruatione, atq; interpretatione digna sunt, ea non cuiusuis hominis est interpretari. Tria enim huiusmodi somniorum genera distingui possunt, nam multa sunt naturalia, quædam humana, nonnulla etiam diuina. Naturalium somniorum interpretatio, non est dubium, quin solertium & doctorum physicorum, ac medicorum sit propria, eorum maximè, qui norunt similitudines in somnijs ostensas comparare inter se, & quarum rerum similitudines esse, & ex quibus causis proficisci soleãt, discernere: similiter, vt qui figuras aliquas & imagines dilaceratas sumens in manus, earumque partes dissipatas, benè componens inuicem, apteque conformans, cuius rei fuerint similitudines hominesné, an equi, an aliarũ rerum, acutè dispicit, vereque iudicat. Humanorũ autem somniorũ ita erit quisque sagacissimus coniector, & idoneus, ac veridicus interpres, vt fuerit rerum humanarum peritissimus, & callidissimus, ingeniorum item, studiorum, morum, propensionum quæ in varijs hominibus magnam quoque varietatem habent, exquisitam, multisque confirmatam experimentis notitiã sit adeptus, quasi venas omnes rerum ciuiliũ & humanarũ tenens. Cuius autẽ sit exponere diuina somnia, in promptu est intelligere

pate

patet enim, neminem interpretari ea posse, nisi diuinitus afflatum & eruditum. *Nemo enim nouit*, inquit Paulus primæ ad Corinth. secundo, *quæ Dei sunt nisi spiritus Dei.* Præsertim verò cùm diuinorũ somniorum significationes, ex solius Dei consilio & voluntate sint institutæ, ob idque solius Dei reuelatione, notæ hominibus esse possint. Quocirca regem Nabuchodonosor somnij sui, quo maximè territus fuerat, sollicitum & anxium, quod eius somnij rationem ex nullo suorum sapientum cognoscere potuisset, sic affatus, est Daniel, *Mysterium, quod rex interrogat, magi, arioli, aruspices, & sapientes nequeũt indicare regi: sed est Deus in cælis reuelãs mysteria.*

Daniel.

IAMBLICVS existimat diuina somnia ferè non cõtingere hominibus, nisi aut primo, aut extremo somni tempore: videlicet, quia tunc animus hominis, aut nondum est cibi potusq; vaporibus occupatus, & opressus: aut iam euanescente somno, vaporumque discussa caligine, ex illis sordib⁹ emersus animus, purior & acrior est ad diuinas illustrationes accipiendas. Quapropter vates, ac somniorum interpretes, in more habebant, ex deferentibus ad ipsos somnia sciscitari, quo ea tẽpore ipsis contigissent: nam si profundo somno accidissent, ea planè abijciebant, rati non esse cõsentaneum, animo tunc obruto & demerso, dari cælitus somnia: sin autem somnia illis accidissent, exeunte somno, & animo ad suas functiones propè iam expergiscente, tunc ea somnia diuinitus missa Deoque auctore digna iudicantes, ponderanda sibi & interpretanda suscipiebant. Legendus etiam est Philostratus in cap. 14. libro secund. de vita Apollonij. Veruntamen Iamblici documenta ex superstitiosis AEgytiorum sacerdotum obser-

Iamblici opinio, de tempore quo diuina somnia contingant hominibus refutatur.

obſeruationibus, vel vt dicam veriùs, figmentis, quorum fuit ille ſtudioſiſsimus, exprompta ſunt. Deus nempe, iſtiuſmodi temporum legibus non eſt alligatus nec opportunitate temporum eget ad operandum, vbicunque enim vult, quandocunque, & quibuſcunque vult, ſua inſpirat ſomnia: poteſt enim quouis tempore, imo etiam ſine tempore, ſedare ſubito agitationem humorum, tranquillare ſpirituum animalium iactationem, purgare phantaſiam, mentem illuſtrare, animumque ad percipienda diuina ſomnia idoneè comparare.

QVAESTIO IX.

AN IN SOMNO, LIBER VSVS RAtionis, & voluntatis eſſe queat.

Sæpè in ſomnio liber eſt rationis vſus.

SAEPENVMERO in ſomnijs, præſertim quæ doctis, prudentibus, & ſanctis viris contingunt, animus hominis, quod pertinet ad vſum rationis, & agitationem mentis, ſolutus, expeditus, ac liber eſt. Etenim nonnunquam ratio dormientis planè cognoſcit res ſimplices, eaſque vel componit inuicem, vel diſiungit, ratiocinatur, iudicat, miratur, noua quædã inuenit: quin etiã ad ſe ipſe animus conuertitur, & ad ſuas actiones conſiderandas, & diiudicandas aciem ſuam, vimque reflectit, cunctatur, hæret, dubitat, ſecum ipſe diſceptat, an tunc homo dormiat, nec ne. Hæc autem liberum eſſe tunc rationis vſum, manifeſtè demonſtrant. Non propterea tamen exiſtimandum eſt, quia in ſomno interdum ſoluta eſt vis rationis, eſſe itidem perfectum liberi arbitrij vſum. Nam ad plenum & perfectum liberi arbitri vſum

Nunquam in ſomno eſt perfectus liberi arbitrij vſus.

opus

opus est perfecta hominis libertate, hoc est, solutione omnium sensuum, & potentiarũ, ita vt sit ipse homo, qui tunc agat, nec aliundè agatur, sitq; dominus, sui atque suarum omnium actionum, & in potestate eius sit tunc hoc, vel illo modo agere, aut etiam nihil agere; id quod in somno nequaquam euenit.

QVAESTIO X.

DE SOMNIO SALOMONIS, IN QVO donum sapientiæ à Deo promissum ei, & tributum est.

CAETERVM nonnihil habet difficultatis, quod legitur in 3. libro Regum, cap. 3. Deum in somno visum esse Salomoni, iussisseque, vt peteretur ab ipso quodcunque omnium maximè optaret; ipsum autem petijsse sapiẽtiam, & prudentiam benè regendi populum, cui præerat, posthabitis omnibus alijs bonis, quæ tamen, principibus huius mũdi, super omnia, concupiscenda, & expetenda videntur: eam porrò petitionem vsque adeo placuisse Deo, vt summam ei se daturum sapientiam, & præterea quæ nõ postulasset bona, cumulatissimè largiturum polliceretur. Ex qua narratione ipsius scripturæ, satis intelligi videtur, Salomonem in illo somnio solutè ac liberè, non tantùm ratione, sed etiam voluntate esse vsum: neque enim illa eius petitio facta in somno, tantopere Deo placere, tantumque sapientiæ munus promereri potuisset, nisi esset ex libera voluntate profecta. Hæc difficultas tribus modis posset discuti, ac dissolui. Nam primò quidem respõderi posset, illam Salomonis in somno *Solutio triplex.*

petitionem, placuisse Deo, non per se, sed propter antegressam eiusdem in vigilia similem quandam petitionem, ex qua scilicet illa in somno extitit. Salomon enim ardentissimè expetierat, & à Deo postulauerat donum sapientię, ac prudentiæ: hanc eius petitionem, Deus illo somnio declarauit fuisse sibi gratissimam, & optatum habituram effectum. Sed hæc fortasse cuipiam videbitur nonnihil dura, & contorta responsio. Quocirca subijciã alterum responsum: posset enim dici, à principio fuisse illud quidem somnium, sed postea Deo mirabiliter operante, conuersum esse in ecstasim seu raptum qualis nempè diuo Paulo, & Prophetis sæpè contigit: in quo animus Salomonis, licet à corporis, & rerum externarum sensu abstractus, & similis dormientium esset, per Dei tamen potentiã factum est, vt solutus, & liber tunc fuerit ad exercendas actiones tum rationis, tum liberi arbitrij, ita vt liberè peteret à Deo Salomon quod vellet, & petendo, quæ grata erant Deo, ea quoque mereretur ab ipso consequi. Sed non placet hoc responsum. Mitto nunc examinare, an in raptu & ecstasi, perfectus liberi arbitrij vsus esse queat: tantũ dico, huic responso minimè suffragari diuinam scripturam, quippe, suprà dicto loco narratura visionem illam Salomonis, præfatur, Deum apparuisse Salomoni per somniũ, & narrata iam visione, subiungit. *Igitur euigilauit Salomõ, & intellexit, quòd esset sõnium.* quo perspicuè significatur, illam visionem nullatenus fuisse raptum, vel ecstasim, sed totam fuisse somnium, diuinum tamen somnium, scilicet à Deo ad erudiendum docendumque Salomonem datum. Atque duas hasce solutiones propositæ quæstiones tradit Diuus Thomas in 1. 2.

quæ

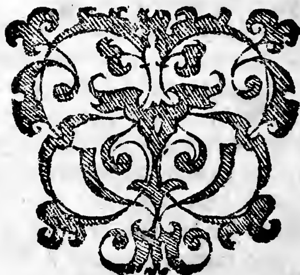
quæstione 113. art. 3. ad 2.

Erit igitur nisi fallor, similius & propius vero tertium responsum, quod etiam Tostado super 3. cap. lib. 3. Regum. in quæst. 12. maximè probatum est. Dicimus, cùm Salomō tunc verissimè dormierit, & illa eius visio fuerit somnium, quemadmodū scriptura testatur, hinc necessariò effici, quicquid ibi factum esse dicitur, non reuera, sed per imaginariam tantum dormientis visionem esse factum. Videbatur igitur tunc sibi Salomon petere sapientiam à Deo, videbatur etiam ei Deus petitionem ipsius approbare, cum reuera tamen nulla fuerit tunc petitio, nullum meritum Salomonis, nullum item responsum, nullumque Dei promissum. Cur igitur, inquies, somnium illud à Deo datum est Salomoni? Videlicet, nisi mea errat cōiectura, tres ob causas. Primò, vt intelligeretur omnium bonorum auctorem, & largitorem esse Deum, & ab eo esse omnia bona expetenda & postulanda. Deinde, vt manifestum fieret, quæ bonorum electio, & petitio, grata esset, & accepta Deo: ea nimirum, qua spiritualia bona corporalibus, cœlestia terrenis, denique ad communem aliorū vtilitatem & salutem pertinentia, inanibus & infructuosis præoptantur, atque præferuntur. Ad extremum, vt exemplo Salomonis appareret & extaret, quanta sit Dei benignitas & munificentia erga seruos suos, quorum optata & postulata non solùm impleat, sed etiam longè superet, & abundanter excedat. Ecce Salomon solam à Deo sapientiam postulauerat, præ hac cæteris bonis, quæ hominibus pretiosissima, & carissima sunt, contemptis: cui tamen Deus, & sapientiā supra ipsius votū, & reliqua bona, præter votū ipsi⁹, largissimè dona-

Cur somnium illud datum fuerit Salomoni.

donauit. Verùm hæc noſtra de ſomnijs diſputatio, hunc habeat terminũ: vereor enim ne ſi longius producta ſit, moleſta & odioſa lectori eſſe incipiat. Quemadmodum enim ſomnus, quoad quietus & placidus eſt, membra dulciſsimè refouet ac recreat, vireſque reficit, ac redintegrat, ſi tamen in eo nimis longa nimiſque ſeria, & grauia contingant ſomnia, corpus pariter atque animum languefacit, & debilitat: ſic omninò cauendum nobis fuit, ne noſtra hæc de ſomnijs diſputatio præter modum longa, gratiam perderet legentium, & quam ex ipſa forraſſe voluptatem ceperant, in faſtidium odiumque conuerteret.

(****)

BENE-

BENEDICTI PERERII LIBER TERTIVS,

qui est

DE DIVINATIONE ASTROLOGICA.

TANTA est Astrologorum (qui vulgo Iudiciarij appellantur) vel impudentia, vel amentia, vt etiam sibi diuinam scripturam suffragari, suæque Astromantiæ fidem & auctoritatem firmare iactent. Etenim verba illa quæ dixit DEVS creans luminaria cœli; *Et sint in signa & tempora, &c.* ad suam referunt diuinationem astrologicam, per quam ipsi profitentur ex obseruatione siderum futura rerũ euenta posse prædici. Quocirca B. Basilius & Ambrosius alijque permulti Patres in explanatione eorum verborum, benè longam & accuratam in refellendis istiusmodi Astrologorum prædictionibus orationem posuerunt. Quorum nos Patrũ exemplis prouocati, & grauissimis DEI sententiis contra Astrologos multifariam in diuina scriptura proditis permoti, quin etiam iustissimo aduersus Astrologos odio, propter fraudulenta & perniciosa eorum figmenta, incensi, librum hunc Genes. 1.

ad

ad confutandas eorum prædictiones à nobis scri ptum, gratum multis atque vtilem fore existima uimus. Scripsit aduersus Astrologos copiosè qui dē & eruditè Ioan. Picus Mirandulanus; sed mul tos ab eius lectione deterret prolixitas operis. Nos, licet in prædiuiti atque vberi versemur argu mento; eò tamen breues erimus, quod non omni quæ disputari possent, sed aptiora duntaxat caus firmioraque tractabimus. Quinque autem erun huius libri & disputationis aduersus Astrologo capita: Primò enim docebimus, sacræ & Ecclesia sticæ doctrinæ diuinationem Astrologicam ess contrariam: Tum ostendemus, Astrologos esse re rum cœlestium imperitos: Deinde, diuinatricem istam artem rectæ rationi ac philosophiæ aduer sari demonstrabimus: Adhæc, probabimus, astr non solùm non esse causas efficientes rerum futu rarum, verùm nec esse certa signa quæ res futura prænotent ac præmonstrent: Ad extremum, cu nonnulla Astrologorum prædicta sint vera, cau sas exponemus.

INDEX DISPVTATIONVM QVA SINGVLIS IN PRAEDICTIS capitibus explicantur.

CAPVT PRIMVM.

5. *Qua*

CAPVT. II.

CAPVT III.

24. *Vtrum*

CAPVT IV.

CAPVT V.

40. Multo

40. *Multos diuinare futura; magis ex prudentia & vsu rerum humanarum, quàm ex arte astrologica.*

41. *Nimiam credulitatem ac leuitatem consulentium Astrologos, interdum conducere vt eorum prædicta vera cadant.*

DIVINATIONEM ASTROLOGICAM diuinæ Scripturæ, disciplinæ Ecclesiasticæ, ac doctrinæ Theologicæ esse contrariam.

CAPVT PRIMVM.

§. 1 *Sententijs diuinæ Scripturæ; antiquis item Ecclesiæ institutis & exemplis; rationibus etiã Theologicis refelluntur Astrologi.*

CLAMAT multis in locis diuina Scriptura certam futurarum rerum præscientiam & prædictionẽ, non esse hominum sed ne dæmonum quidem, verùm vnius DEI propriam. Quapropter apud Isaiam cap. 41. ita scriptum est. *Annunciate quæ ventura sunt in futurum, & sciemus quia dij estis vos*: & cap. 44. *Ego sum Dominus irrita faciens signa diuinorum, & hariolos in furorem vertens, conuertens sapientes retrorsum, & scientiam eorum stultam faciens*: cap. autem 47. deridens Deus Babylonios & Chaldæos syderalibus suis obseruationibus præfidentes. *Sta*, inquit, *cum incantatoribus tuis, & cum multi-*

tudine maleficiorum tuorum, in quibus laborasti ab adolescentia tua, si fortè quid prosit tibi, aut si possis fieri fortior. Defecisti multitudine consiliorum tuorum: stent & saluent te Augures cœli, qui contemplabantur sydera, & supputabant menses, vt ex eis annuntiarent ventura tibi. Et paulò ante dixerat: *Sapientia tua & scientia tua, hæc decepit te.* Hieremias quoque. 10. monet Iudæos vt Astrologicas obseruationes pro nihilo ducant, nihil enim sibi à stellis vel sperandum vel timendum esse. sic autem ait: *Iuxta vias gentiũ nolite discere; & à signis cœli nolite metuere quæ timent gentes: quia leges populorum vanæ sunt.* Salomon autem Ecclesiast. cap. 10. scientiam futurarum rerum denegat homini, *Ignorat homo*, ait ipse, *quid ante se fuerit: & quid post se futurum sit quis poterit iudicare?* idem cap. 8. eiusdem lib. *Homo*, inquit, *ignorat præterita, & futura nullo scire potest nuncio.* Liquet igitur diuinationem astrologicam in sacris literis contemni, derideri, ac reprobari.

Decreta Ecclesiæ contra Astrologos Iudiciarios.

Cum doctrina sacrarum literarum, etiam iudicium Ecclesiæ, vt par erat, mirè congruit. Semper enim Ecclesia inde vsq; à primordijs suis, Iudiciarios Astrologos odit, fugit, damnauit. Extant aduersus ipsos plurima & seuerissima decreta Ecclesiæ, quæ legere licet in secunda parte Decretorum cap. 26. per primas quinq; quæstiones, & in Concilio Bracarensi I. cap. 9. & 10. & in Toletano I. in assertione Fidei contra Priscillianistas. Fertur Alexander Papa huius nominis III. quendã presbyterum qui semel duntaxat consuluerat Astrologũ de quodã furto in Ecclesia sua facto, in vnum annum priuasse altaris ministerio. Crebras itẽ reperimus

Alexander Papa.

rimus in scriptis sanctorum Patrũ aduersus Astrologos, quos illi nunc Chaldæos vel Genethliacos, aliâs Mathematicos aut Planetarios appellãt, disputationes, ex quibus apparet quã fuerit maiorib⁹ nostris genus hoc hominũ exosum & abominatũ. Multa contra illos disputat Basilius hom.6. in Genesim, Chrysostomus & Gregori⁹ Magnus in cap. 2. Matth. sed præter cæteros August. lib. 2. super Genesim ad literam cap. 17. lib. etiã 2. de doctrina Christiana cap. 21. & aliquot proximè sequentib⁹ capitib⁹; subtiliter tamẽ & copiosè primis aliquot capitibus lib. 5. de ciuitate Dei. Eodẽ pertinet quæ cõtra Mathematicos in lib. 14. cap. 4. & in lib. 6. ca. 9. de Præparatione Euan. argumentatur Eusebius. *Basilius Chrysost. Gregor. homil. 10. super Euang. Augustin. Euseb. Cæs.*

Ridiculus fuit, vel potius amens Iulianus Apostata, qui in libris quos aduersus Christianos effutiuit, probare voluit, ex his quæ scripta sũt in cap. 15 Genes. Abraamũ & Astrologiam & aruspicinam coluisse. Astrologiã quidem eius, significari putat illis verbis: *Eduxit Deus Abraam foras, & ait illi, Suspice cœlum & numera stellas si potes: Sic erit semẽ tuum.* Aruspicinæ verò scientiam eius, illis etiam verbis denotari ait, *Sume mihi vaccam triennẽ, & capram trimam, & arietem annorum trium, turturem quoque & columbam. Qui tollens vniuersa hæc, diuisit ea per medium, & vtrasque partes contra se vtrinsecus posuit: aues autẽ nõ diuisit. Descẽderuntq; volucres super cadauera, & abigebat eas Abraam.* Deinde, subijcitur prædictio peregrinationis & seruitutis posterorum eius per quadringentos annos. Sed hunc Iuliani errorem vel potius furorem, egregiè cõfutat Cyrillus extremo lib. 10. eius operis quod aduersus Iulianũ edidit. Alij fidẽ huic *Iuliani Apostatæ calumnia. Iuliani Apostatæ calumnia à Cirillo repulsa.*

Matth. 2. Chryſ. hom. 6. in Matth. Greg. hom. 10. in Euang.

vaniſsimæ, aſtrologiæ aſſerere & aſtruere conantur ex illa ſtella quæ nato Chriſto aparuit, cuius aſpectu excitati tres illi Magi, ductuque ad adorandum Chriſtum venerant. Sed iſtos manifeſtis argumentis Chryſoſtomus & Gregorius in homilijs ſuper illud Euangelium ſcriptis, redarguunt & conuincunt.

Argumentis ex ſacra Theologia ductis, aſtrologica diuinatio refellitur.

Cæterùm, errorem Aſtrologorum etiam rationibus ex doctrina Theologica contextis refutare poſſumus. Principiò, *Nemo* vt ait Paulus 1. Corinth. 2. *nouit quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis;* ſed homo neſcit quid ipſemet poſt multos annos aut etiam dies acturus ſit: nam vt inquit Scriptura, Prouerb. cap. 27. *Ne glorieris in craſtinum, ignorans quid ſuperuentura pariat dies: &, Non eſt via hominis in manu eius: homo enim proponit, Deus autem diſponit* Eſt namque non modò quorumlibet hominum, ſed etiam Regum cor in manu Dei, & flectit illud quocumque vult. Si igitur ipſemet homo neſcit quid futuro tempore facturus ſit, quanto minus id ſcire poteſt Aſtrologus? Deinde, ne ipſe quidem diabolus certò poteſt noſſe res futuras: ſi enim futura omnia dæmon ſciret, nunquã profectò impuliſſet Iudæos ad crucifigendũ & occidendum Chriſtum Dominum quippe præuidiſſet per crucem & mortem Chriſti, imperiũ quod tamdiu habuerat in homines, fore labefactandum & funditus euertendum. nec ſanè dæmon tentaret & infeſtaret ſeruos Dei à quibus in tẽtatione vincitur, ne videlicet propter victoriam tentationis creſcente Sanctorum gloria, magis ipſe, quæ eius eſt ſuperbia & inuidia, torqueretur.

§. 2. Do

§. 2. *De vanitate oraculorum Apollinis.*

HOC etiam patet argumento oraculorum, quæ olim reddebant dæmones, cuiusmodi erant responsa & oracula Apollinis delphici quondã apud Græcos noblissima & clarissima; quæ ad diuinationem astrologicam pertinuisse, locuples auctor & testis est Porphyrius in libro de Oraculis (refert autem hoc Eusebius libro 6. de Præparatione Euangelica, cap. 1.) vbi tradit, quæcunque dij ceu fatis definita prædicunt, ea ipsos stellarum motu ita esse futura significare; id quod maximè Apollo multis responsis aperuit. In hisce autem oraculis & diuinationibus sæpè mentitum esse Apollinem, idem auctor est Porphyrius; exquisitam enim futurorum cognitionem ait non hominibus modò, sed multis etiam deorum in cõprehensibilem esse. vnde interrogati mentiuntur nonnunquam, sed non sponte: solent enim præmonere, se tunc vera respondere non posse, homines tamen ex amentia perseuerant vrgere & cogere eos vt respondeant. Apollo igitur delphicus, cum eiusmodi esset cœli & continentis affectio vt verum præuidere non posset, retine, dicebat per Vatẽ, vim istam, & potentia verba hæc ne proferas; falsa enim dicam, si coges. Et in alio responso, Nihil hodie, inquit Apollo, stellarum mihi via dicendum præstat. Deinde, concludens Porphyrius ait, Manifestum iam fecimus vnde falsitas ad deorũ oracula subrepat. Hæc ex libro Porphyrij de Oraculis, in lib. sexto de Præparatione Euangelica, cap. 4. Eusebius cõmemorat. Fuit etiam olim quidã Oenomaus, vir apud Græcos tam philosophia quã eloquentia nobilis, qui responsis delphici Apollinis sæpè delusus atque deceptus, diligẽter & curiosè collegit quam-

Porphyrius.

Oenomaus vehemens & disertus oraculorum Apollinis confutator.

quamplurima eius oracula, eaque vt vana, futilia & falsa confutauit, vt refert Eusebius libro 5. de Præparatione Euangelica, cap. 10.

§. 3. Cur dæmones prædicendo futura sæpè fallant.

QVATVOR porrò ob causas vsu venit in prænuntiando futura falli dæmonem. Primò, quia nimis asseueranter affirmat quæ pendent ex libero arbitrio hominis, quod cum sit admodum mutabile & ad omnia flexibile & planè liberum, nõnunquam extraordinaria quadam ratione operatur. Deinde, quod nos sæpè diuinitus incitati & adiuti Dei gratia, contra facimus quàm antea facere cogitabamus, & quàm nostro ingenio nostroque arbitratu facturi eramus. Fit etiam interdum, vt quod dæmon agere constituerat & prædixerat, prohibente impedienteque Deo, non possit exequi. Denique, multa DEVS solet aliquando præter communem ordinem naturæ, præterque generalem suam & ordinariam prouidentiam agere. Atque his rebus crebrò dæmon in errorem inducitur. Quis ergo credet, Astrologos prædicendis futuris rebus veraces esse, cum in eo vel dæmones falli sæpè contingat? Sed quid ego de dæmonibus loquor? Theologi docẽt ne ipsos quidem spiritus cælestes ac beatas mentes quę liquidò cernunt & clarissimè vident Deũ, tenentque perfectissimam cognitionem cęlorum cunctarumq; rerum naturalium, certò scire futura quæ nimirũ pendent ex libro arbitrio; nisi earum rerum DEVS singularem ipsis notitiã impertiat. Cuius autem amentiæ est, Astrologis tribuere quod nec Angelis nec beatis mẽtibus concessũ est.

§. 4. Vo-

§. 4. *Non posse veritatem Christianæ religionis cohærere cum veritate astrologiæ Iudiciariæ.*

SED illa in primis fortis est argumentatio. Si Christiana religio & disciplina vera est, vt est profectò verissima, non potest esse vera, nec Christianis probari potest illa opinio Astrologorum, vt quam illa vanitatis, falsitatis & impietatis persæpè damnauit: sin autem falsa est doctrina Christiana, cum ipsa totum ferè orbem complexa sit, omnesque propemodum gentes suo imperio subiecerit, & plus mille quingentos annos vigeat & regnet in mundo, si omnia quæ apud homines fiunt ex cœlo proueniunt ac pendent, necesse est tantam hominum ad fidem Christi accipiendam tuendamq; propensionem tantumq; studium, ex insigni aliqua & præpotēti cōstellatione prouenire: quare cœlum inclinaret & induceret homines ad malum. Si enim fides Christi esset falsa, magis profectò esset falsa & detestabilis quàm alia quælibet secta: ea namque docet de Deo & rebus diuinis, quæ si falsa sunt, nefariam sanè superstitionem & execrandam impietatem contineant necesse est. At verò, cum vita quæ ad normam fidei Christianæ agitur, sit optima & inculpata, nec laude tantùm sed summa etiā admiratione dignissima, hinc necessariò efficeretur, ab eadem constellatione proficisci bonum & malum: malum quidem, propter falsitatem doctrinæ Christianæ; bonum autē propter vitæ quæ ad eius doctrinæ regulam informatur & dirigitur, probitatem atque præstantiam.

Egregia ratio aduersus Astromantiam.

Ad hæc, maxima probatio & confirmatio fidei nostræ & clarissimum diuinæ prouidentiæ argumen-

Præclara argumentatio.

mentum illud est, quæcumque circa Christũ Dominum & eius Ecclesiam euenerunt, ea multis antè sæculis fuisse per Prophetas, ad vnũ omnia propriè, distinctè, explicateque prædicta: si autem eiusmodi prędictio per Astrologiam fieri posset, rueret funditus & ad nihilum recideret firmissimũ nostræ religionis fundamentum. Ne multa, istiusmodi Astrologorum doctrina veram Philosophiam moralem, nedum sacram Scripturã & Theologiam, quantum in ipsa est, planè peruertit. qui enim certum habet omnia pendere è cœlo, ob idque cuncta hominum opera facta, casus & euenta ex cœli obseruatione præsentiri & prædici posse, huic quoque necessariò persuasum esse debet, materialẽ & mortalẽ esse animũ nostrũ, nullumq; esse liberum arbitrium, nec talẽ esse prouidentiã Dei, qualem Fides nostra prædicat; mysteria itẽ Christianæ religionis pendere è cœlo, cunctaque miracula tam in veteri quàm in nouo Testamento edita, licet dicantur, vt re vera sunt, supernaturalia, ad cœlestes nihilominus causas & virtutes reuocari. Huic quoque opinationi consequens est, neglectio & prætermissio bonorum operum, licentia omnium cupiditatum, quorumlibet flagitiorum excusatio, denique inutilitas atque crudelitas humanarum pariter atque diuinarum legum.

Caietani breuis sed vera & memorabilis aduersus prædictiones astrologorum sententia.

Caietanus in Summula vbi agit de astrorũ obseruatione, simillima docens eorũ quæ diximus verè magis & doctè quàm eleganter & ornatè ita scribit, Astrorum obseruatio circa natiuitates hominum & occurrentia humana, tripliciter peccato subijci potest. Primo, si ea quæ fidei Christianæ mysteria sunt, tanquam subsint cœlestibus causis, habeantur: secundo, si futura contingentia quæ-

rantu[r]

rantur vel habeantur vt certa ex calestibus caussis: tertio, si electiones suas quis subijciat cœlestibus causis tanquam legi illarum, ita vt vitam & actiones suas regulet secundum cœlos. Et quodlibet horum trium est ex suo genere peccatum mortale: quia primum est contra spiritualitatem Christianæ religionis, quæ super cœlos est, immutare potens etiam ipsos cœlorum cursus iuxta id quod scriptum est in Psal. 148. Confessio eius super cœlum & terram: & hoc experientia testata est. Secundum verò, est contrà veritatem doctrinæ Christianæ & liberi arbitrij, quo domini sumus nostrorum operum. Tertium est contra dignitatē gratiæ, legis diuinæ, ac humanæ mentis qua super omnia corporalia sumus constituti. Et sicut erraremus subijciendo nos passionibus iræ, odij, spei, timoris; ita quod haberemus impetus passionum pro lege: ita vilificamus nos, si inclinationes cœlorum pro lege habeamus: corpora enim sunt, & per modum passionum inclinant nos. Hæc Caietanus.

In Actis autem Apostolorum cap. 19. refert Lucas, multos de his qui Ephesi concionibus & sermonibus B. Pauli. conuersi erant ad Christum, & curiosa prius fuerant sectati, attulisse libros suos, & coram omnibus combussisse: fuisse autem eos libros de rebus ad iudicariam Astrologiam pertinentibus, grauis auctor in Commentarijs super Psalmos dixit Augustinus; qui etiam Mathematicum quendam, hoc est, istam Astrologiam professum, postea pœnitentem professionis suæ, cupiētemque reconciliari Ecclesiæ, nisi publica & solenni pœnitentia præmissa, non recepit. verùm sententia Augustini, quod ea maximè attingit id

quod nunc agitur, totidem verbis hic aſcribam. Poſt enarrationem igitur 61. Pſalmi, cum Mathematicus ille veniam publicè petens coram ſiſteretur, hæc dixit Auguſtinus: Iſte ex Chriſtiano & fideli pœnitens redit, & territus poteſtate Domini conuertitur ad miſericordiam Domini: ſeductus enim ab inimico cum eſſet fidelis diu Mathematicus fuit, ſeductus ſeducens, deceptus decipiens, illexit, fefellit, multa mendacia locutus eſt contra Deum qui dedit hominibus poteſtatem faciendi quod bonum eſt, & non faciendi quod malum eſt. Iſte dicebat quod adulterium non faciebat voluntas propria, ſed Venus; & homicidium non faciebat voluntas propria, ſed Mars: & iuſtum non faciebat Deus, ſed Iupiter: & alia multa ſacrilega non parua. Quàm multis eum putatis Chriſtianis nummos abſtuliſſe? Quàm multi ab illo emerunt mendacium? quibus dicebamus, Filij hominũ vſquequo graui corde, vt quid diligitis vanitatem & quæritis mendacium? Modo ſicut de illo credendum eſt, horruit mendacium & multorum hominum interitum: ſe aliquãdo à diabolo ſenſit illectum, conuertitur ad Deum pœnitens. Noſtis in Actibus Apoſtolorum eſſe ſcriptum, cap. 19. quia multi perditi, id eſt, talium artiũ homines & doctrinarum nefariarum ſectatores, omnes codices ſuos ad Apoſtolos attulerunt, & incenſi ſunt libri tam multi, vt pertineret ad ſcriptorem æſtimationem eorum facere, & ſummam pretij conſcribere. Hoc vtique propter gloriã Dei, ne tales etiam perditi deſperarentur ab illo qui noui: quærere quod perierat. Perierat ergo iſte, nunc quæſitus, inuentus, adductus eſt: portat ſecum codices incendendos, per quos fuerat incendendus, vt illis in ignem

Notabilis oratio quam habuit Auguſtinus in reconciliatione cuiuſdam Mathematici cum Eccleſia.

Pſal. 4.

ignem missis, ipse in refrigerium transiret. Ante Pascha enim cœpit petere de Ecclesia Christi medicinam, sed quia talis est ars in qua exercitatus erat, quæ suspecta esset de mendacio atque fallacia, dilatus est ne tentaret, & aliquando tamen admissus est ne periculosius tentaretur. Hactenus Augustinus.

§. 5. *Quàm seuerè olim Ecclesia in istiusmodi Astrologos animaduerterit.*

CERTE in primitiua Ecclesia istiusmodi astrologica non secus quàm ars magica, reprobata, vetita & damnata erat. Narrat Epiphanius in libro de mensuris & ponderibus, Aquilam Ponticum Scripturæ interpretē ob eam maximè causam fuisse à Patribus ex Ecclesia pulsum, quod natiuitatē obseruationibus cęterisq; diuinationibus astrologicis studiose vacaret. Non est pro derelicto habendum, cum sit admodum memorabile, quod Originem in Commentarijs super Genesim de ista astrologia prodidisse, libro 6. de Præparatione Euangelica, cap. 9. tradit Eusebius. sic enim scripsisse illum ait: Non solum Gentiles stellarum cōiunctione atque aspectu quæ in terris sunt, necessariò accidere credunt, quam vim Fatum appellant, verumetiam multi ex fidelibus conturbātur, impossibile aliter fieri credentes quàm stellarum cursus effecerit. vnde sequitur nullā in nobis esse libertatem, nullam operationem nostram laudari aut vituperari iure posse; ita prædictum à Scripturis Dei iudicium quo alij ad æterna supplicia, alij ad æternam beatitudinem prædestinantur, falso fore prædicaretur. Quid plura? ipsa quoque fides & Saluatoris nostri aduētus, & omnis Prophetarū labor,

B. Epiphanius.

Origenes egregia contra Astaologos disputatio.

labor, ac Apostolorum in constituendis Ecclesijs prædicatio, inania erunt: nisi forte Christum quoque quis audeat dicere, cœlestium corporum vi coactum fecisse quæ fecit, passumq; fuisse quæ passus est, nec eius deitatis potentia sed stellarum virtute cuncta euenisse: his impijs verbis etiam illud conficitur, vt fideles Fato ducti in Christum credant: denique, vt vel nullum sit boni & mali discrimen, vel etiam malorum auctot sit Deus: mullusque hominũ propter bene vel malè facta præmio aut pœna dignus censeri debeat, nec orationibus, votis, & Dei obsecrationibus locus aliquis relinquatur. Sic Origenes.

Animaduersio in Petrum de Aliaco.

Eat igitur nunc Petrus de Aliaco, & istam Astrologiam amplexetur, exosculetur, præfracteque defendat, atque obnixè conetur eam cum philosophia, quin etiam (si Deo placet) cum Theologia consociare atque coniugare; scilicet falsitatẽ cum veritate, tenebras cum luce, dæmonem cum Deo. qui nec veritus est scripto prodere, diluuiũ Noëticum, & ortum Christi Domini, aliaq; summa prodigia & miracula, etiam syderalis scientiæ peritia ex astrorum obseruatione prænosci ac prędici potuisse.

§. 6. De multis perspicuè falsis & impijs Astrologorum sententijs.

SED quo manifestius appareat quàm sit impia & execranda istorum doctrina, ponam hic paucas quasdam eorum sententias & decreta, è quibus iudicium fiet de illius artis impietate. Quidam istorum, ex Marte in nona cœli regione feliciter cõstituto, tantum præstari nobis contendunt, vt ab obsessis corporibus sola præsentia dæmones expella-

pellamus. Alij iactant se hac arte, de eius qui nascitur conscientiæ arcanis & secretis sine errore iudicaturos. Vulgatum quoque apud illos est, duos esse planetas auctores felicitatis humanæ, Venerem quidem præsentis, Iouem autem post hanc vitā futurę. Maternus porrò eiusmodi figmentorū & mendaciorum studiosissimus & curiosissimus, cum multa memoret quæ à Saturno constituto in Leone accidunt hominibus, subdit, eiusmodi homines longęuos fore, & post mortem animas eorum in cœlū dijs applicatas euolaturas. Saturnus enim, inquit, in Leone positus, animas eorum qui sic se habuerint in terra iñumeris angustijs liberatas, ad cœlum & originis suæ primordia reducet. Denique Albumazar scribit, qui Luna Ioui coniuncta in capite Draconis, Deo supplicauerit, eum quicquid petierit à Deo, certissimè impetraturum id quod Petrus Apponensis expertum se esse confirmat. nā cum vigente illa coniunctione, scientiā rerū à Deo postulasset, ait se post eam diem, magnam sibi factā esse scientiæ accessionem, sensisse. Hæc autem & alia eorum similia, quàm sunt nefaria, detestanda, & Christianæ religioni exitialia? quantumq; valeant ad eleuandam, vel potius delendam fidem eorum quæ diuina Scriptura docet immediatè, supernaturaliter, ac miraculose fieri à Deo, nemo est tam hebes ingenio & tardus intelligentia, vt non clarissimè intelligat. Si quis autē hæc plenius atque subtilius scire auet, legat quæ in hanc sententiā cum alibi, tum lib. 2 cap. 5 & lib. 5. cap. 11. & inde vsque ad finem eius libri, Picus Mirandulanus diligenter & copiose tractat.

Maternus. *Albumazar.* *Petrus Apponensis.*

ASTROLOGIAM IVDICIARIAM A Philoſophia redargui & conuinci, primò quidem ea ratione, quod iſtiuſmodi Aſtrologi cœleſtium rerum ſint imperitiſsimi.

CAPVT. II.

Multiplex & præualida cõtra Aſtrologos ex Philoſophia argumentatio.

DIVINATIONEM Aſtrologicam futilem eſſe nulloq; nixam fundamento, Philoſophus quidem ad hunc modum argumentabitur, Aſtrologi nec certò ſciunt omnes aſtrorum vires, defluxus, & effectus; nec ſi eas res ſcirent, ſatis id foret ad certam rerum futurarum præſenſionem; ergo prædictiones aſtrologicas inanes & fallaces eſſe neceſſe eſt. Duo in hac argumentatione ſunt poſita, explicatius à nobis tractanda & confirmanda; alterum eſt, imperitos eſſe Aſtrologos rerum cœleſtium; alterum verò eſt, vt eſſent illi peritiſsimi earum rerum, non propterea tamen poſſe eos futura omnia prænoſſe. de priori autem dicamus prius.

§. 7. Aſtrologos Iudiciarios eſſe rerum cœleſtium imperitos.

ESSE igitur Iudicarios Aſtrologos ſyderalis doctrinæ ignaros, patet ex his quæ ſubijciã. Principiò, valde arduum & operoſum eſt, etiam quæ de cœlo videntur minus difficilia magiſq; nobis obuia, perfectè cognoſcere: veluti quæ ſit cœli natura, magnitudo, numerus orbium, & inter eos ordo & differentia dignitatis, varietas motuum, denique aſtrorum numerus, eorumque inter ſe in magnitudine, luce, poteſtate & effectu comparatio.

tio. atque huius difficultatis facit clarissimum indicium tanta opinionum varietas, quantam esse his de rebus inter maximos Philosophos cernimus. Aristoteles certè Philosophorum omnium facilè princeps, ingenuè fatetur se multarũ rerum cœlestium non exquisitam scientiam, sed opinabilem & coniecturalem tantùm notitiam tenere: Et quia manifestis certisque rationibus destituatur, cogi se non raro probabilibus duntaxat argumentis & coniecturis vti. Videre hæc licet apud ipsum Aristotelem in secundo lib. de Cœlo textu 17. 34. 60. & 61. hoc si est. quis credet, Astrologis, quos solis luce clarius est nulla re comparandos esse maximis illis philosophis, quod est in cœlo abstrusimum, & iudicio summorũ Philosophorum mortalibus incomprehensibile, veritatem dico rerum omnium futurarum, esse liquidò cognitam explorateque perceptam? Deinde, rogemus istos Astrologos vt faciliores quasdam quæstiones de cœlo nobis enodent: percunctemur ex ipsis, an cœlum sit natura quædam simplex, an composita ex materia & forma; vtrum talis sit materia cœli qualis est rerum omnium sublunarium, an omninò diuersa; sitnè cœlum animatũ an inanimum; num sua vi & à se moueatur an extrinsecus ab Angelo; vnde potissimum in cœlis æstimari & iudicari debeat dignitatis eorum præstantia; quid causæ sit cur non omnes orbes vno motu circumagantur, sed alij vno tantùm, alij pluribus, alij verò paucioribus: aperiant nobis quam habeant propriam vim & potentiam singulæ stellæ in elementa, metalla, stirpes, atque animantes, hæc, inquam, & alia horum similia sciscitemur ex istis Astrologis, profectò reperiemus ipsos doctrinæ

Aristoteles.

harum

harum rerum planè rudes & prorsus expertes.
Quî fit igitur credibile, planiora hæc & apertiora
ignorantibus, mortalium intelligentiæ remotissi-
ma & occultissima, esse comperta & explorata?
Postea, doceant nos isti defluxus & effectus qui
nunc ex varijs astris dimanant ad diuersas & dis-
sitas mundi regiones, sic enim fortasse credemus
illis futuros syderũ effectus prænũtiantibus. quis
enim nescit procliuius & propensius esse præsen-
tia nosse quàm futura, præsertim mutabilia & quę
variè possunt contingere, ob idque incerta? Ex-
ponant item nobis occultas proprietates & vires
quas habent res sublunares, quas miramur magis
quàm intelligimus in multis lapidibus, herbis &
animalibus; hæc enim cum proxima sit atque no-
bis coniuncta & cunctis penè sensibus nostris su-
biecta, & quæ quotidianis experimentis peruesti-
gari & explorari possunt; planiorem intelligen-
tiam & faciliorem habent explicatum: cognitio
verò rerum cælestium maximi laboris & difficul-
tatis est, cum tam longè distet à nobis cœlum, nec
alio quàm vnico oculorum sensu mortalibus pa-
teat: quem tamen sæpè falli contingit propter tã-
tam interualli longinquitatem, vel summam ver-
tiginis cœli velocitatem, vel prauam affectionem
medij aut visus, vel propter vitium astrolabij, ta-
bularum & instrumentorum astronomicorum.
Atque hoc etiam apud sacras literas in cap. 9. lib.
Sapientiæ testatum legimus: *Corpus* inquit, *quod
corrumpitur aggrauat animam, & terrena inhabi-
tatio deprimit sensum multa cogitantem. Et difficile
æstimamus quæ in terra sunt, & quæ in prospectu sunt
inuenimus cum labore. quæ autẽ in cœlis sunt quis in-
uesti-*

uestibabit? Sensum autem tuum quis sciet, nisi tu de-deris sapientiam, & miseris Spiritum sanctum tuum de altissimis? Extremum autem huius sententiæ, omninò redarguit Astrologos, qui humana omnia euenta quorum multa ex secretissimo DEI consilio & voluntate pendent; diuinare se posse profitentur.

§. 8. *Aduersus fictitiam antiquitatem obseruationum quam iactant Astrologi.*

PRAETEREA, iactant Astrologi, habere se innumerabilium annorum obseruationes rerum euentis comprobatas, è quibus ars ipsorum collecta & confecta sit: nam cum in omni præteriti tēporis spatio, penè innumerabiles res eodem modo euenirent, iisdem signis antegressis; ars est effecta eadem sæpè animaduertendo atque notando; quare Chaldæos ferunt quadringenta septuaginta millia annorum, monumentis huiusmodi obseruationum astrologicarum comprehensa habuisse. Verùm, hoc quàm sit commentitium & improbabile, vel ex eo liquet quod Astrologi non potuerunt eiusmodi obseruationes & experientias, non dico millies vt ipsi iactitant, sed ne ter quidem bisúe colligere & comparare potuerunt. nam cœli facies, & omnium signorum cœlestium positura quæ semel fuit, eadem omninò vel nunquā, vel non nisi post immensa annorum spatia redire potest: quippe octauus orbis in quo sunt inerrantes stellæ, non ante sex & triginta annorum millia circuitum suum absoluit. quin doctissimi quidam Mathematici, optimis rationibus probarunt, motus coeli esse inter se incommensurabiles, ob idq; eandem coeli faciem, eundemque stellarum posi-

tum sæpius euenire non posse.

Phauorinus contra Astrologos.

Hanc rationem Phauorinus philosophus apu Gellium lib. 14. cap. 1. paulò enucleatius, cert luculẽtius & elegãtius tractat his verbis, Si Chal dæorum isto modo cœpta fieri obseruatio est, v animaduerteretur quo habitu, qua forma, quaqu positura stellarum aliquis nasceretur: tum dein ceps ab ineunte vita, fortuna eius & mores & in genium & circumstantia rerum negotiorumque & ad postremum finis etiam vitæ spectaretur; ea que omnia, vt vsu venerant, literis mandarentu ac postea longis temporibus, cum ipsæ illę eoden in loco eodemque habitu forent, eadem cæteri quoque euentura existimarentur qui eodem ill tempore nati fuissent: Si isto, inquit, modo ob seruari cœptum est, ex eaque obseruatione com posita quædam disciplina est, nullò id pacto po test procedere. dicant enim quot tandem annis vel potius quot sæculis orbis hic obseruationi perfici quiuerit. Constare quippe inter Astrologo dicebat, stellas istas quas erraticas dicerent, qu esse omnium rerum fatales dicerentur, infinit propè & innumerabili numerò annorum ad eun dem locum, cum eodem habitu simul omnes vnd profectæ sunt, regredi; vt neque vllus obserua tionis tenor, neque memoria vlla, neque effigie literarum tanto æuo potuerint edurare. sic Pha uorinus. Adhæc, licet Astrologi cognoscere pot sent singulares vires & defluxus cuiuslibet astri separatim tamen, quam vim habeant sydera, cun defluxus diuersorum astrorum vnà coëunt & per miscẽtur, vel in cęlo vel in aëre vel in in terra ve etiam cum causis sublunaribus earumque actioni nibus; ab ipsis nequaquam sciri potest. Audiat le

cto

ctor Origenem, cuius ex Commentarijs super Genesim, hanc Eusebius extremo lib. 6. de Præparatione Euangelica citat sententiam: Quæ autem, inquit, commistione, compositione, ac temperie diuersorum aspectuũ fieri asserunt, profecto concedent nullo modo sciri posse. Quomodo enim quantum diminuatur de læsione maligni aspectus propter aspectum benigni syderis percipies? & vtrum auferat malignus quod à benigno conceditur, quoniam locum eius aspexerit; aut mutet, aut imminuat, aut mistura quædam inde fiat, quis percipiet? quæ omnia si quis altius inspiciat, facilè credat nõ posse ista humano ingenio penitus percipi. Vnde si quis harum rerum periculum fecerit, videbit in pluribus errare, quàm veritatẽ consequi Genethliacos. Quamobrem Esaias etiam quasi hæc omnibus impossibilia sint ad filiam Chaldæorũ, qui maxime istud profitentur ait, *Adsint & saluam te faciant Astrologi, cæli Augures annuncient tibi quid euenturum sit.* His enim verbis docemur, vel diligentissimos in hac re Chaldæos, non posse prædicere quæ velit vnicuique genti DEVS attribuere. Hactenus Origenes. *Origenes.* *Esaia 47.*

HIS accedit, multas esse stellas quæ vel non clarè cernuntur, vel etiam nullatenus cernuntur: earum verò quæ cernuntur, paucas sibi esse cognitas, permultas verò necdum exploratas fatentur Astrologi: qua ratione igitur ex paucis astris quorum vires norunt tam confidenter prænunciant futura, cum per aliorum syderum quæ nesciunt influxus, notorum sibi syderum effectus, aut impediri aut variari possint? nisi fortè astrorum quæ latent ipsos nullas esse vires nullosq; defluxus, impudenter & absurdè mentiantur. Certè cõstat inter

Astrologos numerari in octauo cœlo millle præterq; viginti duas stellas. quarum cum quælibet maior sit terra, necesse est ingentẽ esse earum vim & potentiam. huiusmodi stellarum, vel nullam vel perexiguam notitiam habent Astrologi, quippe cum ars eorum iudiciaria ferè constet ex planetarum obseruationibus, in quibus tota propemodum versatur & consumitur. Vidit hoc, qua erat perspicacia ingenij Seneca, & in libro 2. Natural. quæstionum, cap. 32. eleganter exposuit, Quid est aliud, inquit, quod errorem incutiat peritis natalium, quàm quod paucis nos syderibus asignant; cum omnia quæ supra nos sunt, partem sibi nostri vendicent? Submissiora forsitan in nos propius vim suam dirigunt, & ea quæ frequentius mota, aliter nos, aliter cætera animalia prospiciunt. cæterũ, & illa quæ aut immota sunt, aut propter velocitatem vniuerso mundo parem, immotis similia, non extra ius dominiumq; nostri sunt. Hæc Seneca.

9. *De noua stella, quæ superioribus annis visa est.*

SVPERIORIBVS annis vidimus stellam nouam ante illud tempus nunquam in cœlo visam, & iudicio Astrologorum in eodem loco, vbi stellæ fixæ lucẽt, positam: hæc cum ad aliquod tempus conspicua fuisset, repentè tota ex aspectu nostro discesit & prorsus euanuit. hanc stellam necesse est vel in cœlo esse generatam & postea corruptam, idemque in alijs sæpius euenire longis tamen temporũ interuallis verisimile est: vel esse supra septem planetas alia sydera errãtia quæ proprios quidem meatus, sed nobis tamen ignotos

tos habeant: vel denique quas nos in octauo orbe stellas inerrantes & infixas putamus, eas quoque proprios circuitus & motus agere. de quo addubitasse olim Hipparchum nobilissimum in astrologia virum, locuples auctor & testis est Plinius in cap. 26. libro 2. Hipparchus, inquit, nunquam satis laudatus nouam stellam & aliam in æuo suo genitam deprehendit: eiusque motu qua die fulsit, ad dubitationem est adductus, anne hoc sæpius fieret, mouerenturque & eæ quas putamus affixas. Quid quod permagni ad artem suam referre censent Astrologi, conuenientiam & discrepantiam quæ est inter duos Zodiacos, alterum octaui alterum noni cœli, exploratam habere? quæ tamen ipsis nota esse non potest: quippe cum nonum cœlum omni stella luceque careat, nec aliud de ipso quàm motus, isque ex motu octaui cœli dephrehédi possit. Latet etiam Astrologos quemadmodum isti duo Zodiaci se habuerint in exordio mundi, quod tempus ab origine mundi ad hanc diem exactum, certo teneri nequeat: nam vt annorum eius temporis ratio aliqua iniri & numerus colligi possit, dierum tamen & horarum non potest: quorum tamen subtilis & certa computatio, isti doctrinæ Astrologicæ opus est.

Hipparchus.

Duplex Zodiacus apud Astrologos.

10. *Quàm difficile sit, aspectum syderum qui in cuiusque hominum ortu viget annotare.*

IAM verò vix potest sine errore vllo notari & cognosci positus astrorum qui est in eo momento quo quisque nascitur. Etenim difficillimum est vel punctum téporis in quo quispiam oritur, vel in eo ipso puncto aspectum syderum omnium qui tunc viget, obseruare: sæpè namque cœli & stel-

larum aspectum, nubila & crassorum vaporum interpositus, vel adimunt nobis, vel interturbant & infuscant; & quod caput est, rapidissima cœli vertigo facit vt constellatio prius transuolet, quàm à nobis propriè annotetur: quippe per singula ferè momenta, alia & alia cęli facies, & identidem diuersa astrorum positura existit. Profitentur isti Astrologi se cuiusuis hominis euenta omnia prænunciare posse, dummodò sibi ortus eius certum tempus pernotescat: at eiusmodi tempus subtiliter & propriè, ita nimirum vt opus esset Astrologo, ferè nescitur. Nam vt dicatur, exempli causa, Petrum esse natum vigesimo ab hinc anno, die Septembris vltimo, hora noctis decima, vel ineunte vel media vel iam exeunte; at momentum illud, vel potius minimum illud tempus quo Petrus aluo matris fusus & in lucem editus est, nec obstetrix, nec parentes seu cognati, subtilissimę annotatum & perspectum habent: qua tamen temporis illius subtilissima obseruatione & cognitione, ad diuinandum eget Astrologus.

B. Basilij argumentatio contra Astrologos.

Non possum facere, vt adscribere hoc loco pręterm ittam verba Basilij quibus ipsa hæc ratio quam nos strictim attigimus, latius ab eo explicatur & acrius vrgetur. Sic enim ille homil. 6. super Genesim scriptũ reliquit, Genethliacę artis inuẽtores cum in tẽporis amplo spatio cõplures figuras suę ipsorum scientiã fugere percepissent, in angustum admodum temporis contraxere mensuras, vt minutissimo quoque & subitaneo articulo, quale est quod Apostolus dicit: *In momento temporis in ictu oculi*, plurimum differentiæ sit inter natiuitatem & natiuitatem. Vt is quidem qui hoc in momento genitus est, futurus sit Rex ciuitatum, po-

1. Corinth. 15.

pulo

pulorumque princeps, locupletissimus, præpotens: Is autem qui natus est tẽporis sequentis momento, pauper quidam sit futurus, aut mendicus circulator, vel præstigiator, ex ostijs ostia permutans quotidiani consequendi causa victus. quãobrem eo orbe qui signifer appellatur duodecim in partes diuiso, cum in triginta dierũ spatio partem Sol eius globi transeat duodecimam quem inerrantem appellant, triginta in portiones singulas illas duodecim partes secuerunt. tum singulis portionibus illis in sexaginta minuta diuisis, minuta hæc singula rursum in alia sexaginta modo simili diuisẽre. Posito igitur enixu eorum qui in lucẽ eduntur, videamus, obsecro, si hanc exactissimam temporis diuisionem Auctores hi sibi valeant conseruare. Nam simul atque editus pusio est, mas an femella sit, obstetrix explorat: tum vagitum expectat infantis, nimirum indiciũ vitæ eius qui natus recens est. Quot hoc tempore vis sexagesima præterijsse minuta? Dicit obstetrix deinde Chaldæo partum qui editus est: quot minutissima momenta vis interea dum obstetrix loquitur prætercurrisse? præsertim si fortè fortuna fuerit non in conclaui mulierum Chaldæus ille præsens, sed in ædium atrio, aut vestibulo, tempus horamque reponens. Et cum eum qui definiturus est diligẽter tempus ac horam, exploratoria nimirum horarum percipere oporteat instrumenta, siue diurna sint siue nocturna: quot minutorum hoc quoque tempore, quæso, præteruolat præteritque examen? Compertam enim eam esse stellam qua tempus horaque sit exploranda, non solum quãta in parte sit duodecima. sed etiã quàm iuxta duodecimæ portionem partis, in quotoque minuto 60.

eorum, in quæ subdiuisa sunt singula sexagesima illa prima, necesse est. Atque hanc tamen adeo tenuem subtilemque temporis inuentionem, quanquam attingere nequeunt, singulis in stellis errātibus faciendam esse necessariò dicunt, vt qualem ad cœlo adfixas stellas ipsæ dispositionem habitudinemúe haberent, qualisque ipsarum esset inter sese figura, cum in lucem ederetur fœtus, compertum sit tandem ac exploratum. Quæ cum ita sint, si fieri non potest vt tempus illud exactissimè quisquam attingat, variationeque vel breuissimi temporis fit vt tota via penitus aberretur; deridendi profectò non mediocriter esse videtur, tam ij, qui studio huius indulserūt artis, quam in ratione rerū nusquam esse constat, quàm illi qui hiantes ab illorum ore pendent intenti: perinde quasi omnia illi scire possint quæ ipsis sunt euentura. Hactenus sunt quæ Basilius eo loco aduersus Astrologos disputat.

ETIAM SI ASTROLOGI SVMMAM rerum cœlestium cognitionem tenerent, non posse tamen eos futura diuinare, probatur octo rationibus.

CAPVT III.

SED concedamus Astrologis quod ipsi falsè & impudenter sibi arrogant, perfectam videlicet astrorum & cœli scientiam: hanc ipsam nunc contendo non posse certam futurarum rerum prænotionem & diuinationem efficere; idq; multis & validis rationibus confirmo.

11 *Octo rationes, quibus probatur ex cognitione astrorum etiam perfecta, non posse diuinari omnia quæ futura sunt.*

PRIMA RATIO. Vera est & trita est in scholis illa Philosophorum sententia, Sicut res se habet ad esse, ita quoque se habet ad cognitionē; hoc est, propter quas causas quæque res fit & est, per eas cognosci debet, si quidem perfectam eius rei scientiam adipisci volumus. ad generationem autem futurorum effectuum particularium, non modo concurrit cœlum sed etiam causa particularis; est enim cœlum causa vniuersalis, quo fit vt eius vis & efficientia sit etiam vniuersalis & indeterminata ad producendum quoslibet effectus particulares: determinatur autē vis cœli per causas particulares. quamobrem verissimum est illud quod dixit Aristoteles, Sol & homo generant hominem. quin effectus particularis, licet quod attinet ad eorum effectionem & conseruationem, maximè pendeant ex causis vniuersalibus; tamen quod pertinet ad propriam cuiusque eorum naturā & ad naturales proprietates, tam specificas quā indiuiduales, magis particularem causam æmulantur atque imitantur. *Prima ratio.*

12. ***Præter causas cœlestes, necessariam esse notitiam causarum particularium ad prænoscendos earum effectus.***

CVM igitur præter causas cœlestes, ad producendos effectus futuros opus sit etiam causa particulari efficiente, & materia idoneè præparata, quorum si desit alterutrum, prorsus nullus futurus est effectus, ex his necessariò concluditur, ad *Sicut ad generationem rerum futurarum non tantum concurrit cœlum*

prænotionem futurorum effectuum, cœlestium causarum notitiam non esse satis. Atque hoc etiam quotidianis & manifestis experimentis constat. cernimus enim agricolas eodem tempore & sub eodem syderum aspectu varia seminum genera in terram iacere, ex quibus tamen diuersa nascuntur: quæ sanè diuersitas nō ad causas cœlestes, sed ad diuersas tantùm species & vires seminum referri potest, Ad hanc eandem sententiam, in libro secundo de Genesi ad literam, cap. 17. ita scribit Augustinus: Cum multa corpora diuersorum generum, vel animantium, vel herbarum & arbustorum, vno simul puncto temporis seminentur, vnoque puncto temporis innumerabiliter multa nascantur, non tantum diuersis sed etiam ijsdem terrarum locis, tantæ sunt varietates in progressibus, in actibus, & passionibus eorum, vt verè isti (sicut dicitur) perdant sidera, si ista considerēt. Quid autem insulsius & hebetius, quàm cum istis rebus conuincuntur, dicere ad solos homines sibi subijciendos fatalem stellarum pertinere rationem? sic Augustinus: cuius extremum dictū paulò vberius tractat apud Gellium libro 14 capite 1. Phauornius: Si vitæ, inquit, mortisque hominum rerumq; humanarū omniū tēpus & ratio, & causa in cœlo & apud stellas foret; quid de muscis aut vermiculis aut echinis, multisque alijs minutissimis terræ marisque animantibus dicerent? an ista quoque ijsdem quibus homines legibus nascerentur, ijsdemque itidem extinguerentur? vt aut ranunculis quoque & culicibus nascēdi Fata sint de cœlestium syderum motibus attributa; aut si id non putarent, nulla ratio videretur cur ea syderū vis in hominibus valeret, si deficeret in cęteris,

13. De simili ortu & dißimilibus euentis Geminorum.

SECVNDA RATIO. Si vera esset istiusmodi Astrologorum doctrina, necesse esset Geminos qui vno tempore cõcepti & nati sunt, simillimos omninò fore: quod falsum esse, satis perspicuum est. nam vt cæteram eorum dissimilitudinem taceam, euenit nonnunquam vt alter sit mas, alter verò femina. Cicero quidem in altero libro de Diuinatione; Proclum & Euristhenem reges Lacedæmoniorum fratresque geminos commemorat, quorum tamen & exitus vitæ dissimlis, & gloria rerum gestarum dispar fuit. Verùm, in sacris literis luculentissimum eius rei habemus exemplum: Iacob enim & Esau eodem concubitu, vt inquit Paulus Rom. 9. sati eodemque tempore nati, dissimillimis tamen ingenijs, studijs, moribus, & euentis fuerunt. Nec verò firmum est illud præsidium in quod refugiunt Astrologi, cum hoc argumento vrgentur; videlicet breuissimam illã moram quæ inter Geminorum ortus intercedit, licet ea nobis perexigua videatur, in cœlo tamen, ob eius vastitatem & rapidissimam conuersionem, esse admodum insignẽ magnamq; facere varationem. Hoc Nigidius Figulus declarabat exẽplo rotæ, quã incitatissimè contortã, cum bis eodẽ loco signare atramẽto vel percutere summa celeritate conatus esset, cessante ipsius rotæ circumactione, reperta sũt duo illa loca ab ipso percussa vel signata, haud paruo inter se interuallo disiũcta. Hoc, inquã, præsidiũ & refugiũ infirmũ est, parũq; tutũ Astrologis. Etenim, licet in ortu Geminorũ aliqua fuerit mora, in eorũ tamẽ conceptu prorsus nulla fuit. Deinde, si tam breui variatur ratio cõstellationis sub qua quisq; nascitur, erit profecto propriũ tempus ortus

Secunda rat.

Similitudo Nigidij Figuli.

ortus cuiuslibet, Astrologis incomprehensibile. Deniq;, valebit hoc loco aduersus Astrologos argumentatio illa beati Gregorij : Si propterea Iacob & Esau non censentur nati sub eadem cõstellatione, quod non simul nati sunt, sed vnus post alterum; ob eandem profecto causam iudicandũ erit, nullum hominum sub eadem constellatione totum nasci. non enim totus simul ex vtero procedit, sed particulatim & mẽbratim : primò enim effert caput, tum collum, deinde pectus, postremò pedes. Iacob enim proximè natus est post Esau manu plantam pedis eius tenens, perinde quasi, sicut inquit Augustinus libro secundo de Genesi ad literam, capite. 17. vnus infans instar duorum vel duplo longior nasceretur.

B. Gregorius homil. 10 super Euangel.

Augustinus.

Verùm, hanc rationem admodum disertè Phauorinus aduersus Chaldæos disputans, exequutus est. Atque id velim etiam, inquit, vt respondeat, si tam paruum atque rapidum est momentũ temporis in quo homo nascens Fatum accipit, vt in eodem illo puncto sub illo circulo cœli, plures simul ad eandem competentiam nasci non queant: & si idcirco Gemini quoque non eadem vitæ sorte sunt, quoniam non eodem temporis puncto editi sunt: peto, inquit, respõdeant, cursum illum temporis transuolantis qui vix cogitatione animi comprehendi potest, quonam pacto aut consulto assequi queant, aut ipsi perspicere & deprehendere; cum in tam præcipiti dierum noctiumque vertigine, minima momenta ingentes facere dicant mutationes? Sic Phauorinus. Ipsum hoc argumẽtum de Geminis diligenter & subtiliter pertractat Augustinus libro 5. de Ciuit. Dei primis aliquot capitibus, atque in 2. libro de Doctrina christiana,

Phauorinus apud Aulum Gell. lib. 14. cap. 1.

Augustinus.

cap.

cap. 22. & verò, maximum facessit negotium Astrologis: si enim tam breui temporis momento mutantur omnia, vt non diuersa modo, sed etiam aduersa plerunque eueniant, quis de nato puero possit quicquam certi prædicere, cum illud temporis punctum quo vel cōceptus vel natus est, ita vti est, nemini possit esse cognitū? Itaque, vt magna in homines vi & potestate pollerent astra, quid ea tamen in singulorum hominum generatione & ortu efficerent, incompertum esset nobis: quippe cum aspectus cœli & positus astrorum qui est tempore quo quisq; nascitur certo deprehendi nequeat: incitatissimus enim cœli & astrorū motus, tarditatem nostræ considerationis & obseruationis præteruolat & anteuertit.

TERTIA RATIO. Missos nunc facio Geminos, quorum interruptus partus aliquam præbuit latebram Astrologis. consideremus in præsentia quamplurimos prorsus eodem tempore, & in eadem regione, eodemque syderum aspectu & positura, ex diuersis tamen parentibus progeneratos: de istis non potest Astrologus ex obseruatione syderum, non eadem euenta prænunciare; cum simul concepti & nati fuerint, & sub eadem constellatione. At longè secus esse, quotidiana demonstrat experientia. quam multi enim toto orbe simul & generantur in vtero, & in lucem edūtur, quorum deinde maxima est ingeniorum, studiorum, morum, religionis, casuum, denique vitæ ac mortis euentorum dissimilitudo? Omnium Romanorum qui Cannési pugna quāplurimi cæsi sunt ab Annibale, idem fuit vitæ exitus & interitus: quis autem existimet, eodé illos omnes stellarum aspectu, posituque fuisse natos? Idem dico Tertia ratio.

de

de tot millibus Turcarũ qui nauali pugna ab hinc octo & decem annos, memorabili ad immortalitatem victoria, à Christiana classe profligati, & internecione deleti sunt: quorum omnium eandem fuisse rationem ortus, eandemque in generatione eorum viguisse cœli constellationem, stultum est dicere. An quo tempore natus est Homerus, Hippocrates, Aristoteles, & Alexander Magnus, non eodem quoque alios complures natos esse putabimus? at quis, illorum similis adhuc extitit? Phauorinus sic argumentationem hanc contexebat, Quàm multi homines vtriusque sexus, omnium ætatum diuersis stellarum motibus in vitam editi, regionibus sub quibus geniti sunt longè distantibus, omnes tamen isti, aut hiantibus terris, aut labentibus tectis, aut oppidorum expugnationibus, aut eadem in naui fluctu obruti, eodemque genere mortis, eodemque ictu temporis intereunt? Quod scilicet nunquã eueniret, si momenta nascendi singulis attributa, suas vnũquodque leges haberent. Quod si quædam in hominũ morte atque vita etiam diuersis temporibus editorum, per stellarum pares quosdam postea conuẽtus, paria nonnulla & consimilia posse dicuntur obtingere; cur non aliquando possint omnia quoque paria vsu venire, vt existant per huiuscemodi stellarum concursiones & similitudines, Socrates simul & Antisthenes, & Platones multi, genere, forma, ingenio, moribus, vita omni & morte pari? quod nequaquam, inquit, prorsus fieri potest. Non igitur hac causa Chaldæi probè vti queunt aduersus hominum impares ortus, interitus pares. Hæc Phauorinus.

Phauorinus apud Aulum Gellium lib. 14. cap. 1.

14. Pel-

14. *Pulcherrima disputatio Bardesanis aduersus Astrologos.*

QVARTA RATIO. Bardesanes Syrus in doctrina rerum cęlestium excellenter versatus, in eo dialogo, quem rogatu amicorum de Fato & aduersus Chaldæos conscripsit, futilissimas esse Astrologorum obseruationes, & rarò non ementientes eorum prædictiones, ad hunc ferè modum (vt memorat Eusebius lib. 6. de Præparatione Euangelica, cap. 8.) demonstrabat: Apud Seras lex est prohibens occidere, fornicari, & adorare simulachra: vnde in illa regione nullum templum cōspicitur, nulla mulier meretrix, nulla adultera, nemo fur, nemo homicida: nec voluntatem alicuius illorum ardentissima stella Martis in medio cœli cōstituta ad cædem hominis coëgit; nec Venus Marti coniuncta vt alienam quispiam solicitaret vxorem potuit efficere. Atqui, singulis etiam apud eos diebus in medium cœli Martem peruenire necesse est, & in tanta regione singulis horis nasci homines non est negandum. Apud Indos autem & Bactros, multa millia hominum sunt qui Brachmanes appellantur: hi tam traditione Patrū quàm legibus nec simulachra colunt, nec animatum aliquid comedunt, vinum aut ceruisiam nunquam bibunt, ab omni demum malignitate absunt, soli DEO attendentes. At verò, cæteri omnes Indi in eadem ipsa regione adulterijs, cæde, temulentia, simulachrorum cultu inuoluuntur; inueniunturque ibi nonnulli, immo verò gens quædam Indorum est in eodē climate habitans, qui homines venantes atq; sacrificantes deuorant: nec vlli planeetarum quos felices ac bonos apellant, à cæde ac scele-

Quarta ratio.

ſceleribus iſtis eos prohibēt: nec maligini, Brachmanas pellere ad malefaciendum potuerunt. Apud Perſas lex erat, filias, ſorores, matres quoque ipſas in matrimonium ducere; nec in Perſide ſolum, verumetiam qnicunque Perſarum ad alia climata orbis è patria exiuerunt, nefanda hæc diligenter matrimonia celebrarunt: quos, aliæ gentes hoc ſcelus abominatæ, Maguſſeos appellant. Suntque vſque ad hodiernũ diem in media AEgypto, Phrygia, Galatiaque plurimi Maguſſei ſucceſsione patrum, eiſdem ſceleribus contaminati. Nec dicere poſſumus in terminis & domo Saturni, cũ Saturno ipſo in natiuitatibus omnium, Marte aſpiciente Venerem fuiſſe. Amazones viros non habent ſed tempore veris fines ſuos egrediētes cum vicinis conueniuut. Vnde omnes naturali lege eodem tempore pariunt, maſculiſque interfectis ſolas feminas alunt, bellicoſæque omnes ſimiliter ſunt, magnam exercitationis bellicæ curam gerentes. Stultum autem eſt opinari, omnes iſtiuſmodi fœminas prorſus ijſdem natalitijs aſtris eſſe genitas. Fit hoc confirmatius argumento exemploque Iudæorum, qui vbicumque terrarum & gentium ſint nati aut verſentur, inuiolabili obſeruatione & infantes ſuos octauo die circumcidunt, & omnem diem ſabbathi feriatum feſtumque religioſiſsimè agunt. Non ſunt autem Iudæi omnes ſub eadem conſtellatione procreati, nec eos à patrijs legibus & inſtitutis vlla vis & potentia cœleſtium corporum abſtrahere poteſt. Sed quid dicemus de Chriſtianis? qui innumerabiles toto orbe ſparſi, idem vitæ genus atque doctrinæ cuſtodiunt, nec à diſciplina quam ipſis Chriſtus Dominus tradidit, vel promiſsis vllis, vel minis aut ſup-

plicijs vel latum vnguem amoueri possunt. an dicturi sunt, Christianos omnes eodem astro esse natos? Sed illud maximum est argumentum, qui ante susceptam Christi disciplinam patrias leges & instituta studiosissime acerrimeque tenebant, eos postea factos Christianos, illis desertis abiectisque, longè diuersam vitam agere, diuersos re, & diuersissimam religionem & doctrinam colere. Itaque nec multas Parthi Christiani ducunt vxores, nec Medi canibus mortuos obijciunt, nec Indi mortuos suos cremant, nec Persæ cum sororibus aut cum filiabus nefario matrimonio miscentur, nec AEgyptij Apin, aut canem aut hircum, aut felem colunt; sed vbicumque sunt, eisdem legibus, moribus & institutis viuunt. Quid plura? singulis horis apud omnes gentes homines nascuntur: vbique autem leges atque mores propter liberam hominis potestatem præualere videmus. Nec natalitia sydera nolentes Seras ad homicidium compellunt, aut Brachmanas ad esum carnium; nec Persas à sceleratis nuptijs remouent; nec Medos prohibent vita defunctos canibus exponere; nec Parthos multas ducere vxores. Singulæ namque gentes, vt volunt & quando volunt, libertate sua vtuntur, legibus, moribusque obedientes. Hactenus sunt quæ ex disputatione Bardesanis aduersus Astrologos cōmemoranda hoc loco censuimus.

QVINTA RATIO Stante libero arbitrio hominis & immortalitate animi nostri, ars ista nullo modo stare potest: Si autem ea stet, illa funditus corruere necesse est. quo intelligere licet qualis istiusmodi ars existimanda sit, quæ nisi pessumdata & obtrita, sublataque nostrorum animo- *Quinta ratio.*

rum libertate atque immortalitate, nihil progredi, nec vllo modo consistere queat. Quod autem, si animus noster immortalis & in agendo liber sit diuinatio astrologica nulla esse posſit, his argumentis concluditur. Primò, Astrologi profitẽtur se futuras hominum actiones euentaq;, ex suæ artis obseruationibus præsentire & prænuntiare posse. hoc autem falsum est; futura enim quæ ex libera hominis voluntate proficisci debent, nullo modo possunt esse nota Astrologis. nã vel cognoscerẽt futura in se ipsis, quod fieri nõ potest, quippe, quæ futura sunt, nõdum per se actu sunt; quod autem non est, prout nõn est, non intelligitur, sed prout aliquo modo est, nimirum potestate in suis causis. Nec prænosci queunt futura in ipsorum causis quæ tres sunt, DEVS, cœlum, voluntas humana, quæ autem ex DEI proposito, consilio & absoluta voluntate euẽtura sunt, ea nulli mortalium vel ex cœlo, vel alia quacunque ratione, nisi cui Deus ea voluerit aperire, cognita esse possunt. *Quis enim*, inquit Scriptura, *cognouit sensum Domini? aut quis consiliarius eius fuit?* & vt scriptũ est in 9. capite libri Sapientiæ: *Quæ in prospectu sunt, inuenimus cum labore: quæ autem in cœlis sunt, quis inuestigabit? sensum autem tuum quis sciet, nisi tu dederis sapientiam, & miseris Spiritum sanctum tuum de altißimis?* Ex cœlo autem, futura quæ pendent ex voluntate hominis non possunt cõgnosci; tum quia cœlum est causa vniuersalis, quare futuri effectus particulares non nisi vniuersaliter & indeterminatè in cœlo contineri & cognosci possunt: tum etiã quia cœlum est causa corporalis & materialis, quare animus noster qui per

per se incorporeus & expers materiæ est liberque in agẽdo, cœli efficientiæ ac operationi directè & necessariò minimè subiacebit. Volũtas porro humana quæ ex proxima causa humanarum actionũ, respectu futurorum quæ ex ipsa proficisci debent, per se indifferens & indeterminata est: multa enim acturi sumus, de quibus nihil dum cogitauimus, nedum deliberauimus: quomodo igitur causa indeterminata & indifferens potest definitam certamq; futuri effectus cognitionẽ parere? Confirmatur hoc: exteriores actiones hominis pendẽt ex interioribus, ex deliberatione dico & electione: non potest igitur futura hominis actio exterior prænosci, nisi cognita sit futuræ voluntatis electio vnde illa proficisci debet: at futura hominis electio non potest alteri homini esse cognita; si enim propositum animi & deliberationem quam quis in præsens habet mente conceptam, nemo alius scire potest, quanto minus scire poterit consilium, propositum, & voluntatem alterius hominis, quæ multos post annos futura est?

15. *Vtrum sit facilius, diuinare quid facturus sit vir bonus, an vir improbus.*

DEINDE aut consideratur homo vt viuit & operatur secundum rationem, aut secundum sensum & appetitum: si secundum rationem, sic homo non pendet è cœlo, est enim mens & ratio expers materiæ & incorporea nullum autem corpus per se agere potest in id quod est incorporeum. ratio item libera est, suarumque actionum domina, & suo arbitratu ac voluntate potest ad hoc vel illud agendum se ipsa applicare. nam quamuis vel à cœlo, vel ex naturali cõstitutione & tempe-

Hominem, vt operatur secundum rationem non è cælo, nec alia ex causa vlla præter Deum, per se ac necessario pendere.

ratione sui corporis, vel à diabolo, vel aliunde instigetur ad malè agendū; potest ea tamen reniti, & vi sua omnes instinctus, impulsus, & irritamenta extrinsecus ei obiecta, comprimere & irrita facere; quinetiam contra quàm incitatur agere. Hoc manifestum fit vel vnius Socratis exemplo, qui ex naturali corporis affectione & comparatione, & bardus & mulierosus erat; sed eiusmodi vitiosas naturæ propensiones, adeo animi robore & diligentiæ magnitudine emēdauit, vt omnium sui tēporis prudentissimus & continentissimus sit habitus. Homo autem viuens secundum sensum & appetitum carnalem, tam variabilem & incertam vitam agit, vt qualis futurus sit, nullo modo prædici queat. Quamobrem Salomon (quod est in 30. capite libri Prouerbiorum) dixit: Alia quædam sibi esse cognitu difficilia; illud autem esse prorsus ignotum qualis sit via adolescentis in adolescentia sua. Est enim ea ætas adeò lubrica ad quodlibet vitium, adeò mollis & flexibilis in omnes partes, adeò vagans & errans per omnia & nulla in re diu perseuerans; vt nulla certa ratione modoque regi & duci, sed quocumque impellit cupiditas, illuc inconsultè & temerè rapi videatur. quo fit, vt facilius sit diuinare quid acturus sit qui viuit secundum rationem & virtutem, quàm quid sit acturus qui rationis & virtutum regula & lege posthabita, suas duntaxat cupiditates sectatur. Sic etiam facilius est diuinare quid facturus sit Rex qui secundum rectam rationē iustasque leges imperat, quàm quid facturus sit Tyrannus, qui omnia pro suo commodo & libidine administrat. Qua ratione igitur Astrologi certa scientia consequi possunt ea quæ nihil ratum, firmum,

Quàm sit instabilis vita & actiones hominis viuētis non secundum rationē, sed secundum sensum.

mum, fixumque & certum habent?

Adhæc, aut istud Fatum cœleste & potentia syderum potest ab homine impediri ita vt effectus eius non eueniat, aut nullo modo impediri potest: Si potest impediri & non euenire, ergo sicut effectus est incertus, ita prædictio eius certa esse non potest. Si non potest impediri, ergo nullum est liberum arbitrium; & ex eo conficitur animum nostrum esse materialem atque mortalem, vtpote syderum potestati necessariò subiectum. Nec verò si ita res se haberet, quicquam prodessent hominibus prædictiones Astrologorum: quid enim iuuaret nosse tanto ante futura, si ea nullo modo declinari & caueri possent? quin, vt ego censeo, plus mali quàm boni afferrent nobis, quos necesse esset non solùm præsentibus malis torqueri, sed etiam tam longinqua & ineuitabili eorum expectatione acerbissimè cruciari. Probè hoc intellexit Seneca, licet non minorem quàm Astrologi syderibus in homines vim & potentiam tribueret: in libro enim decimotertio epistolarum, octogesima nona epistola ita scripsit: Venio nunc ad illum qui cælestium notitia gloriatur.

Pulchrum dilemma aduersus Astrologos.

Si Astrologorum prædictiones veræ & certæ essent profecto inutiles & odiosæ essent hominibus.

Frigida Saturni quo sese stella receptet,
Quos ignis cæli Cyllenius erret in orbes.

Hoc scire, quid proderit? vt solicitus sim, cum Saturnus & Mars ex contrario stabunt, aut cum Mercurius vespertinum faciet occasum vidēte Saturno. Potius hoc dicam, vbicumquè sunt ista, propitia esse nec posse mutari. Agit illa continuus ordo Fatorum, & ineuitabilis cursus. Per statas vices remeant. effectus rerum omnium aut mouēt sydera, aut notant: sed siue quicquid euenit faciūt,

quid immutabilis rei notitia proficiet? siue significant, quid refert prouidere, quod effugere non possis? scias ista, nescias, fient. Hæc Seneca. Sed vide quã argutè ac philosophicè hanc ipsam sententiam breuissimis conclusit Phauorinus: Aut aduersa, inquit, euentura dicunt, aut prospera. Si dicunt prospera & fallunt, miser fies frustra expectando. Si aduersa dicunt & mentiuntur, miser fies frustra timendo. Si vera respondent, eaque sunt non prospera, iam inde ex animo miser fies antequam è Fato fias. Si felicia promittunt, eaque euentura sunt, tum planè duo erunt incommoda; & expectatio te spe suspensum fatigabit, & futurum gaudij fructum spes tibi iam deflorauerit. Nullo igitur pacto vtendum est istiusmodi hominibus res futuras præsagientibus. Sic Phauorinus.

Phauorinus apud Aulum Gellium, lib. 14. cap. 1.

16. *Quàm sit vana ac futilis prædictio Astrologorum de aliquo, quod sit futurus summus Pontifex.*

VERVM, illud maximè arguit prædictionum astrologicarum vanitatem: etenim audent etiam Astrologi prædicere & promittere, aliquem futurum verbi gratia summum Pontificem; atqui prouectio alicuius ad summumPontificatum, non ex ipsius vel alterius vnius hominis voluntate aut potestate pendet, sed ex voluntate atque suffragijs plurimorumCardinalium, quorum munus est creare summum Pontificem. Quapropter vt certò prænunciari possit, Petrum, verbi causa, fore Papam, non satis est nosse compositionem astrorum quæ in cœlo fuit nascẽte Petro, sed simul etiam opus esset, Astrologo perspectos & cogni-

to

tos esse omnes syderum positus & cõstellationes, sub quibus nati sunt quorumque voluntatum & suffragiorum concursus ad creandum illum Papã futurus est necessarius. Quare, si verum est quod narrat in Augusto Suetonius, Nigidium Figulum in eiusmodi astrologia nobilissimum apud Romanos, accepta hora partus Augusti, obseruatisq; natalitijs eius astris, exclamasse, Dominum orbis esse natum; profectò existimandum est id eum nec scienter, nec certa aliqua ratione, sed temerè ac fortuitò dixisse, & casu factum esse vt ita contigerit sicut ille prædixerat. Promotio namque Augusti per multos honorum gradus ad summum vsque principatum & Monarchiam, ex multorum hominum studio, gratia, & opera pendebat vt ad tantum Augusti dominatum & imperium certò prænoscendum atque prænunciandum, solius Austi generationis & ortus consideratio satis esse nequaquam potuerit. neque enim natalitia Augusti sydera vim vllam habere potuerunt in eos qui fuêre Augusti suffragatores adiutoresque ad consequendum principatum; scilicet multi eorũ compluribus annis, vel ante vel post Augustum nati fuerant.

Inanis prædictio Nigidij Figuli de futuro Augusti dominatu.

17. *Nullam posse esse scientiam vel artem istius Astrologiæ.*

SEXTA RATIO. Omnis scientia, & ars versatur in ijs rebus quæ aut semper, aut certè frequenter ita contingunt vt ab ea docentur: quæ autem extra hæc sunt & rarissimè accidunt, ea quia nihil habent fixum & certum, propterea nullam possunt scientiam vel artem efficere. Cum igitur prædictiones Astrologorũ ferè sint falsæ, nec nisi

Sexta ratio. Ars & sciẽtia in his versantur; quæ semper aut plurimum eueniũt, qualis non est Astromantia

perquam raro veridicæ sint, satis liquet eas non ex arte aliqua & certis obseruationibus proficisci, sed inscienter & inconsultè ac temerè ab illis effutiri. Quamobrem Phauorinus identidem commonebat, vt cauerent homines ne quà ipsis Chaldæi ad faciendam fidem irreperēt, quòd viderentur quædam interdum vera effutire aut spargere. Non enim comprehensa, aiebat, neque definita, neque percepta dicunt, sed lubrica atque ambagiosa cōiectatione nitentes, inter falsa atque vera pedetētim quasi per tenebras ingredientes eunt: & aut multa tentando incidunt repentè imprudentes in veritatem, aut ipsorum qui eos consulunt, multa credulitate ducente perueniunt callidè ad ea quæ vera sunt: & idcirco videntur in præteritis rebus quàm futuris, veritatem facilius imitari. Ista tamen omnia quæ aut temerè aut astutè vera dicūt, præ cæteris, inquit, quæ mentiuntur, pars ea non fit millesima. Hæc Phauorinus apud Gellium. Sed audi quid in eandem sententiam libro secundo de Diuinatione scriptum sit apud Ciceronem. Quid plura, inquit? quotidie refelluntur Chaldæi. quàm multa ego Pompeio, quàm multa Crasso, quàm multa huic ipsi Cæsari à Chaldæis dicta memini, neminem eorum nisi senectute, nisi domi, nisi cum claritate esse moriturū: vt mihi permirum videatur, quenquam extare qui etiam nunc credat ijs quorum prædicta quotidie videat re & euentis refelli. Seneca in eo libello cuius inscriptio est: Ludus in mortem Claudij Cæsaris, initio introducit Mercurium apud Parcas mortē; Claudij procurantem; & vt obiter Chaldæorum illudat vanitati, inter alias rationes quibus conatur Mercurius Parcas inducere ad necem Claudij, hāc affert,

Phauorinus apud Aulum Gellium lib. 14. cap. 1.

M. Tullius.

Seneca.

affert, ne toties videlicet miseri Chaldæi mentiātur: Patere, inquit, Mathematicos aliquando verum dicere, qui illum postquam princeps factus est, omnibus annis, omnibus mensibus efferunt. Prędicebant enim illi Mathematici Claudium singulis annis & mensibus moriturum: quod etiam nostri tēporis Astrologis contingit, à quibus mortes summorum Pontificum in singulos annos atque adeò mēses prænuntiari audimus, & ridemus. Beatus Ambrosius libro 4. in Hexemeron, cap. 7. Cum, inquit, ante dies paucos esset sermo de pluuia, quæ fore vtilis diceretur, ait quidā, Ecce Neomenia dabit eam. & quamuis cupidi essemus imbrium, tamen eiusmodi assertiones veras esse nolebam. Denique, delectatus sum quod nullus imber effusus est, donec precibus Ecclesiæ datus manifestaret non de initijs Lunæ sperandum esse, sed de prouidentia & misericordia Creatoris; quo exemplo & vanitas istius astrologiæ confutata est, & efficacia Christianæ pietatis visque religiosarum precum re ipsa comprobata. *B. Ambros.*

18. *Vanitas & falsitas multarum prædictionum Astrologicarum.*

ALBVMAZAR princeps huiusce superstitionis astrologicæ, ex obseruatione & præceptis huius artis, prædixit Christianam legem duraturam non plus annos mille quadringentos sexaginta. sed bene habet, quod post id temporis, exacti iam anni centum vigintiocto falsam esse illius prædictionem apertè demonstrant. Abraam Iudæus pręnunciauit ex obseruationibus astrologicis, expectatum à Iudæis Messiam venturum anno post Domini nostri ortum millesimo quadringentesimo *Albumazar.* *Abraā Iudæus.*

ſexageſimo quarto; quod nimirum tum futura eſſet eadem aſtrorum compoſitio, quæ fuerat olim cum Moſes ex AEgypto populum Hebræum eduxit: cuius prædictiones vanitatem dies ipſa redarguit. Petrus de Aliaco ſcriptum reliquit, quo anno generale Concilium celebratum eſt Conſtantiæ ad tollendum ſchiſma quod multos annos afflixerat Eccleſiam, prædixiſſe Aſtrologos eius temporis nullam fore in Eccleſia pacem & concordiam ſed habitu cœli & cõformatione aſtrorũ præſignificari maximas fore diſſenſiones ingenti cũm religionis Chriſtianæ detrimento & exitio. Atqui, per illud Concilium Conſtantienſe, diuturnum illud & pernicioſum ſchiſma eo anno extinctum eſt, pace ac tranquillitate Eccleſiæ reddita. qui euntus planè contrarius prædictionibus Aſtrologorum, ſanè multum mouere debuerat Petrum Aliacenſem, vt is nullam deinceps iſti Aſtrologiæ fidem haberet: præſertim verò, cum ipſemet vel ſuis deceptus obſeruationibus, vel alienis occupatus & circumuentus opinionibus, veritus fuerit ne illud tam graue & odioſum ſchiſma breui Antichriſtum mundo pareret.

Petrus de Aliaco.

19. *Errores Aſtrologorum in Chronologia.*

Albumazar.

ALBVMAZAR iſtorum Aſtrologorum coryphæus, neſcio quas Saturni reuolutiones dilaudat: affirmat enim, quoties Saturnus denas ſui orbis conuerſiones perfecerit, hoc eſt, expletis annis trecentis, ſemper magnas quaſdam res & admodũ inſignes euenire. Poſt Alexandrum enim, inquit, annis trecẽtis apparuit Arelaſor filius Bel qui Perſas contriuit: & proximè poſt trãſactis alijs trecẽtis

tis annis apparuit Iesus magister & dux Christianorum. O turpem ἀνιστορησία, O incredibilē temporum inscitiam. nam nec tunc fuit iste filius Bel qui Persas fregerit & afflixerit; & Christus Dominus noster non sexcentis annis post Alexandrum vt iste mentitur, sed trecentis duntaxat & viginti annis post Alexandri mortem natus est. Quamquā quis miretur in hoc lapsum Albumazarem, cum tam insigniter errauerit in Ptolemæo Mathematico, quem facit vnum de Ptolemæis AEgypti regibus qui post Alexandrum Magnum AEgyptijs imperarunt? cum in confesso sit, nec Ptolemæū Mathematicum fuisse regem, & cum Hadriano Imperatore floruisse, nouissimo Ptolemæorum AEgypti regum plus centum & sexaginta annis posteriorem. Iactant item Astrologi, nullam fuisse apud homines vllo tempore mutationem legum, nullius Prophetæ nobilis aduentum, nullam nouæ religionis introductionem, nullam magnorū regnorum conuersionem, denique nullum insignem & memorabilem casum aut euentum, quin magna aliqua coniunctio syderum, precipuè verò Saturni & Iouis præcesserit. Hæc, inquiunt, constellatio nascentem orbem initiauit: illa præparauit diluuium: alia Abraam vel Mosem genuit: illa Iesu aduentum prænuntiauit: alia Mahumeti legem antecessit. quæ quàm sint futilia, commentitia & erroris plena, vel vno hoc argumento constare potest.

Aliquot errata circa Chronologiam Albumazaris.

Petrus Aliacensis istiusmodi figmentis stultissimè credens ac vanissimè gaudens, in lib. suo de Concordia historiæ & astrologiæ, ad id quod ex sensu Astrologorum proximè docuimus probandum, hoc quasi fundamentum supponit: Ab initio mundi

Quā multa peccauerit cōtra veram Chronographiam Petrus Aliac.

censis in suis rationibus Astrologicis.

mundi vſque ad diluuium fluxiſſe annos bis mille ducentos quadraginta duos : à diluuio autem ad CHRISTI DOMINI aduentum & ortum, ter mille centum & duos annos hoc poſito, probare nititur quicquid in orbe terrarum valde memorandum & inſigne quocunque tempore acciderit, eodem tempore magnam aliquam conſtellationem in cœlo apparuiſſe. At enimuero, cum perſpicuè falſa ſit computatio annorum qua velut fundamento illorum ratio & doctrina fulcitur, nonne conſequens eſt quæ ducuntur & pendent ex illa computatione eſſe falſa? Etenim ab Adamo ad diluuium, non plus mille ſexcentos quinquaginta ſex annos prætериſſe conſtat ex ſacris literis; pauciores nempe quàm illi numerant, annis propè ſexcentis: quo fit vt conſtellationē, quam aiunt iſti fuiſſe in exordio mundi, ſexcentis annis mundum præceſsiſſe neceſſe ſit. Deinde tēpus quod inter diluuium interfuit & Chriſti Domini aduentum, ne numerū quidem bis mille quadringentorum annorum impleuit. Ex quo efficitur vt coniunctio aſtrorum quam aiunt ducentis annis antegreſſam diluuium, non niſi ſexcentis octogintaquatuor annis poſt diluuiū potuerit exiſtere. Præterea, dicunt quartam coniunctionem maximam fuiſſe annis nongentis quadraginta duobus poſt diluuium, ſexdecim nimirū annis ante natum Abraam: quem tamē liquet ex ſacra Chronologia, ducentis nonagintaduobus annis natum eſſe poſt diluuium, quare neceſſe eſt, quartam illam coniunctionem ſexcentis triginta annis poſt Abraæ ortum contigiſſe. Adhæc, notarunt illi ſextam coniunctionem magnā ducentos vigintiquinque annos fuiſſe ante Chriſtum; nimirum falſo:

nituntur enim supradicta computatione annorũ à diluuio ad Christi aduentũ, quam nos mẽdosam esse ostendimus. quin, si veram sequamur Chronologiam, necesse esset sextam illam coniunctionem sexcentis fermè annis post Christi Domini ortum contigisse. Postremò, quàm fuerit Petrus Aliacensis veræ Christianæ Chronographię rudis & prorsus expers, vel hoc vno indicio manifestũ esse potest: affirmat anno ab ortu Christi septingentesimo, ad quod tempus septimam coniunctionem magnam refert, natam esse in Ecclesia pestẽ Hæreticorum, maxime verò eam quæ fuit Arrianorum, quorum tamen hæresis circa annum Domini trecentesimum exorta, ante sexcentesimum extincta est. Quis igitur tam multas istorum prædictiones nixas mẽdacissimis Chronologijs, inanes & mendaces esse dubitet?

Sed quid ego falsarum prædictionum exempla colligo, quorũ plena est & historia omnium temporum, & referta vita communis? Equidem reor, quàm difficile est prædictiones aliquas Astrologorum de futuris rerum humanarũ euentis, etiã casu ac fortuito, veras inuenire; tam facilè reperiri posse innumera eorũ prędicta perspicuè falsa, & rebus ipsis euentisque confutata. Scitè dixit Cato mirari se quod non rideret Aruspex, Aruspicem cum vidisset: quota enim quæque res euenit prædicta ab his? aut si euenit quippiã, quid afferri potest cur non casu id euenerit? Quod de Aruspicibus Cato dixit, id profectò per quã belle quadrat in Astrologos: vt nimirum videri debeat, cum mendaci homini ne verum quidem dicenti credere soleamus, quo modo illis, si vel vnum eorum prædictum verum euasit, simpliciter credamus; & non

Lepidum Catonis dictum vt refert Cic. lib 2. de Diuinatione in Astrologos bellè competens.

non ex multis potius falsis vni fidem derogemus, quàm ex vno quod casu verum euenit velimus innumerabilia falsa confirmare. Verùm dicet aliquis, Astrologos nonnunquam esse veridicos, & ea prædicere quæ rei confirmet euentus. prædicũt sanè; sed inconsultè, inscienter, temerè. quis enim est qui totam diem iaculans, non aliquando collimet? Verissimè dici potest de Astrologis, quod olim dixit quidam de oraculis Apollinis; quæ vera fuissent memoria teneri & prædicari; quæ autem falsa, neminem recordari, aut taceri ab omnibus. nam qui veritatem illorum oraculorum defendebant, pauca quædam vera crebro sermone vsurpabant, pleraque falsa silentio premebant. qui autem omnia contemnebant, nec vera nec falsa curabant. Sed causas cur prædicta Chaldæorum sæpè vera esse videantur, extrema hac disputatione aperiemus.

Notet hoc Lector.

20. *Astromantiam omni tempore à viris sapientibus, & prudentibus esse contemptam & damnatam.*

Septima ratio

SEPTIMA RATIO Si hæc diuinatrix astrologia vera esset & certa, sine dubitatione vlla pars esset philosophiæ omniũ nobilissima & hominibus optatissima atque honoratissima: tum propter materiæ quam tractat, cœlum dico & sydera, dignitatem atque præstantiam: tum propter futurarum rerum, potissimè autem vitæ hominum & mortis casuum & euentorum prænotionem, quas res noscendi auidissimi sunt & curiosissimi mortales. at cum ea doctrina omni tempore à præstantissimis quibusque Philosophis, quinetiam Astrologis, contempta, derisa & damnata fuerit; maxi-

maximum profectò argumentum eſt, eam futilem & inanem, & ab omni ratione, fide ac probabilitate vacuam ab illis eſſe iudicatam. Xenophon in libro de dictis Socratis, quod etiam refert Euſebius libro 14. de Præparatione Euangelica, capite 4. tradit Socratem dicere ſolitum, cognitionem futurarum rerũ quæ in poteſtate Dei ſunt non eſſe hominibus eas res cognoſcere, nec Deo gratũ eſſe ſi quę ille occultauit, ea mortales velint nimis ſtudiosè curioſeque rimari. Pythagoras, Democritus & Plato longiſsimis peregrinationibus ſuſceptis, Perſarum magos, ſapientes Chaldæorum, AEgyptiorumq; ſacerdotes adierunt, à quibus occultiora quædam vel ad diſciplinas mathematicas, vel ad religionem cultumque deorum pertinentia cognouerunt; diuinatricem autem aſtrologiam, vel diſcere ab illis neglexerunt, vel ſi eam quoque didicerunt, certè nunquam ea vſos eſſe ipſos, ex eorum ſcriptis manifeſtè perſpicitur.

Xenophon. *Socrates.* *Phytagoras.* *Democritus.* *Plato.*

Ariſtoteles, qui vir & quantus? quàm ſolers, quam ſubtilis & copioſus in doctrina rerum cœleſtium? quam cum aliquot libris diligenter explicuerit, nuſquam tamen de iſtiuſmodi Aſtrologia verbum vllum fecit. Cum autem in libris Meteororum, & de Partibus atque Generatione animalium, præſertim autem in libro Problematum, multarum rerum obſcurarum & admirabilium cauſas perquirat; ad nullius quæſtionis enodationem vel admirandi cuiuſquam effectus explicationem, iſtius aſtrologiæ opera & præſidio eſt vſus. Quin, multa ſunt eius ſcriptis quæ iſtam Aſtrologorum doctrinã omnio conuellant; veluti eſt illud, Futurorũ contingentium non eſſe certã

Ariſtoteles. *Sententiæ Ariſtotelis, quæ Aſtromantiam è medio tollunt.*

&

& definatam veritatem: Quæ per accidens quæque rarò vel ad vtrūlibet contingunt, non posse scientia comprehendi: Versari in rebus humanis casum & fortunam quæ fugiant certam hominis intelligentiam: Particularium & corruptibilium effectuum causas proximas & proprias esse particulares atque corruptibiles, ob idque ad perfectam eorum cognitionem non satis esse cœlestes & vniuersales causas contemplari: Cœlum non aliter agere in ea quæ sunt infra lunam, nisi per motum & lumen. Nec vsquam ferè indicauit Aristoteles præter solem & lunam, vim & efficientiam aliorum syderum, illud quoque docuit decretis Astrologorum valde contrarium, cœlestia signa etiam corporeorum & sensibilium effectuum, per alias causas auerti & impediri posse.

Eudoxus, Panætius, Auicenna.

Cicero libro 2, de Diuinatione, laudat Eudoxū ætate Platonis & Aristotelis principem Astrologorum: item Panætium Stoicum, Archelaum etiā & Cassandrum, ac Scylacem Halicarnasseum, Astrologorum sui temporis nobilissimos, qui totā hanc rationem Astrologiæ repudiarunt. Auicenna qui post Hippocratem & Galenum principatū medicinæ obtinet, libro vltimo primæ Philosophiæ negat Astrologis esse credendum in diuinatione futurorum, quia ipsi nec puncta cœlestia teneant, neque naturas rerum inferiorum planè necessarias ad faciendum iudicium de rebus futuris, perspectas habeant; neque nitantur demonstrationibus sed probationib⁹ oratorijs & poëticis

Ptolemæus.

Ptolomæus, quem isti huius artis principem & ducem sequi se dicunt, in libro primo de Iudicijs, cap. 2. Non est, inquit putandum, omnia à supernis causis directò deriuari necessitate quadā inuiolabili,

vt nulla alia vis quin ita operentur, obſiſtere valeat. Idem tractatu ſuo quem vulgò appellāt Centiloquium, hoc eſt, Centum ſententiarum, prima eius ſententia ſic habet. Soli numine diuino afflati prædicunt futura particularia. Quinta verò ſententia huiuſmodi eſt, Poteſt is qui ſciens eſt, multos ſtellarum effectus auertere quando naturam earum nouerit, ac ſe ipſum ante illorum euentum ritè præparauerit. vnde manauit illa multorum ſermonibus trita ſententia, Sapiens dominabitur aſtris. Porphyrius in libro de Oraculis confeſſus eſt, exquiſitam rerum futurarum ſcientiam ex inſpectione ſyderum, non mortalibus modò, ſed multis etiam deorum eſſe incomprehenſibilem. Idem in vita Plotini ſcribit, eum cum in iſta aſtrologia ſatis multū temporis, ſtudij & operæ poſuiſſet, deprehendiſſe tandem, Aſtrologorum iudicijs & diuinationi futurarum rerum non eſſe credendum; eamq́ue diuinationem tum ſermonibus tum ſcriptis confutauiſſe. quod manifeſtum eſt cuius legenti eius libros de Fato & de Prouidentia, maximè verò eum, qui inſcriptus eſt, An ſtellæ aliquid agant.

Porphyr.

Plotinus.

21. ***Cui generi hominum prædictiones Aſtrologorum arrideant & probentur, quas S. Ambroſius comparat telis aranearum.***

Profeſſores diuinandi futura ex aſtris, publicis multorum Principum decretis eſſe ciuitatibus eiectos.

SI hæc porrò Aſtrologia vera eſſet & certa, plurimùm ſanè adiumenti afferret, prouiſione futurorum, ad bene regendam & adminiſtrandam rēpublicam, ob eamq́ue cauſam magno in honore & gloria fuiſſent Aſtrologi apud Reges & rerum publicarum Principes: at contra prorſus euenit; nam ſeuériſsimis multorum Principum decretis

& edictis explosam & damnatam & grauissimis supplicijs adictam eam artem inuenimus. Quoties Astrologi seu Chaldæi Roma eiecti sunt principe Tiberio, Vitellio, Deocletiano, Constantino, Theodosio, Valentiniano, præsertim autem Iustiniano; quibus huius artis studium & exercitatio, non solum vt inanis & veritatis expers iudicata est, sed etiam vt ciuitatibus & societati hominum noxia & pestilens, semper visa est detestabilis? Sed quid attinet in re manifesta, quæ turbam testium non desiderat, longiorem orationem ponere? Audeo dicere, post hominum memoriam vix fuisse quenquam vllo tempore vel magnitudine ingenij, vel præstantia doctrinæ, vel prudentiæ ciuilis excellentia, vel eximia morum integritate, vel denique insigni aliquo nobilem ac memorabilem virum, qui natalitia Chaldæorum prædicta non quasi meras nugas & quisquilias flocci fecerit, penitusque contempserit. Vulgus modo stolidum, ad intelligendum hebes, infirmum ad iudicandum, facilè credulum, & noua miraque audiendi & noscendi curiosum, istis nugatoribus & aures & fidem libenter adhibet. Gaudent etiam hisce commentis leuissima quædam ingenia lucri magis quàm veritatis cupida, in republica literarum turbulenta ac seditiosa, & sapientiæ optimatibus semper infensa, rerumque vtilium & alijs notarum fastidiosa, nouarum autem & ignotarũ, atque adeo etiam incomprehensibilium auidissima: denique quibus non tam cordi & curæ est vera nosse quàm videri vulgo ea ipsa scire quæ summi philosophiæ antistites nescire se confitentur.

Cui generi hominum prædictiones Astrologorum arrideant & probentur.

Hanc rationem egregio S. Ambrosij dicto concludam. Ita scribit Ambrosius libro 4. in Hexameron,

meron, cap.4. Sapientia Chaldæorum telæ araneę comparatur, in quam si culex aut musca inciderit, exuere se non potest: si verò validiorum animantium vllum genus incurrisse visum est, pertransiuit, & casses rupit, infirmos atque inanes laqueos dissipauit. Talia sunt retia Chaldæorum, vt in his infirmi hæreant, validiores sensu, offensionẽ habere non possint. Itaque vos qui validiores estis, cùm videritis Mathematicos, dicite: Telam araneæ texunt quæ nec vsum aliquem potest habere, nec vincula, si tu non quasi culex aut musca lapsu tuæ infirmitatis incurras, sed quasi passer aut columba casses inualidos præpetis volatus celeritate dissoluas.

B Ambrosius prædictiones Astrologorũ comparat telæ araneæ.

12. *Disputatur contra tria fundamenta Astrologiæ Iudicariæ.*

OCTAVA RATIO. Fundamenta & firmamẽta huius artis, aut nulla sunt aut certè infirmissima & fragilissima: hæc igitur ars nulla ratione firma & stabili vtitur ad diuinandum; quamobrẽ nullam quoque apud homines auctoritatem, fidẽ, ac probabilitatem habere debet. Primum fundamentum istius doctrinæ est, astra habere qualitates omnes elementorum; partim enim esse frigida, partim humida & sicca, si non formaliter saltem virtualiter, hoc est, si non actu saltem effectu, si non in se habendo eas qualitates, certè habendo facultates earum qualitatum effectrices: Saturnum aiunt esse frigidum, Martem siccum, Lunam humidam. Verùm hoc, & ratio confutat & experientia. Ratio quidem, quoniam sicut astra omnia sunt lucida & ex se lucem fundunt, ita quoq; calida esse omnia & calefacere necesse est: lux enim,

Octaua ratio.

non ſicut omnis per ſe calefacit, ita frigefacere au
per ſe humectare vel exſiccare poteſt. Stemus de-
cretis Aſtrologorum aientium, vt Lunam, itidem
cætera ſydera luce à ſole mutuata fulgere. Si igi-
tur omnium aſtrorum vna eſt eademque lucis
origo & ratio; qui poteſt eſſe tam multiplex, diſ-
ſimilis atque diſcrepans ratio & poteſtas agendi?
Experientia item hoc ipſum redarguit: in pleni-
lunio enim, cum eſt lumen Lunæ pleniſsimũ, no-
ctes quoque, Ariſtotele & experientia teſte, cali-
diores exiſtunt. Sed Aſtrologi præter lucem, alias
in cœlo & ſyderibus vires atque facultates, & à
luce & inter ſe multùm diuerſas, mirandorumque
operum cauſas, quas influentias appellant, com-
menti ſunt. Nouitium ſanè inuentum; nulli vete-
rum vel Philoſophorum vel Aſtrologorum vn-
quam probatum: ac ſi licet ex eorum ſcriptis con-
iecturam facere, ne notum quidem illis. Poſtquam
verò à recentioribus Aſtrologis in fluentiæ inuen-
tæ & palàm probatæ, ab alijs quoque doceri & de-
fendi cœptæ ſunt, quis ex Lycæo paulò grauior &
probatior Philoſophus non eas repudiauit atque
damnauit? Feſtiuè quidam Aſylum ignorantiæ eas
appellauit: ad influentias enim quaſi ad vnicũ per-
fugiũ ſeſe recipiũt, & hanc ſe in latebrã conijciũt
quicunq; mirabiliũ effectuũ proprias & naturales
cauſas, vulgaribus ingenijs nec in Philoſophia ex-
ercitatis occultas, ſolerter inueſtigare ac reperire
non poſſunt. Et verò ſi admittuntur influentiæ
vix dici poteſt quantoperè debilitetur robur Phi-
loſophiæ, deteratur eius dignitas, auctoritas ele-
uetur, minuatur exiſtimatio, denique ſtudium e-
ius apud homines cultusque langueſcat. Quid e-
nim attinet in occultis rerum cauſis perquirendis

Ariſtoteles.
Non eſſe ponendas in cœlo influentias.

& eruendis pręclara ingenia Philosophorum tanto studio & conatu laborare, cùm in procliui sit, cuiuslibet effectus ex cœlestibus influentijs rationem petere & afferre? quis enim effectus est, cuius naturalis & vera causa paulò obscurior & abstrusior est, quem non per istiusmodi influentias nullo negotio liceat explicare? Cur magnes ferrum ad se rapit? confestim respondebitur, quia propria eius influentia cœlestis eam illi virtutem indidit. Vnde Remora tantulus piscis vim habet sistendi incitatissimum nauigium? in promptu est responsio, nimirum à cœlesti quadam influentia, quę tanta pisciculũ illum vi ac potestate roborauit. Quid moror? nullum erit problema, nihil in natura rerum adeò reconditum & ab intelligẽtia nostra remotum, denique nihil de his quorum peruestigatio summorum Philosophorum ingenia fatigauit & torsit, quod non quiuis è circulo Astrologorum & indoctorum hominum vno verbo, scilicet per istas influentias expedire queat.

Verùm labore quidem longius: reuertar igitur ad propositum. Si Saturnus quia lucidus est, per lucem calefacit. quomodo idem per influentiam frigefacit? nónne absurdum est in eodem astro duas esse facultates, vnam calefaciendi, alteram frigefaciendi, non diuersas modò sed etiam aduersas & contrarias? cernimus ita esse natura comparatum, vt omnibus in rebus in quibus duæ insunt differentiæ vel proprietates (vt more philosophico loquar) vna generalis & quæ vni rei communis est cum alijs multis, altera specialis & propria eius rei (cuiusmodi sunt in homine sentientem esse & rationalem) vt semper differentia & proprietas specialis, nobilior & perfectior sit gene- *Argumentatio contra influentias.*

 rali.

rali, vt quæ illam contrahit & determinat, nouæ perfectionis gradum & rationem ipsi adiungens: sicut patet in prædicto exemplo hominis, in quo rationale nobilius est quàm sentiens. At contra omninò se habet res in hac mirabili Astrologorũ doctrina. Etenim docent ipsi, in Saturno, exempli causa, duas esse proprietates seu facultates agẽdi, vnam generalem & communem ei cum omnibus astris quæ est vis illuminandi & per illuminationem calefaciendi: alteram specialem & propriã Saturni, qua ratione differt ab alijs astris, quæ est facultas frigefaciendi, vel aliqua alia vis alicuius influentiæ. Certum autem est, lucem cœlestem multo nobiliorem esse quacumque alia qualitate cœlesti, & facultatem calefaciendi præstantiorem esse facultate refrigerandi. Præterea, duas esse in re quapiam facultates & proprietates ei rei naturales, quarum altera, vt diximus, sit generalis, altera particularis, inter se contrarias, quales sunt in Saturno secundum istos potestas calefaciendi per lucem & refrigerandi per influentiam; nec fert natura rerum, & id fieri nõ posse ratio ipsa decernit. Nam vt in corpore multiformi & quod Græci vocant Heterogeneum, secundum diuersas partes inesse queant cõtrariæ qualitates & facultates, quemadmodum contingit corpori humano in cerebro & in corde; id tamen conuenire non potest in astrum Saturni quod est secundum omnes partes vnius formæ ac naturæ: neque enim vna pars eius habet lucem, altera verò influentiam, sed vt totum est præditum luce, ita conuenit in eo toto esse influentiam. Ne multa (non enim consentaneum est alieno loco de Influentijs aduersus Astrologos subtiliter disputare) satis argumenti est

ad

ad tollendas influentias omnium quæ in natura rerum efficiũtur, tametsi noua, singularia, & mirabilia videãtur; veras, naturales & proprias caussas, atque rationes ex duobus principiis cęlestibus quę omnibus sunt conspicua & experimẽtis quotidianis explorata, motũ dico & lucem, plenè cumulatèque ac probabilissimè peti & duci posse. Figuras porro & effigies stellarum quas designant Astrologi in Zodiaco, similitudinem, reddentes quorundam animalium vel hominum, magnam vim habere in ortu cuiusq; censent Astrologi cùm tamen per se ac natura sua non sint tales, sed sola eorum imaginatione constent, ab ipsis eo modo confictæ & figuratæ: possent enim fingi etiam ad similitudinem aliorum animalium, domuum, turrium, mensarum, aliarumuè rerum. quare valde friuolum & ridiculum est, in eiusmodi figuris quicquam momenti ad diuinandum esse positum existimare.

23. *Vtrum astra natalitia cuiusquam poßint esse certæ causæ omnium quæ ei euentura sunt.*

SECVNDVM fundamentum Astrologorum est; natalitia cuiusque astra esse obseruanda: ex his enim omnes vitæ casus & euentus prouideri & prænotari posse. Sed quis non videt fundamentum hoc esse infirmissimum? cur enim Astrologi non potius obseruent tempus, & cœli atque syderum statum quo quisque in vtero cõceptus, formatus & animatus est? cũ in eo plus momenti esse videatur ad diuinandum: quippe tunc primum existit homo, & tunc primum vis cœlestis in homine recipitur & imprimitur: Etenim, ante ortum per nouem menses quisque fuit in vtero,

Alterum Astromantiæ fundamentũ. Quàm inane sit, natalitia cuiusque hominis astra obseruare ad diuinandum.

potestati & actioni cœlorum subiectus. Cur item non considerant Astrologi alias constellationes & defluxus cœlestes qui contingunt homini sæpius post ortum? Cum plerumque vsu veniat, vt illæ virtutes cęlestes insigniores sint effectu, & valentiores ad immutandum hominem, quàm quæ tempore ortus eius fuerunt: effectum enim illum & defluxum astrorum nascenti homini impressum, necesse est variari commutata sępius humani corporis temperatione, vel ob alias potentes constellationes, vel ob educationem, vel ob variam viuendi consuetudinem & rationem, vel ob leges patrias ad quarum normam cogitur quisque vitã, mores, studia, & actiones conformare. Quid quod fortasse nihil illius materiæ primigeniæ quã quisque in ortu habuit, reliquum sit in extrema ætate? hoc enim visum est & multis & magnis Philosophis: nec S. Thomas in 1. par. quæst. vlt. art. 1. abnuere videtur. Quo concesso, vis illius primi defluxus & effectus cœlestis in ortu hominis ei indita & impressa, necessariò tandem euanescet tota. nisi fingat quispiam eiusmodi virtutem cœlestem migrare ex subiecto in subiectum, tanquam ex domo in domum mutando domicilia: aut cum præsentit interitum suum, aliam pro se sui similem & quasi vicariam virtutem substituere.

An aliquid primigeniæ materiæ hominis maneat per totam vitam.

S. Thomas.

24. *Vtrum sit plus momenti in conceptu hominis, quàm in eius ortu, ad diuinandum.*

PLVS autem esse ponderis, aut certè non minus, in conceptu hominis quàm in ortu, magister istorum Ptolemæus locuples testis est. Is enim in tertio Apotelesmatum ita scribit: Cum principiũ tẽporale hominis aliquod statuatur; quidẽ natura & per

Ptolemæus.

&per se illud erit principium, cũ semen vtero genitali admittitur; potentia verò & secundum accidens cum hora partus infans egreditur. Qui igitur horam admissi seminis vel casu vel obseruatione deprehendit, illam sequi potius debet in proprietatibus corporis & animi dignoscendis, considerando quæ sint eo tempore stellarum configurationes. cum enim semel à principio semen ex ambientis aëris affectione, certa qualitate disponitur, licet per consequentis conformationis tẽpora varietur, quoniam tamen propriam cognatamque materiam naturaliter sibi asciscit, magis etiam primæ suæ qualitatis dispositioni assimilabitur. Hæc inibi Ptolemæus. Quibus verbis non obscurè docet, primum & naturale atque efficacissimum hominis principium, esse seminis admissionem hominisque conceptum; atque huic principio potissimè insistendum & inhærendum esse ad prænoscendas hominum affectiones & euẽtus, tam qui ad corpus quàm qui ad animam pertinẽt. Sed quia benè nouerat Ptolemæus, punctum illud temporis vel admissi seminis, vel conceptus, vix cognosci posse ab Astrologis; ne illorum iudicia & diuinationes quas ipsi ducunt ex ortu hominis infirmare videretur, mox subiecit, Qui autem horam ignorant principij seminalis, eos necesse est sequi principium natiuitatis. Haly nobilis Astrologus in eo libro quem scripsit de Electionibus, ingenuè fatetur, efficaciam decernendi Fatum hominis esse in hora conceptionis: sed quia hæc nescitur ab Astrologis propterea eos ad horam natiuitatis confugisse. Quin cum Astrologi premuntur argumento Geminorum, quorum cum idem sit ortus, dispar tamen euentus & exitus est; re- *Haly.*

spondere solent diuersitatem euentuum qui sunt in Geminis, ex diuersitate conceptus eorum esse profectam.

25. *De vanitate Astrologorum diuinationem suam extendentium etiam ad ciuitates, non solùm ad homines.*

SED vide quousque progressa sit istorum audacia & impudentia: etiam vrbium, non hominũ modò, facta profitentur hac arte posse prænosci & prænunciari: obseruata enim astrorum compositione quæ fuit cum vrbes conderentur, posse earum casus euentusque omnes prospici ac prænotari. Fecit hoc in vrbe Roma rogatu Varronis, quidam Tarutius Mathematicus vt in Romulo tradit Plutarchus: quam historiam libro 2. de Diuinatione his verbis Cicero enarrat, Quidam L. Tarutius Firmanus familiaris noster, in primis Chaldæis rationibus eruditus, vrbis etiam nostræ natalem diem repetebat ab ijs Parilibus, quibus eam à Romulo conditam accepimus; Romamque, cum esset in iugo Luna natam esse dicebat, nec eius fata canere dubitabat. O vim maximam erroris. etiamné Vrbis natalis dies ad vim stellarum & lunæ pertinebat? fac in puero referre, ex qua affectione cœli primum spiritum duxerit: num hoc in latere aut in cęmento ex quibus Vrbs effecta est, potuit valere? Ita Cicero.

Tarutius Mathematicus. omnia quæ vrbi Romæ contigerunt ad vim astrorum sub quæ ea vrbs à Romulo condita est referebat.

26. *Cur obseruatio astrologica non valeat æquè in stirpibus & animalibus, quàm in hominibus.*

VERVM, quærerem equidem ex istis Astromanticis, num velint eorum diuinationem etiam

in

in animantibus & ſtirpibus valere vt in homine? Si negent, prodent ſcilicet ſuam inſcitiam; & ſuæ artis infirmitatẽ inanitatẽ atq; fallaciã. Cur enim nõ æqualiter valeat in ſtirpibus atque in homine? immò cur non plus valeat? ſtirpes namq; multo magis quàm homo, à cęleſtium corporũ poteſtate & efficientia naturali neceſsitate pendent. Et cum minus multa & varia atque incerta ſtripibus quàm homini ſoleant accidere, facilior profectò eſſe deberet eorum diuinatio, quæ ſtirpibus quàm quæ homini ſunt euentura. Sin verò annuunt, ſimiliter in ſtirpibus vt in hominibus valere aſtrologicam diuinationem; amicè rogarem ipſos vt diligentiſsimè obſeruarent ſtatum cœli & aſtrorum, eo videlicet tẽpore, quo vel prunus, vel ceraſus, vel pyrus ſereretur; aut cum ſementis tritici fieret, & ex illa cœli obſeruatione promerent etiam prognoſtica de illis arboribus, ſcilicet vt diuinarent quantam illæ arbores prunorum, ceraſorum, & pyrorum copiam eſſent laturæ: quantus item ex illa tritici ſemente ſpicarum, & in ſingulis ſpicis quantus granorum numerus eſſet prouenturus. hæc ſi negent à ſe poſſe prænoſci, fateantur etiam neceſſe eſt, non poſſe ab ipſis futuros hominum caſus euentusque profideri.

27. *De antiquitate iſtius Aſtrologiæ apud Aegyptios & Chaldæos.*

TERTIVM fundamentum eorundum Aſtrologorum eſt, artem hanc ſuam certiſsimis innumerabilium ſæculorum experimentis, & conſtantiſsimis obſeruationibus eſſe comprobatam. aiunt enim, hanc diſciplinam profectam eſſe ab AEgyptijs & Babylonijs ſeu Chaldæis, mortalium omnium antiquiſsimis. tradit enim Ariſtoteles in libro

Tertium fundamentum Aſtromantiæ.

Ariſtoteles.

libro. 2. de Coelo, textu 60. & extremo lib. 1. Meteororum, AEgyptios omnium hominũ vetustissimos haberi: & in principio operis Metaphysicorum affirmat, AEgyptios omnium hominum vetustissimos mathematica studia tractare & colere cœpisse. Iactabant etiam olim Astrologi, Chaldæos quadringenta & septuaginta annorum millia in periclitandis experiendisque pueris quicunque nascerentur, posuisse. Verùm adeo in aperto & in promptu sunt omnibus istorum mendacia, vt à nobis ea vel confutari vel etiam indicari non sit opus. Etenim ab exordio mundi ad hanc diem, nec dum sex millia annorum effluxerunt. Ab origine verò gentis Chaldææ, hoc est, post euersionẽ turris Babel, facta nempe linguarum diuisione, nõ sunt adhuc quatuor millia annorum completa.

Picus Mirandulanus. Picus Mirandulanus in cap. 2. libro 12. aduersus Astrologos, testes ad redarguendam Astrologorũ mentitam vetustatem adhibet Hipparchũ & Ptolemæum, principes sanè astronomiæ; qui vbi pro dogmate aliquo constituendo veterum obseruationes afferunt, nullas profectò afferunt vetustiores ijs quæ sub Nabuchodonosoro Chaldæorum rege apud AEgyptios & Babylonios fuêre: ab initio autem impeij regis Nabuchodonosori ad præsentem annum qui ab ortu Domini nostri agitur millesimus quingentesimus octogesimus octauus, non plus bis mille ducẽtos & triginta duos annos præterijsse constat. Porrò commentitiam AEgyptiacarum obseruationum antiquitatem, perbellè ridet & redarguit August. in cap. 40. libro. 18. de Ciuitate Dei: *Augustinus.* ita enim scribit: Frustrà vanissima pręsumptione garriunt quidam dicentes, ex quo rationem syderum comprehẽdit AEgyptius, amplius

quàm

quàm centum annorum millia numerari. In quibus enim libris iſtum numerum collegerunt, qui nõ multum ante annorum duo millia literas magiſtra Iſide didicerunt? non enim paruus auctor eſt in hiſtoria Varro qui hoc prodidit. ſic Auguſtinus. Sed huic diſputationi in qua octo rationibus probare voluimus diuinationem aſtrologicam eſſe contrariam veræ philoſophiæ, finem hoc loco ſtatuemus. *M. Varro.*

NON MODO ASTRA NON ESSE cauſas, ſed nec eſſe ſigna rerum futurarum.

CAPVT IV.

BEATVS Auguſtinus lib. 5. de Ciuitate Dei, cap. 1. tradit fuiſſe opinionem quorundam non mediocriter doctorum hominum, quibus viſum eſt non eſſe quidem aſtra cauſas humanorum euentuum,, ſed eſſe tamen eorum vera & certa ſigna.

28. *Vtrum aſtra, ſi non ſunt cauſæ, ſaltem ſint certa ſigna omnium futurorum.*

ORIGENES quidem certè in tomis ſuis ſuper Geneſim, (ſic enim memorat Euſebius libro 6. de Præparatione Euangelica, cap. 9.) cum explanaret verba illa quæ ſunt in primo capite lib. Geneſeos. *Et erunt in ſigna*, è quibus videlicet verbis huius noſtræ diſputationis argumentum pertexuimus, prodidit aſtra eſſe à DEO poſita in cœlo, vt per varios aſpectus & coniunctiones præſignificarent quæ conſequentibus temporibus tum

vni-

vniuersè, tum sigillatim euentura essent, non tamen ea efficerent. Itaque cœlum esse dixit velut quendam librum in quo Deus depinxit atque descripsit quęcumque in toto mundani æui decursu, suo quæque tempore futura sunt. Ad hoc probandum, citat Origenes librum quendam cui titulus erat, Narratio Ioseph, olim apud multos in auctoritatem & fidem receptum: in quo Iacob Patriarcha inducitur filios suos alloquens hunc in modum, Legi, inquit, in tabulis cœli quæcunque cõtingent vobis & filijs vestris. Plotinus autem cõdiscipulus Origenes idem sensit, idque docet in libro qui inscriptus est, Vtrum stellæ aliquid agant in libro autem de Fato capit. 6. hunc præterea stellarum vsum esse tradit, vt qui illas suspiciant & quasi literas considerent, qui nimirũ huiusmodi literaturam nouerunt, futura legant; ex ipsis figuris comparatione quadam analogica, eorum significationem & intellectum solerter indagantes. Quin, Porphyrius affirmat, cum ipse de se interficiendo vehementer cogitaret, Plotinũ hoc cælitus prouidisse, & tanto facinore eum prohibuisse.

Liber qui inscribebatur Narratio Ioseph, ab Origene citatus.

Plotinus.

Porphyrius.

Iulius Sirenus.

Hanc sententiam Iulius Sirenus libro 9. de Fato, cap. 35. minimè damnandam censet: & quo probabilem esse ostendat, aliquot ex diuina Scriptura productis sententijs, eam ornat atque cõfirmat. Hoc enim, inquit, non obscurè indicat Esaias cum ait in capite 34. *Complicabuntur sicut liber cœli:* qua oratione significatur, cœlos post diem iudicij conuoluendos esse atq; complicandos; quasi nunc cœli instar cuiusdã lib. sint explicati & aperti nobis, haud dubie ad legendum. Eodem pertinet illud quod est in Psalmo. 21: *Annunciabunt cœli iustitiam*

tiam eius, & in Psalmo. 18. *Cœli enarrant gloriam DEI*, & quod est in primo cap. lib. Geneseos de stellis, *Vt sit in singna*, & in Psal. 88. *Confitebuntur cœli mirabilia tua Domine*. Nec verò, inquit Origenes, hæc opinatio tollit liberũ hominis arbitriũ, non magis profecto quã prędicta futurarũ rerũ à sanctis Prophetis edita, vel præsciẽtia omnium rerum quæ est in Deo. Plotinus scientiam astrorum ea ratione vt astra signa sunt humanorum euentuum, contingere homini aiebat vel singulari quodam Dei munere, vel propter eximiam astrologiæ peritiam; ad eam enim comparandam, opus esse acerrima indagatione, summaque solertia. *Origenes.* *Plotinus.*

Iulius autem Sirenus ne Augustinum quidem ab hac opinione abhorruisse putat: quippe in 2. libro contra Manichæos, cap. 21. cum is ageret de hominibus, quorum dum sunt in corpore mortali occulta sunt corda, ita scribit: Neque enim in illis corporibus cœlestibus sic latere posse cogitationes credendum est, quemadmodũ in his corporibus latent, sed sicut nonnulli motus animorum apparent in vultu, & maximè in oculis; sic in illa perspicuitate ac simplicitate cœlestium corporum omnes omninò motus animi latere non arbitror. Hæc ibi Augustinus. *Iulius Sirenus.*

29 *Vtrum secundum Augustinum astra sint signa omnium rerum humanarum.*

VERVM, si quis locum hunc non prorsus inconsideratè legat, planè comperiet Augustinum per cœlestia corpora non intelligere orbes cœlestes, sed corpora beatorum hominum, post resurrectioné cęlesti gloria & immortalitate donate; & pono- *Excutitur locus Augustini.*

ponere eum discrimen inter homines in hisce caducis corporibus viuentes, & eosdem post resurrectionem in glorificatis corporibus immortalē & beatam vitam agentes: quòd illi arcana cordium multiplici simulatione callidè tegãt & occultent, ideoque sæpè alios fallant: in his verò manifesta erunt omnium corda omnibus, omnisque prorsus aberit simulatio, fictio atque deceptio. Atque hunc esse verborum Augustini germanum intellectum, ex proximè consequentibus eius verbis palàm est: hæc enim subtexuit. Itaq; illi merebũtur habitationē illã, & cõmutationē in angelicã formã, qui etiã in hac vita cum posſint sub tunicis pelliceis occultare mēdacia, oderũt tamē ea, & cauent flagrantisſimo amore veritatis; & hoc solũ tegunt quod ij qui audiunt ferre non possunt, sed nulla mentiuntur. Veniet enim tempus, vt nihil etiam contegatur, nihil est enim occultum quod non manifestabitur. sic Augustinus. Quare cum Augustinus satis explicatè & apertè loquatur de corporibus hominum glorificatis, non autem de cœlis vel astris; demiror sanè Iulium Sirenũ tam incogitanter & oscitanter legisse hunc locum, vt propter eum maximè, Augustino affinxerit huiusmodi sententiam, cuius nec vllum eo loci vestigium apparet, & extat apud eundem in lib. de Ciuitate DEI copiosa & grauis confutatio.

30. *De natura & varietate signorum.*

Astra non esse certa signa rerum futurarum.

CAETERVM, astra esse signa rerum futurarũ, censeo equidem non solùm esse alienum à vera philosophia, sed etiam sacris literis contrarium. Ac licet complures earum rationum quas superiori capite tractauimus, etiam valeant ad hoc proban-

bandũ; nouis tamen aliquot argumentis quæ propriè eiusmodi sententiam refellant, hoc loco vtendum est. Principio, quod est naturale signum alicuius rei, id vel eius rei causam vel effectum esse, vel vtrumque ab eadem superiori & communi causa proficisci necesse est. nam quod, præter hęc quartum membrum fingi posset, videlicet, vt illud signum necessariò sit coniunctum cum causa rei ab illo significatæ, id nó est diuersum à tertio mẽbro: talis enim cónexio & cõiunctio non aliter esse potest, quã vt causa illa prius ex se pariat id quod est signũ: deinde id quod est signatũ; aut vt idem quod causam excitat vel admouet ad agendũ, simul etiam adhibeat & applicet id quod est signũ ad præsignificandum: vtrumque autem horum ad communem causam refertur. Hinc igitur argumentari licet ad hunc modum: Si cœli & sydera sunt signa omnium rerum sublunarium, vel sunt earum rerum causa, sed hoc negat ista opinio: vel sunt effectus, quod nec illi dicent, nec vllus hominum sanæ mentis audebit dicere: aut, quod tantummodo reliquum est, tam cœlestia quàm sublunaria ab eadem superiori & cómuni causa proueniunt: quemadmodum Iris signum est serenitatis, non quia sit eius causa vel effectus, sed quia eadem est communis vtriusq; causa. At causam cõmunem cœlestiũ corporum & sublunariũ, necesse est esse vel corporeã vel incorporeã: corpoream quidem nullam, opinor, ponent isti, nullũ enim corpus superius cœlis: relinquitur igitur vt omnia referant ad causam incorpoream, hoc est, vel Deum vel Angelos qui mouent cœlos: ita vt, dum Angeli cœlos mouent, in ipsorum cœlorum statu habituque, & in syderũ positu & conformatione.

quasi quibusdam suis nutibus, & tanquam notis atque signis inibi descriptis euenta rerum humanarum prænotent atque præmonstrent. At enimuero id multis de causis non est credibile. Etenim qui sic opinantur, fateri eos oportet induci homines ab Angelis ad maxima scelera & execranda flagitia.

AD hoc, Philosophia docet, nec non Theologia idem tradit; Angelorum nullam esse actionem quam vocant transeuntem, & quæ proximè ab ipsis prouenit, aliam quam motum localẽ; nec Angelos posse quicquam proximè agere, præterquã mouere motu locali. Angelos verò qui circumuolant orbes cœlestes, non aliter circa res sublunares operari censent Philosophi & Theologi, quàm per motum & lumen cœli; nam influentias à lumine omninò diuersas paulò superius sustulimus. Per motum autem & lumen cœli, omnes futuros effectus rerum sublunarium, clare distinctè certoque præmonstrari, nemo dicet qui verisimilia & credibilia loqui velit. Deinde, cum eiusdem causæ duo effectus se inuicem necessariò indicant, vt ab eadem causa? sic eodem quoque modo ab illa prouenire debẽt: alioquin fieri non potest vt se inuicem certò indicent: à Deo autem & Angelis quę in corporibus cœlestibus fiunt, ea necessariò & inuariabiliter se habent: quæ autem in his quæ sunt infra lunam, valde mutabiliter, & vt ita loquar, defectibiliter contingunt.

Hinc alia quoque subtexuntur argumenta. Etenim, quomodo astra quæ sunt certo numero comprehensa, & semper vniusmodi & necessariò ac immutabiliter ita se habent, signa esse possunt omnium rerum futurarũ, quæ propemodum infinitæ sunt

tæ ſunt multitudine ac varietate, & inter ſe plurimum differentes atque diſcrepantes? quomodo eadem ſyderum poſitura & conformatio, ſub qua vel Gemini, vel alij quamplurimi eodem puncto temporis naſcuntur, poteſt eſſe certum ſignũ proprie & diſtinctè præſignificans tot tamque varios ac diſsimiles caſus & euentus qui in illis cernuntur? quare, ſi aſtra ſunt ſigna rerum futurarum, earundem quoque cauſas eſſe fatendum eſt: quod ſi cauſas eſſe negamus, etiam ſigna eſſe negandũ eſt.

31. An Cometæ ſigna ſint humanarum rerum.

DICES, cometas qui in ſublimi aëre generantur, ſigna, eſſe quæ inſignes admodum caſus futuros portendant, quorum tamen cometæ nec cauſæ ſint nec effectus: quare idem quoque aſtris accidere reſpectu rerum ſublunarium, non eſſe incredibile. At ego, cometas certa ſigna humanorum caſuum & euentuum nunquam concedam, licet hoc tam vulgo perſuaſum ſit, quàm eſt à Sapientibus improbatum. Quod ſi hoc, cum vulgo conſentiens opinaret, dicerem cometas à ſtellis rerum futurarum effectricibus excitari, vt eas res antegreſſi præmonſtrent. De ſtellis autem ſecus eſt, his enim nulla eſt corporea cauſa ſuperior.

32. An qui aſtra faciunt ſigna rerum futurarum, ſimul etiam neceſſariò inducant & aſtruant Fatum.

SED quid multis moror? coguntur iſtius opinionis Auctores, quanquam id minimè velint, Fati neceſsitatem inducere: & ſanè, magis etiam quàm qui ſtellas faciunt cauſas rerũ ſublunarium.

Etenim, vt stellę causæ sint eorum quæ fiunt infra Lunã, non ideo tamen Fati necessitas existet; quod enim illarum afflatu defluxuque in terris esset efficiendum, id posset vel contrarijs materiæ affectionibus, vel obstantibus causis particularibus impediri. At si astra naturaliter futurarum rerum signa sunt, omninò euenire necessarium est quod ab illis significatur: alioquin essent signa inania & fallacia. Et cum Deus ea instituisset ad significandum, & in cœlo tanquam in quodam volumine ea descripsisset veluti notas futurarum rerum indices; si euentus rerum cum illarum significationibus non congruerent, vel Deus earum auctor & institutor ignorans esset futurorum euentuum, vel fallax. Denique, si astra præsignificant quæ futura sunt; aut præmonstrant quæ facienda sunt à causis particularibus, non quidem omnibus sed aliquibus tantũ: sed hoc improbabile est ac figmẽti simile; cur enim stellæ prænotent futuros effectus aliquarũ particulariũ causarũ potius quàm aliarum, vel cur non similiter præmonstrent omnes, cum omnium similis ratio sit? aut stellæ præsignificant omnes futuros effectus causarum omnium particularium: hoc si est, nullæ profectò reliquæ fiẽt causæ per quas quo minus eueniat quod à stellis præsignificatur, impediri & prohiberi queat. Ex quo fit necessariò, vt omnia quæ infra Lunã fiunt, immutabili necessitate Fati nexa vinctaque teneantur: quod nec istius sententiæ defensores sentiunt, & id sentire impium est.

Explicatur locus Isaiæ ex cap. 34.

Testimonium autem illud Esaiæ productum ex 34. capite, *Cœli sicut libri complicabuntur*: quod inter cætera Scripturæ testimonia paulò superius commemoratã, solum habere aliquid difficultatis,

tis, & nonnihil negotij facessere videtur; variè interpretatum reperio: ita tamen, vt nulla interpretatio quæ modo vel probati sit Auctoris, vel sit ipsa probabilis, quicquam illi sententiæ suffragetur. Iustinus martyr respondens ad quæstionem nonagesimam quartam Orthodoxorum, qua quærebatur quemadmodum intelligendum esset quod dicitur ab Esaia, fore vt cœlum aliquando velut liber complicaretur, sic ait; Quemadmodum cœli creationem diuinæ literæ per similitudinem conferunt aliquando cum pellis extensione, dicentes: *Qui extendit cœlum sicut pellem*, aliquando cum firmato fumo, *Cœlum*, inquit, *ceu fumus firmatū est* aliquando cum rotunditate cameræ, *Qui extendit*, inquit, *cœlum velut cameram*: Sic è diuerso, cœli dissolutionem per comparationem conferūt cum alijs rebus, vt apud Esaiam cum volumine inuoluendo & implicando, sicut apud Dauidem Psa. 101. cum vestimento veterascente & commutante. Sic Iustinus. Hieronymus verò super illis verbis hæc scribit, Considerandum, quod non dicat interire cœlos, sed replicari siue complicari quasi librum; vt postquam omnia peccata aperta fuerint & relecta, complicentur qui prius aperti fuerant, vt nequaquam vltra scribantur in eis delicta multorum. In Scriptura enim dicuntur cœli annunciare iustitiam DEI, reuelare iram eius, & probare ac testificari hominum scelera.

Iustinus martyr. *Psal. 103.* *Esaiæ 51. iuxta 70. Interpretes.* *Esaiæ 40. iuxta 70. Interpretes.* *Beatus Hieronimus.*

Sanctus Thomas & Nicolaus de Lyra aliter exponunt: Complicabuntur, inquiunt, cœli tanquā liber, hoc est, non exercebunt vltra Ethnici astromantiam suam; nec posthac ex astris diuinare audebunt euenta hominum, quasi legerent in syde-

B. Thomas. Lyranus.

ribus descriptos casus & euentus futuros. Alij sic interpretantur: Non patebit amplius introitus in regnum cœlorum, sed ianua cœlestis clausa erit. Sunt etiam qui explanant hoc modo, Ministerium & vsus cœlorum atque syderum exhibitus homini ante diem iudicij, postea esse desinet: nam licet non prorsus interibunt cœli, alio tamen statu erunt, & quibus nunc funguntur ministerijs & obsequijs hominum causa, ab illis post diem iudicij quoquo modo vacabunt: quæ vacatio pulchrè declaratur ab Isaia similitudine libri, quem posteaquam eo vsi sumus, nec amplius nobis vsui futurus est, complicare & claudere solemus.

Nec displicet mihi interpretatio eorum qui aiunt, illa similitudine declarari; tantam fore diuinæ iræ & vindictæ demonstrationem aduersus gentes de quibus illic Esaias loquitur; tantam rerum omnium perturbationem & confusionem; tantam denique hominum tristitiam dolorem & conflictationem; vt præ magnitudine mœroris atque doloris, & præ animi perturbatione & opressione, videantur hominibus cœlestia lumina restingui, stellæ de cœlo cadere, motusque earum conturbari, denique cœlum complicari & recedere. nam quod hic dicitur complicari, in Apocalypsi dicitur, recedere vel abire. sic enim habes in cap. sexto, *Et cœlum recessit sicut liber inuolutus.*

Antiquus mos Hebræorum scribendi

Sed quo planior sit & facilior ad intelligendum etiam non valde doctis similitudo libri qua vsus est Esaias, sciendum est, apud Hebræos antiquitus libros sacros diuersa forma scribi & compingi solitos esse, quàm nunc scribuntur libri apud nos. Habebant enim vnum duntaxat folium siue membranam oblongã, quæ circa cylindrum siue axem ligne-

lignem circumplicabatur, instar lineæ telæ radio textorio circumuolutæ. Videbantur autem huiusmodi libri aliquam referre cœlorum similitudinem & imaginem; quia sicut axem illum ligneũ qui in medio voluminis est, complures ipsius mẽbranæ ceu spiræ, altera super alteram ambiunt & circumdant: ita hanc terram quæ medium totius vniuersi axem tenet, cœlestes orbes alter super alterum, collocati in orbem circumplectuntur. Verùm de testimonio Esaiæ satis dictum sit; cuius cũ tam multæ ac variæ sint expositiones, nulla earum tamen mirificos istos astrorum Lectores, Interpretes, ac Vates adiuuat.

QVA RATIONE NONNVLLI ASTROlogi multa vera prædixerint.

CAPVT V.

RESTAT, quò tandẽ ad exitum hæc disputatio finemq; perducatur, vt causas aperiamus, cur permultę quorundam Astrologorum prædictiones veræ fuerunt, & cum rebus ipsis euentisque mirabiliter cõgruentes. hanc enim quęstionem, cum eius mentio supra incidisset quo melius, commodiori scilicet loco tractari posset, in extremam hanc disputationem reiecimus.

Licet igitur prædictiones Astrologorum plerũque falsas esse verissimum sit, & à nobis supra satis explicatum; quoniam tamen & olim proditum est à multis, hodieq; admodum vulgare est, quinetiam à grauibus viris, quibus non credere difficile est, pro certo traditur, fuisse quosdam Astrologos quorum pleræque omnes prædictiones veræ fuerunt, vsu ipso euentuq; comprobatæ, & vix

vnum aut alterum de plurimis eorum prædictis secus euenit quàm illi prænunciauerant: age, nos etiam hoc credere in animum inducamus, ne peruulgatæ hominum opinioni quasi publica fide & auctoritate confirmatæ, aduersari videamur. Concessa autem veritate huiusmodi prædictionũ, caussas eius disquiramus, videlicet qua ratione certò potuerint ab Astrologis futura prænunciari, quæ quod incerta sunt, vim & notionem humanæ intelligentiæ fugiunt. Non longum faciam: equidem asseueranter affirmo, si quæ prædictiones Astrologorum veræ fuerunt, earum veritatem non ex veritate firmitateque artis astromanticæ quam nullam esse satis superque ostensum est, sed alijs ex caussis proficisci: quæ autẽ sint huiusmodi caussæ, breuibus explicabo.

33. *Quatuor caussæ, propter quas nonnumquam prædicta Astrologorum vera canunt.*

34. *Instinctu dæmonum agi nonnunquam homines ad diuinandum.*

PRIMA CAVSA. Veritas istarum prædictionum nonnunquam prouenit ex pacto & societate quam iniuit Astrologus cum dæmone; vel ex occulto eius afflatu & instinctu, quo etiam nescientes homines ad diuinandum instigãtur. Hoc tradit Augustinus extremo cap. 7. libro 5. de Ciuitate Dei: Non immerito, inquit, creditur, cum Astrologi mirabiliter multa vera respõdent, occulto instinctu fieri spirituum non bonorum, quorũ cura est has falsas & noxias opiniones de Astralibus fatis, inserere humanis mentibus atque firmare, non horoscopi notati inspecti aliqua arte, quæ nulla

nulla eſt. Sic Auguſtinus.

35. *Quot modis Dæmon futura, aut ipſe præſentire, aut homini præmonſtrare ſoleat.*

DAEMON autem ſuggerit homini quod ab eo diuinetur, vel palàm ſe oculis eius aſpectabilem & conſpicuum offerens, eumque futura humanis verbis prædocens: vel formatis in aëre vocibus præſignificantibus futura, citra vllã corporis ſpeciem & figuram: vel immiſſa ſcriptura aliqua quæ futurarum rerum prædictiones cõtineat: vel dormienti per ſomnia aut vigilanti afficiendo & cõmouendo phantaſiam, fingendoque phantaſmata idoneè ad repræſentandum id quod diuinandum eſt, atque incitando hominem ad prædicendum id quod repræſentant phantaſmata. Scire autem poteſt dæmon futura quæ prædocet hominem, reuelatione Dei per bonos Angelos ei facta: nonnunquam enim Deus ad agendum aliquid vtitur dæmonum miniſterio. Solet etiam dæmon prænunciare homini futura quæ ipſemet poſtea facturus eſt: ſolet ob incomparabilem ſui motus celeritatem quæ in longinquis locis remotiſque mundi regionibus geruntur, ea ad homines qui longiſsimè abſunt deferre. Poteſt item dæmon ex clandeſtinis conſilijs, verbis, ſcriptis, ex ſignis quæ in corpore tam exterius quàm interius apparent, occultas hominum cogitationes & deliberationes tam præſentes quàm futuras ſolertiſsimè coniectando, cognitas habere. Idemque conijcit ex præparatione cauſarum aliarumque rerum quę ad gerendum aliquid debent concurrere. Denique, ob incredibilem ſubtilitatem & ſolertiam mentis, ob tantam tot millium annorum experientiam, pro-

pter perfectam rerum omnium naturalium absolutamque scientiam, callidissimus atque sagacissimus est ad præsentiendum & prænoscendum futura.

Augustinus. Hoc ipsum quod hîc docuimus, quia enucleate aperteque tradit Augustinus in libro 2. de Genesi ad literam, capite 17. libet verba eius adscribere, De fatis, inquit, syderum qualeslibet eorum argutias, & quasi de mathesi documentorum experimenta, quæ illi Apotelesmata vocant, omnino à nostræ fidei sanitate respuamus. Talibus enim disputationibus etiam orandi causas nobis auferre conantur, & impia peruersitate malis factis quæ rectissimè reprehēduntur, ingerunt, accusandum potius Deum auctorem syderum, quàm hominum scelera. Ideoque fatendum est, quando ab istis vera dicuntur, instinctu quodam occultissimo dici, quem nesciētes humanæ mentes patiuntur. Quod cum ad decipiendos homines fit, spirituum seductorum operatio est: quibus quædam vera de temporalib⁹ rebus nosse permittitur, partim quia subtilioris sensus acumine, partim quia corporibus subtilioribus vigent, partim experientia callidiore propter magnam longitudinem vitæ partim à sanctis Angelis, quod ipsi ab omnipotente Deo discunt etiam iussu eius sibi reuelantibus, qui merita humana occultissimæ iustitiæ sinceritate distribuit. Aliquando autem ijdem nefandi spiritus etiam quæ ipsi facturi sunt, velut diuinando prædicunt. Quapropter bono Christiano, siue Mathematici, siue quilibet impiè diuinantium, maximè dicentes vera cauendi sunt, ne consortio dæmoniorum animam deceptam, pacto quodam societatis irretiant. Hactenus sunt Augustini verba.

36. Quot

36. *Quot modis & quàm grauiter peccent, qui Dæmonum vel istorum Astrologorum opera vtuntur ad diuinandum.*

CETERVM, grauissimo se obstringunt scelere, quicumque cupidi futura noscendi consulunt dæmones, vel Astrologos dæmonum opera vtentes ad diuinandum. Multis autem modis in eo ipso peccari potest: primò si quis consulat dæmonem de futuris, vel dæmonis discipulum Astrologum, ratus esse dæmoni futura omnia exploratè percepta. hoc enim cum vnius DEI proprium sit nosse futura, si quis eandem cognitionem etiã dæmoni tribueret, impietatis & idolatriæ crimen esset. Deinde, si crimini vertitur cum excommunicato ab Ecclesia communionem & societatem habere, quantum crimen erit cum diabolo acerrimo Dei & Ecclesiæ inimico & implacabili hominum hoste, pacto & societate cõiunctum esse? & quem Deus ab omni societate fidelium ablegauit ad inferas & tartareas sedes, æternisque supplicijs mãcipauit, eo & amico, & magistro atq; doctore vti velle? Postea, qui dæmonis familiaritate vtitur in magnum certumque periculum animam suam obijcit, vtpote quam dæmon eiusmodi prædictionũ illecebris circumuenire ac perdere vehementer cupit. Peccat etiam grauissimè, quisquis Astrologos consulit, quo per illos aliorum hominum occulta peccata cognoscat. His accedit, immane flagitium esse, propterea dæmonem vel Astrologum consulere, vt eorum consilio vel auxilio magnum aliquod scelus perpetrari queat.

37. *Istius-*

37. Istiusmodi Astrologos ferè improbos & flagitiosos esse.

Istos autem veridicos, vt ferunt, Astrologos dęmonum esse familiares & discipulos, multa nec obscura sunt indicia: Primò, improbitas morum vitæque impuritas & sordes: Tum, contemptus omnium quæ ad Christianæ disciplinæ ac pietatis cultum exercitationemque pertinent: Postea, odisse lucem, fugitare conspectum congressumque hominum, rarò versari in publico, ferè in obscuro & abdito, proculque arbitris viuere: Ad hoc, de ipsorum fide ac religione, mala, nec sanè immerito ac temerè, hominum existimatio: Deniq; multi de istis capti à censoribus fidei nostræ, quos Inquisitores vocant, vel vltro vel coacti, habita scilicet quæstione admotisque cruciatibus, suam cum dæmone societatem & familiritatem cōfessi sunt verùm de prima causa satis.

SECVNDA CAVSA. Astrologos diuinare futura, nonnunquam accidit ex occulta diuinæ prudentiæ dispositione quæ, vt in 4. & 7. lib. Confessionum inquit Augustinus, cæcas & improbas mentes consultorum aliquoties ignoto quodam instinctu sic agitat, vt nescientes proferant, quæ consulentes vel ex eorũ meritis vel ex abysso iusti iudicij Dei oporteat audire.

Augustinus.

38. De vsu sortium apud Antiquos ad prænoscenda futura.

HVC referre etiam conuenit sortes antiquis vsitatas, quando videlicet versibus alicuius poëtæ sortitò acceptis, quid eis futurum portenderetur, inquirebant: quo modo nonnunquam contingebant illis carmina vel præsentibus, vel futuris negotijs

negotijs mirè congruentia: velut Alexandro Seuero etiamnum adolescenti, nec imperium speranti, dum Virgilianas sortes scrutatur, versus ex libro AEneidos 6. exiêre, qui futurum illi imperium præsignificabant his verbis.

Tu regere imperio populos Romane memento:
Hæ tibi erunt artes, pacisq; imponere morem;
Parcere subiectis, & debellare superbos.

NEC mirum ita euenire, DEO volente ideóque mentem mouente, linguam moderante, & sortes aptè ad id quod præsignificari vult miscente ac temperante: qui non solùm ex ore Balaam arioli & falsi vatis, sed etiam ex ore asinæ qua ille ariolus vehebatur, verissima futurorum edidit oracula. Numer. 22. & 24.

39. *Permissu DEI, nimis cupidos sciendi futura, laqueis dæmonum irretiri, & varijs ac perniciosis erroribus implicari.*

NON est hoc loco in præteritis reliquendum, quod valde sapienter & salutariter monet Augustinus in libro 2. de doctrina Christiana, cap. 22. & 23. ait enim permissu Dei nonnunquam vsu venire, vt dæmones vel per ipsos etiã homines multa vera prædicant, quod nonnulli eiusmodi diuinationum, etiam cum superstitione atque impietate nimium studiosi atque curiosi, noxia persuasione seducti, in maiora & magis execranda flagitia, ita se derelinqui à Deo promeriti præcedentibus suis peccatis, prolabantur. Sed præstat hic Augustini verba subscribere. Hinc fit, inquit, vt occulto quodam iudicio diuino cupidi malarum rerum Augustinus

rerum homines tradantur illudendi & decipiendi, pro meritis voluptatum ſuarum illudentibus eos atque decipientibus præuaricatoribus Angelis; quibus iſta pars mundi infima ſecundum pulcherrimum ordinem rerum, diuinæ prouidentiæ lege ſubiecta eſt. Quibus illuſionibus & deceptionibus euenit, vt iſtis ſuperſtitioſis & pernitioſis diuinationum generibus, multa præterita & futura dicantur, nec aliter accidant quàm dicunt: multaque obſeruantibus ſecundũ obſeruationes ſuas eueniant. quibus implicati curioſiores fiant & ſeſe magis magiſque inſerant multiplicibus laqueis pernicioſiſsimi erroris. Hoc genus fornicationis animæ ſalubriter diuina Scriptura non tacuit, neque ab ea ſic deterruit animam, vt propterea talia negaret eſſe ſectanda, quia falſa dicuntur à profeſſoribus eorum, *Sed etiam ſi dixerint vobis*, inquit, *& ita euenerit, ne credatis eis*. Non enim quia imago Samuelis mortui Sauli regi vera prænunciauit, propterea talia ſacrilegia quibus imago illa præſentata eſt minus execranda ſunt: aut quia in Actibus Apoſtolorum ventriloqua fœmina verum teſtimoniũ perhibuit Apoſtolis Domini; ideo Paulus Apoſtolus pepercit illi ſpiritui, ac non potius illius dæmonij correptione atq; excluſione mundauit. Omnes igitur artes huiuſmodi vel nugatoriæ vel noxiæ ſuperſtitionis, ex quadam peſtifera ſocietate hominum & dæmonum, quaſi pacta infidelis & doloſæ amicitiæ conſtituta, penitus ſunt repudianda & fugienda Chriſtiano. Sic Auguſtinus. His cauſas adijciunt quidam alias duas, minus fortaſſe probabiles, non minus tamen frequentes vſuque compertas.

Deuter. 13.
1. *Reg.* 28.
Actor. 16.

40. Mul-

40. *Multos diuinare futura, magis ex prudentia & vsu rerum humanarum, quam ex arte astrologica.*

TERTIA CAVSA. Non pauci diuinant nō tam peritia artis astromanticæ quæ nulla est, quã singulari quadam sagacis ingenij solertia, & multiplici humanarum rerum peritia vsuséque, & exquisita eorum hominũ quibus diuinatio fit, negotiorum, morum, studiorum, & ingeniorum obseruatione atque notitia. Etenim quidam sunt qui perspectis quorundam hominum temperamentis & affectionibus corporum, studijs item, exercitationibus, institutis, familiaritatibus, denique virtutibus aut vitijs, multa euentura eis prouident, ipsisque magna asseueratione & auctoritate prænunciant ac plerumque diuinant. Ad hoc genus diuinationum pertinet, si quis principem tyrannicè tractantem ciues, & crudeli dominatu prementem, à suis eum occisum iri prædixerit hominemque frequentissimum in furtis & rapinis, suspendio periturum; religionis contemptorem, falsæque doctrinę proseminatorem contra veritatem fidei & Ecclesiæ Catholicæ auctoritatem, ignis supplicio mulctatum iri. Hoc genere diuinationis vsus est Annibal qui perspecta imperitia atque temeritate Terentij Varronis & C. Flamminij Romanorum Coss. & Imperatorum, Afris victoriã, Romanis insignem cladem valde fidenter & asseueranter prædixit; eamque prædictionem mox certaminis exitus, plurimis Romanorum millibus interfectis, comprobauit. *Diuinatio Annibalis.*

41 Ni-

41. *Nimiam credulitatem ac leuitatem consulētium Astrologos, interdum conducere vt eorum prædicta vera cadant.*

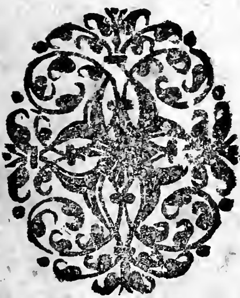
QVARTA CAVSA. Non raro Astrologorum diuinatio vera existit ob stultam consulentium credulitatem: multi namque facillime credunt quæ dicuntur ipsis de rebus quas vel maximè optant, vel timent vehementer atque perhorrescunt. Solet enim eiusmodi credulitas instillare animis cōsulentium magnam spem rei bonæ à diuinis promissæ, vel ingentem metum iniicere tristium & acerborum casuum calamitatisque ab illis prænunciatæ. Hi autē duo affectus animi, cùm potentissimi sint ad afficiendū & cómouendū hominē, crebrò efficiūt, ac certè multū proficiunt, vt humana negotia ad prædictos fines perducantur. Etenim vehemēs quædam spes ardensque desiderium excitant atque incitant homines vt ad bona ipsis promissa sedulo se comparent, & omnibus suis opibus viribusque contendant: quo fit, vt ob eam rem plerumque quò intendunt, optatorum suorum & alienorum promissorum compotes facti, perueniant. Ex aduerso autem metus, pauor, horrorque prædictorum malorum atque calamitatum, sæpè faciunt homines cunctanter ac dubitanter aggredi negotia, timide ac neglienter persequi, & quocumque obiecto impedimento turpiter & infęliciter deserere, eaq; ratione in prænunciata ipsis mala delabi. Luculenta eius rei exempla reperimus in Romano exercitu, cui (vt scribit Liuius) cum auguria & auspicia secreto inspecta infaustum belli exitum minarentur auspices & duces ne militem in arma euntē funesto nuncio on-

T. Liuius.

consternarent, versis in contrariam partem auspicijs omnia fausta & triumphalia portẽdi & à Dijs promitti mentiti sunt. quo mendacio vtiliter decepti milites, alacriter prælium inierunt, fortiter pugnarunt, & hostes quos auguria victores fore præmonstrabant, fœliciter vicerunt. Contra verò cum Nicias dux classis Atheniensium, incognita sibi lunæ defectione portendi ratus classis naufragium, si ea nocte portum egrederetur, cum stulto metu occupatus oppressusque discessum differt; à Siracusanis cum tota classe captus est Verùm ne disceptatio hæc longius quàm initio promisimus, & quàm fert instituti nostri ratio producatur, hîc finem disputandi de diuinatione astrologica faciemus.

Niciæ ducis Atheniensium exitialis inscitia.

FINIS.

Q IN-

INDEX RERVM
PRAECIPVARVM IN TRActatu de Magia contentarum.

A.

Magia

R.

S.

Somni-

T.

V.

X.

Z.

